IOSEPHI BINGHAMI, ANGLI, ORIGINES SIUE ANTIQUITATES ECCLESIASTICAE. EX LINGUA ANGLICANA...

IOSEPHI BINGHAMI,

RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

ORIGINES

SIVE

ANTIQVITATES ECCLESIASTICAE.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT

IO. HENRICVS GRISCHOVIVS,
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN DECIMVM ET VLTIMVM.

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI.
M DCC XXIX.

LECTORI BENEVOLO S.

VLTIMVM *originum* ſiue *antiquitatum eccleſiaſticarum* IOSEPHI BINGHAMI volumen lingua latina iam edo, ſimulque fidem meam libero, quam in ſecundi voluminis præfatione dedi. Monuerant videlicet viri quidam docti, quum primum volumen exiiſſet, addendum fuiſſe indicem: quibus ego tum reſpondi, ſub finem totius operis deſiderio ipſorum me, Deo bene iuuante, cumulatiſſime ſatis eſſe facturum. Id nunc demum

mum me præſtitiſſe, perſpicient. Triplicem enim ſub calcem libri viceſimi tertii, qui in hoc volumine continetur, indicem exhibeo, vnum *rerum*, alterum *auctorum*, tertium *conciliorum*.

Ipse quidem clariſſimus auctor noſter tres indices operi ſuo ſubiunxit: Enimvero præterquam quod index rerum in hac latina editione multo locupletior, quam in anglicana, facta eſt, ſecundus & tertius poſteriores duos *Binghamianos* longiſſime ſuperant, vel alia potius apparent forma. Quamquam enim vir doctiſſimus auctorum, quibus vſus eſt, non nomina ſolum, (ſicut alias plerumque fieri ſolet) ſed editiones etiam indicauit: locum tamen, vbi hunc iſtum in opere ſuo adlegarit, adſcripſit nullum. Eamdem rationem ſequutus eſt in indice conciliorum, quippe in quo præter nomina, numerum canonum

et

et annum, ad quem vnumquodque celebratum fuit, nihil habet. In hac autem latina editione ſingulis patribus, auctoribus & conciliis paginas, vbi locus quidam vel canon citatus eſt, adnotaui: ita quidem, vt, ſi plures alicuius ſcriptoris libri adlegati fuerint, ad euitandam in euoluendis adlegationibus confuſionem & tædium, diſtincte eos poſuerim. Quam rem multis lectoribus gratam me feciſſe, perſuaſus ſum. Quum enim in haſce *origines* ingens notabilium ſententiarum farrago ex omnis generis ſcriptoribus congeſta ſit, talis index, qui, vbicumque ex hoc illoue auctore auctoriſque libro hic ille locus adlegatus ſit, plane indicat, illis mirifice prodeſſe poteſt, qui de ſimili vel cognato argumento commentantur, auctores vero quoslibet, quibus opus eis eſt, nanciſci nequeunt. Quod ipſum & mihi in hac adornanda verſione ſæpius vſu venit.

Quando ſcilicet auctor noſter de quadam materia ad ſcriptoris alicuius teſtimonium prouocauit, neque vero illud interpoſuit: tum ego, pro inſtituti mei ratione (*) illud exſcribere cupiens, ſi ipſius libri compos fieri non potui, quæſiui vel in ALBERTINO, vel CHAMIERIO, vel alio quopiam auctore, & beneficio iſtiuſmodi indicum haud raro eum ipſum locum non ſine gaudio reperi, quem BINGHAMVS innuit (**).

PRAETEREA in gratiam eorum, quibus latinam hanc editionem cum anglicana conferendi copia eſt, hoc quoque de indice auctorum *Binghamiano* monendum duxi,

(*) De qua dixi in præfatione ad volum I. pag. 19.

(**) Multorum loco vnum tantum idque recentiſſimum exemplum indicare lubet ex ſubſequente auctoris præfatione pag. 32. vbi Rainerii, (ſiue Reineri) librum contra Waldenſes adlegat, quem alibi fruſtra quæſitum apud ALBERTINVM de *eucbariſtiæ ſacramento* in indice auctorum tandem conſpexi & in ipſo eius libro pag. 967. locum, ad quem prouocat, inueni & tranſcripſi.

viginti circiter ſcriptores (*), partim alios ſcriptorum adlegatorum libros (**), ibi legi, quos, quantumuis diligentiſſime quæſitos, nuſpiam in ipſis voluminibus adlegatos deprehenderim, adeoque in huius editionis indice omiſerim; contra ea non paucos omiſſos eſſe (***), quos in colligendis adlegationibus occupatus obſeruarim, & heic interpoſuerim. Quod de indice etiam conciliorum (*) notatum volo.

(*) Ex. gr. IOANNEM BALAEVM, MARTINVM CHEMNITIVM, FRANCISCVM HALLOIX, IOANNEM PHOCAM, IOAN. MARIAM THOMASIVM, cet.

(**) Vt HENR. DODWELL. de iure laicorum ſacerdotali contra Hugonem Grotium: CHRIST. KORTHOLD. de variis ſcripturæ editionibus: IACOB. VSSER. de ſucceſſione eccleſiæ, cet.

(***) *Conſtitutiones apoſtolorum*: PETRI LAMBECII comment. de bibl. Vindobonenſi: IOANNIS GARNERII librum diurnum Romanorum pontificum. cet.

(*) Sic ibi leguntur concil. Arauſican. 2. & Carthag. 6. e quibus canonem nullum adlegatum animaduerti. Contra in *originibus* citantur Arelat. 4 & 5. Tolet. 16 & 17. cet. quæ in indice non exſtant.

CETE-

CETERVM, vti auctor noster sub operis sui finem gratum animum aduersus eos, a quibus se adiutum esse intellexit, declaravit publice (*): ita & meas partes esse arbitror, idem vt faciam. Gratias itaque ago iis, qui vel publice (**) vel priuatim laborem meum approbarunt, meque, vt in incepto pergerem, cohortati sunt. Plurimum autem illis me debere profiteor, qui ex bibliothecis propriis (***), vel alie-

(*) Lib. XXIII. cap. IV. §. IX. vol. X. p. 99.

(**) Post D. IOANNEM FRANCISCVM BVDDEVM, (cuius mortem, de qua his ipsis diebus nuntius huc adlatus est, cum bonis omnibus, ecclesiæ euangelicæ caussa, doleo) in præfatione volumini primo præmissa, mihi innotuerunt clarissimi auctores nouorum litterariorum, quæ inscribuntur: *Auserlesene theologische bibliothec, oder, Gründliche nachrichten von denen neuesten und besten theologischen büchern*; Et: *Neue zeitungen von gelehrten sachen*.

(***) Ex nostræ academiæ Doctoribus honoris caussa nomino NICOLAVM HIERONYMVM GVNDLINGIVM, h. t. Pro-Rectorem Magnificum, (quem per aliquot hebdomades grauiter ægrotantem Deus respiciat propitius, & in commoda vtilitatemque academiæ conualescere, si velit, iubeat!) PAVLVM ANTONIVM, IOANNEM HENRICVM MICHAELIS & IVSTVM HENNINGIVM BOEHMERVM. Ex Lipsiensibus IOANNEM BVRCARDVM MENCKENIVM.

nis,

nis, quibus præfecti ſunt (*), libros mihi ſuppeditarunt, vel integra loca excerpta mecum communicarunt (**). Pro qua inſigni liberalitate & humanitate ipſis omnia officia, quæ quidem a me proficiſci posſunt, promitto.

NON minus autem cum auctore noſtro DEVM immortalem laudo & concele-

(*) Horum in numero ſunt, CHRISTIANVS BENEDICTVS MICHAELIS, P. P. O. cui academiæ Fridericianæ; D. IOANNES FRIDERICVS BIECKIVS & D. IOANNES GEORGIVS FRANCKIVS ICti, quorum huic poſt iſtum eccleſiæ Marianæ; IOANNES HENRICVS CALLENBERGIVS, P. P. cui orphanotrophei; HIERONYMVS FREYERVS, pædagogii regii Inſpector, cui iſtius ſcholæ bibliotheca commiſſa eſt: Et, qui hoc nomine primum laudandus erat, HENRICVS IVLIVS ELERS, bibliopola quondam orphanotrophei ſollertiſſimus, ſuperiore anno, menſe Sept. beate defunctus; cuius e penu pleroſque ſelectiores & pretioſiores libros e. g. *Acta ſanctorum*; CAESARIS BARONII *annales*; *Bibliothecas patrum*; *Scriptores Byzantinos*; PHILIPPI LABBEI *tomos conciliorum*, & *Patres græcos & latinos* tantum non vniuerſos depromere mihi licuit. Nec prætereundus eſt, qui illius in locum ſucceſſit, HENRICVS ZOPFIVS.

(**) Id iterum iterumque fecerunt, *Guelpherbyti*, PETRVS SCHILLINGIVS, Sereniſſimo Duci Brunſuicenſium & Luneburgenſium, AVGVSTO GVILIELMO, a concionibus aulicis, ex bibliotheca iſta celeberrima Ducali: *Gothæ*, IOANNES FRIDERICVS HEVSINGERVS, illuſtris gymnaſii Sub-Con-Rector, ex Ducali & Vockerodtiana: et *Lipſiæ*, G. KEYSELITIVS, M. A. & catecheta ad ædem D. Petri, e publicis priuatisque.

 bro,

bro, quod & mihi hoc dedit clementiſſime, vt hanc latinæ verſionis telam, ante hos ſex annos exorſam, etſi aliquando morbo acutiſſimo interruptam, ſaluus & incolumis deduxerim. Faxit Ipſe, qua eſt bonitate, vt multa ex hoc, vtvt in ſe exiguo, labore in rem chriſtianam pariter ac litterariam redundent emolumenta, & hæc ipſa cedant in ſanctiſſimi nominis ſui gloriam laudemque ſempiternam! Glauchæ ad Halas Magdeburgicas, III kal. Decembr. CIƆ IƆCC XXIX.

IO. HENR. GRISCHOW,
Oſterodanus Halberſtadienſis.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS.

VVM hæc duo volumina confeciſſem, &, quod animo intenderam, vniuerſum abſoluiſſem opus, prelisque ſubieciſſem, nunc puſillum laxamenti ac requietis quærens ex magno labore; ſtatim ad nouum opus vocatus ſum per librum ad me miſſum, qui inſcribitur (*), ECCLESIAE PRIMITIVAE NOTITIA. CVI PRAEFIXVS EST INDEX HAERETICVS, BREVEM CONTINENS RECENSIONEM OMNIVM PRAECIPVARVM HAERESIVM A PRIMIS INDE RELIGIONIS CHRISTIANAE INITIIS. ACCEDIT SVCCINCTA RECENSIO OCTO PRIORVM GENERALIVM CONCILIORVM, DVOBVS VOLVMINIBVS, LONDINI, ANNO MDCCXXII. 8*uo*. Dedicatus liber eſt venerandæ ſocietati, quæ a propagando in exteris regionibus euangelio nomen habet, ab A. BLACKAMORE. Vehementer, fateor, initio obſtupui libri titulo &

(*) *Eccleſiæ Primitivæ Notitia*, or a Summary of Chriſtian Antiquities. To which is prefix'd, An *Index Hæreticus*, containing a ſhort Account of *All* the Principal Hereſies ſince the Riſe of Chriſtianity; There is alſo added, A Brief Accoūnt of the Eight firſt General Councils. In two volumes. *London* MDCCXXII. 8*uo*.

epiſtola dedicatoria, nouum aliquod opus eſſe ratus, in quo non nihil egregie & præclare præſtitum eſſet, vel in corrigendis meis erroribus, vel ſupplendis iis, quæ, duro viginti annorum labore, in colligendis in vſum eccleſiæ *originibus* meis, perfunctus, forte omiſiſſem. Enimvero ſimul atque in præfationem intuli oculos, & in librum ipſum paullum introſpexi, auctorem illum animaduerti aliquam *originum* mearum partem tranſcripſiſſe, ſub notione quidem *epitomes*, tametſi nihil huius in libri titulo legatur. Id artificium quoddam eſſe videtur, excogitatum ab hoc viro & decem bibliopolis, qui cum ipſo conſpirarunt, quo libros meos inutiles reddere, ſuo autem tanto maius pretium conciliare ſatagant, vtpote qui omnia, quæ ego ſcripſerim, & quodam modo plura complectatur, minoriſque veneat. Quam rem profuturam eſſe dicit pauperibus clericis aliiſque, qui procliuitate quadam naturæ in ſtudium antiquitatis ferantur, neque tamen libros meos cariores comparare ſibi poſſint. At enim vero bonus ille vir pauperibus lectoribus egregie imponit, dum hæc dicit, ex duabus rationibus: Primo quidem, dum epitomen totius operis noſtri ſe exhibere profitetur, quum tamen duo volumina adhuc reliqua ſint, quæ in epitomen redigere haud potuit, typis nondum excuſa. Dicit quidem in præfatione, me vniverſum opus octo voluminibus feliciter abſoluiſſe, illudque maioribus laudibus extollit, quam forte illud meretur. Vbi autem cognouerit, me opus meum octo voluminibus abſoluiſſe, id equidem haud ſcio. Scio autem, quod lectoribus adeoque & ipſi ſignificarim, de duobus adhuc voluminibus me commentari atque meditari, quæ iam, vt ad eum exitum peruenіam, qui mihi fuit propoſitus, in lucem publicam emitto. Quare auctor noſter pauperibus fratribus ſuis verba dat, quando vniuerſi operis

ris noſtri epitomen illis ſe dare dictitat, quum id ex parte tantum fiat. Aliud igitur adhuc volumen conſcribat, eisque id ſibi comparandi neceſſitatem imponat, oportet, vt epitomen integram habeant. Deinde, ſi auctori noſtro tantæ curæ fuit, vt pauperum fratrum ſuorum conſuleret rationibus: Cur, quæſo, epitomen adeo longam fecit? Capita & ſummæ rerum, quas libris meis complexus ſum, in multo breuius compendium contrahi poterant. Non opus erat, teſtimonia allegari in vſum eorum, qui libros non habent, quos euoluant examinentque, ſed ipſi in auctoritate acquieſcere poterant collectoris; cuius auctoritatem quauis occaſione decentius atque honeſtius poterant adlegare, quam auctoritatem patrum atque conciliorum, quæ, vt auctor noſter mecum recte exiſtimat, videndi non habent opportunitatem. Præterea, ſi ipſi propoſitum fuit pauperibus fratribus ſuis gratificari paruo pretio, cur epitomæ duas longas a ſe ipſo conſcriptas diſſertationes, alteram ad caput, ad calcem alteram, adſuit? Non ſane hoc erat librum eis parabilem reddere, ſed facere, vt plus pecuniæ in illum impendendum ſit; dum diſſertationes eius emere neceſſe habent, ſi quid de meo legere cupiant. Bella epitomen faciendi ratio fuiſſet, ſi libros meos, in compendium redactos, per ſe edidiſſet, ſuumque ipſius ſeparatim excudendum curaſſet. Id magis e re pauperum lectorum eius fuiſſet, & ipſe, credo, aliquando intelliget, maiorem hoc vtilitatem bibliopolis ſuis adlaturum fuiſſe. Neſcio, quam auctoritatem vel ipſe vel ipſius bibliopolæ habeant, libros, qui per legem mei proprii ſunt, re ipſa recudendi. Sed hoc nomine ipſum iam non arguo. Si honeſta ratione id feciſſet, petita videlicet venia & ſub directione, veniam ei dediſſem addidiſſemque calcar. Vel ſi vtiliter id feciſſet, ita vt propoſito ſuſceptoque conſilio, quod

præ ſe fert, ſatis eum feciſſe conſtaret, etiam ſine venia; ego quidem id ei facile condonarem. Iam vero ſuum ipſius conſilium inutilibus pariter & noxiis additamentis peruertit, quæ non ſolum libris illius incommodo atque impedimento futura, ſed hos quoque incautis lectoribus periculoſos pernicioſosque redditura ſunt, niſi in tempore ab exercitatiore quadam manu remedium eis & correctio adhibeatur. Quam ob cauſſam, quum iſtas meditationes ſuas diuulgauit cum *originum* mearum epitome, tum aliis, tum mihi ipſi æquum & rectum cenſui, aptas quaſdam in eas facere animaduerſiones. Equidem fateor libere, veterum ac recentiorum ſectarum atque hæreſium recenſionem, a docto & intelligente viro ex iuſtiſſimæ auctoritatis & fidei documentis editam, opus vtiliſſimum fore. Et hoc eſt, quod iam pridem multi deſiderarunt homines eruditi, qui vulgarium hæreſiologorum vitia vndiquaque animaduerterunt. At enim vero non video, quid recentiorum hæreſium index ad antiquitates attineat eccleſiaſticas, aut quid modernorum ſectariorum notitia ad explanandos vetuſtos ritus ac conſuetudines catholicorum in prioribus ſæculis conferat. Vnde auctor noſter iſtam operis ſui partem ſine vllo detrimento omittere potuiſſet, vt liber eius tanto minoris conſtaret. Siue autem commodum fuerit ſiue incommodum, operi ſuo hæreſium antiquarum vel recentiorum indicem adſuere; quidquid in alterutro genere factum eſt, accurate ſane diligenterque & ſtudioſe fieri oportuiſſet: Quod autem, quantiſcumque laudibus opus meum cumulauit, de eo prædicare non poſſum, & quod non poſſum ſaluo officio in alios, doleo. Etenim narrationum eius aliæ valde leves ſunt & ieiunæ ac tales, quæ lectorum mentibus nihil luminis præferant: Aliæ falſæ ſunt & in magnos viros iniurioſæ, quos ille hæreticos facit, quum re ipſa propugna-

gna-

gnatores fuerunt fidei catholicæ & defensores adsidui. Quid? quod tota eius recensio valde manca atque imperfecta est, omittens quasdam consideratu dignissimas sectas atque errores, & tamen in fronte libri recensio promittitur OMNIVM præcipuarum hæresium inde a primis religionis christianæ initiis. Non iuuat sine ratione quempiam reprehendere, adeoque manifestas quasdam singulorum capitum, de quibus ipsum arguo, probationes dabo, præmissurus tantummodo aliquam rem, quæ, reor, faciet, vt subrideant grammatici. Inscriptio dissertationis habet, INDEX HAERETICVS, quæ lingua *anglicana* non id significat, quod vocat *An Account of Heresies*, sed, *An Heretical Index*. Quam appellationem, credo, non cupit esse notam eius characteristicam. Enimvero si vocabulum, *heretical*, (*hæreticus*) mollius interpretemur, & tantum pro *erroneo* accipiamus, vtcumque ominosum est, verus tamen illius character est. Nam præterquam, quod alia vitia habet, valde errat in iis, quæ magnis & orthodoxis sanctisque viris adfingit, qui ex ipsius relatione pessimi sunt hæretici. Singula, quæ vitio & culpæ ipsi do, demonstrabo ordine.

I. NARRATIONVM illius aliæ leues sunt & ieiunæ ac tales, quæ lectorum mentibus nihil luminis præferant. Quando de *Hypsistariis* loquitur, quidquid de illis dicit, hoc solum est (*): *Hypsistarii defensores hæreseos in quarto sæculo, ex Iudaismo & paganismo conflatæ*. Iam vero quam ex his omnibus scientiam consequitur lector? Quæ enim ita generaliter de illis dicuntur, ea ad minimum de viginti hæresibus intelligi possunt, neque adeo lector eas distinguere nouerit, non videns, quænam opiniones &

(*) Ind. hæret. pag. 36. *Hypsistarians*, Maintainers of an Heresie in the Fourth Century, made up of *Judaism* and *Paganism*.

præ

praxes iudæorum vel gentilium *Hypsistariis* heic adscribantur, in quibus hi ipsi ab aliis hæreticis, qui iudaismum & paganismum cum christiana religione commiscuerunt, discerni debeant. Ait in præfatione, ex præcipuis caussis, cur *indicem hæreticum* confecerit, fuisse vnam aliquam, quod ego in libris meis leuiter tantum & in transitu *hæreses* attigerim, quomodo eæ videlicet ad institutum meum fecerint, nec vllam perfectam earum dederim descriptionem. Recte quidem. Cur vero ipse non dedit perfectam horum *Hypsistariorum* descriptionem, aut certe perfectiorem, quam quæ a me data est? Ignorare enim non potuit, qui libros meos in epitomen redegit, quod eos, quantum satis est, descripserim lib. XVI. cap. VI. §. II. vol. VII. p. 272. vbi hæc habeo: *Ipsi se vocabant Hypsistarios, hoc est, cultores superni Dei, quem in vna tantum persona adorabant, vti iudæi: Quorum sabbata obseruabant & a nonnullis cibis tamquam impuris abstinebant, circumcisionem autem adspernabantur, quemadmodum* GREGORIVS NAZIANZENVS, *cuius pater huic sectæ aliquando addictus fuerat, de illis narrat.* Hæc certe aliqua, etiamsi non perfecta, eorum descriptio est. Quare igitur non eamdem dedit aut meliorem? Aut, Cur saltem lectorem suum non amandauit ad librum meum vel suam ipsius epitomen, vbi p. 335. verba mea transcripsit? Sed vir bonus festinauit, quando *indicem* suum scripsit, nec morari potuit ad satisfaciendum mihi suisue lectoribus. Addere quædam poteram de hisce *Hypsistariis* ex GREGORIO NYSSENO, HESYCHIO & SVIDA; at satis opportunum erit id facere, si vixero, & lectoribus epitomen cum quibusdam additamentis ipse tradidero. Id solum hoc loco obseruo, nullam horum *Hypsistariorum* mentionem fieri in EPIPHANIO, THEODORETO, PHILASTRIO, AVGVSTINO, aliisue patribus, qui de hæresibus scripserunt; nec eos, qui de illis verba faciant, paga-

paganiſmi eorum meminiſſe, etſi auctor noſter temere & inconſiderate de eo loquatur.

QVAE de *Cælicolis* tradit, ea nihilo meliora ſunt iſtis prioribus. *Cælicolæ*, inquit (*), *ſiue cultores cæli, ſecta hæretica initio ſæculi quinti, quo tempore damnati ſunt per reſcripta Honorii imperatoris.* Iterum per mihi mirum eſt, non potuiſſe eum lectores ſuos ad eamdem libri mei vel epitomes ſuæ locum remittere, vbi eos verbis luculentioribus & pluribus depictos inuenire potuiſſent. Verum enim vero *indicem* ſuum extollere & lectoribus perſuadere volebat, ſe res magnas & mirandas præſtitiſſe in detegendis veterum hæreticorum opinionibus, quas ego vel ſilentio præteriiſſem, vel attigiſſem leuiter: tametſi ex hiſce exemplis lectori facile erit, de operis ipſius perfectione & excellentia iudicare.

VNVM tantum adhuc exemplum huius generis ex multis, quæ addi poterant, adferam. Loquens de *Ethnophronibus* ait(**), *fuiſſe eos hæreticos ſæculi ſeptimi, qui quasdam ſuperſtitiones paganas vna cum chriſtianiſmo retinendas eſſe docuerint.* Cur vero lectoribus non aperit, quænam fuerint iſtæ ſuperſtitiones paganæ? An auctor nullus eſt, qui de illis diſtincte loquatur? Lector eruditus accipiat, quæſo, a me hanc de illis relationem verbis IOANNIS DAMASCENI *de hæreſibus* pag. 585. *Ethnophrones quum gentium inſtituta ſequantur, in ceteris ſunt chriſtiani. Hi natales dies, fortunam, fatum, omnem aſtronomiam & aſtrologiam omnemque diuinationem & auſpicia probant: Auguria, expia-*

(*) Ind. hæret. p. 21. *Cælicolæ*, or Worſhippers of Heaven, an Heretical Sect in the Beginning of the Fifth Century; at which Time they were condemn'd by the Reſcripts of *Honorius* the Emperour.

(**) Ind. hæretic. p. 28. *Ethnophrones*, Hereticks of the Seventh Century, who taught, that ſome *Pagan* Superſtitions were to be retain'd together with *Chriſtianity*.

tiones & placationes, sortes, prodigiorum & portentorum inspectiones, veneficia aliasque eiusdem generis impias fabulas adhibent: iisdemque, quibus gentes, vtuntur institutis. Dies etiam festos quosdam Graecorum probant. Dies denique, & menses & annos & tempora obseruant & notant. Vt summatim dicam, iidem fuerunt atque illi superstitiosi christiani, qui vetitas gentilium artes, magiam, incantationem, astrologiam iudiciariam & apotelesmaticam, genethlialogiam, augurium, diuinationem per sortes, obseruationem dierum & casuum fortuitorum, praesagia atque omina, obseruationem item festiuitatum gentilium sectabantur, de quibus fuse distincteque egimus per duo integra capita IV & V. libri XVI. vbi de disciplina & legibus ecclesiae, aduersum illas praxes factis, loquuti sumus. Et nihilo tamen secius epitomator ille noster lectores hoc vult sibi penitus persuadeant, se perfectam exhibere recensionem antiquarum sectarum & haeresium, quas ego, occasione ita ferente, leuiter tantum attigerim.

II. ALTERVM, quod aduersus indicem eius habeo, maioris momenti est; Quod quaedam narrationum eius, quas de haeresibus & haereticis habet, falsae sint & in magnorum, bonorum & excellentium virorum memoriam summopere iniuriosae, vtpote quos ille haereticos faciat, quum re vera fuerint constantes fidei catholicae confessores & defensores inuicti. Quod vt demonstrem, non insistam eis, quae de *Melitone* (*) episcopo *Sardium*, vel de *Nicolao* (**) diacono narrat; sed obseruabo tantum, quod scri-

(*) Ind. haeretic. p. 46. *Melitonians*, so called from *Melito*, an Heretick of the first Ages, who held, that the *Body*, and not the *Soul* of Man, was made *after Gods Image*, and that *God* therefore was *Corporeal*.

(**) Ind. haeretic. p. 52. *Nicolaitans*, a Sect of Hereticks deriving their Original from *Nicolas* one of the Seven Deacons, *Acts VI*,

ſcriptor aliquis prudens, ea, quæ de vtroque dixerit, parce & molliter ſcribere potuerit. Quamquam enim HENRICVS VALESIVS (*) *Melitonem* nimis aſpere tractet & cum auctore noſtro dicat, quod Deum corporeum eſſe contenderit in libro, quem ſcripſerit περὶ ἐνσωμάτȣ θεȣ̃, quod VALESIVS reddit: *de Deo corporeo:* alii tamen viri docti (**) id errorem eſſe exiſtimant; ſiquidem θεὸς ἐνσώματος non ſignificet, *Deum corporeum*, ſed *Deum incarnatum* ſiue *carnem factum*, *aut in corpore habitantem;* quod prorſus aliud quid eſt, quam Deum in diuina natura ſua eſſe corporeum. Igitur quum tantum iure ſuo dici poſſet ad defendendum *Melitonem*, auctor noſter non debebat tam acerbus & ſeuerus in ipſum eſſe, vt primorum ſæculorum hæreticum eum vocaret, qui Deum corporeum eſſe ſtatuerit; ſed pro illo adlegare, quæ in illius defenſionem a tot viris doctis dicta ſunt; id inprimis conſiderans, quod

who having a very beautifull wife, was accuſed of overmuch Jealouſy; to clear himſelf of which Imputation he brought her into a full Aſſembly, and declared his Conſent, that any Man might take her. Hence his Followers took Occaſion to live promiſcuouſly, and taught that it was lawfull for Men to have their Wives in common.

(*) Valeſ. not. in Euſeb. lib. IV. c. XXVI. περὶ ἐνσωμάτȣ θεȣ̃] Hoc in libro contendebat Melito, Deum corporalem eſſe; idque ex variis ſcripturæ locis comprobabat.

(**) Caue hiſtor. litter. vol. I. p. 43. (pag. 32 edit. Geneuenſ) περὶ ἐνσωμάτȣ θεȣ̃, *de Deo* (non corporeo ſed) *corporato* ſeu *corpore induto*, vt olim Ruffinus reddidit.
Du Pin, biblioth. nou. p. 96. edit. latin. *De Deo incarnato*] Græce περὶ ἐνσωμάτȣ θεȣ̃. Alii hunc locum aliter explicant & eum exiſtimaſſe crediderunt, Deum eſſe corporeum, ſed vocis græcæ propria ſignificatio ea eſt, quæ a nobis ei eſt tradita.
Videſis Suicer. theſaur. eccleſ. vocibus ἐνσώματος & ἐνσωμάτωσις.

POLYCRATES (*) apud EVSEBIVM, & TERTVLLIANVS (**) apud HIERONYMVM de eo narrant, ipſum ſpiritu ſancto adflatum cuncta geſſiſſe & a plerifque chriſtianorum prophetam creditum fuiſſe.

EODEM modo defendi poterat, & iure quidem ac merito debebat, *Nicolaus*, vnus e ſeptem diaconis. Quamvis enim nonnulli veterum doctrinam *Nicolaitarum* illi tribuant; tamen, vti in libro quodam antecedente (***) oſtendimus, multi alii, in primis autem CLEMENS ALEXANDRINVS, EVSEBIVS, THEODORETVS & AVGVSTINVS ipſum excuſant dicuntque, doctrinam non fuiſſe *Nicolai*, ſed tantum ab eis adſumtam, qui ſe iſtum ſequi dixerint, adducentes quoddam eius adagium, cuius non fuerit iſtiuſmodi ſenſus.

VERVM his miſſis ad ea tranſeo, quæ de *Acephalis* auctor noſter habet: *Acephali*, inquit (*), *genus quoddam, hæreticorum ſine capite, nullum agnoſcentes epiſcopum, nullum ſacerdotem, nullum ſacramentum, perinde atque moderni Quakeri apud nos in Anglia.* Neſcio, quibus rationibus nixus

(*) Apud Euſeb. lib. V. c. XXIV. Τί δὲ δεῖ λέγειν Μελίτωνα τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον· ὃς κεῖται ἐν Σάρδεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται. *Quid de Melitone eunucho attinet dicere, qui ſpiritu ſancto adflatus cuncta geſſit; qui & Sardibus ſitus eſt, aduentum domini de cælis, in quo reſurrecturus eſt, exſpectans.*

(**) Tertull. ap. Hieron. de ſcriptur. in voce *Melito.* Huius, (Melitonis) elegans & declamatorium ingenium laudans Tertullianus in ſeptem libris, quos ſcripſit aduerſus eccleſiam pro Montano, dicit, eum a plerifque noſtrorum prophetam putari.

(***) Lib. XXII. cap. I. §. II. vol. IX. pag. 267. 268.

(*) Index hæretic. p. 2. *Acephali*, or Ἀκέφαλοι, a headleſs kind of Hereticks, who own'd neither Biſhop, Prieſt or Sacrament, like our modern *Quakers.*

auctor

auctor noster hæc dicat: nullum enim scriptorem per vniuersum *indicem* adlegat. Noui autem ALEXANDRVM ROSSAEVM idem dixisse ante illum; & hic vnus ex huius viri eruditis auctoribus est. Noui etiam, quosdam scriptores pontificios (*) hoc ipsum obiecisse *Lutheranis*, quod sint similes veteribus *Acephalis*, quia non habeant episcopos, qui ipsis præsint. Existimarim autem, ALEXANDRVM ROSSAEVM id, (vtrum recte an secus, non definio), ex aliquo horum scriptorum pontificiorum accepisse. Sed enim ALEXANDER ipse sibi infeliciter contradicit. Nam vno eodemque spiritu ait, *Seuerum*, episcopum *Alexandriæ* (potius *Antiochiæ*) huius sectæ *Acephalorum* auctorem fuisse, imperante *Anastasio* an. CCCCLXII. Et, ipsos vocatos esse *Theodosianos* a *Theodosio*, præcipuo patrono suo & episcopo *Alexandrino*. Satis quidem mirabile! Habuisse eos episcopos auctores & patronos, & tamen fuisse sine episcopo, sacerdote & sacramento! Auctor noster hunc scopulum præuidit cauteque studuit deuitare. Hinc ducem suum sapienter & considerate deserit eumque contradictionibus suis per se consulere finit; narrans nobis priorem historiæ partem, non vero posteriorem, quæ similitudinem, quam inter *Acephalos* & *Quakeros* statuit, ademtura erat. Quomodo autem probare vellet, si vrgeretur, *Acephalos* non habuisse episcopos, vel ita dictos fuisse, quod non habuerint istiusmodi capita inter se? Ego quidem nullum vetustum scriptorem noui, qui hæc de illis memoriæ prodiderit. LIBERATVS (**) *Acephalos* sic vocatos esse dicit, quia noluerint doctrinam recipere CYRILLI ALEXANDRINI, nec

(*) Vid. Masons *Defence of the Ordination of Ministres beyond Seas*, p. 129. *Oxon.* 1641.

(**) Liberat. breuiar. c. IX. Hos esse puro auctores Acephalorum, qui neque Cyrillum habent caput, neque quem sequantur ostendunt.

eum tamquam caput ſuum ſequi, nec vllum alium. Hi autem epiſcopi erant, qui neque *Cyrillum* patriarcham *Alexandrinum*, nec *Ioannem* patriarcham *Antiochenum*, caput ſuum volebant agnoſcere, & idcirco dicebantur *acephali*, quia iſtorum patriarcharum alterutrum tamquam ducem ſequi detrectabant. Nam vti iſti epiſcopi appellabantur *autocephali*, qui nulli patriarchæ ſubiecti, ſed ipſimet patriarchæ quidam erant, abſoluta & omni ſubiectione immuni libertate gaudentes: Ita hi epiſcopi, qui patriarchis ſubiecti erant, parere autem eis nolebant, *acephali* vocabantur, quia ipſi non erant capita ſiue patriarchæ, & tamen alii cuidam ſubeſſe recuſabant. Patriarchæ tunc erant epiſcoporum capita, vti epiſcopi capita erant populi. Et hæ res diuerſiſſimæ ſunt, quod epiſcopi vocentur *acephali*, quia patriarcham ſuum reiiciant, & quod populi vocentur *acephali*; quia non habeant inter ſe epiſcopum, nec ſacerdotem, nec ſacramentum. Equidem non ſum cupidus defendendi veteres hæreticos, puto tamen, omnes homines æquitate erga eos vti oportere, nec plures illis hæreſes adfingere, quam quarum re vera rei fuerint. In confeſſo eſt, hoſce *Acephalos* fuiſſe *Eutychianos* & aduerſarios concilii *Chalcedonenſis*. Et vt tales LEONTIVS (*) quoque eos in libro *de ſectis* deſcribit. At ne verbum quidem dicit, quod fuerint ſine epiſcopis, ſa-

(*) Leont. de ſectis, Action. VII. Bibl. patr. græc. latin. Tom. I. p. 521. 522. πάλιν πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τῶν Γαϊανιτῶν πιστοῦθε τοῦτο, ἀλλ᾽ οὖν ἀπὸ τῶν Ἀκεφάλων ἀνάγκη ὑμᾶς τοῦτο πιστώσασθαι. ἐκεῖνοι γὰρ ἀρχαιότεροι ὑμῶν καὶ τῶν Γαϊανιτῶν φανερῶς ὄντες, οὕτω μάχονται τῇ συνόδῳ, ὡς δύο λεγούσῃ τὰ μέρη. *Nos rurſum reſpondemus, ſi maxime non a Gaianitis ipſi fidem illam ſumſerint, tamen eſſe neceſſe, vt ab Acephalis acceperint. Nam illi manifeſto Theodoſianis & Gaianitis antiquiores, ita ſynodum oppugnant, quaſi quæ partes duas tradat.*

cer-

cerdotibus vel sacramentis. Adeoque auctor noster antiquiorem aliquem scriptorem, quam ALEXANDRVM ROSSAEVM, producat, oportet, vt ea ita sese habere probet, quæ de illis narrat.

NON immorabor leui errori grammatico, in quem abreptus est, loquens de *Saccophoris*. *Saccophori*, inquit (*), *Encratitarum surculus, ita dicti, quia longum saccum* (a long Bag) *gestabant, vt populo persuaderent, se vitam degere pœnitentialem.* Fuerunt quidem particularis quædam secta *Manichæorum*, qui sub hoc nomine in diuersis codicis *Theodosiani* (**) legibus damnantur; vbi diuersæ *Manichæorum* propagines describuntur sub diuersis *Solitariorum*, *Encratitarum*, *Apotactitarum*, *Hydroparastatarum* & *Saccophorum* nominibus, quæ adsumserunt, vt a priorum legum, contra *Manichæos* sub solo nomine *Manichæorum* promulgatarum, feueritate tutos sese præstarent. Iam vero hi *Manichæi Saccophori* non ita vocati, quod longum saccum gestarent, sed quod veste induti cilicina, (*Sackcloth*) in publicum prodirent. *Saccus* quidem lingua nostra æque significat *a Sack* siue *a Bag*, quam *Sackcloth*, hoc est cilicium: Quid autem longus saccus ad vitam pœnitentialem? Melius facit ad describendum philosophum quam pœnitentem. Vestis autem cilicina & vita pœnitentialis bene consistunt. Verumtamen ecclesia nemini hunc vestitum adfectandi dedit veniam, etiamsi monachi quidam, perinde ac *Manichæi*, eius essent percupidi atque ex singulari quadam & adfectata agendi ratione catenas & cruces humeris iugiter circumferre, & nudis pedibus incedere amarent. Qui proinde a veteribus, EPIPHANIO, AV-

(*) Index hæretic. pag. 67. *Saccophori*, a Branch of the *Encratites*, so called because they carry'd a long Bag, to make the People believe they led a penitent Life.

(**) Cod. Theod. lib. XVI. tit. V. de hæreticis, leg. VII. IX. XI.

GV-

GVSTINO, HIERONYMO, PALLADIO & CASSIANO acrius hoc nomine reprehenduntur, quemadmodum alio loco id plenius ostendimus (*). Numquam autem aliquos siue monachos siue hæreticos audiui reprehensos esse, quod longum saccum in signum vitæ pœnitentialis gestarint. Nec dubito, quin auctor noster, si id denuo considerauerit, hoc pro alio istiusmodi errore *indicis hæretici* habiturus sit. Sed hæc leuia tantum errata sunt, si cum eis comparentur, quæ iam porro aduersus ipsius indicem dicere habeo, qui in variis tam priscarum quam recentiorum ætatum exemplis catholicos in numerum refert hæreticorum.

INTER veteres magna iniuria adficit *Eustathium*, celebrem illum *Antiochensium* episcopum. De hæreticis enim *Eustathianis* differens, ait (**): *Eustathiani semen erant hæresis Sabellianæ, nomen suum indepti ab Eustathio, episcopo Antiocheno, cui concilium quoddam, in sua ipsius ciuitate circa medium sæculi quarti habitum, munus abrogauit, eo, quod hisce dogmatibus addictus esset.* Nihil dico de parachronismo eius, quando concilium *Antiochenum* circa sæculi quarti medium ei munus abrogasse, narrat. Licet enim annum CCCXXVII vel CCCXXIX. vbi illud concilium celebratum est, non possimus recte vocare sæculi quarti medium; id tamen leuis tantum error est, in quem facile induci potuit a CAESARE BARONIO, vel corruptis ATHANASII & HIERONYMI exemplaribus, quæ concilium istud sub *Constantium* referunt, loco *Constantini*, quemadmodum optimi critici, HENRICVS VALESIVS (***), IACOBVS GO-

(*) Lib. VII. cap. III. §. VI. vol. III. p. 50 seqq.

(**) Ind. hæretic. p. 28. *Eustathians*, were the Spawn of the *Sabellian* Heresie, and had their Name from *Eustathius* Bishop of *Antioch*, who was deposed in a Council held in his own City, about the Middle of the fourth Century, for holding those Principles.

(***) Valess. adnotat. ad Euseb. de vit. Constant. lib. III. cap. LIX. Baro-

THO-

THOFREDVS (*), ANTONIVS PAGIVS (**) & GVILI-nius certissimis, vt quidem ipse putat, rationibus, Eustathium non sub Constantino imperatore sed sub Constantio, ex Antiochena sede deiectum esse contendit. Videamus igitur, quibus id argumentis adstruere nitatur. Primum adfert Athanasii locum ex epistola ad Solitarios sub initium. *Fuit*, inquit, *quidam Eustathius episcopus Antiochiae, vir confessione clarus &c. quem homines Arianae opinionis ita apud Constantium facta calumnia accusarunt, quasi in matrem principis contumeliosus fuisset.* Verum ego pro Constantio Constantinum in hoc Athanasii loco scribendum esse adfirmo. Quam emendationem confirmant ea, quae de imperatoris matre mox subiiciuntur. Helenam enim intelligit, quae in Orientem circa hoc tempus aduenerat. Nam de Fausta omnino haec intelligi non possunt, ante viginti fere annos, si Baronium sequimur, occisa. Hieronymi vero locus ex libro de scriptoribus ecclesiasticis parum facit pro Baronio, quum in antiquis editionibus, adeoque in Lugdunensi, quae penes me est, diserte scriptum sit, *sub Constantino principe missus est in exilium.* Neque enim video, cur tanti motus in creatione Eustathii esse potuerint, de quibus in epistola imperatoris Constantini fit mentio, vt ad eos sedandos mittendus fuerit Comes, totque epistolas ab imperatore scribi oportuerit. cetera.

(*) Gothofred. dissert. in Philostorg. lib. II. c. VII.

(**) Pagi critic. in Baron. an. CCCXXVII. n. III. Tres annos, quibus Arius in exilio fuit, incompletos fuisse, manifestum facit synodus Antiochena, hoc anno (CCCXXVII) vel sequenti aduersus sanctum Eustathium episcopum Antiochenum congregata, in qua is ab Eusebio Nicomediensi sociisque, falsis impositis criminibus, depositus fuit. Baronius eam synodum in annum CCCXL coniecit; sed, vt eo anno dicetur, per hoc tempus celebrata fuit. Id. ad an. CCCXL. n. XVIII. (al. XIX.) Synodus Antiochena, in qua Eusebiani Eustathium Antiochiae episcopum in exilium ab imperatore pelli curarunt, non Constantio, sed Constantino magno imperante, celebrata, vt suo loco demonstraui; idque manifeste docet Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes p. 212. vbi loquuturus de episcopis, quos Eusebiani persequuti

ELMVS CAVEVS (*), concorditer ſtatuunt; & ſicut ex omnibus hiſtoricis, SOCRATE, SOZOMENO, THEODORETO & PHILOSTORGIO euidenter apparet. Sed res, de qua conqueror, hæc eſt: Quod hunc *Euſtathium* faciat *Sabellianum* ipſiuſque ſectatores ſemen vocet *Sabellianæ* hæreſis. Quum re vera fidem catholicam contra hæreſin *Arianorum* in ſynodo *Nicæna* omni conatu propugnarit. Ab ipſis iſtius ſynodi patribus *Berœa Antiochiam* translatus eſt; & primus fuit, qui ſynodum oratione panegyrica ad *Conſtantinum* aperuit; vt hic auctor ſui oblitus libere profitetur in recenſione octo conciliorum generalium p. 476. Præclaro encomio eum ornat ATHANASIVS, *Euſtathius quidam*, inquiens (**), *fuit Antiochenus epiſcopus, vir confeſſione clarus, & religione pius, qui magno zelo pro veritate dimicavit, & Arianam hæreſin odio proſequutus eſt.* Quo pacto igitur fieri potuit, vt *Sabellianus* eſſet, niſi hæreſin *Sabellianam* veram fidem ipſumque *Athanaſium Sabellianum* fuiſſe ſtatuas? Vt hanc materiam adhuc magis illuſtrem auctorique

ſunt, initium facit ab Euſtathio, quem cum ingenti turba presbyterorum & diaconorum in exilium eiectum dicit. Quare ſynodus illa ante Tyriam, in qua multi epiſcopi relegati, congregata, vt alibi fuſe oſtendi & omnibus Baronii dubiis ſatisfeci.

(*) Caue hiſtor. literat. vol. I. p. 139. (p. 99. edit. Geneu. MDCXCIII.) Referunt id Baronius, Petauius aliique ad annum CCCXL. Athanaſii Hieronymique teſtimonio præcipue nixi, qui Euſtathium ſub Conſtantio in exilium miſſum fuiſſe ſcribunt. At vero contigiſſe hæc ſub Conſtantino non diu poſt Euſebii Nicomedienſis reditum, nempe circa annum CCCXXIX vel CCCXXX. teſtes ſunt Socrates, Sozomenus, Theodoretus & Philoſtorgius, idque multis firmatur argumentis, cetera.

(**) Athanaſ. epiſt. ad Solitar. tom. I. p. 812. (p. 346. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) Ευςάθιός τις ἦν ἐπίσκοπος τῆς Αντιοχείας, ἀνὴρ ὁμολογητὴς, καὶ τὴν πίςιν εὐσεβὴς, ὗτος πολὺς ἦν ζηλῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τήν τε Αρειανὴν αἵρεσιν ἐμίσει, κ. τ. λ.

no-

nostro & lectoribus eius auferam errorem, addo: Hic *Eustathius* hoc nomine delatus tantum fuit ex odio & maleuolentia ab *Arianis*, qui acerrimi eius hostes erant, eo quod fidem *Nicaenam* aduersus eos strenue defenderet. Hi igitur odiosum eum reddere conati sunt, criminando ipsum tamquam *Sabelliani* dogmatis fautorem, aliaque quaedam crimina illi adfingendo, vi quarum calumniarum, coacta apud *Antiochiam* synodo, ipsum deposuerunt. SOCRATES(*) & SOZOMENVS(**) diserte aiunt, fuisse hanc

(*) Socrat. lib. I. c. XXIV. Σύνοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ ποιήσαντες καθαιροῦσιν Εὐστάθιον, ὡς τὰ Σαβελλίου μᾶλλον φρονοῦντα, ἢ ἅπερ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐδογμάτισεν· ὡς μὲν οὖν τινες φασὶν, δι᾽ ἄλλας οὐκ ἀγαθὰς αἰτίας· φανερῶς γὰρ οὐκ εἰρήκασι· - ὅτι μέντοι ὡς Σαβελλίζοντα καθεῖλον Εὐστάθιον, Κύρου τοῦ Βεῤῥοίας ἐπισκόπου κατηγοροῦντος αὐτοῦ, Γεώργιος ὁ Λαοδικείας τῆς ἐν Συρίᾳ ἐπίσκοπος, εἷς ὢν τῶν μισούντων τὸ ὁμοούσιον, ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῷ εἰς Εὐσέβιον τὸν Ἐμισηνὸν ἔγραψεν εἰρηκέναι. *Congregata Antiochiae synodo, Eustathium deponunt, vt qui Sabellii dogmati potius, quam Nicaenae synodi decretis insisteret. Sunt, qui ob alias etiam caussas minus honestas depositum esse dicant, quas tamen in medium non proferunt. -- Porro quod Eustathius tamquam Sabelliano dogmati fauens, ab episcopis depositus sit, accusante illum Cyro Beroeae vrbis episcopo, Georgius Laodiceae in Syria episcopus, vnus ex eorum numero, qui vocem consubstantialis oderant, in laudatione Eusebii Emiseni scribit.*

(**) Sozomen. lib. II. c. XIX. Συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης, ἀφαιρεῖται Εὐστάθιος τὴν Ἀντιοχέων ἐκκλησίαν· τὸ μὲν ἀληθὲς, ὡς πολὺς ἔχει λόγος, καθότι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐπῄνει, καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ Παυλῖνον τὸν Τύρου ἐπίσκοπον, καὶ Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπόλεως, ὧν τῇ γνώμῃ οἱ ἀνὰ τὴν ἕω ἱερεῖς εἵποντο, οἷάγε τὰ Ἀρείου φρονοῦντας ἀπεστρέφετο, καὶ φανερῶς διέβαλλε· πρόφασιν δὲ, ὡς οὐχ ὁσίαις πράξεσι τὴν ἱερωσύνην αἰσχύνας ἐφωράθη. *Congregata Antiochiae synodo, Eustathius epi-*

ſynodum *Arianam*, quæ *Euſtathium* depoſuerit, ſpecie, quaſi *Sabellii* dogmati potius quam *Nizænæ* ſynodi decretis inſiſteret. Quod vſitatum *Arianorum* artificium fuit, quo *Athanaſium* quoque deſtruere adniſi ſunt. Iam vero quando hoc non niſi merum conuicium ſit atque contumelia, tanto viro ab *Arianis*, qui ei tam crudeliter inimici fuerunt, impoſita, non decet eum, qui indoctis lectoribus antiquarum hæreſium recenſionem ſe dare præ ſe fert, hanc illi notam apponere, ſine vlla auctoritatis adlegatione, vllaue ſignificatione, eum in ſynodo pure *Ariana* fuiſſe depoſitum. Non credo, habuiſſe auctorem noſtrum malum quoddam conſilium in his, quæ hac de re ſcripſit; ſed aut deceptum eſſe a recentiore quodam hiſtorico, aut non ſatis conſideraſſe, quæ a vetuſtis ſcriptoribus tradita inuenit. Quæ res in poſterum ipſi eo prodeſſe debet, vt diligentius aduertat & circumſpiciat cautius, quos duces ſequatur, & diſcat cum iudicio ſcribere, ſi officium in ſe ſuſceperit hiſtorici pro illis, qui ipſi contradicere nequeant.

EVMDEM errorem admittit, quando de *Eſſenis* loquens, *Eſſeni*, inquit (*), *ſecta erant hæreticorum chriſtianorum Alexandriæ, tempore S. Marci.* Heic vero paullo plus voluntarii erroris videtur ſubeſſe. Ignorare enim non potuit, quando *origines* meas tranſcripſit, allegaſſe

ſcopatu Antiochenſis eccleſiæ exuitur: re ipſa quidem ſicut maior pars aſſerit, eo quod Nicæni concilii fidem adſtrueret, & Euſebium Pamphili, Paulinum Tyri ac Patrophilum Scythopoleos epiſcopum, quorum ſententiam omnes Orientis epiſcopi ſectabantur, tamquam Arianos auerſaretur, palamque eos accuſaret. Specie vero, quaſi honorem ſacerdotii flagitiis quibuſdam commaculaſſe deprehenſus fuiſſet.

(*) Index hæretic. p. 28. *Eſſeans*, *Eſſenes*, and *Eſſenians*, a Sect of *Chriſtian* Hereticks at *Alexandria*, in the Time of St. *Marck*, &c.

me

me auctoritatem EPIPHANII, EVSEBII atque HIERONYMI, vt ostenderem, ab hisce scriptoribus eos creditos fuisse orthodoxæ ecclesiæ ciues, non autem sectam hæreticorum christianorum *Alexandriæ*, tempore *S. Marci.* Quid? quod ipsemet in epitome lectores suos ad hæc testimonia remittat. Addidi, (quod ille omittit,) viros quosdam doctos, nominatim HENRICVM VALESIVM, IOSEPHVM SCALIGERVM & IOANNEM DALLAEVM dubitare, an christiani fuerint, GVILIELMO BEVEREGIO aliisque communem opinionem tuentibus. Omnes autem in hoc consentiunt, non fuisse eos sectam hæreticorum christianorum. Verum hic auctor omnem tam veterum quam recentiorum spernit auctoritatem, dum hanc eis notam adponit. Si enim hæretici fuerunt, ad *iudæos*, non ad *christianos*, spectarunt.

IN modernorum hæreticorum recensione (a qua sibi in libro de *antiquitatibus ecclesiasticis* temperare potuisset) multo est iniuriosior in lectores non minus quam in piam plurimorum excellentium virorum memoriam caussamque protestantium in genere, quando *Albingenses*, *Hussitas* siue *Bohemos*, *Lollardos*, *Waldenses* & *Wicleuitas* vniuersos in numerum hæreticorum refert; tam monstrosas eis adscribens opiniones, quas numquam fouerunt, sed illis ex implacabili odio tribuerunt aduersarii *Romanenses*, qui in eumdem modum eos tractarunt, quemadmodum in priscis sæculis *Athanasium* & *Eustathium* tractarunt *Ariani*. Decebat hæresiologum & historicum protestantem aut omittere hæc nomina, aut certe lectoribus suis narrare, quam præclaris scriptis caussam eorum eruditissimi auctores ex protestantibus per duo posteriora sæcula vindicarint, & has criminationes, ab eorum aduersariis falso & de industria oblatas, depulerint. Si nihil huius vindicationis nouit, ad agendas partes historici hac in re minus idoneus

 fuit:

fuit: Sin autem nouit, tanto magis est inexcusabilis, quod lectores suos ea celauit, quæ, vt illis & ecclesiæ & memoriæ sanctorum, de quibus ita detractum erat, satis faceret, studiose ante eorum oculos ponere debebat. Si ei placuisset librum meum, inscriptum *Scholastical History of Baptism*, diligentius inspicere, quemadmodum inspexit *origines*, veneranda nomina deprehensurus fuisset quorumdam ex hisce excellentibus viris, qui hosce testes veritatis a falsis criminationibus & contumeliis, in ipsos iactis, vindicando caussæ protestantium ius suum asseruerunt. In gratiam illius & veritatis adhuc semel illos transcribam, additurus non nihil, librosque ac loca, quibus hæ vindiciæ continentur, apertius indicaturus. Referendi autem huc sunt:

IACOBVS VSSERIVS de christianarum ecclesiarum successione & statu, cap. X. quæ est de *Albigensium* & aliorum, qui ecclesiæ pontificiæ aduersati sunt, historia.

RICHARDI CRANKANTHORPII Defensio ecclesiæ *Anglicanæ* contra *Spalatensem* cap. XVIII. p. 100.

EDMVNDVS ALBERTINVS de eucharistia lib. III. p. 976. vbi agit de *Wicleuitis*, *Waldensibus*, *Lollardis*, *Taboritis* siue *Bohemis*.

SAMVELIS MORLANDI History of the Euangelical Churches of the Valleys of *Piedmont*. *Lond.* MDCLVIII. *fol.*

PETRI ALLIX History of the *Albigenses*. *Lond.* MDCXCII. *4to.* 2 vol.

IOACHIMVS HESTEBERGVS de ecclesia *Waldensium*. *Argentorat.* MDCLXVIII. *4to.*

PAVLI PERRINI History of the *Albigeois* and *Vaudois*. *Lond.* MDCXXIV. *4to.*

BALTHASARIS LYDII *Waldensia*, siue conseruatio veræ ecclesiæ, demonstrata ex confessionibus *Taboritarum* & *Bohemorum*. 2 vol. *Roterod.* MDCXVI. *8uo.*

GVI-

GVILIELMI CAVEI Historia litteraria. In conspectu sæculi *Waldensis* siue duodecimi.

THOM. JAMES's Apology for *John Wickliffe*, shewing his Conformity with the now *Church* of *England. Oxon.* MDCVIII. 4*to.*

HENRICI MAVRITII Vindication of the Prim. Church. p. 374.

Ratio disciplinæ fratrum *Bohemorum. Hagæ* MDCLX.

HENR. WHARTHONII appendix ad CAVEI historiam litterariam, p. 50. in vita *Ioan. Wicklef.* p. 50.

The life of *Wickliffe*, by a Late Author. *Lond.* 8*uo.*

AMOS COMENII Historia persecutionum ecclesiæ *Bohemicæ. Lugd. Bat.* MDCXLVII. 8*uo.*

IT. Historia ecclesiæ *Slauonicæ* &c.

ANTON. LEGER Histoire *Vaudois* des Eglises de *Vallees* de *Piedmont. Lugd. Bat.* MDCLXIX. *fol.*

Waldensium Confessio contra claudicantes *Hussitas. Basil.* MDLXVI. 8*uo.* Vid. etiam in *Fasciculo rerum* &c. Tom. I.

CONRADI DANHAVERI Ecclesia *Waldensium* orthodoxiæ *Lutheranæ* testis & socia. *Argent.* MDCLIX. 4*to.*

SAMVELIS MARESII Dissertatio historico-theologica de *Waldensibus. Groning.* MDCLX. 4*to.*

AEGIDII STRAVCHII Historico-theologica disquisitio de *Waldensibus. Witteberg.* MDCLXXV. 4*to.*

PETRVS WESENBECIVS de *Waldensibus* & principum protestantium epistolis, huc pertinentibus MDCIII. 4*to.*

IOANNIS LASICII, veræ religionis apologia. *Spiræ* MDLXXXII.

NVM autem in tanta eximiorum commentariorum & opusculorum, de hoc argumento elaboratorum, copia fieri potuit, vt is, qui librum de hæresibus scriberet, omnino nullum ex illis omnibus videret, nec quiddam de apologiis inaudiret, quæ in horum hominum gratiam in lucem publi-

publicam emissæ sunt? Num adeo necesse habuit narrationes suas ita crude exponere, quemadmodum a manifestis eorum inimicis accepit traditas? Si quis ea, quæ RAINERIVS (*), aduersarius quidem eorum, at ingenuus scriptor pontificius, de illis memoriæ prodidit, conside-

(*) Not. Inueni hunc scriptorem apud EDMVNDVM ALBERTINVM de eucharistia p. 967. Lubet igitur ea, quæ ex illo excerpsit ALBERTINVS, in gratiam lectorum, qui hunc librum euoluere non possunt, huc transcribere: REINERVS (ita vocatur ALBERTINO) licet illis infensissimus, eos a Catharis & Manichæis (cap. VI.) distinguit. Ait: (cap. V & III.) *Noui testamenti textum & magnam partem veteris vulgariter sciunt corde.* Item: *Nouum & vetus testamentum vulgariter transtulerunt, & sic docent & discunt. Audiui & vidi quemdam rusticum idiotam, qui Iob recitauit de verbo ad verbum & plures, qui totum nouum testamentum perfecte sciuerunt.* Et rursum (cap. IV.): *Inter has omnes sectas, quæ adhuc sunt vel fuerunt, non est perniciosior ecclesiæ, quam Leonistarum. Et hoc tribus de caussis. Prima est, quia est diuturnior. Aliqui enim dicunt, quod durauerit a tempore Syluestri: aliqui a tempore apostolorum. Secunda, quia est generalior: fere enim nulla est terra, in qua hæc secta non sit. Tertia, quia quum omnes aliæ sectæ immunitate* (leg. **immanitate**) *blasphemiarum in Deum audientibus horrorem inducant, hæc, scilicet Leonistarum, magnam habet speciem pietatis, eo quod coram hominibus iuste viuant & bene omnia de Deo credant, & omnes articulos, qui in symbolo continentur. Solummodo Romanam ecclesiam blasphemant & clerum, cui multitudo facilis est ad credendum.* Inter caussas autem illius credulitatis, notat (cap. III.) *insufficientiam doctrinæ quorumdam, qui prædicant quandoque friuola, quandoque falsa: vnde quidquid doctor ecclesiæ docet, quod per textum noui testamenti non probat, hoc totum pro fabulis habent contra ecclesiam.* Et iterum (cap. VII.): *Hæretici cognoscuntur per mores & verba. Sunt enim in moribus compositi & modesti. Superbiam in vestibus non habent, quia nec pretiosis nec multum abiectis vtuntur. Negotiationes non habent propter mendacia & iuramenta & fraudes vitandas, sed tantum viuunt de labore vt opifices &c.*

ret,

set, plus æquitatis & iuris eum illis tribuere, cognoscet,

Diuitias non multiplicant, sed necessariis sunt contenti. Casti etiam sunt, maxime Leonistæ. Temperati etiam sunt in cibo & potu. Ad tabernas non eunt, nec ad choreas, nec ad alias vanitates. Ab ira se cohibent: semper operantur, discunt vel docent, & ideo parum orant, &c. *Cognoscuntur etiam in verbis præcisis & modestis. Cauent etiam a scurrilitate & detractione & verborum leuitate & mendacio & iuramento.* Papæ! (sunt verba ALBERTINI) quales nobis depingit hæreticorum notas, quæ purus christianismus sunt? Denique: *Post hæreticus*, inquit, (cap. VIII.) *facit comparationem status ecclesiæ Romanæ ad statum ipsorum, sic dicens: Doctores Romanæ ecclesiæ sunt fastuosi in vestibus & moribus Matth. XXIII. Amant primos recubitus & vocari appetunt ab hominibus Rabbi, Rabbinos vero tales non quærimus, Item, ipsi sunt incontinentes, sed vnusquisque nostrum vxorem suam habet & cum ea caste viuit. Item, sunt diuites & auari, quibus dicitur, væ vobis diuitibus, quia habetis heic consolationem vestram: Nos vero habentes victum & vestes, quibus possumus tegi, his contenti sumus. Item, sunt voluptuosi quibus dicitur, væ vobis, qui deuoratis domos viduarum &c. nos vero vtcumque sustentamur. Item, ipsi pugnant & bella inducunt & mandant occidi & incendi pauperes, quibus dicitur, omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit: nos vero ab eis persecutionem patimur propter iustitiam. Item, comedunt panem otiosum, nihil operantes: nos vero manibus operamur. Item, ipsi volunt esse doctores soli, quibus dicitur Matth. XXIII. Væ vobis, qui tulistis clauem scientiæ: apud nos vero tam feminæ* (priuatim videlicet) *quum viri docent, & discipulus septem dierum docet alium. Item, rarus est doctor inter eos, qui tria capitula continuata noui testamenti litteraliter sciat corde: apud nos vero rarus est vir & femina, qui textum non sciat vulgariter recitare. Et quia veram Christi fidem habemus, & sanctam vitam & doctrinam docemus omnes nos, ideo scribæ & pharisæi gratis persequuntur nos ad mortem, vt Christum. Praterea, ipsi tantum dicunt, non faciunt, & alligant onera grauia in humeros hominum, sed digito suo hæc non mouent: nos vero omnia facimus quæ docemus. Item, ipsi plus cogunt seruari traditi-*

quam hunc auctorem. Licet enim eos sectam appellet; dicit tamen, diuturniorem esse sectam: Aliquos enim dicere, quod durauerit a *Syluestri* episcopi *Romani* tempore, aliquos a tempore apostolorum, & quum omnes aliae sectae immanitate blasphemiarum in Deum audientibus horrorem inducant, hanc *Leonistarum*, magnam habere speciem pietatis, eo quod coram hominibus iuste viuant, bene omnia de Deo credant & omnes articulos, qui in symbolo continentur: solummodo *Romanam* ecclesiam blasphemare & clerum. Num hi igitur fuerunt *Waldenses, Qui episcopatum, symbolum apostolicum, omnes sacros ordines, & potestatem magistratus reiecerunt, & approbarunt adulterinos amplexus & promiscuos concubitus agitarunt*; quemadmodum auctor noster (*) eos repraesentat, vocans eos contemtim *nundinatores religionis & pios reformatores seculi duodecimi?*

ones hominum, quam Dei mandata, vt ieiunia, festa, ire ad ecclesiam, & multa alia, quae sunt hominum instituta: nos vero tantum doctrinam Christi seruare suademus & apostolorum. Item, ipsi poenitentes onerant poenis grauissimis, quas nec digito mouent: nos vero exemplo Christi dicimus peccatori, vade iam & noli amplius peccare, & ei per manus impositionem omnia peccata relaxamus & animas transmittimus a morte in caelum. Ipsi autem fere omnes animas transmittunt ad infernum.

(*) Index haeretic. p. 78. While they rejected *Images*, &c. as *Popish*, they also run down the Use of *Churches*, decried *Confirmation* with all *Episcopal* Obedience, and would allow no Distinction between a *Bishop* and *Priest*. --- They rejected the *Apostles Creed*, abhorred all *Kinds of Oath*, and taught that the *Magistrate* had not the *Power* of *Sword*, and that no Man ought to suffer *Death* by the *Sentence* of any *Judge*. But tho' they were so severe against Priests and *Magistrates* falling into Sin, they were a great deal more indulging to themselves. For they were so far from mortifying the Flesh, that they not only permitted but approv'd of adulterous Embraces, and practis'd promiscuous Copulation. These were some of the *Religion-mongers* and *Pious Reformers* of the twelfth Century.

Si

Si auctor noster caussam suam ipse defendere iuberetur, culpam omnem in ALEXANDRVM ROSSAEVM conferret: hic enim doctus auctor ipsius est, quem transcripsit. Atqui ALEXANDER ingenue fatetur, narrationes suas se habere ex CAESARE BARONIO, GILBERTO GENEBRARDO, NIC. SANDERO, GVALTERO, ROB. BELLARMINO, VIEGA, FLORIMVNDO RAIMVNDO, GABRIELE PRATEOLO, GREGORIO DE VALENTIA & istiusmodi scriptoribus aliis, qui papicolæ & capitales hostes *Waldensium* pariter & protestantium fuerunt. An ergo auctorem nostrum, de hæresibus scribentem, decebat narrationes suas, lectorum protestantium vsibus destinatas, ex talibus depromere auctoribus, quando vnum & alterum consulere poterat ex tanta multitudine præclarorum scriptorum protestantium, qui res *Waldensium* illustrarunt eorumque memoriam ex suis ipsorum scriptis & confessionibus fidei, quæ certissima religionis eorum documenta sunt, vindicarunt? Equidem satis mirari non possum, qua ratione auctor quispiam ingenuus, qui vel mediocrem librorum & doctrinæ cognitionem habet, eiusmodi censoriæ seueritatis notam hisce excellentibus confessoribus & testibus veritatis inurere audeat, nulla, ne minima quidem, mentione facta eorum, quæ in istorum hominum defensionem a tot viris eruditis dicta sunt vel dici poterant. Non suspectum reddam auctorem nostrum nomine malorum consiliorum promouendi papatum: audeo tamen dicere, eum vix propiorem & magis compendiariam viam inire potuisse, si id ipsi propositum fuisset, quam mentes eorum, qui longius retro respicere non possunt, quam narrationes illius lumen eis præferant, imbuendo tam aduersis opinionibus de istis viris, quorum tot millia mortem pro vera religione oppetiere, & quidem ob hæc ipsa capita, in quibus protestantes in ho-

diernum vſque diem a pontificiis diſſident. Fuit mihi aliquando occaſio in libro quodam antehac edito (*) idem illud alium quemdam ſcriptorem monendi, qui auctori noſtro doctrina & ingenuitate longe antecellit. Neque vero vmquam audiui, id eum accepiſſe grauiter. Nam hiſtorici eſt, quantum poteſt, diligentiſſime perquirere & inueſtigare veritatem, inuentamque aliis aperte & ingenue ſine fuco & fallaciis tradere. Et idcirco ſpero, auctorem noſtrum hunc grandem errorem emendaturum eſſe, ſi opportunitatem habuerit adhuc quiddam de hoc argumento ſcribendi. Melius omnino tempus impenderit legendis & conſiderandis libris quorumdam ex his excellentibus ſcriptoribus, ad quos eum remiſi, quam colligendis quisquiliis ex ALEXANDRO ROSSAEO vel vllis aliis iſtiusmodi minus doctis & intelligentibus ſcriptoribus.

III. VNVM autem adhuc habeo, quod hunc auctorem eiusque lectores moneam: Quod videlicet, dum miſellos *Waldenſes*, *Albingenſes*, *Wicleuitas*, *Huſſitas* & *Lollardos* ita aſpere tractat, de grauibus *Romanenſium* ſiue *Pontificiorum* erroribus in vniuerſo indice ſuo, ſub quocumque demum titulo aut denominatione, verbum nullum faciat. Non poteſt reſpondere, id ad inſtitutum ſuum haud directe ſpectaſſe: nam ille de modernis æque ac veteribus hæreſibus agit. Neque a duce ſuo heic deſtitutus eſt. Nam ALEXANDER ROSSAEVS integram quinquaginta paginarum ſectionem in libro ſuo de hoc argumento habet. Et ſi hic ea de re dixiſſet nihil, tamen nouum hæreſium expoſitorem decebat errorum *Romanenſium* ſub vno alteroue titulo meminiſſe. Errores eorum tam graves ſunt & periculoſi, quam plerarumque recentiorum ſectarum. Cur igitur in *indice* ipſius locum habent nullum?

(*) Scholaſtical Hiſtory of Baptiſm. Part. I. chap. I. p. 97.

lum? An num transſubſtantiatio error nullus eſt? Num idololatria in variis cultus ſanctorum, angelorum, imaginum, reliquiarum, hoſtiæ & crucis ſpeciebus vitium nullum eſt? Hæreſis *Hildebrandina*, vti ſcriptoribus noſtratibus vocatur, hoc eſt, doctrina de abrogando regibus imperio, annon error eſt, dignus qui memoretur? Inſolentia illa pontificis *Romani*, qua ſe omnis erroris expertem eſſe iactat, & vniuerſalem poteſtatem in eccleſiam ſibi arrogat, annon digna eſt cenſura ſcriptoris proteſtantis? An crimen nullum eſt, clericos ciuilis magiſtratus eximere poteſtate, aut temere atque iniurioſe illis imponere cælibatum? An nullam habet iſta res iniquitatem, quod populis ſcripturæ ſacræ lingua incognita obſerantur? Aut, quod illos ſacris intereſſe oporteat, quæ lingua fiant, quam minus intelligant? Aut, quod per ſacrilegium altera euchariſtiæ ſpecie priuentur? Aut, quod abſolutæ neceſſitati confeſſionis auricularis ſeſe ſubmittere cogantur? Num nihil damni eſt ex vſu interdictorum & indulgentiarum? Num miſſæ priuatæ & ſolitariæ, doctrina item de igne purgatorio cum multis erroribus aliis, tam innocentes res ſunt, vt hiſtoricus non facturus ſit aliquid, quod ſit operæ pretium, ſi lectoribus ſuis aliquam eorum notitiam ſuggeſſerit, eoſue, vt ab illis ſibi caueant, præmonuerit? Nouit auctor noſter, quod res iſtas pleraſque in diuerſis *originum* mearum partibus, nactus occaſionem, palam impugnauerim, & nouationes magnaſque corruptelas eſſe oſtenderim. Potuiſſet ergo ſaltem ad haſce epitomes ſuæ mearumue *originum* partes, vbi eæ tractantur, lectores ſuos remittere, ſi illas in collectionibus ſuis vno obtutu exhibere non libuiſſet.

VERVM ENIM VERO *Anti-epiſcopalibus*, ſiue *Presbyterianis* æque fauet atque *Pontificiis*. Nam nec iſtis locum vllum in catalogo ſuo adſignat. Feſtinauit, credo, vr-

gentibus operis, nec animaduertit eorum prætermissionem. Iam vero considerare ipsum oportet, quod, qui *Waldenses* nomine reiecti muneris episcopalis, (quod semper studiose tuiti sunt) falso arguit, silentio istos præterire non debuisset, qui episcopali auctoritati sese opponunt; quum hoc, tamquam heterodoxiam, quam sibi habent propriam, & a qua *Anti-episcopales* siue *Presbyteriani* appellantur, iure ac vere eis adscribere potuisset. Non autem hoc solum in *indice* eius deest, sed desiderantur etiam plura.

Si auctor noster animum induxit perfectum catalogum OMNIVM hæresium, quæ a primis inde christianismi initiis exstiterunt, præcipuarum item heterodoxiarum, quæ posterioribus temporibus ortæ sunt, tradere, debebat multa alia, tam vetusta quam recentiora nomina interponere, quæ vero in indice eius iam deficiunt. Ex primo quidem sæculo desunt; *Thebuliani*, *Cleobiani*, *Dositheani*, *Gorthæani*, *Merinthiani*: vt ne commemorem de *Dema*, *Hermogene*, *Hymenæo* & *Phileto*, *Alexandro* fabro, *Diotrephe* & doctrina *Iesabel*, quorum omnium mentio fit in scripturis. Ex secundo sæculo, *Bassus*, nouus discipulus *Valentini*. Ex tertio sæculo, *Discalceati*, *Apocaritæ*, *Dicartitæ* & *Solitarii*, nouæ *Manichæorum* propagines. Ex quarto sæculo, *Minæi*, *Adelphiani*, *Psathyriani* & *Lucianistæ*, duo noui surculi *Arianorum*, *Adelophagi*, *Theoponitæ*, *Triscilidæ* siue *Triformiani*, *Hydrotheitæ*, *Cyrtbiani* & *Pytheciani*, nouæ sectæ *Arianorum*, *Gyrouagi*, *Homuncionitæ*, *Ametritæ*, *Psychopneumones*, *Adecerditæ*, *Sarabaitæ*, siue *Remboth*, *Passionistæ*, *Nyctages*, *Theophroniani*, *Metagenetæ*, *Sabbatiani* siue *Protopaschitæ*. Ex sæculo quinto, *Vigilantiani* & *Massilienses*. Ex sæculo sexto, *Marcianistæ* siue sectatores *Marciani Trapezitæ*, *Tetraditæ* & *Seueriani* cum diuersis surculis, qui ex illis succreuerunt, *Contobabditæ*, *Pauliani*, *Theo-*

Theodosiani, *Damianistæ*, *Petritæ*, *Cononitæ*, *Corrupticolæ*; vna cum erroribus PETRI MOGGI & PETRI GNAPHEI siue FVLLONIS, qui magnum momentum in istius æui historia faciunt; sicut & praxes *Zenonis* cum *henotico* suo, & *Anastasii* aduersus concilium *Chalcedonense*. Ex sæculo septimo, IOANNES PHILOPONVS & *Ethicoproscoptæ*. Sæculum octauum celebre fuit ob controuersias inter *Iconoclastas* & *Iconolatras*. Et errores synodi *Nicænæ* secundæ cum maiore fructu in clariorem lucem proferri potuissent, si auctori nostro placuisset in historia generalium conciliorum lectoribus suis narrare, quam fortiter concilium *Francofurtense* & alia concilia ac scriptores istius sæculi & sequentium temporum eis sese opposuerint. Sæculum nonum & decimum GABRIEL PRATEOLVS (*), hæreticorum interregnum fuisse dicit & ecclesiæ ab hæreticis infestationibus quietem & cessationem per ducentorum annorum spatium & vltra. Alii ista tempora melius vocant tempora tenebrarum & ignorantiæ, vbi inimicus, dormientibus hominibus, seuerit zizania. Neque ipse CAESAR BARONIVS facere potest, quin ex certis rationibus ea vocet, *infelicissima Romanæ ecclesiæ tempora & omnium luctuosissima* (**), vbi periculum sit, ne *quid scandali pu-*

(*) Prateolus in elencho hæreticorum. Hæreticorum interregnum, hoc est, ecclesiæ ab hæreticis infestationibus quies & cessatio, per ducentorum annorum spatium & vltra, sub initium translati imperii ad Germanos: ab anno videlicet 800. quo Carolus, merito magnus dictus, regnare cœpit, vsque ad 1000. & vltra, donec sub Henrici tertii imperio, Berengarius diaconus Andegauanus in Gallia erupit, circa annum 1048. Quod sane Dei optim. max. gratia & fauore, atque sapientum principum sedulitate ac diligentia, in Deumque & christianam religionem propensa sinceritate atque flagranti dilectione, contigisse nemo dubitarit, qui eorumdem principum historias diligenter perlegerit.

(**) Not. Quæsiui hæc verba in BARONIO, sub initia sæculi noni &

fillus

fillus animo patiatur, si quando videre contigerit abominationem desolationis in templo. Si auctor noster, pro eo ac decebat, scrutatus esset, grande idolum transsubstantiationis inuenire potuisset, hisce temporibus formari cœptum in erroribus PASCHASII RATHBERTI, etsi non prorsus perfectum, nisi aliquot sæculis post in concilio *Lateranensi.* Item semina hæresis *Hildebrandinæ*, herbescentia in temerariis ausibus pontificum horum temporum contra potestatem principum, vsque dum maturescerent sub *Hildebrando* ipso, dicto *Gregorio VII.* Vt plurium errorum mentionem ne faciam, quos auctor noster tacitus præteriit. In sæculo duodecimo errores inuenire potuisset DVRANDI DE WALDACH, PETRI ABELARDI & GILBERTI PORRETANI, *Coterellorum* etiam & *Populicanorum*, eosque in indice suo interponere. In primis autem sæcula decimum tertium & decimum quartum largam ei suppeditatura fuissent insigniorum errorum segetem, quibus catalogum suum, *Wiclenitarum*, *Hussitarum*, *VValdensium* & *Albingensium* loco, potuisset implere. In decimo enim tertio sæculo errores apparent IOACHIMI abbatis PETRI IOANNIS DE OLIVA & IOANNIS DE PARMA infamis auctoris libri, qui *Euangelium æternum* inscriptus & ad abrogandum euangelium *CHRISTI*, obtentu intro-

decimi sed non inueni. Quæ autem sequuntur, in principio sæculi decimi (tom. X. p. 629. edit. Antuerp. MDCXVIII.) exstant, vbi tamen in antecedentibus BARONIVS aliis verbis in istam fere sententiam de hoc sæculo iudicat. *En incipit*, inquiens, *annus redemtoris nongentesimus, tertia indictione notatus, quo & nouum inchoatur sæculum, quod sua asperitate ac boni sterilitate ferreum, malique exundantis deformitate plumbeum, atque inopia scriptorum appellari consueuit obscurum. In cuius limine constituti, ad ea, quæ pro foribus adeo flagitiosa nuper contigit aspexisse, antequam progrediamur vlterius, heic lectorem monendo, præfari aliquid necessarium duximus, ne quid scandali pusillus animo patiatur*, cetera.

du-

ducendi magis spiritualis euangelii *SPIRITVS SANCTI*, compositus est. Septem & viginti errores ac blasphemias, quas monachi mendicantes hoc tempore magnifecerint & probauerint, in hoc libro notauit NICOLAVS EYMERICVS. Sed auctor noster ne necesse quidem habebat hunc EYMERICVM quærere & euoluere. Nam EDVARDVS STILLINGFLEETVS amplam earum recensionem exhibet in libro, quem de *fanaticismo ecclesiæ Romanensis* (*) edidit. Sicut etiam errores commemorat GERARDI SEGARELLI, *Dulcinistarum*, HERMANNI FERRAIENSIS & libri, qui vocatur *Flores S. Francisci* (**), & alius cuiusdam, qui inscribitur *Conformitates vitæ beati Francisci ad vitam domini nostri Iesu Christi.* Quibus addi possent errores RAYMVNDI LVLLII, DAVIDIS DINANTII & BVGAVRII DE MONTE FALCONE, vna cum erroribus IOANNIS GVIONIS DE MERCVRIA, NICOLAI DE VLTRICVRIA, DIONYSII SOVLECHATI monachi ordinis Francisci, IOANNIS DE CALORE, LVDOVICI cuiusdam, & GVIDONIS, monachi *Augustiniani*, cum aliis quibusdam, qui his temporibus condemnati sunt a GVILIELMO *Parisiensi* & STEPHANO *Parisiensi*, iuuante & approbante academia *Parisiensi*, & sub calcem quarumdam editionum PETRI LOMBARDI, vna cum erroribus huius ipsius LOMBARDI, leguntur, sub hoc titulo, *Articuli, in quibus magister sententiarum communiter non tenetur. Lombard. sentent. Lugd.* MDXCIII. *8uo.* HENRICVS SPONDANVS hisce adiungit *Condormientes*, *Pastorellos*, GVIDONEM DE LACHA, *Humiliatos* & *Ordinem Apostolorum*: Qui omnes in sæculo decimo tertio apparuerunt, præter famosas *Guelphorum* & *Gibelinorum* disputationes, quæ sequentibus temporibus continuatæ sunt. In sæculo decimo quarto errores deprehenduntur ARNALDI MON-

(*) Fanaticism of the Church of *Rome*.
(**) The Flowers of St. *Francis*.

TANERII, ALNALDI DE VILLA NOVA, BERTOLDI DE ROBACK, MARTINI GONSALVI CONCHENSIS, NICOLAI CALABRI, BARTHOLOMAEI IANOVESII, *Bizochorum*, *Fratrum de paupere vita*, *Pseudapostolorum*, IOANNIS DE LATONE, IOANNIS HATONIS, sectae *Impurorum*, RAIMVNDI DE TERRAGA, AMADEI *Lusitani*; *Albatorum*, qui cum magna sanctitatis suae admiratione omnes partes *Europae* peragrarunt; *Templariorum*, quorum ordo in concilio *Viennensi* exstinctus est; nouorum *Sabellianorum* in *Hispania*, qui ex hypothesi transsubstantiationis statuerunt, eucharistiam esse *PATREM*, *FILIVM* & *SPIRITVM SANCTVM*; errores FRANCISCI CECCI, astrologi *Italici*; Litigiosae disputationes inter GREGORIVM PALAMAM, & IOANNEM CANTACVZENVM ab vna parte, & BARLAAMVM atque GREGORIVM ACINDYNVM ab altera parte, de lumine *Thaboritico*; Reuelationes *S. Brigittae* & *S. Catharinae* pro immaculata *Mariae* virginis conceptione & contra hanc ipsam; controuersiae de eadem materia inter *Dominicanos* & *Franciscanos*; & ferociores contentiones horum ordinum de paupertate *IESV CHRISTI*, de quibus EDVARDVS STILLINGFLEETVS in *fanaticismo ecclesiae Romanensis* & auctor *mysterii Iesuitismi* fuse disputant. Et hisce addi poterant errores pontificis IOANNIS XXII, qui nonaginta ei adscribuntur a populari nostro GVILIELMO OCCAM, propter quod ipse cum amicis suis IOANNE PARISIENSI, IOANNE DE POLIACO, PETRO DE VINEIS, IOANNE DE IANDVNO & MARSILIO DE PADVA cum multis aliis haereseos insimulantur, re ipsa imperialem potestatem contra populum firmissime adserentes. Quorum tractatuum collectio reperiri potest in MELCHIORIS GOLDASTI *monarchia imperii Romani*, *seu de iurisdictione & potestate imperatoris & papae*, *per varios auctores* 3 vol. *Hanou.* MDCXII. *fol.*

SAECVLO decimo quinto occurrunt litigiosae illae disputationes inter concilia *Constantiense* & *Basileense* ab vna,

vna, & concilium *Florentinum* ab altera parte, de eo, an pontifex *Romanus* errori obnoxius & conciliis generalibus superior sit? Error concilii *Constantiensis* in eripiendo multitudini calice; error concilii *Basileensis* in stabiliendo dogmate de immaculata conceptione *S. Mariæ* virginis. Errores item AVGVSTINI DE ROMA, IOANNIS PARVI, FRANCISCI GEORGII VENETI, LAVRENTII VALLAE, instauratoris *Sabellianismi*, NICOLAI MACHIAVELLI, MATTHAEI PALMERII, PETRI DE ARANDA, *Fanaticorum Sueuensium*, MATTHAEI TIBVRTINI Enthusiastæ *Franciscani*, *Tympanistæ Germani*, & sectæ sic dictorum *Opinionistarum*: Vt ne mentionem faciam HENRICI HARPHII, cuius errores, quia tantum ab *indice Romano* damnati sunt & expurgati, magis dubiæ naturæ sunt. Fuit etiam ineunte hoc sæculo quidam VINCENTIVS FERRERIVS, *Catalaunus*, ordinis prædicatorum, qui iam pro insigni sancto habetur ab HENRICO SPONDANO & CAESARE BARONIO aliisque ecclesiæ pontificiæ scriptoribus. Fuit autem aliquando tempus, vbi hæreticus declaratus est a NICOLAO EYMERICO, hereticæ prauitatis inquisitore, eo quod *Iudam* proditionis ad salutem pœnituisse, statuerit. Quibus addi possent errores QVADRIGARII & MVNERII, damnati a schola *Parisiensi* an. MCCCCXLII & MCCCCLXX.

DE sæculo decimo sexto non multum temporis effluxit, antequam HVLDERICVS ZWINGLIVS & MARTINVS LVTHERVS ecclesiam reformare cœperunt: tamen in hoc breui interuallo auctor noster notare potuisset HERMANNVM RISSVICVM, *Fossarios* in *Bohemia* & PETRVM POMPONATIVM in *Italia*, qui publice contra immortalitatem animæ disputauit. Et si addidisset THOMAM DE VIO, hoc est, CAIETANVM cardinalem, auctoritate id fecisset GABRIELIS PRATEOLI & AMBROSII CATHARINI, qui librum ex instituto aduersus *Caietanum* scripsit, in quo ei plus du-

 cen-

centos errores tribuit, ex quo libro excerpta quædam leguntur apud MATTHIAM FLACIVM ILLYRICVM, *de controversiis religionis papisticæ*, p. 138. *Basil.* MDLXV. 4*to*.

DEVENIMVS iam ad tempus *Reformationis*, vbi auctor noster multas adnotauit sectas & heterodoxias, multo autem plures prætermisit notatu omnino dignas. AMBROSIVS CATHARINVS, qui CAIETANVM condemnat, errores quoque ipsemet habet ab aliis notatos. ANTONIVS SOTOMAIOR in indice suo quosdam eius libros legi vetat, iubetque expurgari. Quæri autem potest, vtrum hoc factum sit ob errores eius vere tales, an solum ob opiniones, ad partes protestantium inclinantes. Nam opinio eius de statu quodam post huius mundi finem in noua terra inter cælum & orcum intermedio, pro illis, qui non ita boni fuerunt, vt in cælum admitti possint, nec tam mali, vt ad orcum damnandi sint, error est qui meruisset, vt ab auctore nostro obseruaretur. De *Anabaptistis* loquitur, at confuse & permixte, quum alii eos ad minimum in quatuordecim sectas, pro diuersis suis dogmatibus, dispertiant, nimirum in *Muntzerianos*, *Apostolicos*, *Separatos*, *Catharos*, *Silentes*, *Enthusiastas*, *Liberos*, *Adamitas*, *Hutitas*, *Augustinianos*, *Beuckeldianos*, *Melchioritas*, *Georgianos* & *Mennonistas*. Nonnulli hisce addunt *Pastoricidas*, *Nudipedes*, *Manifestarios*, *Clancularios*, *Baculares*, *Batemburgicos*, *Pacificos* & *Sanguinarios*. Auctor noster quorumdam ex illis meminit sub suis ipsorum titulis, maximam autem illorum partem omisit. Debebat etiam *Anabaptistas Anglicanos* ab aliarum regionum *Anabaptistis* distinguere, quia a multis illorum opinionibus abhorrent. De *Antitrinitariis* loquens dicit, eos esse propagines veterum *Arianorum* & *Samosatenianorum*, in stirpem eorum insitos a MICHAELE SERVETO. Quum tamen SERVETVS non fuerit *Arianus* nec *Samosatenianus* sed instaurator *Sabellianismi*, in quo

quo sectatorem habuit BARTHOLOMAEVM KECKERMANNVM & plures alios, quos nusquam tam seuera censura vexat. Auctores recentioris *Arianismi* fuerunt VALENTINVS GENTILIS, GEORGIVS BLANDRATA, GREGORIVS PAVLI, MATTHAEVS GRIBALDVS, FRANCISCVS DAVID, IOANNES PAVLVS ALCIATVS, IOANNES CAMPANVS, & LAELIVS SOCINVS, FAVSTI SOCINI patruus, de quibus auctorem nostrum sub diuersis eorum titulis disserere oportebat distinctius. Attingere etiam, breuiter saltem strictimque, debuisset errores IVLII CAESARIS VANINI, ANDREAE CAESALPINI & THOMAE HOBBESII, qui in eadem, qua BENEDICTVS SPINOSA, fuerunt classe. Operae quoque pretium fuisset lectorem docere, quae singulares & heterodoxae opiniones fuerint ARCHERI, qui, inter alia in res diuinas contumeliosa dicta, Deum auctorem esse peccati publico scripto docuit, quamobrem a theologorum ordine castigatus & liber eius per carnificem an. MDCXLV. combustus est. Notare etiam debuisset errores IACOBI BOEMII & ANTONIETTAE BOURIGNONIAE (contra quos D. COCKBVRNIVS scripsit) HIERONYMI item CARDANI, STEPHANI CVRCELLAEI, SIMONIS EPISCOPII & IACOBI ARMINII; & errores HVGONIS GROTII, postea quam consilium cepit comprehendendi mitioremque in partem interpretandi & *Pontificiorum* & *Socinianorum* dogmata, quod in vltimis eius scriptis manifesto apparet; Errores quoque EDVARDI HERBERTI DE CHERBVRY; Nouam haeresin *Iesuitarum*, vti ipsi *Iansenistae* eam vocant, qui pontificem *Romanum* omni errore immunem statuunt, non solum in rebus fidei, sed rebus etiam facti, & potestatem ei tribunt deturbandi de solio principes & subiectos absoluendi sacramento debitae illis fidelitatis. Quae doctrina passim occurrit in scriptis ROBERTI BELLARMINI contra GVILIELMVM BARCLAIVM & WIDDRINTONEM

ſub nomines SCVLKENII, & in MARTINO BECANO, & IOANNE MARIANA, FRANCISCO SVAREZIO, IOANNE AZORIO, EMANVELE SA & compluribus aliis, quorum librorum nonnulli vna cum libro BARONII *Pariſiis* & *Mantuæ Carpetanorum* per carnificem publice combuſti ſunt. Hiſce addi potuiſſet noua doctrina *Ieſuitarum* moralis, ſatis fuſe expoſita in libris, qui inſcribuntur, *litteræ prouinciales de morali & politica Ieſuitarum diſciplina*; præcipue deſumta ex ANTONIO DE ESCOBAR, VINCENTIO FILLIVCIO & aliis iſtiusmodi ſcriptoribus. Doctrina item de probabilitate, defenſa a IOANNE CARAMVELE, quæ viam aperit effrenatæ licentiæ, quo nomine damnata & notata eſt in ipſo *Romano indice*, ſub hoc titulo: *IOANNIS CARAMVELIS apologema pro antiquiſſima & vniuerſaliſſima doctrina, de probabilitate prorſus prohibetur*. Exſtant etiam non minus quadraginta quinque propoſitiones theologiæ caſuiſticæ *Ieſuitarum*, ex quibus hæc doctrina de probabilitate vna aliqua eſt, damnatæ duabus, vt vocantur, bullis *Alexandri VII.* ſub calcem *Romani indicis*, quæ in auctoris noſtri collectione interponi potuiſſent. Sicut & cenſuræ ſupremæ curiæ *Pariſienſis* & ſcholæ, quam *Sorbonam* vocant, in propoſitiones ANTONII SANCTARELLI an. MDCXXVI. quibus poteſtatem deponendi reges pontifici *Romano* adſerere conatus eſt: Cenſura modo dictæ ſcholæ in *Ieſuitas* an. MDCLXI. quod papam eadem gaudere docuerunt infallibilitate, qua gaudeat *IESVS CHRISTVS*, in rebus facti non minus quam iuris. Cenſura item ſcholæ *Sorbonicæ* an. MDLXI. in alium auctorem, quod adfirmauit, papam habere poteſtatem decernendi de hæreticorum principum dominiis, & abſoluendi ſubiectos a ſacramento fidelitatis. Quæ omnia inueniuntur in libro, inſcripto *The pernicious Conſequences of the new Hereſy of the Jeſuits.* EDMVNDVS quoque RICHE-

CHERIVS censuram nobis exhibet *Sorbonæ* in quemdam LVDOVICVM COUBANT, quod statuerit, episcopos auctoritatem suam non habere proxime a *IESV CHRISTO*, sed a papa *Romano*: Et aliam, in LVDOVICVM CELLOTIVM, quod concilia auctoritatem a solo papa habere docuerit: Et aliam, in FRANCISCVM GUILLOU, & rursus aliam in IACOBVM VERNANTIVM ob easdem adsertiones; præter censuram SANCTARELLI *Iesuitæ*, quæ heic etiam memoratur. RICHER. *Vindic. doctrinæ scholæ Parisiensis*. In alio libro RICHERII *de potestate papæ in temporalibus* decreta senatus *Parisiensis* habemus contra TANQVERELLVM, PERRONIVM cardinalem & BERNARDINVM CASTORIVM ob publicatam infamem illam bullam pontificiam *de cœna domini*, & aduersus IOANNEM CASTELLVM ac FLORENTINVM IACOB & RAVAILLACVM, qui *Henricum IV* regem *Galliæ* interfecit, inductus illo dogmate de potestate deponendi principes hæreticos; Decreta etiam contra ROBERTVM BELLARMINVM, MARTINVM BECANVM & SCVLKENIVM, hoc est, BELLARMINVM ipsum & FRANCISCVM SVAREZIVM, ob varios ac perniciosos libros, quos de eodem argumento ediderunt. Quorum omnium recensio auctoris nostri catalogo recentiorum heterodoxiarum ornamento fuisset. Porro, si EDVARDI STILLINGFLEETI inspexisset librum *de dissidiis cleri Romani* (*), præter schismata paparum in prioribus sæculis eorumque contentiones cum imperatoribus de potestate temporali, & mutuas dissensiones inter ordines monasticos, distincta narratione ibi expositum videre potuisset, quanto conatu studioque *Iesuitæ* potestati & iurisdictioni episcopali sese opposuerint, in libris NICOLAI SMITHI & THOMAE A IESV; qui libri primum ab archiepisco-

(*) Of the Divisions of the *Roman* Clergy.

po

po *Parisiensi*, deinde a *Sorbona* & tandem ab episcopis *Galliæ* in conuentu *Parisiis* habito, sub censuram vocati & damnati sunt. Hisce subiungere potuisset libros, quos *Iesuitæ* sub fictis nominibus HERMANNI LOEMELII & EDMVNDI VRSVLANI ediderunt, & *censuram symboli apostolici* ad vertendas in ludibria censuras *Parisienses* publicatam. Item, quomodo illis denuo responderit FRANCISCVS HALLERIVS, ISAACVS LVDOVICVS DE MAISTRE & PETRVS AVRELIVS, qui ostenderunt, hasce doctrinas a *Iesuitis* defendi: „*Quod ordo episcopalis non sit* „*necessarius ad essentiam particularis alicuius ecclesiæ*; *Quod di-* „*gnitas episcopalis non sit iuris diuini*; *Quod confirmatio dari* „*possit sine episcopis*; *Quod ordo monasticus perfectior sit ordine* „*episcopali*; & *quod sic dicti regulares exemti sint ab episcopo-* „*rum iurisdictione*. Et quidquid *Romæ* contra hasce doctri- „nas factum sit, eo tantum spectasse, vt vtriusque partis „libri supprimerentur; eaque de re doctores *Parisienses* „grauiter conqueri, quod tales indignitatis & offensionis „pleni ac seditiosi libri, quales sint hi *Iesuitarum*, eam- „dem *Romæ* gratiam ineant quam censura episcoporum „*Galliæ*; quod profanæ eorum & impiæ censuræ symboli „apostolici nulla offensionis nota inusta sit eorumue cri- „minationibus, quando episcopos & theologos contu- „meliosissimis nominibus appellent ipsosque veritatis ac „pietatis inimicos esse dictitent„ Si auctor noster ea etiam, quæ in dicto libro *Stillingfleetiano* aliquanto post sequuntur, oculis perlustrasset, deprehendere potuisset, quam immani & barbara ratione *Arnandum Guerrerum*, insularum *Philippinarum* episcopum, tractarint, quia in synodo quadam eos condemnauerat, eo quod omnia agere ausi essent, inconsulto episcopo & insuper habita illius iurisdictione. Item quemadmodum se gesserint aduersus episcopum *Angelopolitanum* in *America* ex eadem prorsus

ſus ratione: Et, quam horrenda in catecheſi eorum, quam recens conuerſis in *China* dare ſoliti ſint, continentur, a congregatione de propaganda fide *Romæ* ann. MDCXLV. damnata propoſitionibus ſeptendecim. Summa inſtitutionum eorum hæc erat: *Pauca loqui de Chriſto crucifixo, ſed hanc parui momenti & minus dignam conſideratu circumſtantiam doctrinæ chriſtianæ, quam fieri poſſit, diligentiſſime celare; omnibus & iisdem ritibus vti, quibus vtantur idololatræ, modo vt omnem eorum cultum ad Chriſtum & ſanctos dirigant; Non magnopere agi de ieiunio, pœnitentia, confeſſione, & participatione euchariſtiæ, nec de ſeueritate reſipiſcentiæ & mortificationis.* Nonne hi tam pernicioſi errores ſunt, quam vlli eorum, qui in hiſce poſterioribus ſæculis apparuerunt? Nonne igitur digni erant, qui in modernarum heterodoxiarum legerentur catalogo? ALPHONSVS DE VARGAS quatuor libros contra illos in vulgus edidit, qui inſcribuntur:

Relatio ad principes chriſtianos de ſtratagematis & ſophiſmis politicis ſocietatis Ieſu ad monarchiam orbis terrarum ſibi conficiendam.

Sedis apoſtolicæ cenſura aduerſus nouam, falſam, impiam & hæreticam ſocietatis Ieſu doctrinam nuper in Hiſpania publicata.

Ieſuitarum fidei ſymbolum velut canticum nouum.

Actio hæreſis in ſocietatem Ieſu.

AT ENIM VERO auctor noſter multas alias heterodoxias ſilentio præteriit, dignas omnino, de quibus docerentur lectores. Cuiuſmodi ſunt errores IOANNIS DEE & KELLEY, de conuerſatione cum angelis, publicati a MERICO CASAVBONO, *Londini* MDCLIX. Errores THOMAE MONETARII & CHRISTOPHORI SCHAPLERI: *Nicodemitarum*, contra quos ſcripſit IOANNES CALVINVS: NICOLAI DRABICII Enthuſiaſtæ *Germani:* IA-

IACOBI BROCARDI, prophetæ apocalyptici, damnati in synodo protestantium *Rupellæ* an. MDLXXXI. PAVLI GREBNERI vatis *Sueci*: IOANNIS FRANCISCI BORRI: BERNARDINI OCHINI, THEOPHILI ALETHEI, & libri, qui vocatur *Polygamia triumphatrix*, IOANNIS MILTONII, CORNELII VYTHAGII aliorumque defensorum polygamiæ & diuortiorum: *Paionismus*, profligatus a FRIDERICO SPANHEMIO in elencho. Errores GVILIELMI POSTELLI, P. SIMONIS, *Schwenckfeldianorum*, VINCENTII VIVIANI *Itali*, CONRADI VORSTII, *Weigelianorum* & *Paracelsianorum*, sic dictorum nouorum prophetarum *Germaniæ*, quorum blasphemiæ videri possunt in epistola dedicatoria, quam theologiæ suæ præmisit MARCVS WENDELINVS, & apud IOANNEM HORNBECKIVM, THEODORVM THVMMIVM & BECKMANNVM, qui ex instituto contra eos scripserunt.

HISCE addi opportune potuisset relatio de nouis prophetis in *Anglia* nostra, qui non multis abhinc annis maximum strepitum dederunt; & de *Masonitis* paullo ante illos, nec non de *Rationalistis*, *Latitudinariis*, *Libere cogitantibus* & de *Vnionistis*, qui doctrinam papistarum & protestantium, recte quidem repræsentatam, vnam eamdemque esse dictitant; cuiusmodi fuit DAVENPORTVS, alias dictus SANCTA CLARA, IACOBVS BENIGNVS BOSSVETVS, *Condomiensis* primum postea *Meldensis* episcopus, & alii istiusmodi reconciliatores & expositores fidei. Errores IOAN. TOLANDI, ASGILII & libri, qui inscribitur *Iura ecclesiæ christianæ* (*), iure suo in auctoris nostri *indice* locum habere potuissent. Ita quoque diversæ *Fanaticorum* sectæ in vltima rerum confusione ab an. MDCXL ad an. MDCLX. *Vanistæ*, siue discipuli HENRICI VANI; Noui *Bœmistæ* auctore IOANNE POR-

(*) The Rights of the Christian Church.

DA-

DAGIO; Sectatores ROBERTI GELLI, PARKERI & AVGVSTINI GIBBONII; LVDOVICVS MOLINAEVS, LEVELLERVS & multi alii, qui describuntur in EDVARDI *gangræna* & *reliquiis Baxterianis* aliisque consimilibus huius æui relationibus.

AVCTOR noster fortassis sibi ipse iam persuadere incipiet, plus æquo sese breuitati seruiisse, & nimia prætermisisse in breui sua *omnium* præcipuarum hæresium, quæ ab initiis inde christianismi exstiterunt, recensione; quum tot ex antiquis pariter & recentioribus reliquæ sint, quas non tantum non recensuit, sed ne nominauit, quidem aut leuissime attigit. Si dixerit, non opus fuisse; Respondeo, ita est, vt ipse dicit, respectu habito ad opus, in quo tum occupatus erat. Quum autem semel id ipsum suscepisset, promissa debebat perficere & operam dare, vt liber responderet titulo. Sed hoc forte fieri non potuit, nisi magnum aliquod volumen de hoc argumento conscriberet. Tunc autem illud seorsum edendum fuisset, atque ita epitome eius tanto minoris iam constaret essetque commodior. Pauperes eius lectores antiquas hæreses EX AVGVSTINO *de hæresibus* tutius & minore sumtu cognoscere potuissent. Libellus enim *Oxonii* seorsum excusus & vno denario (*) venalis est. Quod autem ad modernas sectas attinet, eæ nihil faciunt ad institutum explicandæ antiquitatis, adeoque hac occasione potuissent prætermitti.

DE HISTORIA autem octo conciliorum generalium, in qua longissimus est, ita censeo, potuisse hac non minus quam illa supersederi. Nam auctor nouissimus libri, qui vocatur *Vade mecum clericorum*, in volumine secundo in eiusmodi lectorum gratiam canones tam *vniuer-*

(*) Six penny Book.

falis quam *Romani* & *Africani* codicis, ad annum vſque DCCLXXXVII enarrauit. Quem librum dicere auſim in pauperrimi cuiuſque clerici manibus fuiſſe ante, quam auctor noſter, magna permotus miſericordia, eis opitulari animum induxit. Si quid in rem præſentem facere voluiſſet, non debuiſſet actum agere, ſed breuem eis tradere recenſionem iſtorum conciliorum *Latinorum*, quæ ab ante memorato auctore non attinguntur, ſæpiſſime autem adlegantur in meis *originibus*. Quam ob cauſſam alphabeticum & chronologicum eorum indicem dedi, quum ſint centum circiter & viginti, vna cum numero canonum, qui in eis continentur. Quod pro inſtituti mei ratione ſatis eſt.

VNIVERSVM etiam opus generali rerum ſuppleui indice; voluminibus, libris, capitibus, ſectionibus & paginis diſtincte adnotatis. Addidi etiam catalogum auctorum, quos in elaborando opere a principio ad finem vſque conſului. Meditabar animo alium quoque indicem ſubnectere iſtorum auctorum, quos nec videndi nec euoluendi mihi copia fuit, qui tamen magno vſui illis eſſe poſſunt, qui in hoc antiquitatum eccleſiaſticarum ſtudio longius progredi cupiunt: Quia vero auctor noſter ad repetendos labores meos me vocat, & impellit, vt ſim mei ipſius epitomator,

\- - - (*Donatum rude repoſcit*,
Atque iterum antiquo tentat me includere ludo.)

ad commodiorem id occaſionem differo: optans lectori interea tantam voluptatem, delectationem & vtilitatem in legendis ſine labore his collectionibus, quantam ego, magno quidem permiſtam labore, in excerpendis digirendisque illis percepi.

AD-

ADDITAMENTVM.

AD maius antiquitatis ecclesiasticæ incrementum, si qui validi, docti, sollertes & iudicio pollentes iuvenes ad hanc potissimum rem sese applicare velint, multum profuerit, si sequentia opera conficiantur ab eis, quibus librorum vsus & otium suppetit, maxime in academiis.

I. Supplementum ad meas *origines*, in libro quodam rituum miscellaneorum: ad quem componendum, si per diuinam gratiam melius valuero, ego ipse alacer atque lætus adgrediar, tametsi id in minimis iam pono eorum, quæ desiderantur.

II. Commentarius catholicus in scripturas, quem doctus quidam & diligens scriptor iam inchoauit, in eoque conficiendo animum occupatum habet.

III. Systema theologiæ catholicæ, ex ipsis veterum scriptorum effatis concinnatum; cuiusmodi *Theologia dogmatica* DIONYSII PETAVII & LVDOVICI THOMASSINI inter *Romanenses* est.

IV. Systema theologiæ practicæ seu moralis & casuisticæ: Cuiusmodi quiddam faciendi occasionem habui, quod ad grandia crimina contra decalogum attinet, quæ sub disciplinam cadunt ecclesiæ. Perfectum autem opus in hoc genere, quod de omnibus virtutibus, vitiis & quibusuis casibus practicis agat, amplius ac diffusius, magnoque vsui concionatoribus & theologiæ moralis doctoribus fore video.

V. Editio canonum, conciliorum, *Græcorum* & *Latinorum*, quæ iustæ auctoritatis & fidei sit, & ex ipsis vetustatis fontibus adornata. Versiones enim & epitomæ etsi quodammodo vtiles sunt indoctis, hominibus tamen, vera doctrina & iudicio præditis, non faciunt satis,

qui ad ipſos ſemper fontes amant recurrere. *PETRVS ALLIXIVS* aliquando hoc ipſum molitus & ſingulari beneuolentia ac liberalitate patrum conſcriptorum ſupremi ſenatus Magnæ Britanniæ fruitus eſt, qui, vti ego quidem certior factus ſum, extraneæ chartæ vſum ſine vectigali ipſi conceſſerunt, & tamen conatus eius hac vel illa ratione irritus factus eſt. Acta conciliorum, quæ a canonibus differunt, longiora ſunt, quam vt in tali editione interponi poſſint: Canones autem ipſi, vti in ipſis fontibus *Græce* & *Latine* habentur, duobus mediocribus voluminibus in forma, quam vocant, quarta comprehendi poſſent. Quod ſtudioſis modica pecunia inſtructis plurimum vtilitatis adlaturum eſſet, ſi potiſſimam magnorum, viginti vel triginta numero, voluminum conciliorum partem haberent, in manus ſibi fideliter & vili pretio traditam: quum iam eiuſmodi conciliorum editiones, qualis eſt illa *PHILIPPI LABBEI*, vix per integram aliquam diœceſin inuenias, præterquam in bibliothecis cathedralibus aut eccleſia quadam collegiata, vbi paucis, qui ad euoluendum eas propenſi ſunt, ſine labore & ſumtu aditus datur, niſi quis forte in vicinia degat, quod per diuinam prouidentiam mihi contigit, ſine qua opportunitate nullam vmquam partem conficere potuiſſem operis, quod iam, quæ Dei eſt gratia, abſolui.

VI. Hiſtoria perſecutionum & paſſionum priſcorum martyrum, ex authenticis eorum actibus & probatis hiſtoricis extracta, ſine ſpuriis additamentis ineptorum ſcriptorum, *legendarum* & incertorum *martyrologiorum* poſterioris æui. Ego aliquando ad hoc ipſe me applicaui, & multa hanc in rem per annum vnum & alterum legi, tamquam exhortationes pomeridianas, aptas ad alendum zelum & conſtantiam in religione, in eccle-

ecclesia mea parochiali. Aliæ autem occupationes id attentatum deserere me coëgerunt. *THEODORETI RVINARTI acta primorum martyrum sincera & selecta*, & *ANTONII PAGI critica in annales CÆSARIS BARONII* singulari vsui forent ei, qui istiusmodi opus denuo adgredi vellet & ad exitum perducere. Ita quoque liber *IOANNIS MEISNERI de persecutionibus & martyriis christianorum veterum*; *CHRISTIANI KORTHOLDI de persecutionibus ecclesiæ primitiuæ, sub imperatoribus ethnicis*; & *ANTONII Gallonii de SS. martyrum cruciatibus*, quos in prolegomenis ad *historiam litterariam* laudat *GVILIELMVS CAVEVS*. Dissertatio *HENRICI DODWELLI* in *Cyprianum* duodecima ad exponendas caussas fortitudinis primorum martyrum longe est accommodatissima: Vndecima autem de *paucitate martyrum* non alio facit, nisi vt ostendat, quid vir aliquis magnus de mala quadam caussa possit dicere, & argumentari plausibiliter in leuibus ac falso fundamento innixis rationibus, a qua autem re huiusce operis molitor sibi caueat oportet, diligenterque consideret, quæ contra eam dixit *RVINARTVS*.

II. HISTORIA hæresium, heterodoxiarum & schismatum, quæ, quidquid hanc in rem tentatum fuit, numquam ita perfecta apparuit, vt quis in ea satis acquiescere possit. *GVILIELMVS CAVEVS* lectoribus suis nomina auctorum, qui de hoc argumento scripserunt, recitat: Tandem vero his notatu dignis verbis concludit: *His tamen aliisque plurimis, qui addi poterant, non obstantibus, opus accuratum de hæreticis, præcipue antiquis, deque eorum ortu, progressu, adfinitate, dogmatibus, duratione, merito adhuc inter desiderata habendum est.* Quam obseruationem recte se habere, animaduersiones, quas in recentissimum quemdam huius generis auctorem modo feci, plane demonstrare existimo. Multa plura de hoc

argu-

argumento dicere poteram, ſed quæ iam innui, ea homini ſapienti ſufficiunt, qui ad tale opus edendum animum ſuum adiecerit.

VIII. Denique, Supplementum ad hos magnos & incomparabiles ſcriptores CAVEVM & DV PINIVM, quorum vterque tam eximiam hiſtoriam ſcriptorum eccleſiaſticorum edidit. Vix quidquam in hoc genere tam perfecte præſtari poteſt, quin multa conſideratione digna addi poſſint. Exſpectauit orbis eruditus adhuc tertium volumen a CAVEO, atque ita fortaſſis reliquorum hominum omnium laboribus ſuperſederi poſſet; Antequam autem illud appareat; dicere audeo, multos auctores occulto latere & a plerorumque conſpectu penitus eſſe reconditos. Et hoc ſatis eſt ad declarandum, eſſe hoc argumentum, quod ad maiorem perfectionem proueh̄i poſſit. Præterea autem hæc res eo etiam prodeſſet, vt variorum hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum notitia in lucem proferretur, quorum teſtimonia cauſſam proteſtantium confirmarent, & contrarias eccleſiæ *Romanenſis* corruptelas refellerent.

QVANDO iam huius rei mentionem feci, duo vel tria adhuc addam, quæ maximo vſui eccleſiæ forent, ſi ab hominibus induſtriis & intelligentibus conficerentur, licet ad antiquitatem non ſpectent.

1. Diſſertatio de *Romanis indicibus* librorum prohibitorum & expurgatorum, oſtendens rationes, ob quas inquiſitores tam ſollicite eos prohibeant & expurgent. Perſuaſus ſum, hac ratione inſignem catalogum teſtium veritatis contra manifeſtos eccleſiæ *Romanenſis* abuſus & corruptelas ex domeſticorum ſcriptorum confeſſionibus adornari poſſe ipſius.

2. No-

2. Nouum opus breuium adnotationum marginalium in sacrum codicem, explicantium tantummodo difficultates maxime obuias, quæ vulgares lectores demorari possunt. Eruditi satis adnotationum habent, quæ istarum vicem suppleant. Videtur autem aliquid istius generis deesse pro lectoribus indoctis. Cohortatus sum aliquando doctos amicos ad hocce opus, quibus forte postea aliud quoddam vtile negotium demandatum fuit: Et nisi idem mihi contigisset, attentassem non nihil huiusmodi in indoctæ multitudinis gratiam, cui scripturas sacras legere licet, sæpius tamen adminicula ad earum intelligentiam desunt. Cui rei remedium adhiberi posset, si vel aliquid lucis adfunderetur versioni, vel obscura quædam phrasis aut antiqua consuetudo explanaretur, a qua sacri sermonis sensus sæpissime pendet, cum aliis eiusmodi viis scripturas ad captum vulgi accommodandi.

3. Vsque dum hoc efficiatur, breuis expositio istorum modo capitum, quæ tamquam aptæ lectiones de veteri testamento recitantur, vulgi captui & rudioribus lectoribus conducere posset ad instituendas meditationes in hasce scripturæ partes, quas ecclesia in ædificationem & institutionem eorum selegit, & quæ alicuius lucis & ducis maxime indigere videntur, vt finem, quem sibi præfixum habent, obtineant. Nisi me fallit animus, tale opus vidi, a *COOPERO* episcopo superioribus temporibus elaboratum. Siue autem illud hunc vel alium quempiam auctorem habeat, ego tale quiddam, sapienter quidem factum, opus generatim vtile ad istum finem, qui intenditur, habitum iri existimo. Equidem *postillis*, siue explicationibus epistolarum & euangeliorum, nec non vberioribus adnotationibus in

vetus & nouum testamentum abundamus: Sed breues istæ explicationes, quarum memini, multo magis necessariæ sunt; atque hoc ipsum satis valet ad negotium illud pio & religioso cuidam auctori commendandum.

QVIDQVID contra hæc omnia maxime opponi potest, hoc est, quod vnumquodque eorum maius sit, quam vt aliquis per se solus id suscipere possit atque perficere. Idem illud contra me & *origines* meas obiectum esse memini, quum primum earum volumen publicassem. Gratias autem ago Deo, qui mihi hoc dedit, vt istam obiectionem ipse confutarim, & demonstrarim publice, magna & laboriosa opera non semper ita formidolosa esse, vti quidem esse creduntur. Exiguum aliquod specimen hac in re dedi, quid industria vnius cuiusdam hominis valeat, cui nec summum ingenium sit, nec firmissima corporis constitutio. Et quum periculum mei ipsius fecerim, decentius & liberius has res aliis possum commendare, qui ad eas suscipiendas idonei sunt. Dum autem hoc dico, non quosuis audaculos, vt ita loquar, empiricos in theologia & historia ad edenda istiusmodi opera incitatos volo, ad quæ, vel ob cognitionis inopiam vel defectum iudicii, nullo modo idonei sunt. Ad omnes istos monitum illud poëtæ spectat:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.

Quæ regula si negligatur, multo plura damna quam commoda ex eiusmodi conatibus exsistunt. Istorum enim hominum scripta eo tantum valent, vt confundatur doctrina, & res peiore loco relinquantur, quam in quo deprehensæ sint. Testatur id quotidiana experientia cum

rei

rei litterariæ pariter ac religionis detrimento. Quidquid igitur excitationis gratia dixi, non ad istos, sed ad intelligentes, sollertes, modestos & doctos homines spectat, quibus nihil nisi par eruditioni animus deest, vt ipsos eo adducam, vt res vtiles in ecclesiæ gratiam agendo diuinæ gloriæ euadant instrumenta. Ecclesiæ nostræ numquam defuerunt eiusmodi magna & illustria ingenia, nec illi vmquam ea defore confido, ad veritatem cum omnibus doctrinæ & eruditionis subsidiis proponendam, conatusque omnium religionis hostium, qui istam vel aperte oppugnant, vel fundamenta illius suffodiunt clandestine, reprimendos.

DEVS omnia feliciter succedere iubeat eis, quibus facultas est & voluntas magna & vtilia opera, ad pietatis & religionis incrementum, suscipiendi, & ruinosam murorum ecclesiæ labem aduersus omnes veri rectique hostes propugnandi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

LIBER VICESIMVS TERTIVS

De ritibus funebribus, siue de consuetudine & ratione sepeliendi mortuos in ecclesia antiqua.

CAPVT PRIMVM

De cœmiteriis, siue locis sepulturæ; vbi simul disquiritur, quomodo & quando consuetudo sepeliendi mortuos in ecclesiis primum inducta sit.

CAPVT SECVNDVM
Aliæ quædam obseruationes de loco, ratione & tempore sepeliendi.

CAPVT TERTIVM

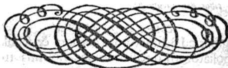
Quemadmodum corpus ad exſequias præpararint, & quibus religioſis cærimoniis & ritibus illud ſepelierint.

§. XIV.

CAPVT QVARTVM

De legibus, ad defunctorum corpora & sepulchra a spoliatorum direptorumque violentia tuta præstanda, factis.

§. III.

I. N. I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER VICESIMVS TERTIVS

DE RITIBVS FVNEBRIBVS, SIVE DE CONSVETVDINE ET RATIONE SEPELIENDI MORTVOS IN ECCLESIA ANTIQVA.

CAPVT PRIMVM

DE COEMITERIIS, SIVE LOCIS SEPVLTVRAE; VBI SIMVL DISQVIRITVR, QVOMODO ET QVANDO CONSVETVDO SEPELIENDI MORTVOS IN ECCLESIIS PRIMVM INDVCTA SIT.

§. I.

Cœmiterium commune nomen loci sepulturæ & ecclesiæ. Quomodo hoc factum.

PRIVSQVAM ad sacros ritus ac consuetudines, in mortuorum humatione obseruatas, adgrediamur, quiddam de locis, vbi humari mortui consueuerint, breuiter commemorandum videtur. Christianos olim loca quædam habuisse sibi peculiaria pro sepeliendis mortuis, inde patet, quod persecutionis temporibus, per-

peracturi cultum diuinum, sæpe ad martyrum suorum sepulchra & monumenta conuenerunt: quæ non fuissent loca istiusmodi conuentibus accommoda, si ipsis cum gentilibus fuissent communia. Hæc generali nomine vocabantur *κοιμητήρια*, *cœmiteria*, quia mortem tantum pro somno habebant, & corpora illic deposita non proprie mortua esse, sed tantum dormiendi ac quiescendi caussa iacere existimabant, vsque dum veniente ad iudicium *CHRISTO* experrecta resurgerent. Alio nomine appellabantur *areæ sepulturarum* [*a*], & *cryptæ* [*b*] quia sæpe fornices erant subterraneæ, vbi christiani tutius coire poterant ad agendos conuentus religiosos tempore persecutionis. Qua de caussa, quemadmodum alibi [*] animaduertimus, hæc omnia nomina erant tam locis sepulturarum quam locis religiosorum conuentuum indita. Vnde gentiles sæpius, christianis conuentus ad diuinum cultum agere interdicturi, areas eis interdicebant; vt in illo loco TERTVLLIANI, *Areæ non sint* [*c*]. Cuiusmodi interdictiones in aliis etiam locis reperiuntur. Ita similem in modum *Aemilianus* præfectus *Romanus*, loquens ad *Dionysium* episcopum *Alexandrinorum* [*d*], *Nullatenus licebit vobis*, inquiebat, *nec quibuscumque aliis, conuentus agere, aut ea, quæ vocantur, cœmiteria adire.* In quibus locis omnibus manifestum est vocabulum promiscue accipi pro locis sepulturarum & pro locis conuentuum ad cultum peragendum religiosum. Vnde quis propemodum adduci posset, nisi inuicta argumenta essent

(*a*) Tertull. ad Scapul. c. III. Sicut & sub Hilarione præside, quum de *areis sepulturarum nostrarum* adclamassent: Areæ non sint; areæ ipsorum non fuerunt. Messes enim suas non egerunt.

(*b*) Hieronym. comment. in Ezech. cap. XL. Dum essem Romæ & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris einsdem ætatis & propositi diebus dominicis sepulchra apostolorum & martyrum circumire, crebroque *cryptas* ingredi.

(*) Lib. VIII. cap. I. §. IX. vol. III. p. 129. seqq.

(*c*) Tertull. ad Scapul. c. III. vid. sub litt. (a). Et gesta purgationis Cæcilian. ad calcem Optati p. 272. (p. 95. b. Paris. MDCLXXIX.) Ciues *in area martyrum* fuerunt inclusi. It. p. 277. (p. 96. d.) Tollat aliquis de vestris in *area, vbi orationem facitis*, & illic ponantur. Item passio Cyprian. p. 12. Eius corpus positum est in *areis* Macrobii Candidi.

(*d*) Ap. Euseb. lib. VII. c. XI. *οὐδαμῶς ἐξέσται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλοις τισὶν, ἢ συνόδους ποιεῖσθαι, ἢ εἰς τὰ καλούμενα κοιμητήρια εἰσιέναι.*

in

in contrarium, vt antiquissimorum christianorum morem fuisse sibi persuaderet, mortuos in ecclesiis sepelire.

§. II.

Nulla loca sepulturæ in oppidis vel in ecclesiis per tria priora secula.

QVOD si vero in rem inquiramus studiosius consideratiusque eam contemplemur, perspicuum est, non fuisse nec esse potuisse vllam sepulturam in ecclesiis proprie loquendo, per tria priora sæcula. Necessitas nonnumquam christianos, durante hoc interuallo, cogebat conuentus suos instituere in locis, vbi martyres sepulti erant, atque ita ea extraordinarias quasdam & temporarias facere ecclesias; vti quamcumque speluncam vel locum a frequentia hominum remotum, rebus ita ferentibus in istiusmodi vsum adhibere poterant. Nam vti DIONYSIVS ALEXANDRINVS [e] scite loquitur, *Tempore persecutionis quiuis locus, ager, solitudo, nauis, stabulum, carcer instar templi est ad sacros conuentus peragendos.* Verum hic obuentitius vsus in casu quodam extraordinario & extrema necessitate ista loca non proprie fecit ecclesias, hoc est, loca ad diuinum cultum constituta. Et propterea conuentus priscorum christianorum ex istiusmodi occasione in cœmiteriis suis, siue ad sepulchra & monumenta martyrum, instituti, hæc non conuerterunt in ecclesias. Neque proprie hoc respectu dici potest, quod tunc temporis mortuos in ecclesiis sepeliuerint, sed tantum quod extraordinarias quasdam ecclesias siue loca temporariorum conuentuum ad sepulchra siue monumenta mortuorum fecerint. Ecclesiæ eorum, quæ veræ & propriæ eorum ecclesiæ erant, præcipue tunc erant in ciuitatibus, & in plerisque locis fortassis illic solum: Atqui leges *Romanæ* per omne illud tempus mortuos in ciuitatibus sepelire omnibus hominibus cuiuscumque ordinis ac conditionis interdicebant. Christiani igitur, qui *Romanis* legibus in omnibus rebus per se innocentibus & indifferentibus, nec cum religionis suæ regulis pugnantibus obtemperabant obediebantque, huic innocenti regulæ aut consuetudini æque atque vlli alii parere parati erant.

(e) Ap. Euseb. lib. VII. c. XXII. πᾶς ὁ τῆς καθ' ἕκαστον θλίψεως τόπος, πανηγυριον ἡμῖν γέγονε χωρίον· ἀγρός· ἐρημία· ναῦς· πανδοχεῖον· δεσμωτήριον.

Et hoc firmiſſimo nobis argumento eſt, chriſtianos haud humauiſſe nec potuiſſe humare corpora in eccleſiis. Gentiles quidem ipſi interdum hanc legem perfringebant, & prohibitione & interdicto inſuper habito in vrbibus ſepelire audebant. Nuſquam autem chriſtianos hoc nomine ſpeciatim accuſari inuenias; ſed chriſtiani potius huius legis violationem obiectabant gentilibus: Quemadmodum IOANNES SAVARO in doctis animaduerſionibus ſuis in SIDONIVM APOLLINAREM [f] e diuerſis CLEMENTIS ALEXANDRINI, ARNOBII, LACTANTII, IVLII FIRMICI, PRVDENTII aliorumque locis demonſtrat. Erat vna ex vetuſtiſſimis duodecim tabularum legibus, *Hominem mortuum in vrbe ne ſepelito, neue vrito* [g]. Hæc

(f) Sauaro in Sidon. lib. III. epiſt. XII. p. 201. Veteres in campis & agris cadauera ſepeliebant, non in vrbibus -- qui mos cum apud Græcos, tum apud Latinos obtinuit. Polybius lib. VI. & lib. VIII. Diogenes Laërtius in Pyrrhone Helienſi, apud Latinos ex. 12. *In vrbe ne ſepelito, neue vrito.* quæ lex quum exoleuiſſet, & plerique intra vrbem inhumarentur, & quot Romæ templa, tot ſepulchra prius fuerant. Clemens Alexandrin. ad Gentes, Arnobius lib. VI. Lactantius lib. I. c. XI. Plutarch. rer. Romanar. cap. LXXIX. Iulius Firmicus de errore prof. relig. Prudent. lib. I. contra Symmachum. Feſtus I. in *Argea loca.* Idem III. in *Cincia*, poſtea ſenatusconſulto cautum eſt, ne quis in vrbe ſepeliretur. Seruius lib. XI. ad hæc:

vrbique remittunt;

Meminit, inquit, *antiquæ conſuetudinis, nam etiam ante homines in ciuitate ſepeliebantur, quod poſtea Duellio conſule ſenatus prohibuit & legauit, ne quis in vrbe ſepeliretur.* Vnde mos inualuit, vt in continentibus vrbis humatio fieret. Ouidius:

Inque ſuburbano membra ſepulta ſolo.

M. Tullius pro Roſcio, & T. Liuius lib. XI. ab vrbe cond. Gregor. Turon. de glor. confeſſor. cap. LXXX. quod ſenatusconſultum, quum penitus antiquatum eſſet, D. Hadrianus reſtituit, lib. III. §. D. Hadrianus, de ſepulch. violato. itemque eius ſucceſſor Antonin. Pius, Capitolinus, *intra vrbes ſepeliri mortuos vetuit.* Paulus I. ſentent. titulo vltimo, §. II. *Corpus in ciuitatem inferri non licet.* Idem §. III. Sed quum leges illæ conculcarentur, vt omnes intra eccleſias & vrbes ſepeliri vellent, id chriſtiani imperatores vetuerunt, leg. VI. cod. Theodoſ. de ſepulch. violato. & leg. II. cod. de relig. & ſumt. funer. Leo ſapiens nouella LIII. legem illam refixit, quam legem Galli religioſe excoluerunt, concilii Bracarenſis primi cap. XXXVI. *Nam ſi firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum &c.*

Dallæus de obiecto cultus religioſi lib. IV. cap. VII. p. 620. 621.

(g) Cicer. de legibus lib. II. c. LVIII.

quum

quum aliquo modo exoleuiſſet, poſtea *Duellio* conſule, vt ex SERVII obſeruationibus in VIRGILIVM porro notat SAVARO, ſenatusconſulto confirmata eſt. Et tum aliquamdiu mos obtinuit, vt humatio fieret in ſuburbanis non in vrbibus, vt idem auctore TVLLIO, LIVIO & OVIDIO oſtendit. Poſtea quum lex denuo violaretur (gentiles enim adhuc intra vrbem in templis ſepelire ambitioſe contendebant) *Hadrianus* nouo reſcripto [b] id fieri vetuit, pœnamque quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate ſepelirent, ſtatuit, & in magiſtratus, eadem qui paſſi eſſent: & locum publicari iuſſit, & corpus transferri. Neque vlla lex municipalis vel priuata hoc in caſu, monente VLPIANO, vim obtinere debuit contra generale reſcriptum principis. *Antoninus Pius, Hadriani* ſucceſſor, eamdem legem renouauit, &, quemadmodum IVLIVS CAPITOLINVS [i] vitæ eius ſcriptor ait, *intra vrbes ſepeliri mortuos vetuit.* IACOBVS GOTHOFREDVS [k] *Paulum* celeberrimum illum iurisconſultum citat, tamquam qui in eamdem ſententiam ſtatuat, ſimulque idoneam huius rei det rationem: *Corpus in ciuitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra ciuitatis, & qui contra ea fecerit, extra ordinem punitur.* Denique *Diocletianus* [l] præcedentes leges noua ſanctione confirmauit, data eadem, quam PAVLVS antea attulerat, contra morem ſepeliendi in ciuitatibus ratione: *Mortuorum reliquias, ne ſanctum municipiorum ius polluatur, intra ciuitatem condi iam pridem vetitum eſt.* Hinc eſt, quod extra ciuitates in agris & ad vias publicas ſepulchra communiter conſtituerentur, vti VARRO, antiquus ſcriptor *Romanus* [m] ob-

(b) Vlpian. in digeſt. lib. XLVII. tit. XII. de ſepulchro violato. leg. III. §. V. Diuus Hadrianus reſcripto pœnam ſtatuit quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate ſepeliunt: quam fiſco inferri iuſſit & in magiſtratus, eadem qua paſſi ſunt: & locum publicari iuſſit, & corpus transferri. Quid tamen, ſi lex municipalis permittat in ciuitate ſepeliri? poſt reſcripta principalia an ab hoc diſceſſum ſit, videbimus: quia ſunt generalia reſcripta, & oportet imperialia ſtatuta ſuam vim obtinere & in omni loco valere.

(i) Capitolin. vit. Antonini Pii p. 60.

(k) Paulus ſentent. lib. I. cap. vlt. ap. Gothofred. in cod. Th. lib. IX. tit. XVII. de ſepulchris violatis leg. VI. p. 149.

(l) Cod. Iuſtin. lib. III. tit. XLIV. de religioſis & ſumtibus funerum leg. XII.

(m) Varro de lingua latina lib. V. citante Gothofr. l. c. p. 148. Sepulchra ideo ſecundum viam ſunt, quo prætereuntes admoneant, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.

ſeruat, aliam huic rei rationem adſignans, *quo prætereuntes admonerent, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.* *Auguſtus* & *Tiberius* in via *Appia* [n] ſepulti ſunt, & *Domitianus* in via *Latina* [o]. Hinc IVVENALIS poëta [p] de mortuis in genere loquitur, tamquam qui in via *Flaminia* atque *Latina* [q] ſepulti ſint. S. *Petrus* apoſtolus hanc ob cauſſam humatus eſt in via triumphali iuxta *Tiberim*, vti narrat HIERONYMVS [r]: Et S. *Paulus* in via *Oſtienſi*, III mill. paſſuum extra portam vrbis [s], quemadmodum idem auctor & reliqui omnes, qui de eorum mortibus loquuntur, fidem nobis faciunt. Quid? Quod SIDONIVS APOLLINARIS [t] porro nobis adfirmat, locum illum, in quo S. *Petrus* ſepultus ſit, etſi eccleſia ſuperſtructa fuerit, ſuo adhuc tempore, an. CCCCLXX extra pomœria vrbis *Romæ* fuiſſe. Loquens enim de itinere ſuo *Romam* ſuſcepto, ait, *Priusquam vel pomœria contingerem, triumphalibus apoſtolorum liminibus adfuſus, omnem protinus ſenſi membris male fortibus exploſum eſſe languorem*, cetera. Quæ verba hoc monumentum & eccleſiam adhuc extra muros vrbis fuiſſe innuunt. Atque ita generatim de ſepulchris ac monumentis martyrum ſcriptores veteres loquuntur, tamquam extra ciuitates conſtitutis. Ita ſepulchrum *Cypriani* [u] eſſe dicitur in via *Mappalienſi*: & *Sixti* in cœmiterio

Vid. Tertull. de teſtimon. animæ c. IV. Vocas porro ſecuros (defunctos) ſi quando extra portam cum obſoniis & mattæis tibi potius parentans ad buſta recedis, aut a buſtis dilutior redis.

(*n*) Seneca, apocolocynth. Claud. Appiæ viæ curator eſt, qua ſcis & diuum Auguſtum & Tiberium Caſarem ad deos iſſe.

(*o*) Sueton. vit. Domitian. c. XVII. Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatum, Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funerauit.

(*p*) Iuuenal. ſatyr. I. in fine:

Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

(*q*) Vid. plura ap. Dempſter. in Roſini antiqu. Roman. lib. V. cap. vlt. p. 1006.

(*r*) Hieron. de ſcriptor. c. I. Sepultus Romæ, in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

(*s*) Ibid. cap. XV. Hic XIIII Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, *ſepultusque eſt in via Oſtienſi*, anno poſt paſſionem Domini triceſimo ſeptimo.

(*t*) Sidon. Apoll. lib. I. epiſt. V.

(*u*) Paſſio Cypriani p. 14. (p. 15. edit. Amſtelod. MDCC.) Eius corpus propter gentilium curioſitatem in proximo poſitum eſt cum cereis & ſcolacibus, in

Calix-

Calixti in via *Appia* [*w*] & sex diaconorum eius in cœmiterio *Praetextati* in via *Appia*; & *Laurentii* in crypta viæ *Tiburtinæ*. Hinc sequentibus temporibus, quando ad monumenta martyrum conuentus agitabant, semper loqui deprehenduntur de egressione ex vrbibus in agros, vbi martyres sepulti iacebant. Sic CHRYSOSTOMVS in homilia quadam de martyribus [*x*] ait: *Quemadmodum quum Maccabaeorum festum celebraretur, in vrbem villa omnis effusa est: ita quum martyrum, qui illic* (in villis) *quiescunt, festum agitetur, nunc vrbem totam oportuit ad illos se transferre.* Simili modo loquens de festo *Drosidis* [*y*] martyris, ait: *Licet intus in ciuitate spiritualibus cibis referta proposita nobis esset mensa, tamen hæc ad sanctos istos egressio nescio quo nos recreat solatio, & vtilitatem nihilo recreatione minorem parit.* Ex quibus omnibus luce meridiana clarius est, christianos per tria priora sæcula non sepeliisse nec sepelire potuisse mortuos in oppidis vel ecclesiis oppidanis, quia leges *Romanæ*, ad quas sese libenter conformabant, absolute id prohibuerunt. Si postea vmquam martyres in ecclesiis positos inuenimus, id de reliquiis tantum martyrum, in ecclesias vrbicas, vel ecclesias recens in agris super sepulchra siue monumenta martyrum ædificatas, translatis intelligendum est. Quorum neutrum nihil omnino ad sepulturam in ecclesiis attinet: Quia alterum tantum translatio erat cinerum eorum in vrnis post aliquot sæcula, & alterum potius constructio nouarum ecclesiarum in locis, vbi martyres sæculis aliquot ante sepulti erant, quam vlla veri nominis sepultura martyrum in ecclesiis: Tametsi hoc ipsum primam occasionem

areis Macrobii Candidi procuratoris, quæ sunt in *via Mappaliensi* iuxta piscinas cum voto & triumpho magno.

(*w*) Pontific. vit. Sixti. Not. Apud Labbeum tom. I. concil. p. 553. hæc non inuenio, sed ista ibi leguntur: Qui sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano.

(*x*) Chrysost. homil. LXV. de martyribus. Tom. V. p. 972. (homil. LXVIII. tom. V. p. 872. edit. Francof. MDCXCVIII.) *καθάπερ τῆς ἑορτῆς τῶν Μακκαβαίων ἐπιτελουμένης, πᾶσα ἡ χώρα εἰς τὴν πόλιν ἐξεχύθη· οὕτω τῆς ἑορτῆς τῶν ἐκεῖ μαρτύρων ἀγομένης, νῦν τὴν πόλιν ἅπασαν πρὸς ἐκείνους μεταστῆναι ἐχρῆν.*

(*y*) Chrysost. homil. LXVII. in Drosidem. Tom. V. p. 989. (homil. LXX. p. 885. edit. Frf.) *πλήρης μὲν γὰρ ἡμῖν καὶ ἔνδον ἡ τράπεζα τῶν πνευματικῶν ἐδεσμάτων παρέκειτο, ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους ἔξοδος αὕτη ἔχει τινὰ καὶ ψυχαγωγίαν καὶ κέρδος τῆς ψυχαγωγίας οὐκ ἔλαττον.*

noua-

nouationi hac in re factæ dedit, vt in ecclesiis mortui sepeliri cœpti sint, quemadmodum postea pluribus videbimus.

§. III.

Sed vel in monumentis in publica via erectis, vel in fornicibus & catacumbis in campis subterraneis.

INTERIM obseruari licet, per hoc trecentorum annorum interuallum mortuos communiter sepeliri consueuisse aut in sepulturis cum monumentis superstructis in publicis viis, aut in fornicibus & catacumbis, maioris securitatis caussa factis in campis & locis subterraneis. Nam habuisse eos istiusmodi fornices hanc in rem, dictas *cryptas* & *arenaria*, eo quod priuatim defossæ essent in arenarum profunda; ex antiquis pariter & recentioribus narrationibus manifestum est. BARONIVS[z] circiter quadraginta tria istiusmodi cœmiteria in suburbanis

(z Baron. an. CCXXVI. n. IX. Præter cœmiteria duo, Callisti & Calepodii, quorum heic mentio est, illud fuit cum primis nobilissimum, positum in Vaticano, in quo S. Petri & aliorum plurium summorum pontificum corpora condita sunt: aliud Ostianum via Salaria, in quo idem S. Petrus dicitur baptizasse, cuius mentio est in actis Liberii papæ: quintum ad Nymphas dictum, via Numentana, in prædio Seueræ, septimo ab vrbe lapide: sextum Soteris nominatum, haud longe a cœmiterio Callisti; iuxta quod etiam septimum situm erat cœmiterium Zephyrini: octauum Prætextati via Appia: nonum Pontiani: Cyriacæ matronæ decimum in agro Verano: vndecimum Lucinæ via Aurelia: duodecimum Aproniani via Latina: decimum tertium Felicis papæ via Aurelia secundo ab vrbe lapide: decimum quartum Priscillæ via Salaria tertio ab vrbe lapide iuxta cryptam sancti Crescentionis: quintum decimum Timothei via Ostiensi in loco, vbi nunc est basilica S. Pauli: decimum sextum Nauellæ dictum via Salaria: decimum septimum S. Balbinæ inter viam Appiam & Ardeatinam, idemque nominatum Marci papæ: insuper cœmiterium Iulii via Flaminia: aliud eiusdem nominis via Aurelia: rursus aliud eiusdem quoque nominis via Portuensi, quod numeratur vicesimum; rursum cœmiterium Damasi inter viam Ardeatinam & Appiam: vicesimum secundum vero quod dicebatur Anastasii papæ, tempore pacis intra vrbem in Exquilino factum: vicesimum tertium Hermetis: aliud Nicomedis via Ardeatina: vicesimum quintum sanctæ Agnetis via Nomentana: vicesimum sextum sanctæ Felicitatis via Salaria: vicesimum septimum dictum Iordanorum: vicesimum octauum Nerei: Sanctorum Felicis & Adaucti vndetricesimum: tricesimum vero Tiburtii & Valeriani: XXXI. sanctorum Petri & Marcellini via Lauicana: XXXII. Marci & Marcelliani; quod sequitur XXXIII. dictum Quarti & Quinti: itemque illud sanctæ Agathæ via Aurelia: XXXV. cœmiterium Vrsi: & aliud quod dictum est Cardianum: tricesimum vero septimum di-

Romæ

Romæ recenset. Et ONVPHRIVS [a] sigillatim commemorat eorum nomina (desumta a nominibus conditorum suorum, vel talium beneficorum hominum, quibus curæ fuit ea ædificare vel instaurare), & quod præcipue notandum est, loca nobis nominat, vbi fuerint, nimirum non in vrbe, sed in publicis viis extra mœnia, *Roma* ad alia loca ducentibus, vt in via *Appia*, *Aurelia*, *Ostiensi*, *Nomentana*, *Tiburtina*, *Latina*, *Salaria*, *Flaminia*, *Portuensi*, *Ardeatina*, *Lauicana*, ceteris. Quæ notæ viæ sunt, ad vicina *Romæ* oppida ducentes. Atque hac ratione intelligere possumus, quid HIERONYMVS velit, quando ait [b]: „Dum essem *Romæ* puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris eiusdem ætatis & propositi, diebus dominicis sepulchra apostolorum & martyrum circuire: crebroque „cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex vtraque parte ingredientium, per parietes habent corpora sepulturarum, & ita obscura sunt omnia, vt propemodum illud „propheticum compleatur: *Descendant ad infernum viuentes*: & „raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum, vt non tam fenestram, quam foramen demissi luminis „putes; rursumque pedetentim acceditur, & cæca nocte circumdatis illud *Virgilianum* proponitur:

Horror vbique animos simul ipsa silentia terrent.

Hæc intelligenda sunt non de vllis locis intra vrbem, sed de istis cryptis, quæ secundum diuersas vias circa *Romam* constructæ erant. Et hæc descriptio optime congruit cum iis, quæ BARONIVS [c] de vna quadam earum, quæ ipsius tempore inventa, & cœmiterium *Priscillæ* dicta sit, narrat: Vidimus, in„quit, sæpiusque lustrauimus *Priscillæ* cœmiterium, haud pri„dem inuentum atque refossum via *Salaria* tertio ab vrbe lapi-

ctum est, inter duas lauros: tricesimum octauum ad cliuum cucumeris via Salaria: cœmiterium vero Thrasonis ad sanctum Saturninum ponitur tricesimum nonum: quadragesimum vero Cyriaci via Ostiensi: quadragesimum primum Petronillæ: quadragesimum secundum Ianuarii; denique quadragesimum tertium Simplicii & Seruiliani. Quorum omnium fit mentio in libro de Romanis pontificibus, & aliis in locis.

(a) Onuphr. de cœmiteriis cap. XII. tot. (p. 18 - 22. edit. Colon. MDI XVIII.)

(b) Hieron. in Ezech. cap. XL. p. 636. (p. 455. b. edit. Paris. MDCXLIII.)

(c) Baron. an. CXXX. n. II.

„de, quod nullo magis proprio vocabulo dixerimus præ eius „amplitudine, multisque atque diuersis eiusdem viis, quam subterraneam ciuitatem: quippe quod ipsius ingressu primaria „via ceteris amplior pateat, quæ hinc inde diuersas vias habeat, easdemque frequentes, quæ rursus in diuersos viculos „diuidantur & angiportus: rursus, vt in ciuitatibus, statis lo„cis velut fora quædam, ampliora sint spatia ad conuentus sa„cros agendos, eademque sanctorum imaginibus exornata; „nec desint, licet nunc obstructa, ad lumen recipiendum de„super excisa foramina. Obstupuit vrbs, quum in suis suburbiis abditas se nouit habere ciuitates, christianorum tempo„re persecutionis olim colonias, modo autem sepulchris tan„tum refertas„ cetera. Hæ catacumbæ vrbis *Romæ* omnium sermone celebratæ sunt. Erant autem, quæ ad multas alias ciuitates pertinebant. GILBERTVS BVRNETVS [d] catacumbas ciuitatis *Neapolis* describit, quas extra mœnia esse dicit & nobiliores ac spatiosiores *Romanis*. Ab ethnicis non a christianis

(d) Burnet's *Travels*, Letter 4. p. 201. (p. 144. edit. Germ. Lipſ. MDCLXXXVII. 12mo.) *Vor der stadt an der kirche und dem hospital St. Gemaro seynd schöne Catacomben, welche, weil ich in gantz Italien nichts vortreflichers gesehen, und die Römischen diesen nicht das wasser reichen, ich auch in keiner beschreibung von Napoli davon etwas gelesen, allhier von mir umständlich beschrieben werden sollen. Es seynd große lange in felsen gebauene gallerien, welche über einander hingehen. Ich habe dererselben zwar 2. gesehen, weil aber in der untersten der felsen eingefallen war, kunte ich davon nichts als den eingang in augenschein nehmen. Diese gallerien seynd fast über alle 20. schuch breit und 50. hoch, und erfolglich schön und geraumig. Sie haben ein gantz ander ansehen, als die zu Rom, welche nur 3. oder 4. schuch breit, und 5. oder 6. schuch hoch seyn. Man wolte mich bereden, daß diese Neapolitanischen catacomben wohl 9. meilen die länge lang in den felsen hinein gingen, aber man kunte mir solches nicht erweisen. Wenn es sich so verhielte, und dieselben nach Pozzuolo zu gingen, möchte man sagen, daß dieser der ort wäre, dahin die auf diese linie liegende städte ihre todten begrüben, allein es ist nur eine bloße muthmassung. Wenn sie aber gleich nicht 9. meilen in der länge halten, darf man deßwegen nicht dencken, sie seyn kurtz: massen ich weit hinein ging, und sehr viel quer-gänge auf allen seiten antraff. In den Römischen catacomben seynd nicht mehr als 3 oder 4 reihen in stein gebauene löcher oder grüffte über einander, darein man die todten cörper begräbet. In den Neapolitanischen aber seynd 6 oder 7 reihen, dergleichen löcher von grösserer breite und höhe, als die Römischen;*

con-

construćtas [*] esse putat: quod non est præsentis instituti nostri examinare: quia, siue ab his siue ab illis factæ fuerint (quasdam ab vtrisque factas esse, probabile est) tamen extra ciuitatis muros fuerunt; quod ad præsentem nostram diquisitionem satis est. Et cum his testimonium congruit vetusti illius scriptoris, sub CHRYSOSTOMI nomine delitescentis, qui generatim ait [e]: *Omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, vt contendens intrare in ciuitatem, quæ imperat & floret diuitiis & potentatu, aliisque dignitatibus, priusquam videt, quod secum concepit, videat primum, quod fit. Ante ciuitates sunt sepulchra, ante agros sunt sepulchra. Vbique ante oculos est nostræ humilitatis schola: & docemur, in quid desinamus tandem, & tunc videmus, quæ intus sunt spectacula.* Iam consideratis his omnibus existimo, vix vllius rei meliorem nos habere posse probationem, quam quæ huius adserti nobis suppetit, siue legem siue factum spectemus, quod per tria priora sæcula sub imperatoribus ethnicis generalis regula & mos fuerit, extra ciuitatis mœnia sepelire, neque adeo intra ciuitates vel ecclesias, in ciuitatibus constitutas, nisi per quamdam conniuentiam vel transgressionem.

HEGESIPPVS quidem, EVSEBIVS [*], atque HIERONYMVS post eos, *Iacobum* episcopum *Hierosolymitanum* in ciuitate prope templum, vbi percussus sit, sepultum esse dicunt: HIERONYMVS autem fatetur, esse qui eum in monte olearum humatum esse statuant. Quod multo est probabilius, quia ex

(*) Christianarum catacumbarum mentio fit in antiquissimo libro, qui inscribitur *depositio martyrum*, cit. a Pearsonio in annal. Cyprian. an. CCLVIII. p. 62. (p. 49. §. II. edit. Amstelod. MDCC.) Ratio, si recte capio, in antiquissima depositione martyrum continetur; vbi hæc leguntur, *Tertio kalendas Iulii, Petri in catacumbas, & Pauli Ostiense, Tusco & Busso cost.*

(e) Chrysost. homil. XVII. de fide & lege naturæ. tom. VI. p. 184 (p. 155. edit. Francof.) *πᾶσα πόλις, πᾶσα κώμη πρὸ τῶν εἰσόδων τάφους ἔχει· ἐπείγεταί τις εἰσελθεῖν εἰς πόλιν βασιλεύουσαν, καὶ κομῶσαν πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀξιώμασι· καὶ πρὶν ἴδῃ, ὃ φαντάζεται, βλέπει πρῶτον ὃ γίνεται· τάφοι πρὸ τῶν πόλεων, τάφοι πρὸ τῶν ἀγρῶν· πανταχοῦ τὸ διδασκάλιον τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πρόκειται, καὶ παιδευόμεθα τότε ὁρᾷν τὰ ἔσω φαντάσματα.*
Vid. Tertull. de testimon. animæ c. IV. citat. §. II. sub litt. (m) pag. 6.

(*) Euseb. lib. II. c. XXIII. *ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἔτι αὐτοῦ ἡ στήλη μένει παρὰ τῷ ναῷ. Sepultus est eodem in loco, manetque adhuc cippus illius prope templum.*

euangelio [†] constat, iudæos extra ciuitatem sepelire consueuisse. Et EVSEBIVS de mausoleo siue monumento *Helenæ* reginæ *Adiabenorum* loquens, in suburbiis [*] *Hierosolymorum* illud fuisse expressis verbis adfirmat. Vt adeo, quidquid in contrarium cum aliqua specie adfertur, concludi liceat, fuisse generalem christianorum, iudæorum & *Romanorum* per tria priora sæcula morem, mortuorum cadauera extra ciuitates sepelire.

§. IV.

Sepelire intra ciuitates & ecclesias ab imperatoribus christianis interdictum per subsequuta aliquot sæcula.

DISQVIRAMVS iam, quemadmodum hæc res se habuerit in proxima temporis periodo, quando imperatores *CHRISTO* nomen dederunt, legesque factæ sunt christianæ. Heic leges per multa tempora easdem deprehendimus atque antea, vetantes omnem sepulturam in ciuitatibus. Immo nouæ quædam leges latæ reperiuntur, homines speciatim a sepeliendo in ecclesiis prohibentes atque arcentes. Quum enim nonnulli *Constantinopoli* has leges perfringere cœpissent, dictitantes, non exstare expressam aliquam legem, quæ mortuos in ecclesiis sepeliri vetet; *Theodosius* nouo edicto [ſ] in ecclesiis æque atque in ciuitatibus sepelire interdixit; idque siue solum cineres & reliquiæ corporum essent, supra terram vrnis clausæ, siue integra corpora sarcophagis detenta: Omnia extra vrbem deferri iubet ex iisdem rationibus, quas veteres leges adsignarunt, nimirum, *Vt & humanitatis instar exhibeant & relinquant incolarum domicilio sanctitatem.* Pœnam quoque denuntiat non obtemperantibus: *Quisquis huius præcepti negligens fuerit, atque aliquid tale ab huius interminatione præcepti ausus fuerit moliri, tertia in fu-*

(†) Matth. XXVII, 60. Luc. VII, 12. Ioan. XI, 30.

(*) Euseb. lib. II. c. XII. Τῆς γέτοι Ἑλένης, ἧς δὴ καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐποιήσατο μνήμην, εἰσέτι νῦν στῆλαι διαφανεῖς ἐν προαστείοις δείκνυνται τῆς νῦν Αἰλίας· Τῶν δὲ Ἀδιαβηνῶν ἔθνους αὕτη βασιλεῦσαι ἐλέγετο. *Ceterum Helenæ illius, cuius mentio fit a Iosepho, illustres etiamnum exstant cippi in suburbiis Hierosolymorum, quæ mutato nomine nunc Aelia appellatur: eamque Adiabenorum reginam fuisse perhibent.*

(ſ) Cod. Theodos. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris violatis. leg. VI. Omnia, quæ supra terram vrnis clausa, vel sarcophagis corpora detinentur, extra vrbem delata ponantur, vt & humanitatis instar exhibeant, cetera.

turum

turum patrimonii parte multetur: Officium quoque, quod sibi paret, quinquaginta librarum auri adsectum dispoliatione merebitur. Ac ne alicuius fallax & arguta sollertia ab huius se praecepti intentione subducat, atque apostolorum vel martyrum sedem humandis corporibus aestimet esse concessam, ab his quoque, ita vt a reliquo ciuitatis, nouerint se atque intelligant esse submotos. IOANNES CHRYSOSTOMVS huius legis meminit, quando peccatores, quos nihilo meliores esse sepulchris iudicat, si in peccatis suis moriantur, redarguens, ita loquitur [g]: *Cogita, quia nullum in ciuitate sepulchrum struitur, quare nec tu in supernam poteris ciuitatem introire. Nam si in terrestri ciuitate hoc interdictum est, multo magis in caelesti.* Similiter alio loco [h]: *Si mortua corpora extra vrbem sepelimus, multo magis eos, qui verba mortua, & qui talia proferunt, & ne tegere aut obumbrare quidem volunt, longe amandare oportet. Huiusmodi enim ora sunt communis ciuitatis pernicies.* Auctor, qui sub nomine CHRYSOSTOMI [i] scripsit, probabiliter SEVERIANVS *Gabaliensis*, illius σύγχρονος, ad hanc legem eamque antegressas respicit, quando ait: *Omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet.* Hoc non solum consuetudinem, quae ante ista tempora obtinuit, sed etiam praxin temporum ipsius circa annum CCCC. comprobat, legi accommodatam. SIDONIVS APOLLINARIS episcopus *Gallicanus* centum fere annis post vixit, atqui ille manifesto indicat, fuisse tum adhuc morem in

(g) Chrysost. homil. XXXVII. al. LXXIV. in Matth. p. 634. (p. 781. edit. Frf.) *ἐννόησον ὅτι οὐδεὶς τάφος ἐν πόλει κατασκευάζεται· οὐκοῦν οὐδὲ σὺ εἰς τὴν ἄνω φανῆναι δυνήσῃ πόλιν· εἰ γὰρ ἐνταῦθα τοῦτο ἀπείρηται, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ.*

(h) Id. exposit. psalm. V. tom. III. p. 50. (p. 44. edit. Frf.) *εἰ τὰ νεκρὰ σώματα ἔξω τῆς πόλεως καταθάπτομεν· πολλῷ μᾶλλον τοὺς τὰ νεκρὰ ῥήματα, καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ἐκφέροντας, καὶ οὐδὲ συσκιάσαι βουλομένους, πόῤῥω που κατοικίζειν χρή.*

(i) Id. homil. XVII. de fide. Tom. VI. p. 184. (p. 155. edit. Francof.) vid. sub litt. antec. (e) pag. 11.

Vid. Macar. homil. XXX. §. V. *ὥσπερ ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος, καὶ ὅλως μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἐστι· διὸ καὶ* ἐνκομίζουσιν αὐτὸν ἔξω *τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεϊκοῦ φωτὸς εἰκόνα, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἀδόκιμος καὶ πάντη ἀπόβλητος τυγχάνει. Quemadmodum mortuus inutilis est, nec omnino quid commodat iis, qui heic viuunt; quapropter* exportant quoque eum ex vrbe & *humi deponunt: sic quoque anima, quae non gestat caelestem diuini luminis imaginem, vitam scilicet animae, velut reproba ac plane reiectitia euadit.*

Gallia,

Gallia, vt mortui extra mœnia ciuitatis in aperto campo ſepelirentur. Loquens enim de aui ſui tumulo, campum eſſe dicit [*k*], in quo ſepultus ſit, tam buſtialibus fauillis quam cadaveribus refertum, in publicis viis ac ſuburbiis vrbis *Aruernæ*. Et poſt hæc concilium *Bracarenſe* an. DLXIII. hac de re iterum loquitur [*l*], tamquam priuilegio ad iſtam vſque ætatem in *Galliæ* ciuitatibus firmiter retento, *vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum.* Et hoc tamquam argumentum adhibent, cur nullus intra eccleſiam aliquam ſepeliri debeat in *Hiſpania*. Qua de re mox plura. Interim ſi in *Africam* intueamur, ætate *Auguſtini* an. CCCCI, ex decreto, in concilio quinto *Carthaginenſi* aduerſus *Donatiſtas* facto, intelligimus, obtinuiſſe adhuc eo tempore morem, vt in campis & viis publicis mortui humarentur. Nam *Donatiſtæ* ſic ſepelierant *Circumcelliones*, creditos martyres ſuos, exſtructis in eorum memoriam tumulis in forma altarium. Quo intuitu concilium illud hunc in modum decernebat [*m*]: *Placuit*, *vt altaria*, *quæ paſſim per agros aut vias*, *tamquam memoriæ martyrum conſtituuntur*, *in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur*, *ab epiſcopis*, *qui eiſdem locis præſunt*, *ſi fieri poteſt*, *euertantur.* Quod non ideo ſic decernebatur, quia in agris aut viis ſepulti erant; (hoc enim legi a *Theodoſio* non multo ante datæ conueniebat;) ſed quia dubium erat, vtrum veri nominis martyres eſſent an non. Neque enim catholici neque *Donatiſtæ* generatim in ciuitatibus aut in eccleſiis tunc ſepelire contendebant; ſed tantum pauci ex *Circumcellionibus*, qui reliquis ferociores erant & effrenatiores, cum omnium legum contemtu quoſdam ex ſic creditis martyribus ſuis in eccleſiis ſepeliebant. Sed hi ipſi, quemadmodum narrat OPTATVS [*n*], de

(*k*) Sidon. lib. III. epiſt. XII. Aui mei tumulum heſterno (proh dolor!) die pene manus profana temerauerat. Sed Deus adfuit, ne nefas tantum perpetraretur. *Campus* autem ipſe dudum refertus tam buſtualibus fauillis, quum cadaueribus, nullam iam diu ſcrobem recipiebat &c.

(*l*) Concil. Bracar. I. c. XXXVI. Firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum &c.

(*m*) Concil. Carthag. V. can. XIV.

(*n*) Optat. lib. III. p. 68. (p. 71. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In loco Octauenſi in-

integro reſoſſi & eiecti ſunt, quod non liceret mortuorum corpora in domo Dei ſepelire. Hoc primum exemplum eſt, quod memini, ſepulturæ in eccleſiis factæ; cui autem epiſcopus loci ſeſe oppoſuit ſepultosque eiici iuſſit. Nullam adhuc mutationem lex, contra ſepulturam in eccleſiis promulgata, ſubierat. Nam *Iuſtinianus*, qui priorem partem legis *Theodoſianæ* aduerſus humationem in ciuitatibus reſecuit, poſteriorem partem contra humationem in eccleſiis [o] adhuc retinuit, in ſuoque interpoſuit codice: *Nemo apoſtolorum vel martyrum ſedem humanis* (leg. *humandis*) *corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.* Et longo poſt tempore hæc prohibitio vim habuit ad ætatem vſque *Caroli magni*, licet cum quibuſdam exceptionibus in nonnullorum præcipuorum hominum gratiam; quemadmodum ex continuatione ſerieque rerum patebit, vbi, per quos gradus contraria conſuetudo in eccleſiam irrepſerit, examinabimus.

§. V.

Primus gradus ad humationem intra eccleſias ædificatio eccleſiarum ſuper ſepulchris martyrum in agris, vel tranſlatio reliquiarum eorum in eccleſias oppidanas.

PRIMA res, quæ hominibus occaſionem dedit de humatione in eccleſiis cogitandi, fuit ſingularis honor, martyribus tributus ſæculo quarto, vbi ſepulchra ſiue monumenta in agris, in quibus illi conditi iacebant, & ad quæ chriſtiani olim perſequutionis temporibus diuini cultus gratia conuenire conſueuerant, iam in ſe inædificatas habebant eccleſias: Aut cineres & reliquiæ eorum in ciuitatem tranſlatæ in eccleſiis deponebantur; & ſæpenumero nouæ eccleſiæ conſtruebantur in locis, vbi iacebant, dictæ inde *martyria, prophetеia, apoſtolea*; a martyribus, prophetis vel apoſtolis, quorum reliquiæ eo tranſlatæ erant. Hæc adeo cognita ſæculi quarti conſuetudo fuit, vt

occiſi ſunt plurimi, detruncati ſunt multi: quorum corpora vſque in hodiernum, per dealbatas aras aut menſas poterunt numerari. Ex quorum numero quum aliqui in baſilicis ſepelire cœpiſſent, Clarius presbyter in loco Subbulenſi ab epiſcopo ſuo coactus eſt, vt inſepultam faceret ſepulturam. Vnde proditum eſt, mandatum fuiſſe fieri, quod factum eſt, quando nec ſepultura in domo Dei exhiberi conceſſa eſt.

(o) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. II. de eccleſiis, leg. II.

nul-

nullum eius exemplum in medium proferri, ſed generatim tantum obſeruari oporteat, quod hoc tantopere ab iſtius æui eccleſia approbatum ſit, vt nulla iſtiusmodi martyria ſiue eccleſias ædificari licuerit, niſi reliquiæ cuiuſdam probati martyris in illis eſſent depoſitæ. Quod ipſum ex quodam concilii quinti *Carthaginenſis* [p] canone apparet, in quo inter alia & hoc decernitur: *Omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ ſint.* Hoc autem nihil ad ſepulturam in eccleſiis facit, ſed honor tantum erat, cineribus exhibitus martyrum, qui forte ſæculis aliquot ante mortui & ſepulti fuerant; nec tam proprie humatio in eccleſiis, quam ædificatio eccleſiarum, & noua earum exſtructio in vetuſtis ſepulturæ locis vocari poteſt. Quidquid autem fuerit, certe peculiare fuit priuilegium martyrum, quod eorum reliquiæ in corpore eccleſiæ ita repoſitæ eſſent. Leges hoc reliquis omnibus interdicebant, nec ſummo loco nati hoc honore atque beneficio gaudebant, vt in eodem loco ſepelirentur, quo martyrum repoſitæ eſſent reliquiæ.

§. VI.

Proximus gradus, ſepultura regibus & imperatoribus in atrio, ſiue porticu & exterioribus ædificiis eccleſiæ conceſſa.

REGES autem & imperatores hac ætate peculiare præ reliquis mortalibus habebant priuilegium, vt in atrio ſiue porticu vel in aliis quibuſdam exterioribus eccleſiæ ædificiis ſepelirentur. EVSEBIVS [q] *Conſtantinum* imperatorem dicit iuxta apoſtolos ſepeliri voluiſſe, quorum memoriam, eccleſiam nominibus eorum appellatam ædificando, honorarit. Sed hoc non ita intelligendum eſt, quaſi in ipſa eccleſia voluerit ſepeliri, ſed tantum in atrio eccleſiæ. Atque eatenus *Conſtantius* filius voluntati ipſius morem geſſit, quemadmodum ſemel at-

(p) Concil. Carth. V. can. XIV. Not. Hæ reliquiæ ſub altari ſepultæ, non ſuper altari poſitæ. Nam Ioannes Mabillonius dicit, reliquias altari impoſitas non fuiſſe ad ſæculum vſque decimum. Mabill. de liturg. Gallicana lib. I. c. IX. §. 4.

(q) Euſeb. vit. Conſtant. lib. IV. c. LXXI. *τὰ σπουδασθέντα αὐτῷ σὺν τῇ τῶν ἀποστόλων κατηξιοῦτο μνήμῃ κ. τ. λ. quod maxime ambierat, locum iuxta apoſtolorum memoriam ei conceſſit (Deus).*

que

que iterum narrat CHRYSOSTOMVS: *Constantinum magnum*, inquit [r], *filius ita demum ingenti honore se adfecturum existimauit, si eum in piscatoris vestibulo conderet. Quodque imperatoribus sunt in aulis ianitores, hoc in sepulchro piscatoribus sunt imperatores. Atque illi quidem, velut domini, interiores loci partes obtinent: hi autem, velut accolæ ac vicini, præclare secum agi putarunt, si vestibuli ianua ipsis adsignetur.* Iterum alio loco, loquens de eadem materia, *Constantinopoli*, inquit [s], *reges nostri magnam gratiam putant, non si prope apostolos, sed si vel extra eorum vestibula, corpora sua sepeliantur, fiantque piscatorum ostiarii reges.* Ita quoque *Theodosius* senior, *Arcadius* & *Theodosius* iunior non nullis historicis [t] sepulti esse dicuntur. Quod satis est credibile, quamuis vetusti historici SOCRATES, SOZOMENVS & THEODORETVS nihil hac de re narrent. Huc vsque igitur per quingentos annos, christianos generatim videmus extra ciuitatem sepultos, & solis regibus atque imperatoribus intra ciuitatem locum sepulturæ concessum esse; nec dum in ecclesia, sed tantum in atrio siue porticu, vel aliis exterioribus ædificiis ecclesiæ.

§. VII.

Tum populus sæculo sexto in atrium, non autem intra ecclesiam, admitti cæptus.

INEVNTE sæculo sexto populus etiam ad idem priuilegi-

(r) Chrysost. homil. XXVI. in 2 Cor. p. 929. (p. 741. edit. Francof.) *Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν μεγάλῃ τιμῇ τιμῆν ἐνόμισεν ὁ παῖς, εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τοῦ ἁλιέως· καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσι· καὶ οἱ μὲν, ὥσπερ δεσπόται τοῦ τόπου, τὰ ἔνδον κατέχουσιν, οἱ δὲ, ὡς πάροικοι καὶ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αὔλειον αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν.*

(s) Id. lib. Quod Christus sit Deus c. VIII. Tom. V. p. 839. (p. 752. edit. Frf.) *Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οὐδὲ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐγγὺς, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ τὰ πρόθυρα ἔξω ἀγαπητὸν εἶναι ἐνόμισαν οἱ τὰ διαδήματα περικείμενοι τὰ σώματα αὐτῶν κατορύττεσθαι, καὶ γεγόνασι θυρωροὶ λοιπὸν τῶν ἁλιέων οἱ βασιλεῖς.*

(t) Niceph. lib XIV. cap. LVIII. *Θεοδόσιος δ' ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ πατρῴᾳ θήκῃ ἐτέθαπτο, κατὰ τὸ δεξιὸν ὑπερῷον τοῦ τῶν ἀποστόλων σηκοῦ, ἐν λίθῳ Ῥωμαίῳ, ᾧ δηλαδὴ ὑπερῴῳ τῷ ἴσῳ λίθῳ καὶ ὁ πατὴρ Ἀρκάδιος καὶ ἡ μήτηρ Εὐδοξία, καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Θεοδόσιος κατετέθησαν.* *Theodosius postea mox in paterno monumento Romani lapidis repositus est, in dextra sublimi sanctorum apostolorum templi porticu: in qua porticu, eodemque lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, nec non auus Theodosius siti sunt.*

um ſepulturæ in atrio, ſiue area ante eccleſiam, admiſſus videtur. Adhuc autem per leges tam eccleſiaſticas quam ciuiles in eccleſia ſepeliri vetabantur. Nam *Iuſtinianus* in nouo codice ſuo, prætermiſſa priore legis *Theodoſianæ* parte, omnem populum extra ciuitatem ſepeliri iubente, poſteriorem clauſulam [u] adhuc retinebat, quæ homines in ſedibus martyrum & apoſtolorum humari interdicebat. Et circa annos DLXIII concilium primum *Bracarenſe* in *Hiſpania* [x] corpora defunctorum, neceſſitate ſic exigente, foris ſecundum murum eccleſiæ, nullo autem modo intra eccleſiam, ſepeliri permittebat, hanc huius rei dans rationem: *Si firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent ciuitates Galliæ, vt nullo modo intra ambitum murorum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum; quanto magis hoc venerabilium martyrum reuerentia debet obtinere?* Concludere hinc poſſumus, vti fecimus antea, tantum abeſſe, vt hoc tempore in *Gallia* ſepulturas in eccleſia permiſerint, vt ne quidem in atrio vel vllo alio loco intra ciuitatem defunctorum corpora humari ſiuerint. Sed aliquanto tempore poſt, circa annum DCLVIII vel DCXCV, quando concilium *Namnetenſe* habitum eſt, (chronologi de tempore inter ſe non conſentiunt) populo etiam *Galliæ* permiſſum fuit, in atrio [y] aut in porticu aut in exedris eccleſiæ ſepelire, non autem in ipſa eccleſia prope altare, vbi corpus & ſanguis *CHRISTI* conſecratur. Hæc regula repetitur in concilio *Arelatenſi* [z] & concilio *Moguntino* [a] ad annum DCCCXIII, tempore *Caroli magni*, ex quo impera-

(*u*) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. II. de eccleſiis. leg. II. Nemo apoſtolorum vel martyrum ſedem humandis corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.

(*x*) Concil. Bracar. I. can. XXXVI. Corpora defunctorum nullo modo intra baſilicam ſanctorum ſepeliantur, ſed ſi neceſſe eſt, deforis circa murum baſilicæ vſque adeo non abhorret.

(*y*) Concil. Naunet. can. VI. Prohibendum eſt etiam ſecundum maiorum inſtituta, vt in eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio aut in porticu, aut in exedris eccleſiæ. Intra eccleſiam vero & prope altare, vbi corpus & ſanguis domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.

(*z*) Conc. Arelat. III. c. XXI. De ſepeliendis mortuis in baſilicis illa conſtitutio ſeruetur, quæ ab antiquis patribus conſtituta eſt.

(*a*) Concil. Moguntin. can. LII. Nullus mortuus intra eccleſiam ſepeliatur, cetera.

tor

tor ille regulam in *capitularibus* suis [b] fecit in eamdem sententiam. Vt ne insistamus incerto canoni concilii *Varensis*, vti apud GRATIANVM [c] vocatur, qui non nisi repetitio canonis *Namnetensis* est: addere hisce possumus regulam in synodo datam *Triburiensi* [d], itidem *Caroli magni* tempore celebrata: *Praecipimus*, inquiunt patres illic conscripti, *vt deinceps nullus laicus in ecclesia sepeliatur.* Addunt tamen paucis interiectis: *Corpora antiquitus in ecclesia sepulta, nequaquam proiiciantur, sed pauimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, ecclesiae reuerentia conseruetur. Vbi vero hoc prae multitudine cadauerum difficile sit facere, locus ille coemiterium & polyandrium habeatur, ablato inde altari & constituto, vbi religiose sacrificium Deo valeat offerri.* Dum istae leges sic in *Occidente* ferebantur, dantes hominibus licentiam sepeliendi in ciuitatibus & atriis ecclesiae, adhuc tamen magnopere in ecclesiis quempiam sepeliri vetantes; *Leo sapiens* in *Oriente* circa annos DCCC antiquas leges omnes, contra humationem in ciuitatibus promulgatas, abrogabat, perfectam hominibus relinquens libertatem sepeliendi intra vel extra cuiuscumque ciuitatis muros [e]: Nihil vero de licentia sepeliendi in ecclesiis ab eo statutum legimus. Vt adeo notum atque testatum sit, huc vsque nulla in orbis parte quibuslibet hominibus generalem aliquam per leges indultam fuisse licentiam sepeliendi in ecclesiis sine discrimine, sed quasdam leges in hoc interuallo omnino & generatim id ipsum vetuisse.

§. VIII.

Atque intra hoc temporis interuallum regibus, episcopis, ecclesiarum conditoribus, aliisque viris primariis per leges quasdam locus sepulturae concessus in ecclesiis.

VERVMTAMEN nonnullae leges intra hoc temporis in-

(b) Carol. capitular. lib. I. cap. CLIX. ap. Lindenbrog. leg. antiqu. Nullus deinceps in ecclesia mortuum sepeliat.

(c) Gratian. causs. XIII. quaest. II. c. XV.

(d) Concil. Tribur. c. XVII.

(e) Leo nouell. LIII. Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges haec lex recenseatur, sancimus: quin potius, vt a consuetudine recte contemnitur, sic etiam decreto nostro prorsus reprobatur. Quicumque autem siue extra muros, siue intra ciuitatem sepelire mortuos volet, perficiendae voluntatis facultatem habeto.

teruallum factæ sunt, cum quibusdam limitationibus & exceptionibus, respectu magnorum & primariorum hominum, regum videlicet & episcoporum, conditorum ecclesiæ, presbyterorum & quorumdam ex laicis, qui sanctimonia vitæ & virtutum laude maxime essent conspicui. Concilium *Moguntiacum* ante memoratum generalem prohibitionem cum hac exceptione pronuntiat, *Nullus mortuus*, inquiens [*f*] *intra ecclesiam sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, aut fideles laici.* Et concilium *Triburiense* [*g*], tantum laicos sepeliri vetans in ecclesia, clericis id permittere credi potest. Atque hic quidem honos episcopis & imperatoribus aliquanto ante exhibitus erat. SOCRATES [*h*] enim *Proclum* corpus *Ioannis Chrysostomi*, quod *Comanis* sepultum fuerit, *Constantinopolin* deportasse & in ecclesia apostolorum deposuisse perhibet. Et EVAGRIVS [*i*] hac de re loquitur, tamquam visitata consuetudine sepeliendi imperatores & clericos in ecclesia apostolorum, a *Iustiniano* ædificata *Constantinopoli*. Eodem honore ecclesiarum conditores adfici consueuerunt. Sepeliri permissi sunt in sacris ædificiis ab se conditis. Quemadmodum de vxore *Cæsarii* cuiusdam SOZOMENVS [*k*] narrat, quod in ecclesia circa ambonem siue pulpitum lectorum sepulta fuerit, eo quod maritus illius

(*f*) Concil. Moguntiac. can. LII.

(*g*) Concil. Tribur. c. XVII. vt supra sub lit. (d).

(*h*) Socrat. lib. VII. c. XLV. *τὸ σῶμα Ἰωάννα ἐν Κομάνοις τεθαμμένον, βασιλέα πείσας, τριακοστῷ πέμπῳ ἔτει μετὰ τὴν καθαίρεσιν, εἰς τὴν Κωνσταντίνα πόλιν μετεκόμισε· καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς, δημοσίᾳ πομπεύσας αὐτὸ, εἰς τὴν ἐπώνυμον τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίαν ἀπέθετο. Ioannis corpus, quod Comanis sepultum erat, annuente imperatore Constantinopolim deportauit, anno post eius abdicationem quinto ac tricesimo. Idque sollemni pompa per vrbem traductum, ingenti cum honore in ecclesia apostolorum deposuit.*

(*i*) Euagr. lib. IV. c. XXXI. *εἴργαστο αὐτῷ ὁ τῶν θεσπεσίων ἀποστόλων νεὼς, ἐκ ἐθέλων ἑτέρῳ τὰ πρωτεῖα διδόναι· ἐν ᾧ οἵτε βασιλεῖς, οἵτε ἱερωμένοι, τῆς νενομισμένης ταφῆς τυγχάνασι. Exstructum est ab eodem Iustiniano templum sanctorum apostolorum, quod nulli alteri templo facile concedat: in quo imperatores ac sacerdotes sepeliri mos est.*

(*k*) Sozom. lib. IX. c. II. *μέμνημαι παρατυχὼν τῇ ταφῇ τῆς Καισαρία γαμετῆς· καὶ ἀναλογιζόμενος ἐκ τῆς πέλας παρακειμένης λεωφόρα, εἰκάζω αὐτὴν κεῖσθαι περὶ τὸν ἄμβωνα· βῆμα δὲ τᾶτο τῶν ἀναγνωστῶν. Memini adesse me, tunc quum vxor Cæsarii sepeliretur, & ex adiacente via publica iudicans, contio illam iacere circa ambonem, quod est pulpitum lectorum.*

cam

eam ædificarit. Et VALESIVS *Constantinum* ideo in basilica apostolorum sepultum esse putat, quod eam exstruxisset. Ita duplex huius priuilegii ius habuit, tamquam imperator & conditor. Differentiam autem aliquam obseruare possumus inter tempus *Constantini* & hoc. *Constantini* memoria imperator & conditor tantum in porticu sepeliebantur: tempore autem *Sozomeni* conditor quicumque in media ecclesia sepeliri poterat.

§. IX.

Res denique arbitrio relicta episcoporum & presbyterorum, quos in ecclesiis sepeliri aut non sepeliri oporteret. Hæreditariæ sepulturæ sæculo nono nondum permissæ, sed per decretales papales demum inductæ.

ITA res pedetentim & gradatim processit longius, partim permissu & relaxatione legum, partim etiam transgressione legum & conniuentia eorum, qui illas exsequi debebant. Et tandem magnam partem episcoporum & presbyterorum arbitrio relicta est, vt hi decernerent, quos in ecclesia sepeliri aut non sepeliri oporteret, pro merito eorum, qui id desiderarent. Sæculo nono quædam familiæ in *Gallia* hæreditarias sepulturas in ecclesia sibi adserere cœperant. Verum huic consilio obuiam itum est, & concilium *Meldense*, anno DCCCXLV decretum fecit [*l*] istiusmodi: *Nemo quemlibet mortuum in ecclesia, quasi hæreditario iure, nisi quem episcopus & presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat.* Et postea leges quasdam deprehendimus generatim factas contra humationem in ecclesiis. Sic in concilio *Vintoniensi* [*m*] sub *Lanfranco* archiepiscopo *Cantuariensi*, anno MLXXVI canon habetur: *In ecclesiis corpora defunctorum non sepeliantur.* Verum enim vero tot exceptiones passæ sunt antiquæ leges, vt cuiuis ambitioso vel superstitioso homini, qui maius beneficium in morte sibi tributum iri crederet, si in ecclesia sepeliretur, non difficile esset, hoc priuilegium obtinere. Et hæ duæ rationes viam maiori aperuerunt licentiæ, quam quidem antiqui canones indulserunt. Nam opinio, quod hominum animabus id multum

(*l*) Concil. Meldens. can. LXXII.
(*m*) Concil. Vinton. an. MLXXVI. can. IX. tom. X. pag. 352.

prosit,

profit, si in ecclesia sepeliantur, homines huius priuilegii post mortem obtinendi tanto reddebat appetentiores. Quid? quod *Leo III.* papa decretum fecit, quod decretalibus suis [n] inferuit GREGORIVS IX, quo vnicuique genus quoddam iuris hæreditarii conceditur in sepulturis maiorum suorum iacendi, exemplo, vt dicitur, patriarcharum. Factum hoc circa ann. MCCXXX. Non multo post BONIFACIVS VIII [o] de ea re loquitur, tamquam consueta hominibus, vt sepeliantur intra ecclesiam in maiorum suorum monumentis. Vt adeo ab hisce decretalibus antiquarum legum conculcatio arcessenda sit. Nam episcopis relictam exiguam potestatem permittendi vel non permittendi pro suo arbitrio & prudentia populo locum sepulturæ in ecclesia abstulerunt, iusque & possessionem locorum sepulturæ in ecclesiis priuatarum familiarum tradiderunt manibus. Et alii, quibus non erat istiusmodi ius, sua ducti vel ambitione vel superstitione, ius sepulturæ in ecclesia facile sibi emere poterant; quæ res erat, quam ne ipsi quidem imperatores priscis temporibus sibi expetere ausi fuerant. Ego in historia huius materiæ a primis initiis ad extrema vsque eius deducenda tanto fui studiosior, quia nouatio viris quibusdam, doctrina & iudicio præstantibus, querendi eamque tempore reformationis vel postea sublatam volendi dedit occasionem. *Hunc morem*, inquit doctus ANDREAS RIVETVS [p], *quem inuexit auaritia & superstitio, valde vellem apud nos, cum aliis superstitionum reliquiis esse abolitum, & pristinam consuetudinem reuocari, vt sepulturæ publicæ in campo libero & aperto, extra ciuitatum portas constituerentur. Id etiam conuenientissimum esset vsibus ciuilibus, quia in locis reclusis non potest aër non adfici tetro cadauerum odore, ita vt nec mortuis hac ratione consulatur; nec viuentium pericula caueantur; præsertim morborum contagiosorum tempore, quo promiscue cadauera pesti-*

(n) Gregor. decretal. lib. III. de sepulturis cap. I. Statuimus vnumquemque in maiorum suorum sepulchris iacere, vt patriarcharum exitus docet.

(o) Sext. decretal. lib. III. tit. XII. de sepulturis. cap. II. Quum quis, cuius maiores sunt soliti in aliqua ecclesia sepeliri ab antiquo, cetera.

(p) Riuet. in Gen. XLVII. exercitat. CLXXII. p. 842. (p. 616. ed Roterod. MDCLI.) Vid. Grot. Luc. VII, 12. Quod in memoriam martyrum olim inductum, nescio an satis sapienter retineatur.

fera

fera conduntur templis, in quibus quotidie conuenitur. Quod sane horrendum mihi, & aliis multis merito visum est. Similis querela facta est a nonnullis inter *Romanenses*, maxime a IOANNE STEPHANO DVRANTO [q], excellentissimo quondam iureconsulto & senatus *Tholosani* præside. Laudat hic veterum patrum religionem, qua cauerint diligenter, ne intra ecclesiam defunctorum corpora sepelirentur, & *Caroli magni* pietatem, qua priscam institutionem, quodam modo neglectam, renouarit atque instaurarit. Simul cum magno dolore id loquitur, quod, quum olim imperatores tantum in porticu ecclesiæ sepulti sint, hodie recepta consuetudine laici passim intra ecclesiam sepeliantur præter leges & instituta veterum christianorum: ad quæ, post hanc digressionem, iam reuertimur.

LIBRI VICESIMI TERTII

CAPVT SECVNDVM.

ALIAE QVAEDAM OBSERVATIONES DE LOCO, RATIONE ET TEMPORE SEPELIENDI.

§. I.

Consecratio cœmiteriorum non adeo antiqua.

CONSIDERATO hactenus generatim loco sepulturæ, ad specialiores quasdam obseruationes de loco, ratione & tempore sepeliendi inter christianos progredimur. Et heic primum quæri potest, Num formali quadam cœmiteriorum suorum, perinde atque ecclesiarum, vsi sint consecratione? Iam vero hac de re perfectum est silentium in primis sæculis. Nullus scriptor ante GREGORIVM TVRONENSEM, qui vixit circa annos DLXX, vllam eius fecit mentionem. Dicit autem [a] hic, sepulchrorum loca suo tempore sacerdotali benedictio-

(q) Durant. de ritib. eccles. lib. I. c. XXIII. §. 5. 6. 7.

(a) Gregor. Turon. de gloria confessor. cap. CVI. Quid faciemus, si episcopus vrbis non aduenerit? quia locus ille, quo sepeliri debet, non est sacerdotali benedictione consecratus? Tunc ciues & reliqui viri honorati, qui ad exsequias beatæ reginæ conuenerant, imperant paruitati meæ, dicentes: Præsume de caritate fratris tui, & benedic altare illud. Confidimus enim de eius beneuolentia, quod molestum non ferat, si feceris, sed magis gra-

ne

ne consecrata fuisse. DVRANTVS [b] huius consuetudinis originem haud potest repetere altius, adeoque concludere possumus, hac memoria, non antea, hunc morem in ecclesiam esse inuectum. Sanctitas enim sepulchrorum, de qua tam crebro antehac legimus, ex alia ratione erat, non ex formali eorum consecratione.

§. II.

Sanctitas eorum ex alia ratione oriunda, non ex formali ipsorum consecratione.

NAM ipsi gentiles hæc loca sacra eorumque violationem genus quoddam sacrilegii & violationem religionis habere consueuerunt. Sicut ex duorum imperatorum gentilium, GORDIANI & IVLIANI edictis, quæ adhuc inter leges christianas locum retinent, apparet. GORDIANVS [c] ea vocat *res religioni destinatas, etiam religionis effectas:* & propterea sepulchrorum spoliatores puniri iubet, vt qui in læsæ religionis crimen inciderint. Similiter IVLIANVS [d] busta diem functorum *aggeres consecratos* nominat; & lapidem hinc mouere, terram sollicitare, & cespitem vellere, proximum sacrilegio maiores semper habuisse dicit: Ornamenta tricliniis aut porticibus auferre de sepulchris, piaculum esse & contaminationem religionis, pœna manium vindice cohibendam. IVSTINIANVS

tiam referat. Præsume, precamur, vt caro sancta sepulturæ reddatur. Et sic ab illis iniunctus altare in cellula ipsa sacraui.

(*b*) Durant. de ritib. eccl. lib. I. cap. XXIII. n. 9. Omnia cœmiteria consecrabantur ab hisque potestas sæcularis excludebatur. Iuo Carnotensis *epist. CCXXIX.* Gregor. Turon. *de gloria confessor. cap. CVI.* testatur, sepulchrorum loca sacerdotali benedictione consecrata fuisse.

(*c*) Cod. Iustin. lib. IX. tit. XIX. de sepulchro violato leg. I. Res religioni destinatas, quin imo iam religionis (al. religiosas) effectas, scientes qui contigerint, & emere & distrahere non dubitauerint: tametsi iure venditio non subsistat: læsæ tamen religionis inciderunt in crimen.

(*d*) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris violatis. leg. V. Pergit audacia ad busta diem functorum & aggeres consecratos: Quum & lapidem hinc mouere, terram sollicitare & cespitem vellere, proximum sacrilegio maiores semper habuerunt; sed ornamenta quidam tricliniis aut porticibus auferunt de sepulchris. Quibus primis consulentes ne in piaculum incidant, contaminata religione bustorum, hoc fieri prohibemus, pœna manium vindice cohibentes.

hanc

hanc IVLIANI legem repetens in codice suo [e] pro *pœna manium* legit *pœna sacrilegii*, nomen pariter & pœnam sacrilegii huic crimini expressis verbis adsignans. Ita quoque vetustus poëta in hoc disticho:

Res ea sacra, miser, noli mea tangere fata:
Sacrilegæ bustis abstinuere manus.

Quæ omnia ostendunt, sepulchra tam ab ethnicis quam christianis pro rebus sacris habita esse, sine vlla formali consecratione. Et *Romani* impium esse statuebant, mortuorum cineres disturbare vel violare, nisi publicorum hostium essent cineres, quorum sepulchra illis religiosa non erant, quemadmodum PAVLVS [f] magnus ille iureconsultus, definit: Ideoque lapides inde sublatos in quemlibet vsum conuertere quis poterat, nec vlla sepulchri violati actio in eum competebat.

§. III.

Modus exornandi sepulchra diuersus inter ethnicos & christianos.

VERVM in reliquis casibus omnibus sepulchra mortuorum loca magnæ sanctitatis, adeoque & loca magnæ securitatis erant: Ita quidem, vt tuta repositoria esse crederentur non solum mortuorum, ad illos ab omni violentia sartos tectos conseruandos, sed ornamentorum etiam, quibus illa circumdata erant, vel diuitiarum, quæ sæpe vna cum mortuo sepeliebantur. Nam *Romani* monumenta sua sæpenumero pretiosis columnis, marmoribus, statuis atque imaginibus circumpositis ornabant. Quemadmodum e diuersis legibus in codice *Theodosiano* [g], ad cohibendos eorum spoliatores factis, & ex mul-

(e) Cod. Iustin. lib. IX. tit. XIX. de sepulchro violato. leg. V.

(f) Digest. lib. XLVII. tit. XII. de sepulchro violato. leg. IV. Sepulchra hostium nobis religiosa non sunt; ideoque lapides inde sublatos in quemlibet vsum conuertere possumus: Non sepulchri violati actio competit.

(g) Cod. Theod. lib. IX. tit. XIX. de sepulchris violatis, leg. II. Vniuersi, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerunt, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerunt, -- singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant. -- Eadem etiam pœna, qui dissiparunt, vel ornatum minuerunt, teneantur. cetera. Leg. IV. Qui ædificia manium violant, domus, vt ita dixerim, defunctorum, geminum videntur facinus perpetrare: nam & sepultos spoliant destruendo, & viuos polluunt fabricando. Si

tis *Romanis* scriptoribus patet, qui GOTHOFREDO [*h*] in commentario in vnam harum legum memorantur, & nominatim sunt PLINIVS, CICERO, AGGENVS, PROPERTIVS, SERVIVS & EVTROPIVS, quorum hic postremus speciatim de *Traiani* monumento narrat, quod columna ibi posita fuerit, cuius altitudo CXL pedes habuerit. *Antonini* quidem imperatores immensam *Romanorum* vanitatem ac profusionem hac in re quodam modo cohibuerunt, asperioribus legibus contra nimis splendidam funerum pompam & sepulchrorum magnificentiam promulgatis, vti memoriæ prodidit IVLIVS CAPITOLINVS [*i*]: Verum hoc non impediebat, quo minus monumenta sua statuis & columnis marmoreis & id genus ornamentis aliis honestarent homines, quemadmodum postea in lege quadam *Gordiani* in codice *Iustinianeo* [*k*] permissum esse reperimus. Vt adeo hæc monumenta gentilium tam structura quam ornamentis sæpius splendida essent & magnifica, vnde non raro præda & spolium rapacibus inuasoribus facta sunt. Hoc autem vix de vllo christianorum sepulchro per tria priora secula statuere possumus. CAIVS, vetustus scriptor & presbyter ecclesiæ *Romanæ* circa annum CCX, de tropæis ac monumentis [*l*] loquitur *Petri* & *Pauli* apostolorum, quæ tunc temporis ostendi solita sint, vnum quidem in *Vaticano* ad *viam triumphalem*,

quis igitur de sepulchro abstulerit saxa, vel marmora, vel columnas, aliamue quamcumque materiam, fabricæ gratia, siue id fecerit venditurus, decem pondo auri cogatur inferre fisco; siue quis propria sepulchra defendens, hanc in iudicium querelam detulerit, siue quæcumque alius accusauerit, vel officium nuntiauerit.

(*h*) Gothofred. in leg. II. p. 141. a fin. seq.

(*i*) Capitolin. vit. Marc. Anton. pag. 78. Tunc Antonini leges sepeliendi sepulchrorumque asperrimas sanxerunt: Quandoquidem cauerunt, Ne vti quis vellet fabricaret sepulchrum: Quod hodieque seruatur.

(*k*) Cod. Iustin. lib. III. tit. XLIV. de religiosis & sumtibus funerum leg. VII. Statuas sepulchro superimponere vel monumento ornamenta superaddere, non prohiberis: Quum iure suo quæ minus prohibita sunt, vnicuique facultas libera non denegetur.

(*l*) Ap. Euseb. lib. II. c. XXV. *ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι· ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν.* *Ego vero* (inquit Caius) *apostolorum tropæa possum ostendere. Nam siue in Vaticanum, siue ad O-*

ct

et alterum ad *viam Ostiensem*. At vero hæc tropæa non adeo magnifica fuerunt. Qualiacumque autem fuerunt, postea tamen vtriusque ossa circa annos CCLVIII a *Xysto* pontifice *Romano* [*m*] in catacumbas reposita sunt formidine dedecoris atque iniuriæ, quæ feruente persecutione illis inferri poterat. Quodcumque de illis statuere tuto possumus, hoc est, quod lapides sepulchrales fuerint cum inscriptione, nomina eorum, merita, tempus & genus mortis declarante. Et nonnulla eorum ne hoc quidem fuisse exploratum habemus. Interdum enim multi martyres in vno communi sepulchro humabantur, & tum inscriptio solum numerum, non nomina, nec vlla singularia de illis continebat. PRVDENTIVS [*n*] tumulum se obseruasse dicit, in quo sexaginta martyres vna sepulti iacuerint. Monumentum *Iacobi* apostoli *Hierosolymis* solus cippus [*o*] erat cum inscriptione. Et sequentibus sæculis christiani magnifica monumenta non magnopere adfectabant ante quidem, quam intra ecclesias sepelire inciperent. Obseruarant enim, quemadmodum gentilium monumenta spoliata & direpta essent, & quot leges contra sepulchrorum violationem ferre necesse habuissent imperatores. Quæ res multis christianis occasionem dabat cogitandi, quanto melius ac tutius esset, sibi ipsis, dum viuerent, monumenta exstruere per liberalitatem ac beneficentiam in pauperes, quam splendida ac magnifica

stiensem viam pergere libet, occurrent tibi tropæa eorum, qui ecclesiam illam fundauerunt.

(*m*) Depositio martyrum ap. Pearson. annal. Cyprian. p. 62. (p. 49. §. II. edit. Amstel. MDCC.) cit. cap. I. §. III. sub not. (*) pag. 11.

(*n*) Prudent. Peristephan. hymn. XI. de Hippolyto.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia turbas
Marmora, quæ solum significant numerum.
Quanta virum iaceant congestis corpora aceruis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic, defossas mole sub vna,
Relliquias memini me didicisse hominum.

(*o*) Euseb. lib. II. c. XXIII. vocat στήλην, ἔτι αὐτῦ ἡ στήλη, inquiens, *μένει παρὰ τῷ ναῷ*. Et Hieronymus de scriptor. eccles. c. II. *TITVLVM*. *Iuxta templum*, inquiens, *vbi præcipitatus fuerat, sepultus est*, *TITVLVM* vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit.

mo-

monumenta ædificare, a furibus ac latronibus pro arbitrio suo diripienda. Ita narrat de *Paula* HIERONYMVS[*], eam omnia bona sua dedisse pauperibus & hoc habuisse voti, vt mendicans ipsa moreretur & in funere suo aliena sindone inuolueretur. *Ephrem Syrus* iam moriturus iis, qui tunc aderant, mandabat, ne pretioso cum vestimento corpus suum sepelirent. Et si quis tale quidquam cogitasset, aut præparasset, id ne exsequeretur, sed consilio in melius mutato, hoc ipsum, quod sepulturæ cohonestandæ decreuisset, pauperibus impertiretur, quemadmodum in vita amplissimi huius viri ac magni luminis in ecclesia *Orientali* refert GREGORIVS NYSSENVS [*p*]. Et BASILIVS diuites ac locupletes generatim adhortatur, vt opes suas potius pietatis operibus impendant, quam vt sibi magnifica exstruant monumenta. *Quid opus*, inquit [*q*], *monumento sumtuoso, aut quæ vtilitas inanis sumtus? Bonum sepulchrum est pietas. Omnibus tuis ornatus hinc discede, fac ornent te tuæ diuitiæ. Habe illas penes te.*

§. IV.

Differebant etiam inter se ritu sepeliendi: ethnicis quidem corpus communiter cremantibus, ossaque & cineres in vrnis ponentibus: Christianis autem integrum corpus terra humantibus, & a gentili consuetudine abhorrentibus.

ALIA differentia ethnicos inter & christianos erat in ratione sepeliendi. Ethnici enim plerique omnes defunctorum corpora in rogum imposita cremabant, & tum cineres & ossa in vrnas colligebant sepeliebantque: christiani autem ab hac sepeliendi ratione abhorrebant; neque adeo illa vnquam vte-

(*) Hieronym. epist. XXVII. in epitaph. Paulæ cap. VII.

(*p*) Nyssen. vit. Ephrem. tom. III. p. 613. *Μέλλων ὁ θεοφόρος οὗτος ἀνὴρ ἀπαίρειν πρὸς τὰ ἄρρητα, τοῖς παροῦσι παρηγγύατο, ὡς μὴ ἐξὸν αὐτοῖς ἐσθῆτι πολυτελεῖ τὸ τούτου σῶμα ἐνταφιάσαι· εἰ δὲ καί τις φιλοπάτωρ ὢν τοιοῦτόν τι προνενόηκεν, ἢ παρητοίμασε, μηδαμῶς εἰς ἔργον τὴν βουλὴν ἀγαγεῖν· ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁρισθὲν εἰς τὴν ἐκείνου ταφὴν, δοθῆναι πτωχοῖς.*

(*q*) Basil. homil. in diuites, tom. I. p. 348. *τί μνήματος ἐπισήμου καὶ ταφῆς πολυτελοῦς, καὶ δαπάνης ἀκερδοῦς ὄφελος; -- καλὸν ἐντάφιον ἡ εὐσέβεια· πάντα περιβαλλόμενος ἄπελθε· οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτον ποίησαι· ἔχε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ.*

ban-

bantur, sed vniuersum corpus terra humabant, vel si qua occasione ad alium sepeliendi modum esset, corpus condiebant, ad ponendum illud in catacumbis, vt ne quid offensionis & incommodi ex illis haberent in istis locis, vbi nonnumquam religiosos conuentus suos agere necessum habebant. Christianos planam & simplicem infodiendi corpora, non cremandi, rationem sequutos esse, ex obiectione pagani illius apud MINVCIVM FELICEM [r] patet, *Anceps malum*, inquientis, *& gemina dementia! Caelo & astris, quae sic relinquimus vt inuenimus, interitum denuntiare: sibi mortuis & exstinctis, qui, sicut nascimur, & interimus, aeternitatem repromittere. Inde videlicet execrantur rogos, & damnant ignium sepulturas, quasi non omne corpus, etsi flammis subtrahatur, annis tamen & aetatibus in terram resoluatur*; cetera. Ad quam obiectionem christianus respondet [s]: *Corpus omne, siue arescit in puluerem, siue in humorem soluitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorem tenuatur, subducitur nobis: sed Deo elementorum custodi reseruatur. Nec, vt creditis, vllum damnum sepulturae timemus, sed veterem & meliorem consuetudinem humandi frequentamus.* Idem manifestum est ex TERTVLLIANO, qui quosdam ethnicos a cremando ex superstitiosa quadam opinione [t] abstinere dicit, quod scilicet modicum quid animae subsidat in corpore post mortem. *Propterea nec ignibus funerandum aiunt, parcentes superfluo animae.* Addit: *Alia autem ratio pietatis istius* (christianorum videlicet) *non reliquiis animae adulatrix, sed crudelitatis etiam corporis nomine auersatrix, quod & ipsum homo non vtique mereatur poenali exitu impendi.* Alio loco [u] ait: *Ego magis ridebo vulgus, tunc quoque quum ipsos defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit, iisdem ignibus & promerens & offendens. O pietatem de crudelitate ludentem!* Inter criticos non conuenit, quo tempore & qua ratione haec consuetudo cremandi corpora inter *Romanos* cessarit. Nonnulli eam vetitam esse putant per vtrumque *Antoninum* in seueris legibus de funeribus, antea memoratis. GOTHOFREDVS autem & alii, non sine ratione errorem

(r) Minuc. p. 32. (cap. XI. n. 2. 3. p. 33. edit. Cellar. Hallens. MDCXCIX.)
(s) Ibid. p. 101. (cap. XXXVII. n. 10. 11. p. 129. 130. cit. edit. Hall.)
(t) Tertull. de anima. cap. LI.
(u) Id. de resurr. cap. I.

esse putant: quia non solum TERTVLLIANVS exustionem derideat tamquam adhuc vsitatam inter gentiles, sed quia etiam in lege quadam *Theodosii*, tempore ipsius adhuc quasdam eius reliquias fuisse, significetur. Nam de vtraque consuetudine loquitur, hoc est, de humatione non solum vniuersorum corporum subter terram, sed etiam [x] de more sepeliendi in vrnis supra terram; quod corpus ante exuri, & solas reliquias, ossa & cineres, in vrnis supra terram poni consueuisse innuit. Verum enimvero certum est, hanc consuetudinem inter ipsos ethnicos quadraginta circiter annis post exoleuisse. MACROBIVS [y] enim, qui *Theodosii* iunioris memoria vixit, circa annos CCCCXX, vrendi corpora defunctorum vsum eo tempore nullum fuisse, & quidquid de eo norit, ex lectione se didicisse expressis verbis adfirmat. Maxime probabile est, gentilitiam consuetudinem gradatim immutatam fuisse a *Commodi* imperatoris inde tempore. Nam ipse *Commodus* & multi ex amicis ipsius sepulti sunt per humationem, non per combustionem, quemadmodum vir quidam doctus [z] ex XIPHILINO obseruat. Et ab hoc tempore consuetudo cremandi fortassis cœpit exolescere, donec tandem sub christianis imperatoribus, licet sine vlla eam prohibente lege, contraria consuetudo prorsus inualesceret, & hæc occideret in nihilum. Christiani autem simplicis rationis sepeliendi per humationem semper erant retinentissimi, nec vlla alia vti volebant; magnam crudelitatis partem in vexatoribus suis habentes, quandocumque hanc ipsis decentem sepulturam post mortem negarent, vti faciebant nonnumquam, vel exponendo eorum tetris & immanibus beluis ac rapacibus auibus, vel cremando illa in contemtum ac risum doctrinæ de futura resurrectione. Ita, vt

(x) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris violatis. leg. VI. Omnia quæ super terram vrnis clausa, vel sarcophagis corpora detinentur, extra vrbem delata ponantur, cetera.

(y) Macrob. Saturnal. lib. VII. c. VII. Licet vrendi corpora defunctorum vsus nostro sæculo nullus sit, lectio tamen docet eo tempore, quo igni dari honor mortuis habebatur, si quando vsu venisset, vt plura corpora simul incenderentur, solitos fuisse funerum ministros denis virorum corporibus adiicere singula muliebria, cetera.

(z) Burnet. *Travels*. Let. IV. p. 210.

EVSE-

EVSEBIVS [a] ex epistola ecclesiæ *Smyrnensis* refert, *Polycarpum* instigantibus iudæis tractabant, corpus illius in medio collocatum, vt moris erat ipsis, concremantes: atque ita christiani demum illius ossa colligentes sepeliebant. Eodem modo martyres *Lugdunenses* & *Viennenses* in *Gallia* tractabant, cum grauissimo dolore christianorum, quibus humare cadauera non permittebant, sed sub dio sex dies custodita, & tandem cremata atque in cineres redacta, in præterfluentis *Rhodani* alueum spargebant, in contemtum doctrinæ de carnis resurrectione; exclamantes, *Videamus nunc, an sint resurrecturi, & vtrum adesse ipsis Deus suus ac de manibus nostris ipsos eripere valeat*, quemadmodum historiam ex actis & monumentis passionis eorum idem EVSEBIVS [b] narrat. Sic *Maximus* præses *Tharaco* martyri [c] dicebat, non esse, quod corpus suum vnguentis & odoribus conditum atque sepultum iri speret; se enim comburi ipsum iussurum, & cineres eius in ventum dispersurum. Facile esset, alia eiusdem consuetudinis exempla proferre in medium,

(a) Euseb. lib. IV. cap. XV. *ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν· οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν.*

(b) Euseb. lib. V. c. I. *τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν μεγάλῳ καθειστήκει πένθει, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ σώματα κρύψαι τῇ γῇ· τὰ οὖν σώματα τῶν μαρτύρων παντοίως παραδειγματισθέντα καὶ αἰθριασθέντα ἐπὶ ἡμέρας ἕξ, μετέπειτα καέντα καὶ αἰθαλωθέντα ὑπὸ τῶν ἀνόμων κατεσαρώθη εἰς τὸν Ροδανὸν ποταμὸν πλησίον παραῤῥέοντα, ὅπως μηδὲ λείψανον αὐτῶν φαίνηται ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι· καὶ ταῦτ' ἔπραττον, ὡς δυνάμενοι νικῆσαι τὸν θεὸν, καὶ ἀφελέσθαι αὐτῶν τὴν παλιγγενεσίαν· -- νῦν ἴδωμεν εἰ ἀναστήσονται, καὶ εἰ δύναται βοηθῆσαι αὐτοῖς ὁ θεὸς αὐτῶν, καὶ ἐξελέσθαι ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν. Nos grauissimo interim dolore premebamur, quod humare cadauera nobis non liceret. -- Igitur martyrum corpora postquam omni genere contumeliæ traducta & sub dio per sex dies exposita iacuerunt, tandem cremata atque in cineres redacta, in præterfluentis Rhodani alueum sparsa sunt ab impiis, ne vllæ deinceps eorum reliquiæ in terris superessent. Atque id agebant, prorsus quasi Deo superiores esse & resurrectionem illis adimere possent. -- Videamus nunc &c.*

(c) Acta Tharaci ap. Baron. an. CCXC. n. XXI. (n. XXIII. ed. Antuerp. MDCXVII.) Præses dixit, Nonne sic te perdam, & sicut antea prædixi, & reliquias tuas? ne mulierculæ in linteamine corpus tuum inuoluant, & vnguentis & odoribus adornent. Sed scelesle, iubebo te comburi, & cineres tuos in ventum dispergam.

quo-

quorum nonnulla ab ipsis historicis ethnicis [d], non sine dolore & animaduersione in inhumanam istam ac crudelem agendi rationem, commemorantur.

§. V.

Mos defunctorum corpora condiendi valde vsitatus inter christianos. Et cur magis inter illos quam inter gentiles.

AB vltimo exemplo, quando præses *Tharaco* dixit, fore, vt corpus eius vnguentis haud condiatur, facile esset concludere, fuisse morem christianorum ad minimum martyres suos, si non alios, vnguentis adornare. Verum consuetudo videtur fuisse generalior. Nam paganus ille apud MINVCIVM FELICEM [e] christianis generatim dat vitio, quod corpus odoribus non honestent, dum viuant, sed reseruent vnguenta funeribus. Et TERTVLLIANVS significare videtur [f], corpus ad funus præparare, adhibitis aromatibus aliisque rebus odoriferis, generalem consuetudinem fuisse christianorum. *Tura*, inquit, *plane non emimus. Si Arabiæ queruntur, sciant Sabæi, pluris & carioris suas merces christianis sepeliendis profligari, quam diis fumigandis.* Vna ex præcipuis speciebus huius inunctionis corporum erat myrrha. Vnde PRVDENTIVS, adludens ad hanc consuetudinem [g] ait:

Adspersaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.

(d) Ammian. Marcellin. lib. XXII. p. 241. (Inter scriptor. August. tom. II. p. 406. edit. Francof. MDLXXXVIII.) Quo non contenta multitudo immanis, dilaniata cadauera peremtorum camelis imposita vexit ad lacus: iisdemque subito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens, vt clamabat, ne collectis supremis, (i. e. reliquiis) ædes (rectius, sedes) illis exstruerentur vt reliquis, qui deuiare a religione compulsi, pertulere cruciabiles pœnas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc martyres appellantur.

(e) Minuc. p. 35. (p. 38. edit. Hal.) Non corpus odoribus honestatis, reseruatis vnguenta funeribus.

(f) Tertull. apol. c. XLII. Vid. de idololatria cap. XI. Annon illa principalis idololatria viderint, si eædem merces, tura dico & cetera peregrinitatis sacrificium idolorum. Etiam hominibus ad pigmenta medicinalia, nobis quoque insuper ad solatia sepulturæ vsui sunt.
Acta Euplii ap. Baron. an. CCCIII. n. CXLIX. Sublatum est postea corpus eius a christianis, & conditum aromatibus, sepultum est.

(g) Prudent. cathemerin. hymn. de exsequiis defunctorum.

Hic

Hic præcipuus vſus erat myrrhæ, vti ex PLINIO obſeruat HVGO GROTIVS [b]. Hinc porro [*] ex HERODOTO narrat [i], nationes *Orientales* corpora mortuorum myrrha condire ſolitas eſſe. Et Iudæis quidem morem fuiſſe, vnguentum adhibere ad funerandum, manifeſtum eſt ex ſeruatoris noſtri teſtimonio, dato mulieri, quæ corpus ipſius vnxerat ad funerationem, & ex iis, quæ *Ioannes* de *Ioſepho Arimathæenſi* & *Nicodemo* dicit, quod attulerint miſturam myrrhæ & aloës libras quaſi centum, acceperintque corpus *IESV* & obuinxerint illud linteis cum aromatibus, *ſicut mos ſit iudæis funerare*, Ioan. XIX, 39. 40. Vnde chriſtiani probabiliter anſam acceperant eumdem honorem mortuorum corporibus deferendi. Veteres etiam exiſtimabant, aliquid myſtici denotatum eſſe in donis, *CHRISTO* nato exhibitis a magis, quum ei darent aurum, tus ac myrrham: aurum quidem tamquam regi; tus autem tamquam Deo; & myrrham tamquam homini, quem mori oporteret atque ſepeliri. Etiamſi enim forte nihil huiuſmodi in animo habuerint, ſpiritus tamen ſanctus hæc dona talia eſſe iubere potuit, vt ipſis vel neſcientibus hæc omnia ſignificarent; quemadmodum vnctionem *CHRISTI*, a *Maria* ſuſceptam & perfectam, ad funerationem illius direxit. Ita enim ipſe ſeruator noſter eam interpretatus eſt atque accepit, quantumuis illa de ea nihil fortaſſis cogitarit. Certum eſt, hanc generalem fuiſſe notionem de myrrha *CHRISTO* oblata: quemadmodum ex IRENAEO, CYPRIANO, ORIGENE, BASILIO, GREGORIO NYSSENO, AMBROSIO, CHRYSOSTOMO, AVGVSTINO, HIERONYMO, IVVENCO & SEDVLIO oſtendit IOANNES MALDONATVS [k]. Et hæc opinio originem ſuam videtur traxiſſe

(b) Grot. in Matth. II, 11. *Myrrhæ vix alius vſus eſt, quam vt corpora incorrupta conſeruet.*

(*) Not. Nulla apud Grotium l. c. (nec Ioan. XIX, 39.) mentio habetur *Herodoti*, nec eorum, quæ heic ex eo adferuntur.

(i) Herodot. lib. II. cap. LXXXVI. tot. pag. 120. edit. Londin. MDCLXXIX. vbi inter alia hæc habentur: ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυμιημάτων, πλὴν λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συῤῥάπτουσι ὀπίσω. *Tum aluum (mortui) complentes contuſa myrrha pura, & caſia, & aliis, excepto ture, odoribus, iterum conſuunt.*

(k) Maldonat. in Matth. II, 11. *Obtulerunt ei munera, aurum, tus, myrrham*]

ex regionum *Orientalium* consuetudine adhibendi myrrham in præparandis ad sepulturam defunctorum corporibus. Et quum hoc cum consuetudine iudaica & ratione sepulturæ seruatoris nostri exacte conueniret, veteres probabiliter tanto magis adduxit, vt eadem mortuorum corporum præparatione ad funerationem vterentur. Sæpius enim mortuos suos in istis locis sepelire necessum habebant, vbi ad diuinum cultum congregabantur. Atque hoc in casu necesse omnino erat, mortua corpora aromatibus condire, vt a corruptione conseruarentur, & loca tanto minus offensionis & incommoditatis haberent: Quemadmodum recentiorem quemdam ingeniosum scriptorem [l], in cogitationibus suis de hoc capite, huic opinioni fauere deprehendo. Iam quum ethnici generatim aliam sepeliendi viam inirent, hæc consuetudo nullum inter ipsos vsum habebat. Absurdum enim fuisset, remediis vti ad corpus a corruptione liberum conseruandum, quod statim igne destruere & in rogo in cineres redigere cogitabant. Hæc manifesto pugnantia erant. Quamobrem vt ethnici *Romani* a consuetudine condiendi cadauera alieni fuerunt, ita hoc ipsum pro alia differentia inter christianam & gentilitiam sepeliendi rationem habere possumus.

§. VI.

Christiani interdiu, ethnici vero noctu sepelire soliti.

ALIA quædam differentia erat ratione temporis. Ethnici enim exsequias funerum suorum plerumque noctu agebant:

Quibus Orientales abundant, quamquam nolim mysterium excludere, quod omnes heic veteres auctores tanto consensu cognouerunt, vt regi aurum, Deo tus, homini myrrha data sint. Minus enim mysterii esse videbatur, quod mulier illa vnguento Christum perfudisset, quod nihilominus erat apud Orientales vsitatum, tamen Christus ad significandam suam sepulturam, de qua nihil fortasse mulier cogitabat, factum dixit, Matth. XXVI, 12. Huius autem mysterii etsi non Christum, quia nihil eum de magis loquutum legimus, tamen omnes veteres auctores interpretes habemus, Irenæum lib. III. c. X. Cypr. serm. de stella & magis. Orig. lib. I. contr. Celsum, Basil. homil. de humana Christi generatione, Gregor. Nyssen. hom. de Christi natiuit. Chrysost. hom. I. in varios euangelistas, Ambros. lib. I. de fide c. II. Augustin. serm. I. de epiphania & serm. XXXVII. Hieron. comment. Iuuencum & Sedulium, quorum nota sunt carmina.

(l) Reeve's Apolog. not. on Minucius. p. 76.

Chri-

Christiani autem, si tuto illis liceret, semper eligebant diem. Temporibus quidem persequutionis, par est statuamus, eos sæpius coactos esse officia sua funebria, vti alia, ad deuitandam inimicorum suorum rabiem, de nocte celebrare. Sicut exemplum habetur in passione CYPRIANI [*m*], cuius corpus propter gentilium curiositatem noctu sepultum esse dicitur cum cereis & scolacibus. Neque vero id ipsum semper hisce difficilibus temporibus factum. Nam iudices sæpius faciliore & humaniore erant animi indole, quam vt illis commune ius & beneficium sepulturæ negarent, quod ipsimet officium, humanæ naturæ generatim debitum, credebant. Et propterea, quamcumque alioquin crudelitatem exercerent in christianos, plerumque hoc eis commodabant, vt martyres, quos trucidassent, sepeliri finerent; quomodo ex diuersis eorum actis, siue historiis passionum [*n*] patet. Quod officium si martyrum cadaueribus præstari permittebatur, necesse haud erat noctis perfugium & præsidium quærere, sed poterant, vti faciebant sæpius, luce palam sepelire. Ita quum *Polycarpus* esset crematus, discipulis postea tuto licebat [*o*] ossa eius & cineres colligere atque arbitratu suo humare. Et *Asturius*, vir ex *Roma* vrbis senatoribus, celeberrimum nomen consequutus dicitur EVSEBIO [*p*], quod *Marini* martyris cadauer humeris suis impositum baiularit & decenti sepulturæ tradiderit.

(*m*) Passio Cyprian. p. 14. Eius corpus propter gentilium curiositatem in proximo positum est cum cereis & scolacibus.

(*n*) Passio Maximiliani ad calcem Lact. de mort. persecut. p. 46. Pompeiana matrona corpus eius de iudice meruit & imposuit dormitorio suo &c.

(*o*) Euseb. lib. IV. c. XV. vid. sub litt. anteced. (a) §. IV. pag. 31.

(*p*) Euseb. lib. VII. c. XVI. Ἔνθα καὶ Ἀσύριος ἐπὶ τῇ θεοφιλεῖ παῤῥησίᾳ μνημονεύεται· ἀνὴρ τῶν ἐπὶ Ῥώμης συγκλητικῶν γενόμενος, βασιλεῦσί τε προσφιλής, καὶ πᾶσι γνώριμος ἐυγενείας τε ἕνεκα καὶ περιουσίας· ὃς παρὼν τηνικάδε τελειουμένῳ τῷ μάρτυρι, τὸν ὦμον ὑποθείς, ἐπὶ λαμπρᾶς καὶ πολυτελοῦς ἐσθῆτος ἄρας τὸ σκῆνος ἐπιφέρεται· περιστείλας τε εὖ μάλα πλουσίως, τῇ προσηκούσῃ ταφῇ παραδίδωσι. *Tunc & Asturius ob religiosam fiduciam ac libertatem celeberrimum nomen est consequutus: vir ex Romæ vrbis senatoribus, imperatoribus vnice carus: & cum ob splendorem generis, tum propter diuitias omnibus notus. Qui quum supradicti martyris* (*Marini*) *supplicio interesset, humeris suis impositum cadauer candida ac pretiosa amictus veste baiulauit: & magnifico cultu ornatum decenti tradidit sepulturæ.*

QVOMODOCVMQVE autem res se habuit persecutionis temporibus, id certum est, quamprimum ad imperii dignitatem euectus fuit *Constantinus*, christianis funerum suorum exsequias luce palam peragere placuisse. Quod illi fecerunt, quoad *Constantinus* & *Constantius* imperio *Romano* præfuerunt, quo ipso *Iulianus* apostata magnopere offensus, promulgato edicto id vetuit, quod luculentum hac in re testimonium est. Edictum illud ita habet [q]: *Efferri cognouimus cadauera mortuorum per confertam populi frequentiam & per maximam insistentium densitatem: quod quidem oculos hominum infaustis infestat adspectibus. Qui enim dies est bene auspicatus a funere? aut quomodo ad Deos & templa venietur? Ideoque quoniam & dolor in exsequiis secretum amat, & diem functis nihil interest, virum per noctes an per dies efferantur, liberari conuenit populi totius adspectus, vt dolor esse in funeribus, non pompa exsequiarum, nec ostentatio videatur.* Quæ lex manifesto ad praxin christianam sub duobus antecedentibus imperatoribus respicit. Dolebat *Iulianus*, quod christianos videbat exsequias suas palam de die peragere, idque cum gaudii potius quam doloris testificatione, maxime in translationibus martyrum, quæ eiusdem naturæ erant cum exsequiis, magnaque cum pompa & lætitiæ significatione, cum psalmodia & hymnis ad Deum, in generali quadam congregatione & concursu multitudinis, perficiebantur. Quomodo speciatim in translatione *Babylæ* martyris ex *Daphne* suburbano in vrbem *Antiochiam* factum, quæ ætate ipsius contigit, & vna ex maximis noxis in imperio suo ab ipso habita est. Nam, vt historici [r] perhibent, christiani, qui *Antiochiæ* erant, viri simul ac mulieres, iu-

(q) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de violandis sepulchris. leg. V.

(r) Socrat. lib. III. c. XVIII. *τὰ γὰρ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἱερὰ τῶν ἑλλήνων ἀνοιγῆναι κελεύσας, χρησμὸν λαβεῖν παρὰ τοῦ ἐν Δάφνῃ Ἀπόλλωνος ἔσπευδεν· ὡς δὲ ὁ ἐνοικῶν τῷ ἱερῷ δαίμων τὸν γείτονα δεδοικὼς, λέγω δὴ Βαβύλαν τὸν μάρτυρα, οὐκ ἀπεκρίνατο· πλησίον γὰρ ἦν ἡ σορὸς, ἡ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος κρύπτουσα· γνοὺς τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεὺς, τὴν σορὸν τάχυς κελεύει μετοικίζεσθαι· τοῦτο μαθόντες οἱ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν χριστιανοὶ, ἅμα γυναιξὶ καὶ νέᾳ ἡλικίᾳ, χαίροντες καὶ ψαλμῳδοῦντες, ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπὶ τὴν πόλιν μετέφερον τὴν σορόν· αἱ δὲ ψαλμῳδίαι ἥπτοντο τῶν ἑλληνικῶν Θεῶν, καὶ τῶν πεπιστευκότων αὐτοῖς τε καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Imperator quum templa gentilium in vrbe Antiochia aperiri iussisset, oraculum ab Apolline Daphnæo accipere omni studio contendebat. Sed quum*

venes

venes ac virgines, ſenes ac pueri immenſa exſultatione ſuccincti, loculum per totam viam præcedebant. Præcinebant autem ceteris ii, qui pſalmos apprime callebant: multitudo deinde reſpondebat cum concentu, & ſingulis verſibus pſalmorum hanc addebant clauſulam: *Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, qui gloriantur in ſimulacris.* Hæc in auribus *Iuliani* per ſex millia paſſuum tanta exſultatione pſallebat omnis populus, vt cælum clamoribus reſultaret. Vnde & ille in tantam iracundiæ rabiem deductus eſt, vt altera die comprehendi chriſtianos paſſim & tradi iuberet in carceres ac pœnis ac cruciatibus adfici. Et hæc procul dubio ſecreta erat ratio, cur legem iſtam contra ritum celebrandi chriſtianas exſequias ferret; quamuis lex ipſa alias rationes prætexeret, ex ſuperſtitioſis penitioris philoſophiæ ac religionis eius principiis deſumtas. Prima eius ratio erat, quod ipſe exſequiarum aſpectus, maxime vero funeris perſecutio diurna homines ita polluat, vt ad cultum deorum inepti reddantur. Eamque ipſam ob ra-

in templo habitans dæmon, vicinum veritus, Babylam videlicet martyrem, nihil reſponderet: erat enim in proximo loculus, quo martyris corpus incluſum ſeruabatur: comperta cauſſa imperator loculum confeſtim transferri iubet. Quod vbi chriſtianis, qui Antiochiæ erat, palam factum eſt, ſimul omnes effuſi cum mulieribus & paruulis, loculum ex Daphne in vrbem comportant, tripudiantes gaudio & pſalmos concinentes. Pſalmi autem illi perſtringebant gentilium deos, eosque, qui diis illis & ſimulacris eorum fidem adhibebant.

Sozom. lib. V. cap. XIX. *Φασὶ δὲ τότε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ παρθένους, γέροντάς τε καὶ παῖδας, οἳ τὸν σορὸν εἷλκον, παρακελευομένους ἀλλήλοις, παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν διατελέσαι ψάλλοντας· πρόφασιν μὲν τῇ ᾠδῇ τοὺς ἱδρῶτας ἐπικουφίζοντας· τὸ δ᾽ ἀληθὲς, ὑπὸ ζήλου καὶ προθυμίας κινουμένους, τῷ μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν αὐτοῖς τὸν κρατοῦντα περὶ τὸ θεῖον· ἐξῆρχον δὲ τῶν ψαλμῶν τοῖς ἄλλοις, οἱ τούτους ἀκριβοῦντες, καὶ ξυνεπήχει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ· καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐπῇδεν· ᾐσχύνθησαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι τοῖς εἰδώλοις. Quo quidem tempore aiunt viros ſimul & mulieres, iuuenes ac virgines, ſenes ac pueros, qui loculum martyris trahebant, ſeſe inuicem cohortantes, pſalmos per totum iter ceciniſſe: ſpecie quidem vt laborem cantu ſubleuarent: re ipſa vero, zelo quodam & pietatis æſtu ſuccenſos, eo quod princeps non idem cum ipſis de Deo ſentiret. Præcinebant autem ceteris ii, qui pſalmos apprime callebant: multitudo deinde reſpondebat cum concentu; & hunc verſiculum ſuccinebat; Confuſi ſunt omnes qui adorant ſculptilia, qui gloriantur in ſimulacris.* Vid. eadem apud Ruffinum lib. I. c. XXXV. Theodoret. lib. III. c. X.

tionem magistratui aut sacerdotibus per *Romanæ* superstitionis leges non licebat funus de die exsequi, sed tantum de nocte; quemadmodum in huius legis interpretatione ex optimis *Romanis* scriptoribus SERVIO, DONATO, AVLO GELLIO, SENECA, TACITO & DIONE fuse ostendit IACOBVS GOTHOFREDVS [s]. Hæc ratio est, desumta ex principiis superstitionis eius in religione. Secunda ratio, e philosophiæ penetrali desumta a *Iuliano* & ipso maximo philosopho, hæc est, quod dolor in exsequiis secretum amet: quod dolor in funeribus esse debeat, non pompa exsequiarum aut ostentatio. Tertia & postrema ratio est, ex persona defunctorum petita, quod videlicet diem functis nihil intersit; vtrum per noctes an per dies efferantur: & quod adeo commodius sit de nocte sepelire propter viuos, qui nocturnis exsequiis pollui & offendi nequeant. Verum christiani has rationes despiciebant, tamquam minus philosophicas, ridiculas & irreligiosas. Quod ad primam, nullam agnoscebant pollutionem, oriundam ex prosequutione funeris. Corpora christianorum credebant CHRISTI membra esse, tam mortua, quam viua; nec vllam statuebant labem in eorum deductione ad sepulchra sua, in quibus tantum somni ac quietis caussa deponerentur, aliquando resurrectura. Quidquid theologia gentilis docebat in contrarium, persuasissimum tamen habebant, mortuos in communione esse sanctorum, &

(s) Gothofred. in dict. leg. Iuliani. Quibus concinit Donatus in *Andriam Terentii. Noctu*, inquit, *efferebantur propter sacrorum celebrationem diurnam.* Item Seruius *lib. XI. Aeneid.* ad verba illa: *Rapuere faces. Quia*, inquit, *in religiosa ciuitate cauebant, ne aut magistratibus occurrerent, aut sacerdotibus, quorum oculos nolebant alieno funere violari.* Eaque ipsa ratione vel certe simili Paulus *1. sect. tit. de sepulchris & lugendis*, corpus in ciuitatem inferre non licere scripsit, *ne funestentur*, inquit, *sacra ciuitatis.* Et tamen refert Gellius lib. X. c. XV. ex Fabii Pictoris *lib. I.* etsi fas non esset pontifici, vel flamini Diali mortuum intueri, (quod etiam Seneca *consol. ad Mart.* c. XV. & Tacitus *1. Annal.* agnoscunt, id perperam negat Dio, lib. LIV.) & feralia tangere, funus tamen exsequi ne quidem pontifici religioni fuisse. Neque tamen hæc sunt contraria. Non fuit religioni pontifici funus exsequi de nocte, quo tempore sacra non celebrabantur: religioni fuisset de die, vt in indictiuo funere: vide exemplum in Tiberio apud Dionem lib. LV. in funere Cæsaris Augusti, quo tempore sacrorum celebratio diurna, vt loquitur Donatus, fiebat.

VT

vt talibus communicari & ministrari posse sine vlla contaminatione. Quod vero ad secundam eius rationem attinet, ex philosophia petitam, Quod nox ad luctum sit aptior, dies autem non nisi ad pompam & ostentationem faciat: hoc nullum ipsis argumentum erat, qui docti erant non immoderate lugere mortuos, nec lugere vt ceteri sine spe eos, qui tantum obdormiuerant. Nam christianorum luctus gaudio & solatio misti sunt. Pompæ exsequiarum potissimum psalmi erant & hymni, cum quibus defunctos ad sepulchra deducebant. Et talis pompa, qualis hæc, nihil in se habebat ostentationis. Eo solum spectabat, vt viui ad sanctitatem & studium virtutis excitarentur, vt mortis memores essent, ad eamque digne se præpararent. Quam ob caussam commodum erat, eam fieri palam in ore atque oculis omnium per confertam spectatorum frequentiam. Ad quæ omnia dies accommodatior erat nocte, quum exsequiis ipsorum propositum esset videri ab omni populo. Et propterea, quum mortuorum nihil intersit, vtrum per dies an per noctes efferantur, (quæ tertia *Iuliani* ratio erat) christiani diem istis sollemnitatibus præstituebant, vtpote viuis, quorum vtilitatis præcipua hac in re habebatur ratio, magis conuenientem.

ATQVE ex his rationibus christiani exsequias suas de die celebrare pergebant, *Iuliani* prohibitionem rationesque in contrarium nihil morati. GOTHOFREDVS ab hoc tempore nullum exemplum exsequiarum de nocte factarum exstare putat: Refragari tantum videri dicit locum quemdam AMBROSII [t], vbi viduam, alteras post mariti decessum nuptias repetentem amissis liberis, sic compellat & dehortatur: *Nonne iterum passura, quod repetit, & ad ipsorum votorum tumulos, exceptarum orbitatum imagines, lamentorum strepitus perhorrescit, vel quum accensis funalibus nox ducitur, nonne pompa funebris exsequias magis putat, quam thalamum præparari?* „Verum, inquit GOTHOFREDVS, non „vult eo loco AMBROSIVS ad noctem exsequias celebrari, sed „ritum nuptiarum cum ritu funeris componit. Vt in funere, „ita in nuptiis faces vsitatæ. Hinc illud ad matrimonio recens „iunctos:

(t) Ambros. de viduis.

Viui-

„*Viuite felices inter utramque facem:*
„Et sub noctem accensis facibus noua nupta in domum mari-„ti deducebatur. Ait igitur AMBROSIVS, ipso nuptiarum die „funalia illa accensa non minus exsequiarum ritum præ se fer-„re quam nuptialem deductionem, non quod tempus tempori „respondere contendat„. Hactenus GOTHOFREDVS. At vero hoc idoneum esse responsum, non persuasus sum, quia dantur alia minime dubia testimonia, quod christiani accensis lampadibus ac facibus exsequias suas celebrarint. Adeoque aliam quamdam huius ritus rationem reddi necesse est. Quæ hæc fuerit: Quod christiani, etiamsi interdiu sepelirent, faces in deductione funerum in testificationem gaudii portare soliti sint. Quod ipsum & aliis quibusdam occasionibus fecerunt. HIERONYMVS [u] enim ait: *Per totas Orientis ecclesias, quum legendum est euangelium, accenduntur luminaria in sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum; vt sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in psalterio legimus: Lucerna pedibus verbum tuum, domine, & lumen semitis meis.* Et hinc non est improbabile, eos eadem cærimonia in exsequiis diurnis vsos fuisse, & quidem eadem de caussa, vt lætitiam potius suam demonstrarent, quam tristitiam, sicut ethnici. De facto res extra controuersiam est, quod ardentibus facibus vsi sint in exsequiis; nullum tamen indicium exstat, exsequias eorum fuisse nocturnas. NAZIANZENVS de exsequiis loquens *Cæsarii* fratris [x], matrem facem in manibus ante mortuum corpus illius in funeris deductione gestasse diserte adserit. HIERONYMVS episcopos *Palæstinos* [y] idem dicit fecisse

(u) Hieron. contr. Vigilant. cap. III.

(x) Naz. orat. X. in Cæsarium. tom. I. p. 169. Καὶ νῦν ἡμῖν ὁ πολὺς Καισάριος ἀποσέσωσται, κόνις τιμία, νεκρὸς ἐπαινούμενος, ὕμνοις ἐξ ὕμνων παραπεμπόμενος, μαρτύρων βήμασι πομπευόμενος, γονέων χερσὶν ὁσίαις τιμώμενος, μητρὸς λαμποφορίᾳ, τῷ πάθει τὴν εὐσέβειαν ἀντεισαγούσης κ. τ. λ. *Ac nunc nobis magnus ille Cæsarius seruatus est, cinis pretiosus, mortuus laudatus, ex hymnis ad hymnos transmissus, ad martyrum sacraria cum pompa ductus, sanctis parentum manibus honoratus*, materna cereorum gestatione, *pietatem mærori subrogante.*

(y) Hieron. epist. XXVII. ad Eustoch. in epitaph. Paulæ. Translata episcoporum

in

in *Paulæ* celebris illius matronæ funere. Nonnullos corpus eius, ceruice feretro ſubiecta, ad ſepulchrum tranſtuliſſe, alios lampades cereoſque prætuliſſe ait. Eadem de funere *Macrinæ* ſororis ſuæ narrat GREGORIVS NYSSENVS (z), quod non pauci diaconi miniſtrique funus præceſſerint, qui ordine progredientes, accenſos cereos geſtarint manibus. Et THEODORETVS (a), loquens de reliquiarum *Chryſoſtomi* ex *Comanis* in vrbem regiam *Conſtantinopolin* translatione, dicit, tantam populi multitudinem eas proſequutam eſſe in nauigiis, quum *Boſporum* transportarentur, vt mare facibus obtegeretur. CHRYSOSTOMVS ipſe (b) de vſu lampadum in funeribus loquitur. Et in nouella quadam IVSTINIANI (c) acoluthis interdicitur quidpiam exigere pro facibus ſuis. Nam *Conſtantinopoli* faces funeribus dabantur ex publico ærario, quod ibi ad ſepeliendos mortuos

---

manibus & ceruicem feretro ſubiicientibus, quum alii pontifices lampadas cereoſque præferrent.

(z) Nyſſen. vit. Macrinæ, tom. II. p. 201. Τοῦ λαοῦ περὶ τὴν κλίνην πεπυκνωμένου, καὶ πάντων ἀπλήστως ἐχόντων τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου θεάματος, οὐκ ἦν ἐν εὐκολίᾳ τὴν πορείαν ἡμῖν διανύεσθαι· προηγεῖτο δὲ καθ' ἑκάτερον μέρος διακόνων δὲ καὶ ὑπηρετῶν οὐκ ὀλίγον πλῆθος, στοιχηδὸν τοῦ σκηνώματος προπομπεῦον, τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας ἔχοντες πάντες. *Quum frequens populus feretrum circumſtaret, nec tam mirabili & ſacro ſpectaculo poſſet expleri, non erat facile nobis iter facere, ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum miniſtrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes*, accenſos cereos *manibus geſtabant.*

(a) Theod. lib. V. c. XXXVI. χρόνῳ μέντοι ὕστερον καὶ αὐτὰ τοῦ διδασκάλου τὰ λείψανα εἰς τὴν βασιλεύουσαν μετεκόμισεν πόλιν· καὶ πάλιν ὁ πιστὸς ὅμιλος, ὡς ἠπείρῳ τῷ πελάγει διὰ τῶν πορθμείων χρησάμενος, τοῦ Βοσπόρου τὸ πρὸς τῇ Προποντίδι στόμα ταῖς λαμπάσι κατέκρυψε. *Aliquanto poſt ipſum quoque magni doctoris reliquiæ in vrbem regiam translatæ ſunt. Atque iterum fidelis populus, mari præ nauigiorum multitudine inſtar continentis effecto, oſtium Boſpori ad Propontidem ſitum* facibus obtexit.

(b) Chryſoſt. homil. IV. in Hebr. p. 1784. (p. 736. edit. Francof.) εἰπὲ γάρ μοι, τί βούλονται αἱ λαμπάδες αἱ φαιδραί; οὐχ ὡς ἀθλητὰς αὐτοὺς προπέμπομεν; τί δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐστεφάνωσε τὸν ἀπελθόντα; *Nam dic mihi, quid ſibi volunt* claræ lampades? *Annon eos tamquam athletas deducimus? Quid autem hymni? Annon Deum glorificamus & gratias agimus, quod eum, qui exceſſerit, iam coronauerit?*

(c) Iuſtin. nouell. LIX. cap. V. tot.

constitutum erat. Hæ non meræ sunt adlusiones ad vetustam consuetudinem, sed planæ narrationes de ipso facto, quæ christianos probant aut quasdam exsequias noctu celebrasse, aut certe de die facibus vsos esse: vti quædam testimonia videntur innuere. Nam CHRYSOSTOMVS lampades ante mortuos portari dicit, ad significandum, quod athletæ ac victores fuerint, & vt tales in triumpho ad sepulcra sua deducantur. Et eatenus opinio GOTHOFREDI admitti potest, quod christiani generatim de die funera sua duxerint. At vero tum ei illud addi oportet, quod lampades & faces accensas adhibuerint interdiu ad declarandam lætitiam suam & testificandam reuerentiam atque honorem mortuo, tamquam triumphanti victori, qui hunc mundum inferiorem deuicerit, & iam profectus sit in melioris mundi, qui supra est, possessionem. Si quid pretii statui posset incertæ auctoritati scriptoris vitæ *Germani* episcopi *Antissiodorensis* apud SVRIVM, res extra controuersiam poneretur. Dicit enim [*d*], „*Gallos* funus eius honorifice curasse, & multitudinem huminum, splendorem sibi etiam per diem vendicantem, repercusso solis radio, refulsisse„. Verum præter hoc incertum testimonium satis multa diximus ad ostendendam differentiam inter ritum gentilem sepeliendi de nocte & christianum ritum sepeliendi de die; quæ res præcipua est, quam in hac dissertationis meæ parte spectaui. Vnum tantum confirmationis loco subiungo, quod christiani hoc æuo generatim eucharistiam in elatione funerum celebrarint, quod diurnum officium est, non nocturnum, & matutina quidem diei parte, non post meridiem, peragendum. Vnde in concilio quodam *Carthaginensi* decretum legitur, vt, si qua commemoratio defuncti facienda sit a meridie, ea fiat cum solis precibus, non cum celebratione eucharistiæ. Quod certissimum argumentum est, funera eorum generatim de die efferri consueuisse, siquidem officium funebre officio eucharistico siue matutino quodam modo adsignatum erat. Qua de re plura loco suo.

(*d*) Sur. XXX. Iul. ap. Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. n. 14.

LIBRI

LIBRI VICESIMI TERTII
CAPVT TERTIVM
QVEMADMODVM CORPVS AD EXSEQVIAS PRAEPARARINT, ET QVIBVS RELIGIOSIS CAERIMONIIS AC RITIBVS ILLVD SEPELIERINT.

§. I.

Chriſtiani ſepeliendi mortuos, etiam cum vitæ ſuæ periculo, numquam non ſtudioſi.

VENIMVS iam ad cærimonias, in præparatione mortui corporis ad exſequias adhiberi ſolitas, & ritum illud ſepeliendi. Nullus caritatis actus maioribus laudibus effertur a veteribus, quam quidem hic ſepeliendi mortuos. Et propterea ſæpe cum vitæ ſuæ periculo hoc amoris in defunctos officium ſuſcipiebant. Perſequutionis & peſtilentiæ temporibus fieri hoc non poterat ſine graui periculo; neque tamen in vtroque caſu id reformidabant. *Aſturius* ſenator *Romanus* [a] corpus *Marini* martyris humeris ſuis impoſitum de loco ſupplicii ad ſepulchrum portabat. Et *Eutychianus* presbyter *Romanus* in *Romano* martyrologio & pontificali laudatur, quod per loca diuerſa CCCXLII martyres [b] manibus ſuis ſepeliuerit. Interdum cadauera martyrum noctu auferre audebant, ſi libertatem ea ſepeliendi precibus obtinere aut pecunia redimere non poterant. Quemadmodum ex epiſtola eccleſiarum *Lugdunenſis* & *Viennenſis* apud EVSEBIVM [c] diſcimus, vbi fratres grauiſſimum animi dolorem declarant, quod ſibi per inimicos non licuerit martyres ſuos humare. Omni enim ſtudio atque induſtria cadauera noctu atque interdiu cuſtodiiſſe eos dicunt, ne quis chriſtianorum ea auferret, neque vim auri neque preces vllas hoſtium animos commouere potuiſſe, vt ea ſepulturæ mandari ſinerent, ſed ſub dio per ſex dies expoſita, tandem

(a) Euſeb. lib. VII. c. XVI. vid. cap. præced. §. VI. ſub litt. (p) pag. 35.
(b) Pontificial. vit. Eutychiani (concil. tom. I. p. 913.)
(c) Euſeb. lib. V. c. I. Vid. cap. antec. §. IV. ſub litt. (b) pag. 31.

 cre-

cremata atque in cineres redacta, in *Rhodanum* fluuium ſparſiſſe, ne vllæ deinceps eorum reliquiæ in terris ſupereſſent. Fratres heic vitam ſuam noctu expoſuerunt periculo, vt, ſi fieri poſſet, cadauerum compotes facti ea honeſte ſepelirent. Neque exempla in vetuſtis martyrologiis deſunt eorum, qui propter flagrantiſſimum in fratres ſuos hac in re amorem martyres facti ſunt. Alter difficilis caſus, in quo æqualem caritatem & induſtriam demonſtrabant, tempus erat, vbi peſtilentiæ contagia humanum vrebant genus. Neque tum fratres ſuos, dum viuerent, deſerebant, neque inhumatos eſſe ſinebant, ſi diem obiiſſent. Singulare huius curæ exemplum [d] nobis ſuggerit DIONYSIVS epiſcopus *Alexandriæ* in terribili peſtilentia, quæ tunc temporis graſſata fit in *Aegypto*. „Plurimi ex fratribus noſtris, inquit, curam omnem propriæ ſalutis abiicientes, ſibique mutuo adhæreſcentes, dum ægros ſecure atque „audacter inuiſunt, eiſque aſſidue miniſtrant & curationem adhibent in *CHRISTO*, vna cum illis ſit mortui ſunt; aliorum ægritudine libentiſſime ſeſe implentes, & proximorum morbum „in ſemetipſos quodam modo attrahentes, doloreſque eorum „ſponte ſua exprimentes atque extergentes. Multique adeo, „qui alios ægrotantes curauerant, & in priſtinam valetudinem „reſtituerant, ipſi interierunt: mortem illorum in ſe ipſos traducentes, verbumque illud vulgare, quod officioſæ duntaxat „comitatis hactenus viſum fuerat, re ipſa adimplentes, quum „aliorum peripſema effecti ex hac vita migrarent. Et hoc „quidem pacto optimi quique ex fratribus noſtris, quorum „nonnulli presbyteri erant atque diaconi, & ex populo lauda-

(d) Ap. Euſeb. lib. VII. c. XXII. οἱ πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν ἀφειδοῦντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας· λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι· θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ, συναπηλλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα· τοῦ παρ' ἑτέρων ἀναπιμπλάμενοι πάθους, καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἕλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίον, καὶ ἑκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηδόνας· καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ῥώσαντες ἑτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοί, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μεταστησάμενοι· καὶ τὸ δημῶδες ῥῆμα μόνης ἀεὶ δοκοῦν φιλοφροσύνης ἔχεσθαι, ἔργῳ δὴ τότε πληροῦντες, ἀπιόντες αὐτῶν πάντων περίψημα· οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν, τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύτεροί τέ τινες καὶ διάκονοι, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαινέ-

„tiſſi-

„tissimus quisque mortem oppetierunt. Adeo, vt genus hoc „mortis ob pietatem fideique constantiam nequaquam in„ferius martyrio censeatur. Hi ergo sanctorum corpora sæ„pius manibus gremioque excipientes; oculos illis & ora clau„dentes; baiulantes eadem humeris suis; componentes; ad„hærescentes illis; complectentes; lauacro & vestimentis or„nantes, paullo post eadem officia ab aliis consequuti sunt, „quum superstites semper eorum, qui præcesserant, vestigiis „insisterent„.

§. II.

Quemadmodum corpus ad sepulturam præpararint. Primo, *Claudendo oculos & ora eius obturando. Decens omnino ritus, ab omnibus nationibus obseruatus.*

HIC locus DIONYSII nobis non solum magnam veterum christianorum caritatem in sepeliendis mortuis, sed etiam quasdam minores circumstantias, in præparando & decenter componendo corpore ad sepulturam tum obseruari solitas, ostendit. Primum eos consueuisse dicit oculos claudere & ora obturare, simul atque quis decessisset. Quæ consuetudo decentiæ erat, ab omnibus nationibus obseruata, & ab ipsa natura tamquam res conueniens commendata. Soli *Romani* aliam ei cærimoniam addebant, quæ nihil a natura iniunctum in se habebat, sed meram superstitionem: Quæ, describente PLINIO [c], erat, oculos rursus in rogo patefacere, eisque cælum ostendere. Quod ex superstitione *Romana* tam necesse fieri oportebat, quam necesse erat primum oculos eorum claudere aduersus adspectum hominum. Cuius in superstitionis rationem heic non inquiremus, sed obseruabimus duntaxat,

μενοι· ὡς καὶ τῷ θανάτῳ τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον, μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίῳ δοκεῖν· καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπτίαις χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦντές τε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ στόματα συγκλείοντες· ὠμοφοροῦντές τε καὶ διατιθέντες· προσκολλώμενοι· συμπλεκόμενοι· λουτροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμοῦντες· μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἴσων· ἀεὶ τῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν.

(c) Plin. natur. histor. lib. XI. cap. XXXVII. p. 204. Morientibus oculos operire, rursusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu sacrum est. Ita more condito, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi nefas.

quod ſicuti chriſtiani hanc cærimoniam reiecerint, eo quod mera ſuperſtitio eſſet, ita alteram illam retinuerint, tamquam conuenientem decoro illi, quod ab natura docetur.

§. III.

Abluendo corpus aqua.

PROXIMA circumſtantia, DIONYSIO memorata, erat corporis expoſitio & ablutio. Hæc cærimonia erat, non ſolum *Græcis* & *Romanis*, ſed *Hebræis* etiam vſitata: A quibus arceſſita & continuata eſt per chriſtianos, vti apud Iudæos, quamquam ex magis ſuperſtitioſis rationibus quam olim, in hodiernum vſque diem, narrante IOANNE BVXTORFIO [*f*], obtinet. Ritum fuiſſe, admodum mature a iudæis ad chriſtianos transmiſſum, ex iis patet, quæ de *Tabitha* Act. IX, 37. memoriæ prodita leguntur, quod, quum illa diem obiiſſet, lauerint eam poſuerintque in cœnaculo. Et nonnulli [*g*] hoc ipſum *Paulum* apoſtolum intelligere putant, 1 Cor. XV, 29. vbi de ablutione ſuper mortuos loquitur. Quod non adeo certum eſt. Vtcumque autem eſt, conſuetudinis, tamquam vſitatæ apud chriſtianos, mentio habetur non ſolum apud DIONYSIVM, ſed apud TERTVLLIANVM [*h*] etiam, qui chriſtianos æque lauacro vti dicit atque gentiles, ad ſeruandum calorem & ſanguinem. Rigendi enim & pallendi tempus poſt mortem eſſe. Hæc itidem innocens decenſque cærimonia erat, adeoque a chriſtianis retinebatur, non ob myſticam aliquam ſignificationem, cuius vlli eorum meminerint, ſed vt ritum ciuilem &

(*f*) Buxtorf. ſynagog. iudaic. c. XXXV. p. 501 (cap. XLIX. p. 699. 700. edit. Baſil. MDCLXI. 8uo.) Aqua calida, cui addunt flores chamæmeli & roſas ſiccas, ſtudioſe abluitur mortuus, vt purus & mundus ſit, quum peccatorum ratio reddenda erit. Ouum inſuper acceptum, cum vino agitantes, permiſcent & capiti illius illinunt. Ablutio & inunctio hæc a quibuſdam fit domi, antequam efferatur; in nonnullis locis, præſertim vbi iudæorum eſt magna copia, in cœmiteriis, quæ בית חיים *Bes chajim* locum viuentium vocant, tabulæ (quam מטה *Mittah* lectum vocant) impoſitum in cœmiterium deferunt, in quo certam quamdam ædiculam habent, in qua eum abluunt, & poſt ablutionem loculo includunt. Huius ritus fit mentio Act. IX, 37.

(*g*) Bez. in Act. IX, 37. †

(*h*) Tertul. apol. cap. XLII. Lauor honeſta hora & ſalubri, quæ mihi & calorem & ſanguinem ſeruet: Rigere & pallere poſt lauacrum mortuus poſſum.

de-

decentem corporis ad ſepulturam præparationem. Quamdiu hæc cærimonia obtinuerit, ego quidem non recte ſcio: STEPHANVS autem DVRANTVS [i] recentiora eius exempla adfert ex GREGORIO MAGNO, GREGORIO TVRONENSI, BEDA de exſequiis *S. Gutbberti*, & EGINARTO in vita *Caroli Magni*.

§. IV.

Induendo ei veſtimentum funebre: Idque interdum pretioſum atque ſplendidum.

PROXIMA circumſtantia, a DIONYSIO notata, eſt, quod mortuorum corpora veſtimentis funebribus ornata fuerint. Nihil de pretioſis vnguentis & aromatibus adhibitis dicit (quorum autem meminiſſe debebat inter cærimoniam lauandi & veſtiendi); quia iſtorum vſus non adeo vniuerſalis erat, vtpote res laborioſior, neque adeo lamentabili iſti caſui, de quo loquitur, conueniens. Sed hac de re antea ſatis multa dicendi habuimus occaſionem. Præſens circumſtantia induendi & ornandi corpus veſtimentis funebribus, diuerſis aliis ſcriptoribus memoratur, qui de hiſce veſtimentis loquuntur, vt inter ſe, vel pro dignitate & conditione defuncti, vel pro conditione eorum, qui ea præpararent, multum diſcrepantibus. EVSEBIVS [k] *Aſturium*, vrbis *Romæ* ſenatorem diuitem ac nobilem, cadauer *Marini* martyris candida ac pretioſa veſte & magnifico cultu ornatum, ſepulturæ tradidiſſe narrat. Et *Conſtantinus* imperator regiis inſignibus, purpura ſcilicet & diademate

(i) Durant. de ritibus lib. I. c. XXIII. n. 14. S. Gregorius *homil. XXXIX. de ſorore ſua defuncta* loquens ait: *Quumque corpus eius, ex more mortuorum, ad lauandum eſſet nudatum.* Idem Gregorius *lib. III. dialog. capit. XVII.* ibi: *Quum ex more lotum & veſtimentis indutum*, Et *lib. IV. c. VI. Quumque corpus, ex more mortuorum, ad lauandum eſſet nudatum.* Quibus etiam verbis vtitur *eodem lib. c. XXVII.* Beda *de exſequiis S. Gothberti*, teſtatur, Gothbertum vita functum, a nauigantibus in inſulam delatum, *totum corpore lauatum* &c. Eum morem Gallos præcipue retinuiſſe teſtatur Gregor. Turon. *lib. de gratia confeſſ. cap. CIIII.* vbi ait: Pelagiam vita functam *ablutam fuiſſe* iuxta morem ac deinde collocatam in feretro. Idem Gregorius in *vitis patrum* capit. IX. X. XIII. & XX. Sanctos Patroclum, Feriandum, Lupicinum, & Leopardum, poſt obitum ablutos fuiſſe commemorat. Eginartus *in vita Caroli magni*, corpus Caroli magni ſollemni more lotum ſcribit.

(k) Euſeb. lib. VII. c. XVI. vid. cap. II. §. VI. ſub litt. (p) pag. 35.

cx-

exornatus, sepultus est, vt idem EVSEBIVS [*l*] memoriæ prodidit. HIERONYMVS etiam hunc morem diuitum fuisse significat, tametsi satyrice, vt solet, in eum inuehatur. *Parcite, quæso,* inquit [*m*], *vobis, parcite saltem diuitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrimasque non cessat? An cadauera diuitum nisi in serico putrescere nesciunt?* Ita simul nobis consuetudinem narrat, suamque acerbam animaduersionem in illam demonstrat; declarans, sibi potius planam & communem probari vestiendi mortuos ad funus rationem: Quæ erat, obuoluere eos mundis linteis ad exemplar corporis *CHRISTI*, sicut mos erat iudæis funerare. Ita HIERONYMVS alio loco [*n*], loquens de muliere septies icta, ait: *Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadauer obuoluerunt.* Sic quoque PRVDENTIVS in hymno circa exsequias defunctorum hoc repræsentat, tamquam vsitatissimum vestimentum funebre [*o*]:

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est.

Et ATHANASIVS [*p*] *Aegyptios* dicit, solitos esse piorum hominum defunctorum corpora maximeque sanctorum martyrum linteis inuoluere. Verum enim vero hæc vel illa ornandi ratio semper obtinuit. Vnde SIDONIVS APOLLINARIS [*q*]

(*l*) Euseb. de vit. Constantin. lib. IV. cap. LXVI. *ἔνδον γάρ τοι ἐν αὐτῷ παλατίῳ μετὰ τὸ μεσαίτατον τῶν βασιλείων, ἐφ' ὑψηλῆς κείμενον χρυσῆς λάρνακος τὸ βασιλέως σκῆνος, βασιλικοῖς τε κόσμοις, πορφύρᾳ τε καὶ διαδήματι τετιμημένον πλεῖστοι περιστοιχισάμενοι, ἐξαγρύπνως δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐφρούρουν. Quippe in medio conclaui regalis palatii funus imperatoris in arca aurea sublime iacens, regiis insignibus, purpura scilicet ac diademate exornatum, multi circumdantes noctu atque interdiu vigiles custodiebant.*

(*m*) Hieron. vit. Paul.

(*n*) Hieronym. epist. XLIX. ad Innocent.

(*o*) Prudent. cathemer. hymn. X. circa exsequias defunctor. n. 49. 50.

(*p*) Athanas. vit. Anton. (tom. I. opp. p. 862. c. edit. Paris. MDCXCVIII.) *οἱ Αἰγύπτιοι τὰ τῶν τελευτώντων σπουδαίων σώματα, καὶ μάλιστα τῶν ἁγίων μαρτύρων, φιλοῦσι μὲν θάπτειν καὶ περιελίσσειν ὀθονίοις.*

(*q*) Sidon. lib. III. epist. III. Nec ossa tumultuarii cespitis mole tumulabant: quibus nec elutis vestimenta, nec vestitis sepulcra tribuebant, iuste sic mortuis talia insta soluentes. Iacebant corpora vndique locorum plaustris conuecta rorantibus &c.

tam-

tamquam rem communi ſepeliendi conſuetudini contrariam repræſentat in *Gothis*, quod coacti cæſos ſuos tumultuaria quadam ratione humare, ipſos nec abluere nec veſtire ad ſepulturam potuerint, ſed vniuerſa eorum cadauera nudata & ſanguine ſtillantia terræ infoderint. Quæ res ſatis vſitata eſt in ſepeliendis cæſis militibus in campo, ſed minus conueniens rationi ſepeliendi tempore pacis. Qui plura de hac conſuetudine legere cupit, IOANNIS SAVARONIS viri doctiſſimi notas in SIDONIVM [*] conſulat, qui alia exempla ex ARNOBIO, LACTANTIO, CORIPPO, GREGORIO TVRONENSI & CONSTANTIO de vita *Germani* ſuppeditat, quæ hoc loco interponere nihil attinet. Nos duntaxat illud HIERONYMI [r] addimus, vbi magnam *Paulæ* liberalitatem in pauperes laudans dicit, nullum eorum diem obiiſſe, qui non illius veſtimentis obuolutus ſit; illamque ex incredibili huius virtutis ſtudio hoc habuiſſe voti, „vt mendicans ipſa moreretur, vt vnum „nummum filiæ non dimitteret, & in funere ſuo aliena ſindo„ne inuolueretur„. Cui ſubiungimus locum illum CHRYSOSTOMI [s], vbi hoc veſtimentum funebre myſticam aliquam ſignificationem habere ſtatuit. *Nouis veſtibus*, inquit, *mortuos induimus, nouum veſtimentum incorruptibilitatis noſtræ præſignificantes.*

(*) Sauar. in loc. Poſtquam eluta erant cadauera, veſtiebantur. Paulus l. XIX. de in rem verſo. Vlpianus l. XIV. §. idemque & ſi, de religioſ. & ſumt. funer. l. CXIII. §. vlt. de legat. I. l. XV. §. proinde de vſufructu. Conſtantius de S. Germano lib. II. c. XXII. *regina veſtiuit.* præter Arnob. lib. V. & Lactantium de orig. error. cap. IV. Quintil. declamat. CCCLXXIII. Corippus lib. I.

Purpureaque in veſte iacens requieſcere ſomno &c.

Gregor. Turon. lib. IV. cap. vlt. idem lib. VI. c. IX. hiſtor. & de vita patrum cap. III. *Exinde veſtitus atque ablutus in eccleſiam defertur*, cap. VII. *Adfuit quædam matrona, quæ ablutam dignis veſtiit veſtimentis.* & cap. XII. *ablutus ac veſtimentis dignis indutus.* & cap. VIII. in fine; idem lib. IV. hiſtor. cap. L. lib. VI. cap. vltim. lib. VII. cap. I. & de gloria confeſſ. cap. LXXXI. &c.

(r) Hieron. epitaph. Paulæ. c. II. Quis inopum moriens non illius veſtimentis obuolutus eſt? Ibid. cap. VII.

(s) Chryſoſt. homil. CXVI. tom. VI. p. 944. edit. Sauil. καινοῖς ἱματίοις τὰς τεθνεῶτας ἀμφιέζομεν, τὸ καινὸν ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας ἡμῶν προμηνύοντες.

§. V.
Excubando & custodiendo illud in loculo, vsque dum efferretur.

PROXIMA circumstantia, in breui narratione DIONYSII memorata, est, quod corpora decenter composuerint in loculis, & excubantes custodierint, vsque dum efferrentur. Mos omnium gentium erat, vt mortua corpora aliquamdiu iacere sinerent insepulta, ne, si quis forte spiritus vitalis in illis superesset, per festinatam humationem penitus destrueretur. Hac de caussa apud *Romanos* solebant mortuorum cadauera seruari inhumata septem dies, & interim lauari calida & conclamari, vt vocabant, per interualla: vt si vitalis spiritus oppressus delitesceret, excitaretur: nec nisi post vltimam conclamationem, quum nulla spes vitæ esset super, tum demum cremari. Antiquitatum *Romanarum* scriptores porro notant, quod ditiores in lectis, tenuis autem fortunæ homines in arcis seu loculis, in vestibulo ædium ad ianuam ipsam collocari soliti sint. Christianæ cærimoniæ in quibusdam rebus eædem erant, & in quibusdam rebus correctæ paullum & emendatæ. Plerique ex populo in arcis siue feretris ligneis ponebantur, vti ex AMBROSIO aliisque [t] discimus. Nam hac in re christiani ethnicos quam iudæos imitari malebant; quum iudæi non vterentur arcis, sed tantum vestibus sepulchralibus, quibus cadauera inuoluerent, & sandapila, qua efferrent ad sepulchrum. Alii arcas habebant magnificas & pretiose ornatas. *Constantini* corpus in arca aurea, *ἐν χρυσῇ λάρνακι*, vti EVSEBIVS [u] & SOCRATES loquuntur, deponebatur, eaque purpurea obtegebatur veste. HIERONYMVS similiter *Blesillam Paulæ*, diuitis feminæ *Romanæ*, filiam feretrum habuisse dicit, aureo velamine obtectum. At ipse HIERONYMVS hoc non appro-

(t) Ambros. in Luc. II. cit. a Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. p. 112. Feretrum ligneum est, ait Ambrosius *in cap. II. Lucæ*, propter spem resurgendi. Lignum enim, ait ille, etsi antea non proderant, posteaquam tamen Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam.

[u] Euseb. vit. Constant. lib. IV. c. LXVI. *Ἄραντες οἱ στρατιωτικοὶ τὸ σκῆνος χρυσῇ κατετίθεντο λάρνακι· ταύτην δ' ἁλουργικῇ ἁλουργίδι περιέβαλλον.*
Socrat. lib. I. cap. XL. *Τὸ δὲ σῶμα τοῦ βασιλέως οἱ ἐπιτήδειοι χρυσῇ ἐνθέμενοι λάρνακι.*

ba-

babat; ſtatim enim ſubiungit [x]: *Videbatur mihi CHRISTVS tunc clamare de cælo: Non agnoſco veſtes: Amictus iſte non eſt meus: Hic ornatus alienus eſt.* Vnde concludere nobis licet, hanc rationem tam magnifice ornandi loculos non adeo communem fuiſſe inter chriſtianos. Neque illi ethnicos in eo imitati, vt mortuos in veſtibulo ædium collocarent: quamquam DVRANTVS [y] hanc vetuſtam *Romanorum* conſuetudinem *Lutetiæ Pariſiorum* adhuc obſeruari dicit: Sed loculos ſuos vel in interiore ædium parte vel in cœnaculo ponebant, vti de *Tabitha* relatum legimus Act. IX, 37. vel in eccleſiam deportabant, vbi excubabant apud cadauer, vſque dum ſepeliretur. EVSEBIVS [z] narrat, *Conſtantini* corpus in arca aurea, purpurea obtecta veſte, depoſitum atque in præcipuo imperialis palatii cubiculo collocatum fuiſſe: accenſis aurea ſuper candelabra luminibus, funuſque regiis inſignibus, purpura ſcilicet ac diademate exornatum, multos noctu atque interdiu vigiles cuſtodiiſſe; idque tam admirabile ſpectaculum præbuiſſe intuentibus, quale in nullo vmquam mortalium ab ipſo orbis conditu viſum in terris ſit. Alii ſimulac animam efflaſſent, in eccleſia collocabantur, vbi vigiles eos quoque cuſtodiebant, vſque dum funus ducererur. Ita corpus *Ambroſii*, ſimul ac vita defunctus eſſet, in eccleſia depoſitum; ibique a vigilibus proxima ante pa-

(x) Hieron. epiſt. XXVII. in epitaph. Paulæ. Aureum feretro velamen obtenditur. Videbatur mihi &c.

(y) Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. n. XIII. Lutetiæ, vbi quis extremum vitæ ſpiritum edidit, cadauer in veſtibulo ædium ad ianuam ipſam vulgo collocari ſolet: quod non nullæ ad conſuetudinem ethnicorum referunt. Moris enim erat & apud Græcos & apud Romanos, cadauer ad ianuam deponere. cetera.

(z) Euſeb. vit. Conſtant. lib. IV. c. LXVI. *Ἄραντες οἱ στρατιωτικοὶ τὸ σκῆνος, χρυσῇ κατετίθεντο λάρνακι· ταύτην δ' ἁλουργικῇ ἁλουργίδι περιέβαλλον, ἐκόμιζόν τε εἰς τὴν βασιλέως ἐπώνυμον πόλιν, κἄπειτ' ἐν αὐτῷ τῷ πάντων προφέροντι τῶν βασιλείων οἴκων, βάθρων ἐφ' ὑψηλῶν κατετίθεντο· φῶτά τ' ἐξάψαντες κύκλῳ ἐπὶ σκευῶν χρυσῶν, θαυμαστὸν θέαμα τοῖς ὁρῶσι παρεῖχον, οἷον ἐπ' οὐδενὸς πώποτ' ἐφ' ἡλίου αὐγαῖς ἐκ πρώτης αἰῶνος συστάσεως ἐπὶ γῆς ὤφθη· ἔνδον γάρ τοι ἐν αὐτῷ παλατίῳ κατὰ τὸ μεσαίτατον τῶν βασιλείων, ἐφ' ὑψηλῆς κείμενον χρυσῆς λάρνακος τὸ βασιλέως σκῆνος, βασιλικοῖς τε κόσμοις, πορφύρᾳ τε καὶ διαδήματι τετιμημένον, πλεῖστοι περιστοιχισάμενοι ἐπαγρύπνως δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐφρούρουν.*

ſcha nocte cuſtoditum eſſe, auctor eſt PAVLINVS [a]. Atque heic conclamationis *Romanis* vſitatæ loco eccleſiam pſalmodia, hymnis & laudibus Dei reſonare faciebant, quæ veteris carimoniæ conclamandi eximia correctio erat atque emendatio. GREGORIVS NYSSENVS [b] vigilias, ad corpus *Macrinæ* ſororis actas, repræſentat. Per totam noctem pſalmos cantatos eſſe dicit, quemadmodum in nocturna peruigilatione ante martyrum celebritatem fieri conſueuerit. Et nonnihil huiusmodi eſt, quod AVGVSTINVS [c] in matris ſuæ ædibus aliquanto poſt illius obitum factum eſſe dicit: *Pſalterium arripuit Euodius, & cantare cœpit pſalmum, cui reſpondebamus omnis domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.*

§. VI.

Exportatio cadaueris per propinquos & neceſſarios, vel homines honoratiores vel quoscumque officioſos, prout res & circumſtantiæ defuncti requirerent, peracta.

VLTIMA circumſtantia, DIONYSIO memorata, exportatio eſt corporis ad ſepulchrum. Quæ in ſpeciali iſto caſu, de quo loquitur, flagrante ſcilicet plaga peſtilentiæ, ab iſtiusmodi officioſis peragebatur hominibus, qui cum ſuæ ipſorum vitæ periculo mortuis fratribus vltimum amoris officium præſtare haud grauabantur. Crebræ huiuſmodi caritatis officium præſtandi occaſiones dabantur in tribus primis ſæculis, non ſolum ob contagioſos morbos, ſed ob multitudinem etiam martyrum & pauperum, qui non habebant, in quo confiderent, niſi in humanitate talium beneficorum hominum in eccleſia. Interdum hoc officium a proximis & neceſſariis per-

(a) Paulin. vit. Ambroſ. Ad eccleſiam, antelucana hora qua defunctus eſt, corpus ipſius portatum eſt, ibique eadem fuit nocte, quam vigilauimus in paſcha.
Vid. Gregor. Turon. de gloria confeſſor. cap. CIV. vbi de Pelagia Lemouicina loquens ait: Et hæc dicens, emiſit ſpiritum abluta iuxta morem, conlocatur in feretro, atque in eccleſiam deportatur.

(b) Nyſſen. vit. Macrinæ, tom. II. p. 200. τῆς δὲ παννυχίδος περὶ αὐτὴν ἐν ὑμνῳδίαις, καθάπερ ἐπὶ μαρτύρων πανηγύρεως, τελεσθείσης, κ. τ. λ. *Quum igitur nocturna peruigilatio, vt in martyrum celebritate, canendis pſalmis perfecta eſſet, cetera.*

(c) Auguſt. confeſſ. lib. IX. c. XII.

age-

agebatur, interdum vero ab illuſtri conditione hominibus, ſi peculiari quodam honore defunctum ob merita & virtutes eius adficere eis eſſet animus. Iam ſupra ex EVSEBIO [d] adnotauimus, quod *Aſturius* ſenator *Romanus* cadauer *Marini* martyris humeris ſuis impoſitum baiularit ad ſepulchrum: & quod *Eutychianus* epiſcopus *Romanus* trecentos amplius martyres ſuis manibus ſepeliiſſe perhibeatur. HIERONYMVS [e] etiam narrat, epiſcopos *Palæſtinos* hunc ſingularem honorem *Paulæ*, nobiliſſimæ feminæ *Romanæ*, exhibuiſſe, vt ſuis eam manibus tranſtulerint ceruicemque feretro ſubiecerint. Ita GREGORIVS NYSSENVS [f] ſe & alios quoſdam de clero inſignes viros *Macrinam* ſororem ſuam ad ſepulchrum deportaſſe adfirmat. BASILIVM ſanctorum virorum, hoc eſt clericorum, manibus elatum eſſe, GREGORIVS NAZIANZENVS [g] perhibet.

§. VII.

Peculiares hominum ordines in maioribus quibuſdam eccleſiis, ſub nominibus* copiatarum *&* parabolanorum, *ad curanda ægrotorum corpora, & præſtanda mortuis omnia iſta officia, inſtituti.

IN prioribus ſæculis pauperes communi eccleſiæ ſumtu efferebantur, quemadmodum ex TERTVLLIANO [*] diſcimus.

(*d*) Euſeb. lib. VII. c. XVI. vid. §. I. ſub litt. (a) pag. 43.

(*e*) Hieron. epiſt. XXVII. epitaph. Paulæ. Translata epiſcoporum manibus & ceruicem feretro ſubiicientibus.

(*f*) Nyſſen. vit. Macrinæ. tom. II. p. 201. *ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐδέδοκτο, καὶ ἐν χερσὶν ἦν ἡ σπουδή· ὑποβὰς τὴν κλίνην ἐγώ, κἀκεῖνον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος προσκαλεσάμενος· ἄλλωντε δύο τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τετιμημένων, τὸ ὀπίσθιον τῆς κλίνης μέρος ὑπολαβόντων, εἴχον τοῦ πρόσω ἐχόμενος βάδην, ὡς εἰκός, καὶ κατ' ὀλίγον ἡμῖν γινομένης τῆς κινήσεως. Quum autem hæc ita conſtituta ſtudioſe gererentur, ego feretrum ſubiens illum (Araxium epiſcopum) aduocaui, vt alteram partem ſuſtineret: poſteriores vero feretri partes ſubierunt alii duo de clero inſignes viri: ſenſim igitur procedebatur, quum & qui præibant pedetentim incederent & nos item gradatim ſequeremur.*

(*g*) Naz. orat. XX. in laud. Baſil. p. 371. *προεκομίζετο μὲν ὁ ἅγιος χερσὶν ἁγίων ὑψούμενος.*

(*) Tertull. apologet. c. XXXIX. Modicam vnusquiſque *ſtipem* menſtrua die, vel quum velit, & ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit. --- inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed *egenis* alendis *humandiſque* &c.

Posteá autem in quibusdam maioribus ecclesiis, vbi magna inopum multitudo erat, ineunte sæculo quarto duos hominum ordines institutos in ecclesia deprehendimus, clericali quodam charactere insignitos, quorum proprium negotium erat, ministrare ægrotis, maxime in morbis contagiosis, & facere omnia officia, quæ fieri oportebat, vt pauperes honesto ac decenti funere efferrentur. Horum alteri *parabolani* dicebantur, eo quod morbo quodam contagioso decumbentibus ministrantes vitam suam exponerent periculo; & alteri *copiatæ*, *laborantes*, *lecticarii*, *fossarii*, *sandapilarii* & *decani* (conuenienter vetustis *Romanis libitinariorum* & *vespillonum* nominibus) quorum erat, pro pauperibus fodere sepulchra, & loculum siue feretrum portare & in terra deponere, quemadmodum pleraque ex istis nominibus significant. Quod satis est heic vel innuisse, quia de hisce hominum ordinibus in duobus distinctis capitibus supra [**] fusius diximus.

§. VIII.

Psalmodia, magna illa cærimonia in omnibus exsequiis inter christianos vsitata, & gentilium neniis, siue cantionibus lugubribus, ad tibias cani solitis, opposita.

ITAQVE pergimus. Quum gentiles suas haberent nenias, siue cantiones lugubres, quæ ad tibias & nonnumquam ad tubas [*h*] canebantur: harum loco christiani defunctos suos sollemni psalmodia ad sepulchra deducere malebant. Non est, quod de hoc ritu multa in tribus prioribus sæculis, dum adhuc ferueret persecutio, nos inuenturos speremus. Simul atque autem pacata eorum tempora venissent, in quolibet scriptore mentionem eius inuenimus. *Constitutionum apostolicarum* auctor [*i*] hac in re ita præcipit: „In funeribus mortuorum, cum „psalmis deducite eos, si fuerint fideles in domino: *Pretiosa enim in conspectu domini mors sanctorum eius:* Et iterum: *Conuertere,*

(**) Lib. III. cap. VIII. & IX. vol. II. p. 42. seq. & pag. 47. seqq.

(*h*) Vid. Rosini antiquit. Roman. lib. V. c. XXXIX. p. 991. Seruius in V. Aeneid. scribit, moris fuisse, vt maioris ætatis funera ad tubam proferrentur: minoris vero ad tibias. cetera.

(*i*) Constit. lib. VI. c. XXX. *ἐν ταῖς ἐξόδοις τῶν κεκοιμημένων ψάλλοντες προπέμπετε αὐτούς, ἐὰν ὦσι πιστοὶ ἐν κυρίῳ· Τίμιος γὰρ ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων*

„*anima*

„*anima mea, in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi:* Et alio in „loco: *Memoria iustorum cum laudibus.* Et; *Iustorum animæ in ma-* „*nu Dei*„. Hi probabiliter fuerunt de istis versiculis, qui psalmodiam eorum talibus occasionibus constituerunt. Nam CHRYSOSTOMVS, loquens de hac materia, non solum rationem nobis reddit psalmodiæ eorum, sed narrat etiam, quibus psalmis vel portionibus psalmorum vsi sint, tamquam huic sollemnitati accommodatis. *Dic mihi*, inquit [*k*], *quid sibi velint hymni? Annon Deum glorificamus eique gratias agimus, quod eum, qui iam excesserit, coronauerit? Quod a laboribus liberauerit? Quod eiecto metu eum apud se habeat? Non ideo sunt hymni? Non ideo psalmodiæ?* Et paucis interiectis: *Cogita, quid psallas illo tempore: Conuertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Et rursus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et rursus: Tu es mibi refugium a tribulatione, quæ me circumdat. Cogita, quid sibi velint hi psalmi. — Si reuera credis iis, quæ dicis, superuacanee luges & lamentaris. Si autem ludis & simulas, & hæc putas esse fabulas, cur psallis? Cur etiam eos, qui adsunt, pateris? Cur non eos, qui psallunt, abigis?* Loquitur hæc aduersus eos, qui nimio luctui se dabant in exsequiis, ostendens, quod id huic psalmodiæ ecclesiæ non conueniat. Idem argumentum frequenter hac occasione vrget, auocare homines studens non a moderato, sed a nimio luctu, vt qui cum vsitata ecclesiæ psalmodia nequeat consistere, eosque eodem tempore gentilium ludibrio exponat. *Quid non illi dicent [l]? Quos de nobis sermones habebunt? Hi sunt, qui de*

αὐτῷ καὶ πάλιν· Ἐπίστρεψον, ἡ ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε· καὶ ἐν ἄλλοις· Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων· καὶ· Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ.

(*k*) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1784. (p. 736. edit. Frf.) εἰπέ μοι, τί βούλονται -- οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν Θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐστεφάνωσε τὸν ἀπελθόντα, ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξεν, ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν ἔχει παρ' ἑαυτῷ; οὐ διὰ τοῦτο ὕμνοι; οὐ διὰ τοῦτο ψαλμῳδίαι; --- ἐννόησον, τί ψάλλεις κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· ἐπίστρεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε· καὶ πάλιν, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. καὶ πάλιν· Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με. ἐννόησον, τί βούλονται οὗτοι οἱ ψαλμοί --- εἰ ὄντως πιστεύεις οἷς λέγεις, περιττῶς πενθεῖς· εἰ δὲ παίζεις καὶ ὑποκρίνῃ καὶ μύθους αὐτὰ εἶναι νομίζεις, τί καὶ ψάλλεις; τί καὶ ἀνέχῃ τῶν παραγινομένων; διὰ τί μὴ ἀπελαύνεις τοὺς ψάλλοντας;

(*l*) Chrysost. homil. XXIX. de dormientibus. tom. V. p. 423. (homil. XXX. pag.

τεσσ-

resurrectione philosophantur? Sane quidem. At cum dogmatibus facta eorum non consentiunt. Resurrectionem enim esse quum defendant, de ea desperantibus tamen conuenienter agunt. Nam si resurrectionem esse confiderent, talia non agerent. Si enim sibi persuaderent, in vitam meliorem eum introiisse, haud lugerent. Hunc efferendi modum (subiicit CHRYSOSTOMVS) *erubesce. Psalmorum cantiones, patrum conuentus, ac tanta fratrum multitudo est, non vt fleas, mœreas & indigneris, sed vt Deo gratias agas, qui eum accepit, qui effertur.* HIERONYMVS quoque de hac psalmodia, tamquam præcipua quadam pompæ funebris parte, sæpius loquitur. Ita de exsequiis loquens *Paulæ*, *Bethlehemi* celebratis, ad quas magnus episcoporum, clericorum & populi *Palæstini* concursus factus, ait [m]: *Non vlulatus, non planctus, vt inter seculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis,* (*Hebraica* scilicet, *Græca*, *Latina*, *Syra*que, quia populi his diuersis linguis vtentes aderant) *examina conrepabant.* Et de *Pauli* eremitæ loquens humatione [n], facta per *Antonium*, obuoluto & prolato foras illius corpore, hymnos quoque & psalmos de christiana traditione eum decantasse dicit. Idem de exsequiis *Macrinæ* sororis suæ memoriæ prodidit GREGORIVS NYSSENVS [o], & de *Cæsarii* fratris sui exsequiis GREGORIVS NAZIANZENVS [p]. Quid? quod hæc praxis adeo

330. edit. Francof., *τί γὰρ οὐχ ὁρῶσιν ἐκεῖνοι; τί δὲ οὐ φθέγξονται περὶ ἡμῶν; οὗτοί εἰσιν οἱ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντες; πάνυγε· οὐ γὰρ συμβαίνει τοῖς δόγμασι τὰ γινόμενα· ἐν ῥήμασι τὰ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦσι, καὶ ἐν τοῖς πράγμασι τὰ τῶν ἀπεγνωκότων ποιοῦσιν· εἰ πεπεικότες ἦσαν ἑαυτοὺς, ὅτι πρὸς βελτίονα λῆξιν ἀπῆλθεν οὗτος, οὐκ ἂν ἐθρήνησαν --- αἰσχύνθητι τὸ σχῆμα τῆς ἐκφορᾶς· ψαλμῳδίαι καὶ εὐχαὶ καὶ πατέρων σύλλογος, καὶ πλῆθος ἀδελφῶν τοσοῦτον, οὐχ ἵνα κλαίῃς καὶ ὀδύρῃ καὶ ἀποδυσπετῇς, ἀλλ' ἵνα εὐχαριστῇς τῷ λαβόντι.*

(m) Hieronym. epitaph. Paulæ epist. XXVII.

(n) Id. vit. Pauli. (tom. I. opp. p. 245. a. edit. Paris. MDCXLIII.)

(o) Nyssen. vit. Macrin. tom. II. p. 201. *καὶ ἦν τις μυστικὴ πομπὴ τὸ γινόμενον, ὁμοφώνως τῆς* ψαλμῳδίας *ἀπ' ἄκρων ἐπὶ ἐσχάτας, καθάπερ ἐν τῇ τῶν τριῶν παίδων ὑμνῳδίᾳ, μελῳδουμένης. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, quum a principio ad finem vsque* decantatio psalmorum *eadem voce triplicique canentium ordine, sicut ille trium puerorum cantus, absolueretur.*

(p) Naz. orat. X. tom. I. p. 169. *καὶ νῦν ἡμῖν ὁ πολὺς Καισάριος ἀποτέθειται, κόνις τιμία, νεκρὸς ἐπαινούμενος,* ὕμνοις ἐξ ὕμνων παραπεμπόμενος, *μαρτύρων βήμασι πομπευόμενος, ---* ψαλμῳδίαις *κοιμιζούσαις τοὺς θρήνους. Nunc nobis magnus ille Cæsarius seruatus est, cinis pretiosus, mortuus*

vni-

vniuerſalis fuit, vt inter *Nouatianos* etiam obtinuiſſe dicatur SOCRATI[q], qui *Pauli*, epiſcopi ipſorum, corpus cum cantu ad tumulum portatum eſſe narrat. VICTOR VTICENSIS [r] hoc reſpectu de inhumana regis cuiuſdam *Vandalorum* queritur crudelitate: *Quis ſuſtineat*, inquiens, *atque poſſit ſine lacrimis recordari, dum praeciperet noſtrorum corpora defunctorum, ſine ſollemnitate hymnorum, cum ſilentio ad ſepulturam perduci?* Nullis enim hoc privilegium denegari ſolebat, niſi eis, qui vel manus violentas ſibi ipſi intuliſſent [s], vel publico ſupplicio ob ſcelera ſua adfecti, vel in voluntario baptiſmatis neglectu mortui eſſent. Talibus hæc pſalmodiæ ſollemnitas in exſequiis non permittebatur, quod in eadem claſſe eſſent cum excommunicatis, quibus nullo modo licebat in officiorum, communicantibus in eccleſia peculiariter adſignatorum, venire ſocietatem. Illis autem, qui diuina vocatione ab hac vita recedebant, vti concilium quoddam *Toletanum* [t] loquitur, hoc eſt, piorum ac religioſorum chriſtianorum corporibus, hic honor tribuebatur,

---

laudatus, ex hymnis ad hymnos *transmiſſus*, *ad martyrum ſacraria cum pompa ductus* --- pſalmodiis *luctum ſedantibus*.

(q) Socrat. lib. VII. cap. XLVI. ὃς τῇ ἑαυτῦ ἐκκομιδῇ πάσας τὰς διαφόρους αἱρέσεις τρόπον τινὰ μίαν ἐκκλησίαν εἰργάσατο· πᾶσαι γὰρ αὐτῦ τὸ σῶμα ἄχρι τῦ μνήματος σὺν ψαλμῳδίαις παρέπεμπον, ἐπείπερ καὶ ζῶν διὰ βίου ὀρθότητα πάσαις ἀπέραστος ἦν. *Qui*, (*Paulus*) *in ſuo funere omnes religionum ſectas, licet inter ſe diſcrepantes, vnam quodam modo effecit eccleſiam. Quippe cunctæ* corpus eius cum pſalmorum cantu proſequutæ ſunt ad tumulum: *eo quod, dum viueret, ob vitæ ſanctimoniam cunctis pariter gratiſſimus fuerit.*

(r) Victor. de perſecut. Vandal. lib. I. bibl. patr. tom. VII. p. 589. (tom. VIII. p. 677. a. edit. Lugd. MDCLXXVII.)

(s) Concil. Bracar. I. can. XXXIV. XXXV. (al. concil. II. can. XVI. XVII.) Placuit, vt hi, qui ſibi ipſis aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium aut ſuſpendium, vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur. --- Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur. Item placuit, vt catechumenis, ſine redemtione baptiſmi defunctis, ſimili modo neque oblationis commemoratio, neque pſallendi impendatur officium.

(t) Concil. Tolet. III. c. XXII. Qui diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum pſalmis tantummodo & pſallentium vocibus debent ad ſepulchra deferri. Nam funebre carmen, quod vulgo defunctis cantari ſolet, vel in pectori-

vt cum psalmis ad sepulchra sua deferrentur. Isti autem psalmi non debebant esse carmina istiusmodi funebria, qualia defunctis suis gentiles cantare solebant, dum hi simul vel in pectore se, aut proximos, aut familias absurda & inepta ratione cædebant. Sufficere enim dicit, quod in spem resurrectionis christianorum corporibus famulatus diuinorum canticorum impendatur. Hoc aliam nobis ostendit differentiam inter rationem sepeliendi ethnicam & christianam. Ethnici suas habere solebant præficas, siue feminas conductas ad funus deplorandum. Quas ipse deridet LVCIANVS, introducens per prosopopœiam hominem mortuum hoc modo interrogantem: *Quid sibi vult ista tua lamentatio? Quid verberatio pectoris ad sonum tibiæ?* Et CHRYSOSTOMVS [u], rem agens magis serio, quosdam reprehendit, qui suo adhuc tempore huic gentili consuetudini adhærescebant, quibus edicit, nisi se emendent, fore, vt in eos extrema excommunicationis seueritate vtatur.

§. IX.

Loculos sertis floreis coronare haud permissum inter christianos, quamuis lumina ante eos portare non dubitarint.

GENTILES in pompa funebri cadauera sertis floreis coronare solebant, in signum victoriæ, quemadmodum id interpretatur CLEMENS ALEXANDRINVS [x], argumentum inde desumens, quo idola eorum mortuos tantum homines esse probet. TERTVLLIANVS [y] etiam coronarum funebrium

bus se, aut proximos aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in spe resurrectionis christianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorum.

(u) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1786. (p. 737. edit. Frf.) εἴ τινες τὰς θρηνούσας ταύτας μισθώσαιντο, πιστεύσατέ μοι λέγοντι, οὐκ ἄλλως γὰρ ἐρῶ, ἀλλ' ὡς ἔχω ὁ βουλόμενος ὀργιζέσθω, πολὺν αὐτὸν χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀπείρξω ὡς τὸν εἰδωλολάτρην. *Si quis has, quæ lamententur, conduxerit, mihi credite dicenti: non aliter enim dico, quam sum adfectus, qui velit irascatur; eum longo tempore arcebimus ab ecclesia, tamquam idololatram.*

(x) Clem. pædagog. lib. II. c. VIII. p. 213. edit. Oxon. Ἀγλαΐας δὲ ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον· ταύτῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν· ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. *Est autem corona tranquillitatis perturbatione vacuæ signum. Qua de caussa mortuos coronant; quemadmodum etiam idola, eo facto mortua esse adserentes.*

(y) Tertull. de coron. milit. c. X. Quid enim tam dignum Deo, quam quod in-

me-

meminit, ſed eas inter reliquas omnes damnat, quas contra in libro de *corona militis* ſcribit, vbi illas omnes ſuperſtitioſas eſſe docet, tamquam inter ethnicos vſitatas. Non deprehendimus hanc conſuetudinem a chriſtianis in ritibus funebribus adhibitam. Paganus ille apud MINVCIVM FELICEM hoc nomine [z] eos accuſat, *Coronas*, inquiens, *etiam ſepulcbris denegatis:* Et MINVCIVS [a] in reſponſione ſua accuſationem admittit, quando ait: *Nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis exanimi aut ſentienti facem, aut non ſentienti coronam, quum & beatus non egeat, & miſer non gaudeat floribus. At enim nos exſequias adornamus eadem tranquillitate, qua viuimus: nec adnectimus areſcentem coronam, ſed a Deo aeternis floribus viuidam ſuſtinemus.* Manifeſtum ex his eſt, chriſtianos non coronaſſe mortuos ſuos. Neque, ſecundum hanc lectionem MINVCII, facibus in exſequiis vti potuerunt. Hoc autem mirum videtur, quandoquidem certum eſt, tempore MINVCII eos ſæpius coactos fuiſſe noctu ſepelire. Quamobrem probabile eſt, vocabulum *facem* in textum irrepſiſſe: ſenſus enim & ſcopus argumenti id non requirit. Quomodocumque autem res ſe habet, in ſæculis ſequentibus chriſtiani non dubitarunt lumina & faces de die geſtare ante mortuos, tamquam ſymbolum victoriæ ac lætitiæ, quemadmodum ipſum CHRYSOSTOMVM antea [b] audiuimus huius ritus rationem explanare. Vt adeo aut chriſtiani hac cærimonia numquam dubitarint vti, aut dici oporteat, ipſis viſum eſſe in poſterioribus ſæculis eam inter ritus ſuos adoptare.

§. X.

Orationes funebres in præclarorum hominum laudem habitæ.

CADAVERE ad ſepulturæ locum ita deducto, moris erat, orationem funebrem in defuncti laudem habere, ſi quid ſingu-

dignum idolo. Quid autem tam dignum idolo, quam quod & mortuo? Nam & mortuorum eſt ita coronari: vel quoniam & ipſi idola ſtatim fiunt, & habitu & cultu conſecrationis, quæ apud nos ſecunda idololatria eſt.

(z) Minuc. pag. 35. (cap. XII. n. 6. p. 38. edit. Hall.)

(a) Ibid. p. 109. (cap. XXXVIII. n. 5. 6. p. 142. cit. edit.)

(b) Chryſoſt. homil. IV. in Hebr. cit. cap. II. §. VI. ſub litt. (b) pag. 41.

lare & eminens in eo esset, quod tamquam exemplum virtutis aliis commendari mereretur, vel dignum esset, vt in debitam meritorum illius memoriam gloriamque recitaretur. Non paucæ istiusmodi orationes adhuc exstant: Verbi gratia illa EVSEBII in funere *Constantini*; & istæ AMBROSII in obitu *Theodosii* ac *Valentiniani* & *Satyri* fratris sui; & illæ GREGORII NAZIANZENI in patris, *Cæsarii* fratris, & *Gorgoniæ* sororis funeribus; nec non illa GREGORII NYSSENI in obitum *Melitii*, episcopi *Antiocheni*, quam SOCRATES alicubi [c] ἐπικήδειον λόγον, *orationem funebrem*, & alibi ἐπιτάφιον [d] *epitaphium* appellat. Ad epitaphia HIERONYMI in *Nepotianum*, *Fabiolam* & *Paulam* alius sunt generis, vtpote solum priuatæ laudes, ab ipso ad perpetuandam eorum memoriam compositæ, non publice recitatæ, vt orationes funebres.

§. XI.

Vna cum psalmodia & vsitato officio ecclesiæ.

SIVE autem oratio funebris haberetur, siue non haberetur, reliquum ecclesiæ officium in mortuorum humatione celebrari solebat; vniuersum quidem officium, si funus efferretur ante meridiem, vbi eucharistiæ oblatio celebrari poterat; aut certe psalmodia & preces, si exsequiæ fierent a meridie. Psalmodia & preces fusius describuntur a personato DIONYSIO AREOPAGITA [e], qui populum Deo auctori victoriæ primum cantica gratiarum pro defuncto soluere dicit, quod ad optatum victoriæ brabium peruenerit, atque sibi similem sortem optare. Deinde præsulem peragere ad Deum precem & gratiarum actionem, quod largitus sit gratiam in cognitione Dei & christiana militia ad mortem vsque perseuerandi. Deinceps

(c) Socrat. lib. V. c. IX. τότε δὲ καὶ Μελίτιος ὁ τῆς Αντιοχείας ἐπίσκοπος ἀῤῥωστίᾳ περιπεσὼν, ἐτελεύτησεν, ὅτε καὶ τὸν ἐπικήδειον ἐπ' αὐτῷ λόγον ὁ ἀδελφὸς Βασιλείου Γρηγόριος ἐπεξῆλθεν. *Eodem tempore Meletius Antiochensis episcopus in morbum prolapsus, e viuis excessit: eiusque in laudem Gregorius Basilii frater orationem funebrem dixit.*

(d) Id. lib. IV. cap. XXVI. ἐπιτάφιον εἰς Μελίτιον τὸν Αντιοχείας ἐπίσκοπον ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει διεξῆλθε. *Orationem funebrem in laudem Meletii Antiochensis episcopi Constantinopoli recitauit.*

(e) Dionys. eccles. hierarch. cap. VII. p. 408. 409. 411.

vero diaconum promiſſa de reſurrectione, quæ diuinis ſcripturis inſerta ſint, recitare, iiſque conſona pſalmorum cantica concinere. Tum archidiaconum catechumenos dimittere, ſanctoſque iam defunctos commemorare, iiſque recens vita functum conſimili congregatione aggregandum cenſere, hortarique omnes, exemplum illius imitentur, beatumque in *CHRISTO* finem petant. Poſtea antiſtitem precem ſuper defuncto peragere, & diuinam bonitatem rogare, vt defuncto peccata omnia dimittat, quæ per humanam infirmitatem contracta ſint, eumque in lucem ſanctam ac viuorum regionem transferat & collocet in ſinu *Abrahæ*, *Iſaac* & *Iacob*, in loco, a quo dolor & triſtitia gemituſque aufugiunt. Hac precatione finita, antiſtitem defuncto dare oſculum pacis, eumque oleo perfundere, atque ita corpus mandare terræ. Nulla heic euchariſtiæ, in hoc officio celebratæ, fit mentio, in aliis autem ſcriptoribus reperitur. Et duæ poſteriores cærimoniæ dandi oſculum pacis & perfundendi oleo, quodammodo peculiares ſunt huic auctori, & prior earum expreſſis verbis prohibita eſt in aliis quibuſdam regulis ſepeliendi. Hymni autem & pſalmodia, accommodarum partium ſcripturæ lectio & preces partem officii funebris conſtituunt in omnibus eccleſiis. HIERONYMVS [f] exſequias *Fabiolæ* hunc in modum deſcribit: *Sonabant pſalmi, & aurata templorum tecta reboans in ſublime quatiebat alleluiah.* Ita quoque in funere *Paulæ* [g], non ſolum in ipſa via, dum agmine inſtructo illud duxerint, ſed in media quoque eccleſia pſalmos cantatos eſſe adfirmat. Concilia *Africana* ſimiliter de precibus in exſequiis loquuntur: Quæ preces παραθέσεις, & *commendationes* [h] vocantur, vtpote quibus vtebantur, quum defunctorum cadauera terræ committe-

(f) Hieron. epitaph. Fabiol. cap. IV.

(g) Id. epitaph. Paulæ epiſt. XXVII. Alii choros pſallentium ducerent in media eccleſia &c.

(h) Concil. Mileuit. can. XII. Placuit, vt preces vel orationes ſeu miſſæ, quæ probatæ fuerint in concilio, ſiue præfationes, ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino ducantur in eccleſia, niſi quæ a prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in ſynodo fuerint, ne forte aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus ſtudium ſit compoſitum.

 rent.

rent. Et hæ tales iubentur esse, quæ in synodo sint probatæ, ne forte aliquid contra fidem per ignorantiam in officia ecclesiæ irrepat. Hoc psalmodiam & preces officii funebris in ecclesia partem semper fuisse satis abunde demonstrat.

§. XII.

Interdum oblatio eucharistiæ celebrata.

Et quandocumque opportunum & commodum tempus erat, sacra etiam eucharistia istis ritibus addebatur. Hoc est, si exsequiæ hominis defuncti fierent ante meridiem, quod solum opportunum & commodum tempus erat celebrandæ eucharistiæ, quia non nisi a ieiunantibus recipi debebat. Hæc distinctio in concilio *Carthaginensi* tertio [*i*] facta est, quod primum decernit: *Sacramenta altaris non nisi a ieiunis celebrentur.* Et deinde addit: *Si aliquorum promeridiano tempore defunctorum, siue episcoporum, siue ceterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, iam pransi inueniantur.* Hoc manifesto indicat, communionem generatim in exsequiis celebratam esse hoc æuo, ad minimum in ecclesia *Africana*, nisi forte aliqua temporis circumstantia interueniens aliter fieri iusserit. Vnde POSSIDIVS [*k*] pro *Augustini* commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum esse ait. Atque ita AVGVSTINVS [*l*] ipse pro *Monica* matre sua oblatum esse dicit sacrificium pretii siue redemtionis nostræ, sicut fieri consueuerit, priusquam cadauer deponeretur. Hinc est, quod VICTOR VTICENSIS [*m*] populum *Africæ*, quum omnis clerus in barbara *Vandalorum* persequutione expulsus esset, introducat sic conquerentem: *Qui nos sollemnibus orationibus sepulturi sunt morientes?* Ne autem hunc morem *Africæ* peculiarem fuisse existimemus, PAVLINVS [*n*] ita *Ambrosium* illucescente paschatis die, peractis

(*i*) Concil. Carth. III. can. XXIX.

(*k*) Possid. vit. August. cap. XIII. Pro eius commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum est & sepultus est.

(*l*) Aug. confess. lib. IX. cap. XII. Quum offerretur pro ea sacrificium pretii nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut fieri solet &c.

(*m*) Victor. Vtic. de persec. Vandal. lib. II. bibl. patr. tom. VII. p. 600. (tom. VIII. p. 682. b. edit. Lugd. MDCLXXVII.)

(*n*) Paulin. vit. Ambros. Illucescente die dominico, quum corpus illius, peractis

sacra-

sacramentis diuinis, sepultum esse narrat. Similem in modum EVSEBIVS [o] *Constantini* imperatoris describit exsequias. Ministros Dei diuini cultus cærimonias precationibus peregisse dicit. Ne vero hæc pro solis precibus accipiamus, addit, illos eum diuinis cærimoniis ac mystico sacrificio & sanctorum precum communione honorasse. Ita AMBROSIVS in funere *Valentiniani* factum esse, in oratione de obitu illius docet, *Date*, inquiens [p], *manibus sancta mysteria: Pio requiem eius poscamus adfectu.* Atque ita EVODIVS [q] se pium notarium suum sepeliisse dicit. *Exsequias*, inquit, *præbuimus satis honorabiles & dignas tantæ animæ: nam per triduum hymnis dominum collaudauimus super sepulchrum ipsius & redemtionis sacramenta tertio die obtulimus.*

§. XIII.

Cum specialibus precibus pro defunctis.

HOC autem eo commodius fiebat, quia in officio eucharistico, ex istorum temporum consuetudine, sollemnis commemoratio mortuorum in genere fiebat & preces pro illis offerebantur Deo; aliæ quidem eucharisticæ pro eorum liberatione ex huius mundi adflictionibus; aliæ vero per modum deprecationis, vt Deus animam eorum recipiat in locum requiei & beatitatis; vt humanas eis aberrationes condonet, nec peccata quotidianæ incursionis imputet, quæ in optimo quoque reliqua sint ex naturæ imbecillitate & labe: vt spem eorum augeat, & tandem ad perfectam consummationem cum omnibus sanctis suis per gloriosam resurrectionem perducat. Quæ preces omnes, vt alio loco [*] copiosius demonstrauimus, spectare nullo modo potuerunt ad recentius omni fundamento destitutum dogma de igne purgatorio, sed ex aliis, illud quam longissime superantibus, rationibus fiebat. Quum autem sensui atque opinionibus istorum temporum essent consentaneæ,

sacramentis diuinis, de ecclesia leuaretur portandum ad basilicam Ambrosianam &c.

(o) Euseb. vit. Constantin. lib. IV. cap. LXXI. Τὰ τῆς ἐνθέου λατρείας, δι' εὐχῶν ἀπεπλήρουν --- μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον καὶ κοινωνίας ὁσίων ἀπολαῦον εὐχῶν.

(p) Ambros. de obitu Valent. p. 12.

(q) Ap. Augustin. epist. CCLVIII.

(*) Lib. XV. cap. III. §. XVII. vol. V. p. 338.

offi-

officio communionis tanto lubentius in exsequiis vtebantur propter hasce preces, quæ in illo semper offerebantur Deo pro omnibus viris ac feminis defunctis, quibus animam illius speciatim adnumerabant, quem tum mandabant terræ. Siue autem communionem sacram in exsequiis haberent, siue non haberent, preces tamen numquam non habebant, quemadmodum ex paullo ante memoratis canonibus *Carthaginensibus* & *Mileuitanis*, de earum vsu præcipientibus, manifestum est. Et in his precibus, si nulla esset communio, animam defuncti in specie Deo commendabant, vnde hasce preces specialius *παραθέσεις*, *commendationes* dictas esse probabile est. Præterea orare pro illis solebant precibus priuatis & iaculatoriis, vti exempla reperimus in diuersis AMBROSII orationibus funebribus in *Theodosium*, *Valentinianum* & *Gratianum* imperatores, & in suum ipsius fratrem *Satyrum*, & in GREGORII NAZIANZENI sermone funebri in fratrem *Cæsarium*, nec non in priuatis AVGVSTINI precibus pro matre *Monica*: Vt ne mentionem faciamus precum, pro illis factarum in anniuersariis commemorationis diebus. Vna aliqua ex hisce precationum, in exsequiis recitari solitarum, formulis adhuc superest in *constitutionibus* sic dictis *apostolicis*, quam hoc loco eo lubentius interpono, quia planissime ostendit, nihil in hisce precibus reperiri, quod vllo modo ad ignem purgatorium referri possit, sed plane contrarium, nempe, quod anima defuncti statuatur ire ad locum requiei & beatitatis in sinu *Abrahæ*. Formula ista sic habet: Primum diaconus [r] ait: *Pro fratribus, qui in CHRISTO requieverunt, oremus; vt hominum amans Deus, qui animam defuncti suscipit, ei remittat omne peccatum voluntarium ac non voluntarium, & propitius clemensque factus collocet eum in regione piorum, quiescentium in sinu Abrahami, Isaaci & Iacobi, cum omnibus, qui a seculo placuerunt Deo, atque eius voluntatem fecerunt; vnde aufugit dolor, tristitia & gemitus.* Postea episcopus etiam precationem facit verbis se-

(r) Constitut. apost. lib. VIII. c. XLI. *Ὑπὲρ ἀναπαυσαμένων ἐν χριςῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, ὁ προσδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, παρίδῃ αὐτῷ πᾶν ἁμάρτημα ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ ἵλεως καὶ εὐμενὴς γενόμενος, κατατάξῃ εἰς χώραν εὐσεβῶν, ἀνειμένων εἰς κόλπον Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων, καὶ ποιησάντων τὸ θέλημα* quen-

quentibus: *Qui natura es immortalis ac fine carens; a quo cuncta immortalia & mortalia orta sunt; qui animal rationale hominem, ciuem mundi, in fabricatione effecisti mortalem, & resurrectionem promisisti; qui Henochum & Eliam non siuisti mortis experimentum capere: Deus Abrahami, Deus Isaaci & Deus Iacobi; non tamquam mortuorum, sed tamquam viuentium es Deus; quia cunctorum animæ apud te viuunt & spiritus iustorum in manu tua sunt, quos non tanget cruciatus; omnes enim sanctificati sub manibus tuis sunt: ipse & nunc respice super seruum hunc, quem selegisti & adsumsisti in aliam sortem; & condona ei, si quid volens aut inuitus deliquit; atque angelos ei exhibe placidos; atque colloca eum in sinu patriarcharum, prophetarum, apostolorum, omniumque qui tibi a sæculo placuerunt; vbi non est tristitia, dolor, gemitus, immo locus piorum sedatus, & pariter quieta terra rectorum, eorumque qui in ea vident gloriam CHRISTI tui; per quem tibi gloria, honor, cultus, actio gratiarum, adoratio, in sancto spiritu, in sæcula, Amen.*

TVM episcopus pro præsentibus orat, dicens, *Saluum fac, domine, populum tuum & benedic hæreditati tuæ, quam acquisiuisti pretioso CHRISTI tui sanguine; pasce illos sub dextra tua; protege illos sub alis tuis; & tribue illis, vt certamen bonum certent, cursum consumment, fidem seruent, absque mutatione, culpa & crimine; per domi-*

αὐτῷ· ἔνθα ἀπέδρα, ὀδύνη, καὶ λύπη καὶ στεναγμός· --- καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω· ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἀτελεύτητος, παρ᾽ ὃ πᾶν ἀθάνατον καὶ θνητὸν γέγονεν· ὁ τὸ λογικὸν ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, τὸν κοσμοπολίτην, θνητὸν ἐν κατασκευῇ ποιήσας, καὶ ἀνάστασιν ἐπαγγειλάμενος· ὁ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἡλίαν θανάτου πεῖραν μὴ ἐάσας λαβεῖν· ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακὼβ, οὐχ ὡς νεκρῶν, ἀλλ᾽ ὡς ζώντων θεὸς εἶ· ὅτι πάντων αἱ ψυχαὶ παρὰ σοὶ ζῶσι, καὶ τῶν δικαίων τὰ πνεύματα ἐν τῇ χειρί σου εἰσιν, ὧν οὐ μὴ ἅψηται βάσανος· πάντες γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σου εἰσίν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω, καὶ προσελάβου εἰς ἑτέραν λῆξιν, καὶ συγχώρησον αὐτῷ, εἴ τι ἑκὼν ἢ ἄκων ἐξήμαρτε, καὶ ἀγγέλους εὐμενεῖς παράστησον αὐτῷ, καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ὅπου οὐκ ἔνι λύπη, ὀδύνη καὶ στεναγμὸς, ἀλλὰ χῶρος εὐσεβῶν ἀνειμένος, καὶ γῆ εὐθείων συνανειμένη, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὁρώντων τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ σου· δι᾽ οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, εὐχαριστία, προσκύνησις, ἐν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. --- καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω ὑπὲρ αὐτῶν, λέγων τοιάδε· σῶσον, κύριε, τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου· ποίμανον αὐτοὺς ὑπὸ τὴν δεξιάν σου, καὶ σκέπασον αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγάς σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι καλὸν, τὸν δρόμον τελέσαι, τὴν πίστιν τηρῆσαι ἀτρέπτως, ἀ-

num nostrum Iesum Christum dilectum filium tuum; cum quo tibi gloria, honor & veneratio, atque sancto spiritui, in secula, Amen.

HAE preces pro mortuis non ideo factæ, quasi cum *Romanensibus* animas eorum in igne purgatorio, vel alio quocumque loco cruciatus hærere crediderint, sed ex contraria prorsus ratione, videlicet quod eas per sanctos angelos in locum requiei, in sinum patriarcharum, apostolorum & prophetarum conductas statuerint. Quod firmissimo nobis argumento est, ecclesiæ tunc temporis ignem purgatorium, quo mortui per multa tempora post mortem torqueri dicuntur, omnino ignotum fuisse. Omnes autem preces illius ex alia ratione proficiscebantur, quæ dogma de igne purgatorio subuertit, quando animas defunctorum in statu requiei & beatitatis statim collocari credebat.

§. XIV.

Corrupta consuetudo dandi mortuis osculum pacis & eucharistiam, per vetustos canones correcta & emendata.

DVM de precibus pro mortuis & de eucharistiæ administratione in exsequiis loquimur, non prætereunda silentio est corrupta quædam consuetudo, quæ per ignorantiam & superstitionem in quibusdam locis inuecta, seuere autem per canones prohibita est. Hæc consuetudo erat dandi mortuis osculum pacis & eucharistiam. Hæc speciem pietatis habebat & sine dubio orta est ex laudabili consuetudine celebrandi eucharistiam in exsequiis, ad quam probandam etiam facit. At non nisi cœcæ superstitionis effectus erat. Et propterea licet fictus auctor sub nomine DIONYSII AREOPAGITAE [s] de consuetudine dandi defunctis osculum pacis cum approbatione loquatur: tamen quum hæc consuetudo, vna cum ritu dan-

μέμπτως, ἀνεγκλήτως, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός· μεθ᾽ οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

(s) Dionys. eccles. hierarch. cap. VII. p. 408. εἶτα προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης, εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ᾽ αὐτῷ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, αὐτός τε ὁ ἱεράρχης **ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον**, καὶ μετ᾽ αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. *Tum accedens diuinus antistes precem super eo sacratissimam peragit, qua finita, ipsemet antistes* defunctum salutat & *cum illo præsentes omnes.*

di

di mortuis eucharistiam, in *Galliam* circa annum DI XXVIII inuehi cœpisset, concilium *Antissiodorense* canonem aduersus eam in hæc verba promulgauit [t]: *Non licet mortuis nec eucharistiam nec osculum tradi.* Corrupta consuetudo dandi eucharistiam mortuis introduci cœpta erat aliquanto ante ætatem AVGVSTINI. Verum ille & reliqui patres, qui in concilio *Carthaginensi* tertio conuenerant, ei sese opponebant [u], interdicentes ignorantibus & infirmis presbyteris, quorum stultitia hæc praxis inualuerat, ne amplius eam fouerent, populumue in istiusmodi erroneas inducerent opiniones, vt eucharistiam mortuis dandam esse sibi persuaderent: quum dictum sit a domino: *Accipite & edite:* cadauera autem nec accipere possint nec edere. Iidem illi mortuos sacramenta etiam baptismi recipere posse existimabant: quasi peculiaris quadam virtus atque efficacia ipsis externis sacramentorum elementis insit, sine sensu & fide in recipiente. Qui errores a CHRYSOSTOMO [x] etiam redarguuntur; & ille dandi mortuis eucharistiam specialius a concilio *Trullano* [y]. Quæ omnia ostendunt, errorem fuisse, cui multi populi superstitiosi adhæserint; nulla tamen auctoritate in ecclesia eum publice permissum vel confirmatum esse. Mos consepeliendi mortuis eucharistiam (qui tantopere inualuit in ecclesia *Romanensi*) posteriorum tantum sæculorum novatio est, cœpta a *Benedicto* monacho, sine vllo præuio exemplo in vetustis ecclesiæ monumentis, quemadmodum occasionem habui ostendendi libro quodam anteriore [*]. Progrediamur itaque ab hisce corruptis consuetudinibus ad ritus magis approbatos ecclesiæ.

(t) Concil. Antissiodor. can. XII.

(u) Concil. Carthag. III. c. VI. Placuit, vt corporibus defunctorum eucharistia non detur. Dictum est enim a domino, Accipite & edite: Cadauera autem nec accipere possunt nec edere Cauendum est etiam, ne mortuos baptizari posse fratrum infirmitas credat, quum eucharistiam mortuis non dari animaduerterint.

(x) Chrysost. homil. XL. in 1 Cor. p. 668. (p. 449. edit. Francof.) Vid. lib. XV. cap. IV. §. XIX. vol. V. p. 425.

(y) Concil. Trull. can. LXXXIII. ibid.

(*) Lib. XV. cap. IV. §. XX.

 §. XV.

§. XV.

Eleemosynæ communiter additæ precibus pro defunctis.

ELEEMOSYNAE tamquam aptæ ſemper precum comites, iam viuentibus pro mortuis opportuniſſime dari credebantur. *Vis mortuum honorare*, inquit CHRYSOSTOMVS [z], *fac eleemoſynas.* Et alio loco [a]: *Cur poſt mortem tuorum pauperes conuocas: cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obſecras? Non ignoro, te reſponſurum, vt defunctus requiem adipiſcatur, vt propitium iudicem inueniat.* Hanc conſuetudinem paullo poſt laudat & diuites ad eam hortatur, qui hæredes ſuos ſepeliant: *Si multæ barbaræ gentes vna cum defunctis res eorum cremare ſolent, quanto æquius defuncto tuo filio tua tradere potes: non vt in cinerem redigantur, ſed vt glorioſum magis illum reddant. Putas eum maculis inquinatum abiiſſe, da ipſi ſua, vt illis ſe a maculis abſtergat: putas, in iuſtitia ipſum deceſſiſſe, præbe ipſi tua ad mercedis & retributionis adiectionem.* HIERONYMVS hoc nomine laudat *Pammachium* [b], *Ceteri mariti*, inquiens, *ſuper tumulos coniugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floreſque purpureos, & dolorem pectoris his officiis conſolantur. Pammachius noſter ſanctam fauillam oſſaque veneranda eleemoſynæ balſamis rigat.*

§. XVI.

Et quotannis in anniuerſariis commemorationis defunctorum diebus repetitæ.

NONNVLLI haſce eleemoſynas quotannis in anniuerſaria commemorationis defuncti die repetebant. Hiſce temporibus commune facere ſolebant conuiuium, religioſos cum ſacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero, egenos & pauperes, pupillos & viduas, vt fieret feſtiuitas in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebrabant,

(z) Chryſoſt. homil. LXI. in Ioan. (p. 401. edit. Frf.) *βέλει τιμῆσαι τὸν ἀπελθόντα; ἑτέρως τίμησον, ἐλεημοσύνας ποιῶν.*

(a) Id. homil. XXXII. in Matth. p. 307. (p. 371. edit. Frf.) *τί μετὰ ταῦτα πένητας καλεῖς; καὶ παρακαλεῖς ἱερέας εὔξασθαι; ἵνα εἰς ἀνάπαυσιν ἀπέλθῃ, φησὶν, ὁ τετελευτηκὼς, ἵνα ἵλεω σχῇ τὸν δικαστήν.* Pag. 374. d. *εἰ γὰρ καὶ βάρβαροι συγκατακαίουσι τοῖς ἀπελθοῦσι τὰ ὄντα, πολλῷ μᾶλλον σὲ συναποστεῖλαι τῷ τετελευτηκότι δίκαιον τὰ αὐτοῦ· οὐχ ἵνα τέφρα γένηται, καθάπερ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἵνα πλείονα τούτῳ περιβάλλῃ δόξαν· καὶ εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθεν, ἵνα τὰ ἁμαρτήματα λύσῃ· εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα προσθήκη γένηται τοῦ μισθοῦ καὶ ἀντιδόσεως.*

(b) Hieron. epiſt. XXVI. ad Pammach. de obitu vxoris, cap. II.

ſibi

sibi autem efficeretur in odorem suauitatis in conspectu Dei, quemadmodum personatus ORIGENES in *Iobum* [c] loquitur. CHRYSOSTOMVS [d] homines huius consuetudinis maiorem rationem habere dicit, quam aliarum, quæ maioris sint momenti. Si filii aut fratris defuncti memoriam agant, eos pungi a conscientia, si non morem impleuissent & pauperes vocassent. Sed aliis temporibus, etiam si *CHRISTI* faciant commemorationem, ipsos pauperes despicere & non exhorrescere.

§. XVII.

Quod autem sæpius in magnos abusus degenerauit, de quibus querelæ factæ tamquam nihilo melioribus, quam sint parentalia gentilium.

ATENIM VERO hoc sæpius in magnos degenerauit abusus. Nonnulli enim cibi potionisque pauperibus dandæ loco, occasionem captabant indulgendi comessationibus. Quod vitium est, quod tam acerbe in gentilium parentationibus vituperat TERTVLLIANVS [e], quando epulas eis obiectat, quibus ad defunctorum busta ita intemperanter indulgeant, vt inde redeant dilutiores, gulosissime eos nutrientes, quos antea in speciem quidem religiose, sed re vera atrocissime exusserint. In tribus prioribus sæculis nemo omnium gentilium hoc crimen in christianos retorquere poterat: Quarto autem sæculo tanta a quibusdam vitia tali occasione committebantur, vt *Manichæi* tempore AVGVSTINI id obiectarent catholicis, resque adeo in publicum nota erat, vt AVGVSTINVS eam fateri cogeretur. *Noui*, inquiebat [f], *multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant & epulas cadaueribus exhibentes super sepultos se*

(c) Origen. in Iob. lib. III. p. 437. (p. 274. h. edit. Paris. MDCIIII.)

(d) Chrysost. homil. XXVII. in 1 Cor. p. 565. (pag. 296. edit. Frf.). *ἀνάμνησιν τοῦ Χριστοῦ ποιεῖς, καὶ πένητας παρορᾷς, καὶ οὐ φρίττεις; ἀλλ' εἰ μὲν υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ τετελευτηκότος ἀνάμνησιν ἐποίεις, ἐπλήγης ἂν ὑπὸ τοῦ συνειδότος, εἰ μὴ τὸ ἔθος ἐπλήρωσας, καὶ πένητας ἐκάλεσας.*

(e) Tertull. de testimon. animæ cap. IV. Quando extra portam cum obsoniis & mattæis tibi potius parentans ad busta recedis, aut a bustis dilutior redis. Id. de resurrect. carn. cap. I. Ipsos defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit.

(f) Augustin. de morib. eccles. cap. XXXIV.

ipsos sepeliant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. Dicit autem, ecclesiam hos mores condemnare & istiusmodi homines tamquam malos filios corrigere studere. De eadem re iterum in epistola quadam, ad *Aurelium* episcopum *Carthaginensem* data [*g*], queritur, vbi hasce oblationes pro defunctis ita fieri cupit, vt ne sint sumtuosæ & in ebrietates ac comessationes degenerent. Et si quid pecuniæ hoc intuitu oblatum fuerit, vt ex primitiuo scopo & intentione istiusmodi oblationum in præsenti pauperibus erogetur. Tales oblationes ecclesia libenti semper animo accepit, ad alias autem quascumque nullum vmquam est cohortata [*h*]. Auctor libri *de duplici martyrio* sub nomine CYPRIANI [*i*], qui longo post AVGVSTINVM tempore scripsit, similem animaduersionem in plebis *Africanæ* intemperantiam habet. *Temulentia*, inquit, *adeo communis est Africæ nostræ, vt propemodum non habeant pro crimine. Annon videmus ad martyrum memorias christianum a christiano cogi ad ebrietatem? An hoc leuius crimen ducimus, quam hircum immolare Baccho?* Sed hac de re diximus libro quodam antecedente [*k*] fusius, vbi

(*g*) Augustin. epist. LXIV. ad Aurelium. Quoniam istæ in cœmiteriis ebrietates & luxuriosa conuiuia, non solum honores martyrum a carnali & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum, mihi videtur facilius illie dissuaderi posse istam fœditatem ac turpitudinem, si & de scripturis prohibeatur, & oblationes pro spiritibus dormientium, quas vere aliquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint sumtuosæ, atque omnibus petentibus sine typho & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget. Ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non leuem cordis dolorem, & id celebrabitur in ecclesia, quod pie & honeste celebratur. Conf. homil. CI. de diuersis.

(*h*) Vid. concil. Carth. IV. can. XCV. Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

Concil. Vaseni. I. can. IV. Qui oblationes defunctorum fidelium detinent, & ecclesiis tradere demorantur, vt infideles sunt ab ecclesia abiiciendi: quia vsque ad exinanitionem fidei peruenire certum est hanc diuinæ pietatis exacerbationem: qua & fideles de corpore recedentes votorum suorum plenitudine, & pauperes collatu alimoniæ & necessaria sustentatione fraudantur. Hi enim tales, quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei habendi sunt, cetera.

(*i*) Cyprian. de duplici martyrio p. 42. (p. 560. lin. 1. seq. edit. Paris. MDCXLVIII.)

(*k*) Lib. XX. cap. VII. §. X. vol. IX. pag. 147.

occa-

occaſionem habuimus in eadem animaduertendi vitia, a quibuſdam ad monumenta martyrum in anniuerſariis eorum commemorationibus commiſſa. Reuertimur iam ad ritus funebres veteris eccleſiæ.

§. XVIII.

Decens moderati doloris teſtatio in funeribus non prohibita, ſed gentilis conſuetudo conducendi præficas ad deplorandum funus, a veteribus grauiter vituperata.

MODERATVS luctus ex amicorum amiſſu decenter quidem declaratus, res ita naturalis per ſe atque inſita in animis mortalium eſt, & cum ipſo gaudio ac fide hominis chriſtiani tam bene conſiſtere poteſt, vt veteres ne quidquam contra iſtiuſmodi doloris teſtationem in funere dixerint. Duo autem maximopere improbabant vituperabantque grauiter; primum quidem immoderatum luctum, vtpote characteri & profeſſioni hominis chriſtiani minime conuenientem, cuius conuerſatio iam in cælo, ipſiuſque ſpes & exſpectatio non minor ſit, quam corona & regnum poſt mortem; quem proinde non oporteat lugere ſupra modum, ſed cum miſtura gaudii, quod amicus quidam ante ſe ad cælum abierit ad anticipandam eius poſſeſſionem. Alterum, quod improbabant, gentilis conſuetudo erat conducendi feminas ad deplorandum funus & edendum immodicum inſolitumque clamorem ante defunctum, cum laceratione crinium multiſque aliis ridiculis luctus indiciis. Præcipua earum *Romanis* dicebatur *præfica*, eo quod reliquis præficeretur, vt modum illis daret plangendi, quemadmodum eas ex VARRONE, OVIDIO, SEXTO POMPEIO, NONIO MARCELLO aliiſque *Romanis* auctoribus deſcribit IOANNES ROSINVS [l]. Hoc vero veteres chriſtiani maximopere impro-

(l) Roſin. lib. III. c. XXXI. p. 506. *Præfica*] Terentius Varro] lib. de lingua latina: Præfica, vt Aurelius ſcribit, mulier ab luctu, quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Ariſtoteles ſcribit, in libro, qui ſcribitur *νόμιμα βαρβαρικά*, quibus teſtimonium eſt, quod Fretum eſt Næuii.

Hoc quidem hercle opinor præfica eſt:
Nam mortuos collaudat.

Claudius ſcribit, ea quæ præficeretur ancillis, quemadmodum lamentarentur

ba-

babant, in illudque tamquam mere gentilem consuetudinem acriter inuehebantur. *Nemo defunctos ploret*, inquit CHRYSOSTOMVS[m], *nemo lugeat, nemo mortem CHRISTI, qua mors superata est, calumnietur. Quid frustra fles, si mortem in somnum redactam esse credis? Quid te cædis & luges? Si enim gentiles id faciunt, ridendi sunt; si autem fidelis pariter ac infidelis hac in re peccat, quid respondebit? quamnam veniam petere audebit, præsertim longis temporibus postea, quum iam nemo christianorum de resurrectione ambigat? Tu vero sedulo studes delictum hoc quasi amplificare, & incitatrices fletus mulieres conuocas, quarum flebili cantu incendatur atque inflammetur vehementius ægritudo tua: nec Paulo dicenti auscultas, Quæ consonantia est Christo ac Belial, vel quæ pars fideli cum infideli?* Deinde pergit monstrosam stultitiam & absurdam huius cærimoniæ rationem multis argumentis ostendere, cunctisque leuibus rationibus, quas istiusmodi christiani ad excusandam hanc christiano homine minime dignam praxin adlegent, respondet. Alio loco [n] adhuc acrius eos reprehendit, *Quando video*, inquiens,

tur, præfica est dicta: vtrumque ostendit, a præfectione præficam dictam. Plautus in truculento:

Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica.

Sext. Pompeius: Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ. Nonius Marcellus: Præficæ, inquit, dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, vt & flerent & fortia facta laudarent. Lucilius XII. Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ multo, & capillos scindunt & clamant magis.

Id. lib. V. c. XXXIX. pag. 992. Adhibebantur etiam præficæ, quas Sext. Pompeius ait, mulieres fuisse, ad lamentandum mortuum conductas, quæ darent ceteris modum plangendi, vnde etiam nomen habeant, quasi quæ huic rei sint præfectæ, cetera.

(m) Chrysost. homil. XXXII. in Matth. p. 306. (p. 371. edit. Francof.) *Μηδεὶς κοπτέσθω λοιπὸν, μηδὲ θρηνείτω, μηδὲ τὸ κατόρθωμα τοῦ Χριστοῦ διαβαλλέτω· καὶ γὰρ ἐνίκησε τὸν θάνατον· τί τοίνυν περιττὸν θρηνεῖς; ὕπνος τὸ πρᾶγμα γέγονε, τί ὀδύρῃ καὶ κλαίεις; τοῦτο γὰρ εἰ καὶ Ἕλληνες ἐποίουν, καταγελᾶν δεῖ· ὅταν δὲ ὁ πιστὸς ἐν τούτοις ἀσχημονῇ, ποία ἀπολογία; τίς ἔσται συγγνώμη τοιαῦτα ἀνοηταίνουσι, καὶ ταῦτα μετὰ χρόνον τοσοῦτον καὶ σαφῆ τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν; σὺ δὲ ὥσπερ αὐξῆσαι τὸ ἔγκλημα σπεύδων, καὶ θρηνῳδὰς ἡμῖν ἄγεις Ἑλληνίδας γυναῖκας, ἐξάπτων τὸ πένθος, καὶ τὸν κάμινον διεγείρων, καὶ οὐκ ἀκούεις τοῦ Παύλου λέγοντος· τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;*

(n) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1784.

qui

qui fiunt in foro planctus & eiulatus propter e viuis excedentes; vlulatusque & lamentationes, & alia, quæ fiunt indecore: Credite, me pudet Græcorum & hæreticorum, qui vident, & nos omnes, vt semel dicam, irrident. Nam quidquid de cetero dixero, frustra dicam philosophans de resurrectione. Quamobrem? Quoniam non, quæ a me dicuntur, attendunt Græci; sed quæ a nobis fiunt. Statim enim dicent: Quando poterit ex his quisquam mortem despicere, qui ne potest quidem alium videre mortuum. Pulchra sunt, quæ dicta sunt a Paulo & digna cœlis Deique benignitate. Quid enim dicit? Et liberauit eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti. Sed non finitis nos hæc cernere, per ipsa facta vobiscum pugnantes. Ostende mihi eum, qui in ipso motu animi & in eo, quod accidit, philosophatur & tunc credam resurrectionem. Ita gentiles per elegantem prosopopœiam introducit differentes, vt istiusmodi christianos, si fieri possit, pudefactos ad magis virilem agendi rationem hac in re perducat. Addit, capillos vellere & eiulare, tantum crimen & dedecus esse, vt, si fieret, quod oporteret, eos qui sint huiusmodi, longo tempore arceri oporteret a liminibus ecclesiæ, vtpote resurrectionem re ipsa negantes. In summa, ex auctoritate episcopali illis edicit, si quis in praua ista consuetudine conducendi feminas gentiles ad lamentandum mortuum perstiterit, eum longo tempore se arciturum ab ecclesia tamquam idololatram. Nam si *Paulus* auarum vocet idololatram, multo magis eum, qui super fidelem ea introducat, quæ sint idololatrarum. Exinde seuere illis interdicit, ne istiusmodi ethnicas mulieres in funere ad lamentandum mortuum amplius adhibeant, nisi minas ad effectum deduci & censura ecclesiastica adfici velint. Ex quibus (vt ne eis immoremur, quæ aliis locis [o] dicit, nec quæ ab aliis dicuntur scriptoribus) fa-

(o) Chrysost. homil. VI. in 1 Thess. (p. 312. 313. edit. Frf.)
Id. homil. XXIX. de dormientibus. tom. V. p. 423. (p. 377. edit. Francof.) οὐ τὴν ἀθυμίαν ἀλλὰ τὴν ἐπίτασιν τῆς ἀθυμίας ἀναιρῶ· τὸ μὲν γὰρ ἀθυμεῖν, τῆς φύσεως· τὸ δὲ πέρα τοῦ μέτρου τοῦτο ποιεῖν, μανίας καὶ παραφροσύνης καὶ γυναικώδους ψυχῆς· ἄλγησον, δάκρυσον, ἀλλὰ μὴ ἀποδυσπετήσῃς, μηδὲ δυσχεράνῃς, μὴ ἀγανακτήσῃς· — δάκρυσον, ὡς ὁ δεσπότης σου ἐδάκρυσε τὸν Λάζαρον, μέτρα τιθεὶς ἡμῖν καὶ κανόνας καὶ ὅρους ἀθυμίας, οὓς ὑπερβαίνειν οὐ δεῖ. κ. τ. λ. *Tristitiam non tollo, sed tristitiæ vehementiam tollo. Nam mærere naturale est, sed supra modum mærere, insani, amentis ac muliebrem animam gerentis est.*

cile iudicare possumus, quantus abusus hæc indecens lugendi ratio in ecclesia credita fuerit.

§. XIX.

Nouemdiale *gentilium*, *tamquam praxis superstitiosa, reiectum.*

GENTILES aliam habebant consuetudinem repetendi luctum suum tertio, septimo & nono die, quæ speciatim dicebatur *nouemdiale*: Et nonnulli addebant vicesimum, tricesimum & quadragesimum, non sine superstitiosa opinione de hisce particularibus diebus, vbi defunctorum manibus lac, vinum, serta & flores offerre solebant, quemadmodum antiquitatum *Romanarum* scriptores [p] nobis narrant. Nonnihil huius superstitionis, demto sacrificio, adhuc residuum erat inter rudiores christianos tempore AVGVSTINI. Loquitur enim de quibusdam, qui defunctorum suorum respectu *nouemdiale* celebrent, quibus illud interdicendum existimat. *Nescio*, inquit [q], *vtrum inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dies, quod apud Latinos NOVEMDIALE appellant. Vnde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui christianorum istum in mortuis suis numerum seruant, qui magis est in gentilium consuetudine.* Non videtur significare, quod exacte hanc consuetudinem obseruarint, vti quidem gentiles; sed quod potius superstitiosi fuerint in obseruandis nouem diebus luctus, cuius rei nullum exemplum detur in scripturis. Alia ratio erat continuandi officia funebria per tres dies continuos, quæ licita erat apud

Mœre, lacrima, at vide ne stomacheris, ne impatienter mortuum requiras. -- Lacrima, sed vt dominus tuus Lazarum luxit, qui nobis regulam modumque ac fines doloris constituit, quos egredi non licet. Conf. supra §. VIII. sub litt. (l) pag. 55. seq.

(p) Rosin. antiquit. lib. V. cap. XXXIX. p. 997. Ceterum cum nonnulli essent, qui suorum vel propinquorum vel amicorum minus desiderium ferre possent, tertium, septimum, nonum, & quidam vicesimum, tricesimum & quadragesimum, non sine quadam numerorum religione dies defunctorum manibus & memoriæ statuebant: vnde parentationes, feralia, nouemdialia, decennalia, vicenalia, tricennalia, &c. originem traxerunt, quæ omnia tum lacte, & vino, tum sertis & floribus, tum aliis rebus ab antiquis celebrabantur.

(q) Augustin. quæst. CLXXII. in genes. (tom. IV. p. 125. edit. Basil. MDLXIX.)

chri-

christianos, quia nihil in se habebat, nisi eumdem Dei cultum repetitum. Ita EVODIVS scribens ad AVGVSTINVM [r], & narrans, quo funere elatus sit pius quidam iuuenis, qui ij sius notarius fuerat, ait: *Exsequias praebuimus satis honorabiles & dignas tantae animae: Nam per triduum hymnis Dominum collaudauimus super sepulchrum ipsius & redemtionis sacramenta tertio die obtulimus.* Auctor *constitutionum* [s] huius repetitionis officii funebris in die tertio, & die nono, & die quadragesimo meminit, peculiarem singulorum reddens rationem. *Quod spectat ad mortuos; celebretur dies tertius in psalmis, lectionibus & precibus ob eum, qui tertia die resurrexit; item dies nonus, in recordationem superstitum & defunctorum; atque dies quadragesimus iuxta veterem typum; Mosen enim ita luxit populus; denique anniuersarius dies pro memoria ipsius.* IOANNES BAPTISTA COTELERIVS in suis ad hunc locum adnotationibus diuersos alios vetustos scriptores nominat, qui huius illiusue ex hisce diebus meminerunt. PALLADIVS in *historia Lausiaca* c. XXVI. diei tertii & quadragesimi mentionem facit. IVSTINIANVS in nouella quadam [t] de tertio, nono, quadragesimo & anniuersario commemorationis die loquitur; feminis vitam monasticam professis interdicens, ne monasteria virorum ingrediantur, sub obtentu sollemnis commemorationis mortuorum. Hisce addit COTELERIVS AMBROSIVM concione de obitu *Theodosii*, & ISIDORVM PELVSIOTAM lib. I. epist. CXIV. EVSTRATIVM *Constantinopolitanum* in bibliothecae *Photianae* codice CLXXI. Vt omittamus DAMASCENVM, NICONEM, PHILIPPVM SOLITARIVM, HINCMARVM, THEODORVM archiepiscopum *Cantuariensem* & alios recentiores scriptores. SVICERVS & MEVRSIVS eiusdem consuetudinis

(r) Euodii epist. CCLVIII. inter epist. Augustin.

(s) Constit. lib. VIII. c. XLII. *Ἐπιτελέσθω δὲ τρίτα τῶν κεκοιμημένων, ἐν ψαλμοῖς καὶ ἀναγνώσεσι, καὶ προσευχαῖς, διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα· καὶ ἔννατα, εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων· καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον· Μωσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε· καὶ ἐνιαύσια, ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ.*

(t) Iustin. nouell. CXXXIII. cap. III. Sed neque aliam ingressuum occasionem excogitanto. -- per caussam eorum, quae peraguntur circa exsequias, quas scilicet memorias appellant, in tertium nonumque diem conuenientes, item quum quadraginta excesserint, aut etiam annus.

mentionem faciunt in vocabulo τριτινάται, quod memorias mortuorum significat, quæ celebrentur tertio & nono die, quod in veteri ecclesia factum dicunt. Vt adeo, quando AVGVSTINVS contra noni diei obseruationem loquitur, non illud sit, quod COTELERIVS statuit, quia hanc consuetudinem ignorauit, vna cum AMBROSIO & pluribus aliis *Latinis* (in quo COTELERIVS sibi ipse contradicit, quandoquidem AMBROSIVM antea pro hac praxi adlegauit). Sed inde est, quod AVGVSTINVS aliquid vitiosum in quorumdam superstitiosorum christianorum praxi obseruarat, qui nouem dies celebrabant cum quodam abusu, probabiliter cum ebrietate & intemperantia, ad modum *nouemdialis* gentilium; quemadmodum ipsum antea audiuimus conquerentem de conuiuiis, quæ istiusmodi christiani ad monumenta mortuorum instituerint, parentalibus gentilium quam simillima.

§. XX.

Consuetudo spargendi flores super sepulchra mortuorum sine offendiculo retenta.

CONSVETVDO spargendi flores super sepulchra mortuorum innocens habita, adeoque a quibusdam christianis sine offensione retenta. AMBROSIVS & HIERONYMVS eius sine reprehensione meminerunt. Tantummodo de ea loqui videntur, tamquam consuetudine maxime vulgi. Nam intelligentiores christianos eam tamquam rem friuolam despicere, & reverentiam in mortuos actibus magis conuenientibus declarare innuunt. Ita AMBROSIVS in oratione de obitu *Valentiniani* ait [u]: *Non ego floribus tumulum eius adspergam, sed spiritum eius Christi odore perfundam. Spargant alii plenis lilia calathis: Nobis lilium est Christus: Hoc reliquias eius sacrabo.* Similem in modum HIERONYMVS [x] *Pammachium* amicum suum hoc nomine laudat, *Ceteri mariti*, inquiens, *super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia floresque purpureos; & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius noster sanctam fauillam ossaque veneranda eleemosynæ balsamis rigat. His pigmentis atque odoribus fouet cineres quiescen-*

(u) Ambros. de obitu Valent. p. 12.
(x) Hieron. epist. XXVI. ad Pammach. de obitu vxoris, cap. II.

tes, ficut fcriptum: Sicut aqua exftinguit ignem, fic eleemofyna exftinguit peccatum.

§. XXI.

Iuxta ac geftatio veftis lugubris ad certum tempus.

EAMDEM opinionem fouebant de geftatione veftis lugubris ob defunctum. Non damnabant eam nec tamen magnopere approbabant, fed omnium libertati relinquebant tamquam rem indifferentem; eos potius laudantes, qui illam vel prorfus omitterent, vel poft breue tempus deponerent, vt qui fortitudini & philofophiæ hominis chriftiani agerent conuenientius. Ita HIERONYMVS [y] *Iulianum* quemdam virum diuitem ac præpotentem tempore fuo prædicat, quod, quum paucorum dierum interuallo vxorem fuam & duas filias perdidiffet, lugubrem veftem non amplius quadraginta diebus geftarit, & quod coniugem fuam non quafi mortuam fed quafi proficifcentem duxerit. CYPRIANVS [z] quidem rem paullo longius videtur extendere. Dicit, reuelatum fibi effe diuinitus, vt conteftaretur adfidue & publice prædicaret, „Fratres „non effe lugendos, arceffitione dominica de fæculo liberatos; quum fciamus, non eos amitti, fed præmitti, recedentes „præcedere; defiderari eos debere, non plangi: nec accipiendas effe heic atras veftes, quando illi ibi indumenta alba iam „fumferint: occafionem dandam non effe gentilibus, vt nos „merito ac iure reprehendant, quod quos viuere apud Deum „dicimus, vt exftinctos & perditos lugeamus, & fidem, quam „fermone & voce depromimus, cordis & pectoris teftimonio „non probemus„. CYPRIANVS nullum omnino luctum de mortuis oftendi oportere exiftimabat; neque adeo vlla luctus indicia, cuiufmodi eft veftis lugubris; quia mors hominis chri-

(y) Hieron. epift. XXXIV. ad Iulian. Laudent te alii, & tuas contra diabolum victorias panegyricis profequantur: quod læto vultu mortes tuleris filiarum: quod in quadragefimo die dormitionis earum lugubrem veftem mutaueris: & dedicatio offium martyris candida tibi veftimenta reddiderit: vt non fentires dolorem orbitatis tuæ, quem ciuitas vniuerfa fentiret, fed ad triumphum martyris exfultares, quod fanctiffimam coniugem tuam non quafi mortuam, fed quafi proficifcentem deduxeris.

(z) Cyprian. de mortal. p. 164. (p. 115. edit. Fell. Amftelod. MDCC.)

ftia-

ſtiani non niſi translatio eius ſit in cælum. Verum alii rem non tantopere vrgebant, ſed moderatum luctum naturæ permitti poſſe ſtatuebant, eaque propter veſtem lugubrem non omnino damnabant, vtpote quæ ſit tantum decens iſtiuſmodi moderatæ triſtitiæ teſtatio, licet id magis approbarent, ſi quis animo forti eam repudiare poſſet.

§. XXII.

Alii quidam ritus non permiſſi a veteribus.

ALIOS quoſdam ritus funebres inuenimus ſpuriis auctoribus, qui ſub DIONYSII AREOPAGITAE & ATHANASII nominibus ſcripſerunt, memoratos: Cuiuſmodi erat inunctio mortui cadaueris per ſacerdotem, antequam terræ mandaretur, cuius ritus rationem perſonatus DIONYSIVS reddit, quando, *Memineris heic*, inquit [a], *vt in prima illa regeneratione ſacra ante ſanctum baptiſmum, poſt antiquarum veſtium depoſitionem, ille, qui initiatur, in prima ſancti ſymboli participatione, ſacri chriſmatis oleo inungatur; & heic demum in fine omnium defuncto itidem oleum adfunditur, & tunc quidem olei inunctio baptizantem ad ſacra certamina euocabat; nunc autem a'ſuſum oleum declarat, eum, qui defunctus eſt, iisdem ſacris certaminibus exactis functum eſſe.* Hæc vnctio erat prorſus diuerſa ab antiqua ratione inungendi & condiendi cadaver ad ſepulturam, de qua ſupra loquuti ſumus. Et quum reliqui ſcriptores nihil de ea dicant, vt rem incertam relinquimus, quandoquidem nudum huius ſcriptoris teſtimonium ad ſtabiliendam aliquam antiquam eccleſiæ conſuetudinem non ſufficit. Idem de alio ritu dicere poſſumus, cuius meminit perſonatus ATHANASIVS [b], qui de accenſo ad ſepulchrum

(a) Dionyſ. eccleſ. hierarch. cap. VII. p. 416. *Μέμνησο δὲ, ὅτι κατὰ τὴν ἱερὰν θεογενεσίαν πρὸ τοῦ θειοτάτου βαπτίσματος, πρώτη μέθεξις ἱεροῦ συμβόλου δωρεῖται τῷ τελουμένῳ, μετὰ τὴν ὁλικὴν τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀπαμφίασιν, τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον· ἐν τέλει δὲ νῦν ἁπάντων ἐπὶ τῷ κεκοιμημένῳ τὸ ἔλαιον ἐπιχεῖται· Καὶ τότε μὲν ἡ τοῦ ἐλαίου χρίσις ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἐκάλει τὸν τελούμενον· νῦν δὲ τὸ ἐπιχεόμενον ἔλαιον ἐμφαίνει, κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀθλήσαντα καὶ τελειωθέντα τὸν κεκοιμημένον.*

(b) Athan. ſerm. de dormientibus, cit. a Durant. de ritibus lib. I. c. XXIII. n. 14. pag. 231. (p. 117. edit. Lugdun. MDCLXXV.) Si quis diem obierit, licet in aëre deponatur humatus, ne omiſeris oleum, & ceram, inuocato Chriſto Deo, ad ſepulchrum accendere. *Et poſtea:* Oleum enim & cera holocauſtum eſt, incruentæ autem hoſtiæ oblatio propitiatio eſt.

mor-

mortui oleo & cera loquitur, tamquam holocausto, quod Deo offeratur. At vero præterquam quod reliqui scriptores de eo silent, duo sunt, quæ ei aduersantur, primum quidem, Quod potius pars iudaicæ superstitionis, quam ritus christianus esse videatur, deinde, Quod concilium *Illiberritanum* expressum canonem [c] habet, qui cærimoniam prohibet non multum ab hac diuersam: *Cereos per diem placuit in cœmiterio non incendi: Inquietandi enim spiritus sanctorum non sunt. Qui hæc non obseruauerint, arceantur ab ecclesiæ communione.* Non ausim lectoribus huius inhibitionis explicare rationem, nec dixerim, ritum ante memoratum hoc canone diserte vetari: Est autem quædam analogia & similitudo inter duas istas cærimonias, & exinde probabile omnino est, neutram earum receptam vel vllo modo approbatam fuisse ab ecclesia.

§. XXIII.

Quibus priuilegium sepeliendi cum hisce sollemnibus ritibus denegatum sit.

VIDIMVS vniuersam rationem sepeliendi inter veteres christianos, cum omnibus ritibus sacris pariter ac ciuilibus, in ea vsitatis. Vnum tantum superest, quod generatim de toto hoc negotio obseruemus: Quod videlicet christiana sepultura cum hisce sollemnibus cærimoniis credita sit priuilegium, & tale quidem, quod viri boni semper desiderarent, si habere possent, mali autem ob crimina sua priuatione eius punirentur ab ecclesia; quæ id eis tamquam notam censuræ & indignationis apponebat, quod sollemnis humationis, quæ in praxi ecclesiæ obtinebat, non permitteret eis honorem & priuilegium. Equidem boni haud tantam corporum suorum habebant rationem, vt ea re vera damnum aut detrimentum capere crederent, si vel inimicorum suorum rabies vel alius quisquam casus fortuitus hoc ipsis priuilegium negaret. Fusius hanc veterum sententiam declarat AVGVSTINVS [d]: „At enim, inquiens, in tanta strage cadauerum nec sepeliri potue-

(c) Concil. Illiberrit. can. XXXIV.
(d) August. de ciuitate Dei lib. I. c. XII.

runt.

„runt. Neque istud pia fides nimium reformidat, tenens prædictum, nec absumentes bestias resurrecturis corporibus obfuturas, quorum capillus capitis non peribit. Nec vllo modo diceret veritas: *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere*, si quidquam obesset futuræ vitæ, quidquid inimici de corporibus occisorum facere voluissent. Nisi forte quispiam sic absurdus est, vt contendat eos, qui corpus occidunt, non debere timeri ante mortem, ne corpus occidant, & timeri debere post mortem, ne corpus occisorum sepeliri non sinant. Falsum est ergo, quod ait CHRISTVS, *qui corpus occidunt & postea non habent, quod faciant*: si habent tanta, quæ de cadaueribus faciant? Absit vt falsum sit, quod veritas dixit. Dictum est enim, aliquid eos facere, quum occidunt, quia in corpore sensus est occidendo: postea vero nihil habere quod faciant, quia nullus sensus est in corpore occiso. Multa itaque corpora christianorum terra non texit: sed nullum eorum quisquam a cælo & terra separauit, quam totam implet præsentia sui, qui nouit, vnde resuscitet, quod creauit. Dicitur quidem in psalmo: *Posuerunt mortalia seruorum tuorum escam volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum sicut aquam, in circumitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret*: sed magis ad exaggerandam eorum crudelitatem, qui ista fecerunt, non ad eorum infelicitatem, qui ista perpessi sunt. Quamuis enim hæc in conspectu hominum dura & dira videantur: *sed pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius.* Proinde omnia ista, id est, curatio funeris, conditio sepulturæ, pompæ exsequiarum, magis sunt viuorum solatia, quam subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis aut nulla. Præclaras exsequias in conspectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorum: sed multo clariores in conspectu domini vlceroso illi pauperi ministerium præbuit angelorum, qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, sed in *Abrahæ* gremium sustulerunt. -- Sepulturæ curam etiam philosophi contemserunt: & sæpe vniuersi exercitus, dum pro terrena patria morerentur, vbi postea iacerent, vel quibus bestiis esca fierent, non curarunt.

„Licu-

„Licuitque de hac re poëtis plausibiliter dicere:

„Cælo tegitur, qui non habet vrnam.

„Quanto minus debent de corporibus insepultis insultare christi-„anis, quibus & ipsius carnis & membrorum omnium reformatio „non solum ex terra, verum etiam ex aliorum elementorum „secretissimo sinu, quo dilapsa cadauera recesserunt, in tem-„poris puncto reddenda & redintegranda promittitur.

HAEC christianorum erat consolatio, si vel malitia vel fati conditionisue suæ necessitas sepulturæ illis beneficium negaret. Alias autem inter fratres suos decenter sepeliri etiam atque etiam cupiebant; & qui superstites erant, partem iustitiæ mortuis debitæ esse credebant, vt humaniter eos post obitum tractarent. Id quod ex AVGVSTINO etiam condiscimus, quando post verba modo adlata sic pergit [e]: „Nec ideo tamen „contemnenda & abiicienda sunt corpora defunctorum, ma-„ximeque iustorum atque fidelium, quibus tamquam organis „& vasis ad omnia bona opera sanctus vsus est spiritus. Si „enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto „carius est posteris, quanto erga parentes maior adfectus: „nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo „familiarius atque coniunctius quam quælibet indumenta ge-„stamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, „quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis „pertinent. Vnde & antiquorum iustorum funera officiosa „pietate curata sunt, & exsequiæ celebratæ, & sepultura pro-„visa: ipsique dum viuerent, de sepeliendis vel etiam transfe-„rendis suis corporibus filiis mandauerunt„. Et hoc quidem id faciebat honorificum & desiderabile priuilegium, sepeliri ad modum fidelium. Erat autem priuilegium, quod ad nullos nisi tales pertinebat. Omnes catechumeni, qui in voluntario baptismatis neglectu decedebant, beneficio eius excludebantur, vti in quodam concilii *Bracarensis* primi canone [f] inuenimus & multis locis CHRYSOSTOMI [g], qui auditores suos adhor-

(e) Augustin. ibid. c. XIII.

(f) Concil. Bracar. I. can. XXXV. Vid. §. VIII. sub litt. (s) pag. 57.

(g) Chrysost. homil. III. in Philipp. p. 1224. (p. 32. seq. edit. Francof.) *οὐκ εἰκῇ ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, τὸ ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων μνήμην γί-*

 tatur,

tatur, vt priuatas eleemoſynas priuataſque preces pro illis offerant, nullum autem locum in publicis eccleſiæ officiis eos habere adfirmat. Aliter res ſe habebat, ſi qui morerentur ſine baptiſmo, non ex aliquo eius neglectu vel contemtu, ſed ex ineuitabili neceſſitate, quæ præuideri haud poterat nec præveniri, dum pie & ſtudioſe ad recipiendum baptiſmum ſeſe præparent. Hoc in caſu martyrium vel propria hominum fides ad ſupplendum baptiſmum ſufficere credebatur, quemadmodum alio loco [*] pluribus demonſtrauimus, & tum ſepeliebantur cum iiſdem ritibus, quibus ceteri fideles, quandoquidem eodem, quo illi, loco ab eccleſia habebantur.

ALIVD genus hominum, quibus eccleſia ſollemnes exſequias denegabat, *biathanati* erant, hoc eſt illi, qui ſibi ipſis violentas manus inferebant, manifeſto homicidii rei, idque ſine reſipiſcentia, mortem ſibi ipſis conſciſcentes, & in eadem claſſe omnes eos collocabant, qui ob ſcelera ſua ſupplicio adfecti erant; quia hi virtualiter & indirecte *αὐτόχειρες* erant, dum ea patrarant, quæ in curſu iuſtitiæ eos præmaturæ morti obiecerant, vel certe talia, quæ tam ſpiritualem cenſuram quam pœnam commeruerant temporalem. Hoc intuitu concilium *Bracarenſe* [*b*] ſtatuit, hiſce vtriſque honorem exſequiarum cum

νεῖσθαι τῶν ἀπελθόντων· ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλὴν τὴν ὠφέλειαν· ὅταν γὰρ ἑστήκῃ λαὸς ὁλόκληρος χεῖρας ἀνατείνοντες, πλήρωμα ἱερατικόν, καὶ προκέηται ἡ φρικτὴ θυσία, πῶς οὐ δυσωπήσομεν ὑπὲρ τούτων τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες; ἀλλὰ τοῦτο μὲν περὶ τῶν ἐν πίστει παρελθόντων· οἱ δὲ κατηχούμενοι οὐδὲ ταύτης καταξιοῦνται τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ ἀπεστέρηνται πάσης τῆς τοιαύτης βοηθείας, πλὴν μιᾶς τινος· ποίας δὲ ταύτης; ἔνεστι πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόναι· ποιεῖ τινα αὐτοῖς παραψυχὴν τὸ πρᾶγμα. *Non fruſtra hæc ab apoſtolis ſunt legibus conſtituta: vt in venerandis, inquam, atque horrificis myſteriis memoria eorum fiat, qui deceſſerunt. Nouerant, hinc multum ad illos lucri accedere, multum vtilitatis. Eo enim tempore, quo vniuerſus populus ſtat manibus paſſis, ac cœtus ſacerdotalis, & illud horrorem venerationis plenum incutiens ſacrificium: quomodo Deum non placabimus pro iſtis orantes? Atque id quidem de iis, quæ in fide deceſſerunt. Catechumeni vero neque hac dignantur conſolatione; ſed omni auxilio ſunt deſtituti, vno quodam excepto. Quale vero hoc? licet pauperibus pro ipſis dare, atque hinc aliquid percipiunt refrigerationis* Vid. ſis etiam homil. XXIV. in Ioan. p. 159. homil. I. in act. p. 14.

(*) Lib. X. cap. II. §. XX & XXI. volum. IV. p. 44. ſeqq. & p. 50. 51.

(*b*) Concil. Bracar. I. c. XXXIV. Vid. §. VIII. ſub litt. (*s*) pag. 57.

vſita-

vsitata psalmodiæ sollemnitate negari debere. Concilium *Antissiodorense* [i] canonem habet ita decernentem: *Quicumque se propria voluntate in aquam iactauerit, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percusserit, aut qualibet occasione voluntaria se morti tradiderit, istorum oblatio non recipiatur.* Simile decretum exstat in concilio secundo *Aurelianensi* [k], quo oblationes recipi vetantur eorum, qui ipsi sibi mortem propriis manibus probentur intulisse; illi tamen excipiuntur, qui in aliquo crimine fuerint interemti; Ex supposito reor, quod tales homines ante supplicium veram pœnitentiam egerint. Si quis vero violentas manus sibi ipse intulisset, vel in sceleribus suis interemtus esset, nulla vmquam in eius gratiam exceptio data est. OPTATVS [l] ex ipsis *Donatistarum* episcopis aliquem sollemnem sepulturam *Circumcellionibus* denegasse narrat, eo quod in tumultu aduersus magistratum ciuilem occisi essent. Quod ostendit, hoc fuisse regulam, exacte obseruatam in ecclesia.

ALIVD genus hominum, quibus sollemnium exsequiarum priuilegium negabat ecclesia, omnes erant excommunicati, qui in contemtu disciplinæ & censuræ ecclesiasticæ pertinaciter perseuerabant. Sub qua denominatione omnes hæretici atque schismatici, qui re ipsa per ecclesiæ censuras tales denuntiati erant, comprehendebantur. Nam officium funebre ad solos pertinebat fideles, siue communicantes, hoc est eos, qui vel in plena ecclesiæ communione decesserant, vel si excommunicati fuissent, parati tamen fuerant communicare, dum regulas pœnitentiæ ac disciplinæ in ecclesia receperant iisque sese submiserant. Rebus ita sese habentibus desiderium communionis accipiebatur, quemadmodum desiderium bapti-

(i) Concil. Antissiodor. can. XVII.

(k) Concil. Aurel. II. can. XV. Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interemti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse.

(l) Optat. lib. III. p. 68. (p. 71. 72. edit. Paris. MDCLXXIX.) In loco Octauensi occisi sunt plurimi, detruncati sunt multi: Quorum corpora vsque in hodiernum per dealbatas aras aut mensas poterunt numerari. Ex quorum numero quum aliqui in basilicis sepelire cœpissent, Clericus presbyter in loco Subbulensi ab episcopo suo coactus est, vt insepultam faceret sepulturam.

fmi in catechumenis, & tractabantur vt communicantes, etiamsi sine reconciliatione in ecclesia essent mortui. Ecclesia tunc censuras suas relaxabat eosque in communionem suam recipiebat, & perinde ac ceteros communicantes tractabat post mortem: Qua de re in libro quodam anteriore [m], vbi de disciplina ecclesiæ egimus, diximus copiosius.

LIBRI VICESIMI TERTII

CAPVT QVARTVM

DE LEGIBVS, AD DEFVNCTORVM CORPORA ET SEPVLCHRA A SPOLIATORVM DIREPTORVMQVE VIOLENTIA, TVTA PRAESTANDA FACTIS.

§. I.

Antiquæ leges Romanæ *admodum seueræ contra spoliatores sepulchrorum, & contra omnem iniquitatem atque iniuriam in defunctorum corpora.*

QVAMQVAM ad ritus funebres non multum attinet, de sepulchrorum spoliatoribus & legibus aduersus illos factis verba facere, quum tamen quodam modo ad mortuos spectent, & nonnulla notatu digna in se contineant, non nihil de hoc argumento, in totius dissertationis nostræ clausulam, lubet addere. Supra [*] monuimus, vetustas leges *Romanas* admodum seueras fuisse contra omnem iniquitatem atque iniuriam in corpora & sepulchra mortuorum. Res sacræ habebantur, adeoque si quis sepulchrum violaret, ita vt corpus extraheret, vel ossa erueret, crimen capitale erat, in humilioris fortunæ hominibus supplicio [a], in honestioribus autem deportatione in insulam, vel alia relegatione aut damnatione ad operas metallicas puniendum, quemadmodum ex responso

(m) Lib. XIX. cap. II. §. XI. vol. VIII. p. 227. seqq.

(*) Cap. II. § II. pag. 24.

(a) Digest. lib. XLVII. tit. XII. de sepulchro violato leg. XI. Rei sepulchrorum violatorum, si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humilioris quidem fortunæ summo supplicio adficiuntur: Honestiores in insulam deportantur: alii autem relegantur aut in metallum damnantur.

PAV-

PAVLI in *pandectis* apparet, nec non ex illis christianorum imperatorum legibus [*b*], quæ de priscis legibus hoc crimen morte punientibus, loquuntur. Distinctionem faciunt inter corpora & sepulchra. Qui sepulchrum tantummodo violaret, neque vero iniuriam inferret corpori, non supplicio, sed vel bonorum proscriptione, vel infamiæ nota, vel exilio adficiendus, vel ad effodienda metalla damnandus erat. At si quam

(*b*) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchr. violatis leg. II. Factum solitum sanguine vindicari, multæ inflictione corrigimus: Atque ita supplicium statuimus in futurum, vt nec ille absit a pœna, qui ante commisit. Vniversi itaque, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerint, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerint, ex consulatu scilicet Dalmatii & Zenophili, singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant, inuestigati per prudentiæ tuæ iudicium. Eadem etiam pœna, qui dissiparunt, vel ornatum minuerunt, teneantur; & qui posita in agris suis monumenta calcis coctoribus vendiderunt: vna cum his, qui ausi sunt comparare: Quidquid enim attingi nefas est, non sine piaculo comparatur: Sed ita, vt ab vtroque vna libra postuletur. Sed si & præcepto iudicum monumenta deiecta sunt, ne sub specie publicæ fabricationis pœna vitetur, eosdem iudices iubemus hanc multam agnoscere: nam ex vectigalibus, vel aliis titulis ædificare debuerunt. Quod si aliquis multam metuens, sepulchri ruinas terræ congestione celauerit & non intra statutum ab excellentia tua tempus confessus sit, ab alio proditus duas auri libras cogatur inferre. Qui vero libellis datis a pontificibus impetrarunt, reparationis gratia labentia sepulchra deponerent, si vera docuerunt, ab inlatione multæ separentur: At si in vsum alium depositis abusi sunt, teneantur pœna præscripta. Hoc in posterum obseruando, vt in prouinciis, locorum iudices; in vrbe Roma, cum pontificibus tua celsitudo inspiciat, si per sarturas succurrendum sit alicui monumento: vt ita demum data licentia tempus etiam consummando operi statuatur. Quod si aliquis contra sanctionem clementiæ nostræ sepulchrum læsurus attigerit, viginti libras auri largitionibus nostris cogatur inferre. Locorum autem iudices si hæc obseruare neglexerint, non minus nota quam statuta in sepulchrorum violatores pœna grassetur. Ibid. leg. III. Quosdam comperimus, lucri nimium cupidos, sepulchra subuertere, & substantiam fabricandi ad proprias ædes transferre, ii detecto scelere animaduersionem priscis legibus definitam subire debebunt.

Valent. nouell. V. de sepulchris. Diligenter quidem legum veterum conditores prospexerunt miseris & post fata mortalibus, eorum, qui sepulchra violassent, capita persequendo. Sed quoniam noxiæ mentes cæco semper in facinus furore rapiuntur, & se ad pœnas dudum statutas existimant non teneri, necesse est seueritatem nouari, quam videmus hactenus impune contemtam. cetera.

iniuriam ipſi corpori faceret, crimen eius capitale erat, ipſiuſque ſanguis ad expiandum facinus poſcebatur; niſi forte conditionis ipſius dignitas talis eſſet, vt leges, vita eius in tuto collocata, ſupplicium in alius generis pœnam commutarent.

§. II.

Haec ſeueritas maximam partem continuata permanſit ſub imperatoribus chriſtianis, cum circumſtantiis quibuſdam additiciis.

HAEC lex per omnem *Conſtantini* ætatem continuata permanſit: *Conſtans* autem filius eius pœnam quodam modo mutavit; quæ autem mutatio non durauit diu; nam illico a *Conſtantio* reuocata & vetus pœna reſtituta eſt. *Conſtans* prima lege de demoliendis ſepulchris (nullam ipſorum corporum violatorum faciens mentionem) rem prorſus eo loco relinquebat, quo inuenerat; *Si quis*, inquiens [c], *in demoliendis ſepulchris fuerit apprehenſus, ſi id ſine domini conſcientia faciat, metallo adiudicetur: ſi vero domini auctoritate vel iuſſione vrgeatur, relegatione plectatur. Et ſi forte detractum aliquid de ſepulchris, ad domum eius villamque peruectum poſt hanc legem reperietur, villa ſiue domus aut ædificium quodcumque erit, fiſci viribus vindicetur.* Secunda autem lege [d] mortis pœnam, veteribus legibus conſtitutam, auferebat, eiuſque loco multam viginti librarum auri illis omnibus dictitabat, qui in vllo huiuſmodi crimine eſſent conuicti. *Conſtantius* hanc antiquæ pœnæ mitigationem non approbabat, ſed indulgentia *Conſtantis* fratris reuocata, duabus nouis legibus capitis pœnam, antiquis temporibus conſtitutam, renouabat, pœnam quamdam adiiciens per modum multæ. Prior illius lex [e] ita habet: *Quoſdam comperimus, lucri nimium cupidos, ſepulchra ſubuertere & ſubſtantiam fabricandi ad proprias ædes transferre: Hi detecto ſcelere animaduerſionem priſcis legibus definitam, ſubire debebunt.* Poſteriore lege primum decem pondo auri fiſco inferre iubet, quiſquis de ſepulchro ſaxa vel marmora vel colu-

(c) Cod. Theodoſ. ibid. leg. I.

(d) Ibid. leg. II. Factum ſolitum ſanguine vindicari, multæ inflictione corrigimus, cet. Vid. ſub litt. anteced. (b).

(e) Cod. Theod. ibid. leg. III.

mnas

mnas aliamue quamcumque materiam, propriæ fabricæ vel venditionis gratia abstulerit. Deinde subiungit [f]: *Quæ pœna priscæ seueritati accedit: nihil enim derogatum est illi supplicio, quod sepulchra violantibus videtur impositum.* Cuius accessionis ratio ex initio huius legis intelligitur, quia scilicet geminum facinus istiusmodi sepulchrorum violatores perpetrent, in mortuos æque ac viuos iniuriosum; in mortuos, destruendo eorum habitationes; in viuos, polluendo eos, dum istiusmodi materias ad fabricandas domus adhibeant. Addit tandem in clausula legis: *Huic pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta, aut reliquias contrectauerint.* Exstat etiam lex *Iuliani* in codice *Theodosiano*, in qua ille primum queritur de audacia hominum in demoliendis sepulchris & auferendis hinc ornamentis; & deinde eos ex priscarum legum seueritate puniri [g] iubet. Denique *Theodosius* iunior & *Valentinianus III.* longe omnium seuerissimam legem contra sepulchrorum violatores quoscumque promulgarunt, pœna pro hominum, in isto scelere conuictorum, conditione constituta. *Seruos [h] colonosque, in hoc facinore deprehensos, duci protinus ad tormenta conuenit. Si de sua tantum fuerint temeritate confessi, luant commissa sanguine suo. Si dominos inter supplicia nullo interrogante nexuerint, pariter puniantur. Ingenui quoque, quos similis præsumtio reos fecerit, si fortasse plebeii & nullarum fuerint facultatum, pœnas morte persoluant. Splendidiores autem, vel dignitatibus noti, bonorum suorum medietate multati, perpetua notentur infamia. Clericos vero, quos tam diri operis constiterit auctores, dignos credimus maiore supplicio: vehementius enim coërcendus est, quem peccasse mireris* ---.

(f) Ibid. leg. IV. Qui ædificia manium violant, domus, (vt ita dixerim) defunctorum, geminum videntur facinus perpetrare: nam & sepultos spoliant, destruendo, & viuos polluunt, fabricando. Si quis igitur de sepulchro abstulerit saxa, vel marmora, vel columnas, aliamue quamcumque materiam, fabricæ gratia, siue id fecerit venditurus, decem pondo auri cogatur inferre fisco; siue quis propria sepulchra defendens, hanc in iudicium querelam detulerit, siue quicumque alius accusauerit, vel officium nuntiauerit. Quæ pœna priscæ seueritati accedit: nihil enim derogatum est illi supplicio, quod sepulchra violantibus videtur impositum. Huic autem pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta, aut reliquias contrectauerint.

(g) Ibid. leg. V. Hoc fieri prohibemus, pœna manium vindice cohibentes. Vid. supr. c. II. §. II. sub litt. (d) pag. 24.

(h) Valentin. nouell. V. de sepulchris, ad calcem cod. Theodos. p. 22. b.

Quis-

Quisquis igitur ex hoc numero sepulchrorum violator exstiterit, illico clerici nomen amittat, & sic stilo proscriptionis addictus perpetua deportatione plectatur -- Sed quoniam plerumque statutis salubribus dissimulatione venalium iudicum negatur effectus, praesenti iubemus edicto, vt prouinciae moderator, adminiculo municipum fultus, censuram nostrae legis exerceat. -- Criminosis poena reddatur, pax sepultis.

§. III.

Nulla indulgentia sepulchrorum spoliatoribus ab summis imperantibus in festo paschali tributa.

AD maiorem vim & terrorem hisce legibus conciliandum, imperatores, quum variorum scelerum reis in festo paschali ex more indulgentiam darent, sepulchrorum violatores ab hoc beneficio excludere solebant cum reliquis atrocioribus offensoribus, quos tali venia iudicabant indignos, cuiusmodi erant sacrilegi, incestuosi, raptores virginum, adulteri, venefici, malefici, monetae adulteratores, homicidae & perduelles: Sicut exceptiones inuenimus factas in diuersis legibus VALENTINIANI, GRATIANI, THEODOSII senioris, THEODOSII iunioris & VALENTINIANI III. sub eumdem titulum in codice *Theodosiano* [*i*] collectis, praeter hanc celebrem *Valentiniani* legem modo recitatam.

§. IV.

Ob hoc crimen mulieri per leges permissum a marito discedere.

DIGNVM quoque obseruatu est, Quod *Constantinus*, qui vxoribus libertatem indulsit a maritis suis ob tria crimina discedendi, hoc vnum ex illis tribus fecerit: *In repudio mittendo a femina, haec sola crimina inquiri placet, si homicidam, vel medicamentarium, vel sepulchrorum dissolutorem* [*k*] *maritum suum esse probauerit. Theodosius* iunior idem crimen caussis legitimis diuortii in viris ac feminis accenset in lege quadam sua [*l*], quam non solum in nouo codice suo interposuit, sed diuersis etiam suis

(*i*) Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVIII. de indulgentiis criminum. leg. III. IV. VI. VII. VIII. Vid. lib. XX. c. V. §. VI. sub litt. (l). (m). (n). vol. IX. pag. 109. 110.

(*k*) Cod. Theod. lib. III. tit. XVI. de repudiis, leg. I.

(*l*) Cod. Iust. lib. V. tit. XVII. de repudiis. leg. VIII.

ipsius

ipsius legibus ac nouellis confirmauit, quemadmodum iam pluribus ostendimus, quando de diuortiis [*] libro vltimo verba fecimus. Neque vero leges ecclesiasticæ puniendo huic crimini, quod crudelissimum & immanissimum latrocinii genus habebatur, defuerunt; qua de re copiosius disseruimus sub capite de disciplina ecclesiastica [†], neque adeo de ea plura hoc loco dicere opus est.

§. V.

Ratio quædam, homines ad committendum hoc crimen inducens, erat sepulchra gentilium ample magnificeque exornandi consuetudo.

IAM si quæratur, vnde factum, vt homines religionem profitentes christianam huic flagitio tantopere addicti fuerint, vt tot leges aduersus illud ferri oportuerit? Respondeo, Tres potissimum caussæ siue rationes erant, quæ ad hoc latrocinii genus homines inducebant; Quarum duæ aliquid plausibile in se habebant; Prima autem nihil in se habebat, nisi ipsam auaritiam, oriundam ex ample magnificeque exornatis monumentis, super sepulchra gentilium poni solitis; quæ nonnulli peruersi christiani æque atque alii, non tam inuido quam auaro & rapaci oculo intuentes, occasionem captabant publice vel priuatim ex iis spolia prædasque faciendi. Manifestum hoc est ex querelis, quæ in diuersis legibus fiunt de spoliatoribus, qui marmora, columnas & alia pretiosa ornamenta de sepulchris auferant, vt vel suas ipsorum ædes illis exornent, vel aliis ea vendendo quæstum faciant. Nonnulli ita illiberales ac sordidi erant, vt monumenta, quemadmodum lex quædam loquitur, coquendæ calcis gratia deiicerent, aliisue in hunc vsum venderent.

§. VI.

Magis plausibilis ratio petita ex legibus, omnes gentilium aras & imagines exscindi iubentibus.

VERVM hæc rapacitas aliquo modo tegebatur plausibili pietatis & zeli pro religione christiana obtentu. Nam *Con-*

(*) Lib. XXII. cap. V. §. V & VIII. vol. IX. pag. 360 & 362.
(†) Lib. XVI. cap. VI. §. XXIV. volum. VII. pag. 322 seqq.

stantinus an. CCCXXXIII omnes aras atque imagines iuxta ac templa dirui iusserat. Gentilium autem monumenta & sepulchra sæpius istiusmodi imaginibus exornata erant: Quod præter sententiam legis hominibus sordidis occasionem dabat gentilium monumenta demoliendi, sub notione destruendi imagines & idololatriam omnesque eius reliquias ac vestigia exstirpandi. Quod si intra legis intentionem sese tenuissent, destruentes solum imagines & aras, non ipsa sepulchra, nulla iusta querelarum caussa fuisset. Quando autem sub hoc obtentu non solum imagines, sed vniuersum etiam monumentorum ædificium deiiciebant, eradentes titulos, & dissipantes cadauera vel cineres mortuorum, & auferentes marmora ac columnas, & quidquid alicuius ornamenti vel pretii erat; hoc succedentibus imperatoribus intolerandum videbatur, & propterea tot bonæ leges contra hypocriticam istiusmodi illegitimorum reformatorum rapacitatem ferebantur. Lex bona erat, si modo legitime ea essent vsi. Verum illi auaritia & rapacitate ducti limites suos egrediebantur: & propterea *Constans*, *Constantini* filius, an. CCCXLIX omnes istos inuestigari iubebat, qui lege parentis ita abusi essent, & sub obtentu destruendi imagines de monumentis columnas vel marmora [m] abstulissent, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecissent. Quotquot hoc fecisse detegerentur, ex consulatu *Dalmatii* & *Zenophili*, hoc est ex anno CCCXXXIII, vbi *Constantinus* edictum suum promulgauit, quod fraudulenter in vsum suum conuerterant, eos singulas libras auri pro singulis deiectis monumentis fisci rationibus inferre cogendos esse pronuntiabat. Et si quis in posterum huius rapinæ reus inueniretur, eum viginti auri libras similiter fisco imperatoris inferre oportere declarabat. Vt adeo hæc demoliendis ethnicorum sepulchris prætexta caussa, destruendi videlicet idololatriam consilium, me-

(m) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris, leg. II. Vniuersi itaque, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerint, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerint, ex consulatu scilicet Dalmatii & Zenophili, singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant. ---- Quod si aliquis contra sanctionem clementiæ nostræ sepulchrum læsurus attigerit, viginti libras auri largitionibus nostris cogatur inferre.

re hypocriticus auaritiæ, religionis ſpeciem habentis, actus fuerit.

§. VII.

Tertia quædam ratio, ſtudium acquirendi reliquias martyrum, ad vendendum eas quæſtumque ex illis faciendum.

TERTIA quædam ratio eiuſdem generis erat, quæ nonnullos ex rudioribus & auarioribus clericis videtur impuliſſe. Hæc erat martyrum reliquias acquirendi ac vendendi quæſtuoſa mercatura. Hæc eos inducebat, vt turpis lucri gratia ſepulchra ſpoliarent, & martyrum vel aliorum quorumcumque oſſa auferrent, vt ſufficientem haberent apparatum reliquiarum (vtrum genuinarum an falſarum, non magni intererat) ad fouendam ſtultam eorum ſuperſtitionem, qui ipſos ex eis quæſtum facere facile patiebantur. Huiuſmodi ſuperſtitio, quæ ad fouendam auaritiam & religioſas fraudes ſpectabat, inter quoſdam in eccleſia ſatis mature ſeſe mouebat. Quamvis enim eccleſia per quingentos amplius annos reliquias martyrum in nullum alium vſum adhiberet, quam vt decenter eas humaret; quidam tamen ſuperſtitioſi homines priuatim in alium eas vſum conuertebant. OPTATVS *Lucillam*, feminam quamdam opulentam, primam ſchiſmatis *Donatiſtarum* auctorem, vt quis eam recte vocauerit, narrat, antequam euchariſtiam ſumeret, ſolitam eſſe reliquias cuiuſdam martyris deoſculari [n], quem ſiue veri ſiue falſi nominis talem ſibi acquiſierit & hunc in vſum ſeruarit. Hoc nomine quum grauiter a *Cæciliano*, archidiacono *Carthaginenſi*, reprehenſa eſſet, iratam

(n, Optat. lib. I. p. 40. (p. 18. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Hoc apud Carthaginem poſt ordinationem Cæciliani factum eſſe, nemo eſt qui neſciat: per Lucillam ſcilicet, neſcio quam feminam factioſam, quæ ante concuſſam perſecutionis turbinibus pacem, dum adhuc in tranquillo eſſet eccleſia, quum correptionem archidiaconi Cæciliani ferre non poſſet, quæ ante ſpiritualem cibum & potum, os neſcio cuius martyris, ſi tamen martyris, libare dicebatur, & quum præponeret calici ſalutari os, neſcio cuius hominis mortui, & ſi martyris, ſed nec dum vindicati, correpta, cum confuſione irata diſceſſit. ---- Pag. 19. Lucilla, quæ iam dudum ferre non potuit diſciplinam, cum omnibus ſuis potens & factioſa femina, communioni miſceri noluit. --- Schiſma igitur illo tempore confuſæ mulieris iracundia peperit, ambitus nutriuit, auaritia roborauit &c.

discessisse dicit, & *Caeciliano* ad episcopatum euecto, ipsam, vtpote potentem & factiosam feminam, alios quosdam concitasse, qui ipsi sese opponerent: & hoc schismati *Donatistarum*, ex mulieris imperiosae, reliquias cuiusdam martyris superstitiosissime reuerentis, iracundia conflato, prima initia dedisse. Similiter AVGVSTINVS [o] narrat, fuisse sua memoria multos otiosos monachos, qui instinctu Satanae prouincias circumiuerint, venditantes reliquias martyrum, qui an veri nominis martyres fuerint, valde sit dubium. Sed tamen hi quaestuosam eorum mercaturam fecerunt; & sine dubio hinc inducti sunt ad spolianda sepulchra martyrum vel aliorum quorumuis, quod aeque consilio eorum inseruire potuit. Cui hominum generi sese opponens *Theodosius magnus* [p], legem promulgabat in haec verba: *Humanum corpus nemo ad alium locum transferat; nemo martyrem distrahat, nemo mercetur: Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum aliquis est conditus, pro eius veneratione, quod martyrium vocandum sit, addant quod voluerint fabricarum.* Hic honor erat, martyribus tunc exhiberi solitus, vt quiete iacere in sepulchris sinerentur, & ecclesiae aedificarentur super illis, quae Deo eiusque cultui, non religiosae adorationi cuiusdam martyris, dedicabantur; tantummodo in honorem eius ecclesia martyrium, nomine ipsius appellari poterat. Praeter hunc autem nullus honor sub obtentu venerationis ei erat tribuendus. Et corpus quidem illius tollere & mercaturam ossium eius facere, tantum aberat a veneratione, vt disturbatio cinerum eius haberetur & sepulchrorum spoliatio, quae mera auaritia erat, ficto religionis nomine obtecta. Non est mihi dubium, quin lex *Valentiniani III.* quae de episcopis aliisque de clero, spoliationis sepulchrorum consciis loquitur, contra istiusmodi genus hominum lata sit, qui martyrum ossa effoderint, & velut sanctas reliquias vendiderint, vt

(o) Augustin. de opere monachor. cap. XXVIII. Callidissimus hostis tum multos hypocritas sub habitu monachorum vsquequaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes: Alii membra martyrum, si tamen martyrum, venditant: Alii simbrias & phylacteria sua magnificant &c.

(p) Cod. Theod. lib. IX. tit. VII. de sepulchris violatis, leg. VII.

lucro

lucro suo gratificarentur superstitiosæ impendiis multitudinis, quæ id martyri honori cedere existimabat, si ossa eius supra terram conseruarentur; quum tamen omnes leges ecclesiæ ac reipublicæ id tunc sacrilegam sepulchrorum direptionem & disturbationem sanctarum reliquiarum interpretarentur, quas quietas & imperturbatas iacere ad resurrectionem vsque oporteret.

§. VIII.

Peculiaris consuetudo in Aegypto *corpora mortuorum aromatibus condita & insepulta adseruandi domi supra terram.*

PECVLIARIS in *Aegypto* consuetudo obtinebat, quæ fortassis malæ huic praxi magnum robur atque incrementum dedit; etiamsi non inueniamus, homines ita peruerse eam vsurpasse; sed tamen ex alia ratione improbabatur. Mos enim *Aegypti* erat, corpora mortuorum ita condire, vt ea vel domi suæ, vel in monumentis & mausoleis insepulta supra terram seruarent. Cadauer ita conditum *Græcis* scriptoribus *τάριχος*, *Aegyptiis Gabbara* dicebatur. A recentioribus medicorum filiis *mummia* appellatur, quemadmodum THOMAS GATAKERVS [q] obseruat, ab *Arabico Mum*, quod ceram significat, quæ in hoc negotio præcipue adhibebatur. Vetustissimi scriptores de hac *Aegyptiorum* condiendi mortuos ratione loquuntur. Ita MARCVS TVLLIVS CICERO [r], *Condiunt*, inquit, *Aegyptii mortuos, & eos domi seruant.* Hæc consuetudo a christianis etiam per *Aegyptum* videtur retenta, quorum multi (certum est, non omnes) mortuos suos non sepelire subter terram consueuerant, sed aromatibus conditos & arefactos, domi suæ seruare, lectulis superpositos, rati id vita functis esse honori. ATHANASIVS *Antonium* [s] celeberrimum illum eremitam *Aegyptium*, narrat „hac consuetudine magnopere offensum, adeoque rogasse epi-

(q) Gataker. not. in Marc. Anton. lib. IV. p. 175. (p. 133. edit. Traiect. ad Rhen. MDCXCVII. fol.) Ita apud illos cadauer fit *τάριχος*, id est, *salsura*, siue *mummia*, vti appellant recentiores medicorum filii, ab *Arabico Mum*, id est *cera*; quia ceromate etiam in eo negotio vtebantur; apud istos *τίφρα*, id est *fauilla* vel *cinis*.

(r) Cic. quæst. Tuscul. lib. I. §. CVIII.

(s) Athan. vit. Anton. tom. II. p. 502. (tom. I. p. 862. edit. Paris. MDCXCVIII.) *Ὁ Ἀντώνιος πολλάκις περὶ τούτου καὶ ἐπισκόπους ἠξίου παραγγέλλειν τοῖς λαοῖς· ὁμοί-*

„ſcopos *Aegyptiacos*, vt ea de re populum monerent, finemque „eius conſuetudinis facerent. Similiterque laicos pudore ad„feciſſe, mulierefque obiurgaſſe dicentem, nec legitimum nec „ſanctum eſſe. Nam patriarcharum & prophetarum corpora „hactenus in monumentis ſeruari: ipſumque Domini corpus „in monumentum fuiſſe depoſitum, impoſitumque ipſi lapi„dem, quo opertum ſit; donec tertia die reſurrexiſſet. Hiſque „verbis virum ſanctum demonſtraſſe, præuaricari eum, qui de„functorum corpora non abſconderet, quamuis ſancta eſſent. „Nihil enim maius & ſanctius eſſe corpore dominico. Quibus „auditis, multos deinceps ſub terra occultaſſe & domino egiſ„ſe gratias, quod tam probe edocti eſſent„. Addit paullo poſt, *Antonium* mandaſſe, vt corpus ſuum humaretur terraque contegeretur, idque factum in loco quodam, quem nemo norit, duobus exceptis, qui funeris curam habuerint. Verum enimvero non erat facile inueteratam conſuetudinem abrogare, quamobrem licet multi hanc viam defererent, multi tamen ei inſiſtebant. Nam AVGVSTINVS [t] de ea loquitur, tamquam re ſuo adhuc tempore vſitata inter *Aegyptios*, quod ad minimum cadauera ſiccarint, & quaſi ænea reddiderint, vt ea a corruptione conſeruarent. Hæc lingua ſua peculiari nomine *Gabbaras* vocabant, quod lingua noſtra *Anglicana*, *Egyptian Mummies* dixerimus. Non diſerte quidem dicit, quod ſupra terram ea ſeruarint, videtur autem illud innuere, quando ipſos condiendo corpora id agere dicit, vt ea ſiccent, & ænea quaſi reddant atque a corruptione conſeruent.

ους δὲ καὶ λαϊκοὺς ἐνέτρεπε, καὶ γυναιξὶν ἐπέπληττε, λέγων, μήτε νόμιμον, μήτε ὅλως ὅσιον εἶναι τοῦτο· καὶ γὰρ τὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τὰ τῶν προφητῶν σώματα μέχρι νῦν σώζεται εἰς μνήματα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα εἰς μνημεῖον ἐτέθη· λίθος τε ἐπιτεθεὶς ἔκρυψε αὐτό, ἕως ἀνέστη τριήμερον, καὶ ταῦτα λέγων, ἐδείκνυε παρανομεῖν τὸν μετὰ θάνατον μὴ κρύπτοντα τὰ σώματα τῶν τελευτόντων, κἂν ἅγια τυγχάνῃ· τί γὰρ μεῖζον ἢ ἁγιώτερον τοῦ κυριακοῦ σώματος; πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες, ἔκρυψαν ὑπὸ γῆν λοιπόν, καὶ ηὐχαρίστουν τῷ κυρίῳ, καλῶς διδαχθέντες.

(t) Auguſt. ſerm. CXX. de diuerſis, c. XII. Aegyptii diligenter curant cadauera mortuorum: Morem enim habent ſiccare corpora & quaſi ænea reddere: Gabbaras ea vocant.

§. IX.

§. IX.

Cultum religiosum reliquiis in veteri ecclesia exhiberi haud permissum, nisi post tempora Augustini.

DIVERSA hinc argumenta componere possumus, quemadmodum in quodam diligenter elaborato & erudito libro fecit IOANNES DALLAEVS [u], ad demonstrandum, nullum religiosum cultum reliquiis sanctorum & martyrum per aliquot priora saecula in ecclesia exhibitum fuisse. Nam id magnopere curabant illis temporibus, vt eas sub terram occultarent (non vero, vt altari imponerent [x], vti in saeculis posterioribus). Hic maximus honos erat, quem eis se exhibere posse existimabant. *S. Antonius* eremita nec legitimum nec sanctum esse putabat, supra terram eas seruare insepultas: Leges sacrilegium appellabant, si quis earum caussa sepulchra spoliaret, & omnibus ac singulis eas emere vel vendere interdicebant. *Lucilla* reprehendebatur, quod illicitum eis honorem tribuisset. AVGVSTINVS inuehitur in monachos, circumeuntes prouincias ac martyrum vendentes reliquias. Damnat etiam eos, qui sepulchra & picturas adorent, mortuos se hoc ipso honorare dictitantes [y], quos in eadem classe collocat, qua illos, qui super monumenta martyrum luxuriosissime bibant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. Omnes istos offendiculo esse dicit ecclesiae, quae eos tamquam rudes & superstitiosos damnet, & quotidie tamquam malos filios corrigere studeat. Habetur in saeculo tertio exemplum quorumdam bonae mentis christianorum, qui quum *Fructuosus* & *Eulogius* martyres combusti essent, cineres eorum collegerunt, & prout quisque potuit, sibi vendicarunt, non religiosum eis cultum exhibendi, sed reuerentiam & amorem testificandi caussa. Quibus autem *Fructuosus* post passionem [z] apparuit eosque monuit, „vt quod vnusquisque per caritatem

(u) Dallaeus de obiecto cultus religiosi, lib. IV. tot.

(x) Mabillon. de liturg. Gallicana lib. I. cap. IX. n. IV. *Fatetur, nusquam super altare positas fuisse reliquias, ad decimum vsque saeculum.*

(y) August. de moribus ecclesiae cath. cap. XXXIV. Noui multos esse sepulchrorum & picturarum adoratores: Noui multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant, & epulas cadaueribus exhibentes, super sepultos se ipsos sepeliant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. &c.

(z) Acta Fructuosi, ap. Baron. an. CCLXII. n. LXVIII.

„de cineribus vsurpassent, restituerent sine mora, vnoque in lo„co simul condendos curarent„. Magna cura ecclesiæ & ipsorum martyrum hisce temporibus non eo spectabat, vt reliquiæ religiosi cultus gratia supra terram seruarentur, sed vt decenter sub terram occultarentur. Hinc quum *Aemilianus* præfectus *Eulogium* diaconum, qui vna cum *Fructuoso* episcopo suo mortem pro CHRISTO subibat, interrogaret, num & ipse *Fructuosum* post mortem vellet colere? clara voce respondebat: *Ego Fructuosum non colo* [a], *sed & ipsum colo, quem & Fructuosus.* Simile responsum datum legimus a fratribus ecclesiæ *Smyrnensis*, quum iudæi, *Polycarpo* christianæ religionis caussa ad mortem dato, proconsulem *Romanum* adirent monerentque, ne cadauer illius christianis donaret, ne forte, relicto crucifixo magistro suo, hunc deinceps colere inciperent. *Stulti*, inquiebant christiani [b], *qui ignorant, nos nec Christum vmquam posse relinquere, qui pro salute omnium, quotquot ex genere humano salui futuri sint, mortem pertulerit, nec alium quemquam colere. Illum enim vtpote filium Dei adoramus: Martyres vero, tamquam discipulos & imitatores domini, merito amore prosequimur, ob eximiam eorum beneuolentiam, quam erga regem ac magistrum suum declararunt. Quorum nos quoque consortes ac condiscipulos fieri omnibus modis optamus.* Narrant deinde centurionem, animaduersa iudæorum pertinacia, corpus in

(a) Ibid. num. LXII.

(b) Acta Polycarpi ap. Euseb. lib. IV. cap. XV. ὑπέβαλον γοῦν τινες Νικήτην τὸν τοῦ Ἡρώδου πατέρα, ἀδελφὸν δὲ Δάλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἡγεμόνι, ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα· μή, φησίν, ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἄρξωνται σέβειν· καὶ ταῦτα εἶπον, ὑποβαλόντων καὶ ἐνισχυσάντων τῶν ἰουδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν, μελλόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτὸν λαμβάνειν· ἀγνοοῦντες ὅτι οὔτε τὸν χριστόν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα, οὔτε ἕτερόν τινα σέβειν· τοῦτον μὲν γὰρ υἱὸν ὄντα τοῦ θεοῦ προσκυνοῦμεν· τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς τοῦ κυρίου καὶ μιμητὰς ἀγαπῶμεν ἀξίως ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνούς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι· ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν· οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν· ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν.

medio

medio collocatum concremasse, atque ita se demum ossa illius, gemmis pretiosissimis cariora & quouis auro puriora, colligentes, vbi docuerit, condidisse: eoque in loco propositum sibi esse, si Deus concesserit, conuenire & natalem eius martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum, qui glorioso certamine perfuncti sint, tum ad posteros huiusmodi exemplo erudiendos & confirmandos. Vnum adhuc testimonium adiiciam ex AVGVSTINO, vbi pias quasdam obseruationes in ante memoratorum *Fructuosi* & *Eulogii* passiones facit. Eiusdem responsi meminit, iudici *Romano* ab *Eulogio* diacono dati, de quo loquuntur acta: Quod scilicet iudici roganti, *Num quid & tu Fructuosum colis?* regesserit, *Ego non colo Fructuosum, sed Deum colo, quem colit & Fructuosus.* Quam in rem AVGVSTINVS hanc habet animaduersionem: „Hoc modo nos admonuit [c], vt martyres honoremus, & „cum martyribus Deum colamus. Neque enim tales esse de„bemus, quales paganos dolemus. Et quidem illi mortuos „homines colunt. Illi quippe omnes, quorum nomina audi„tis, quibus templa constructa sunt, homines fuerunt; & in „rebus humanis habuerunt plerique eorum & pene omnes re„giam potestatem. Auditis *Iouem*, auditis *Herculem*, auditis „*Neptunum*, auditis *Plutonem*, *Mercurium*, *Liberum* & ceteros: ho„mines fuerunt. Non ista solum in fabulis poëtarum, sed et„iam in historia gentium declarantur. Qui legerunt, noue„runt: qui non legerunt, credant eis, qui legerunt. Illi er„go homines beneficiis quibusdam temporalibus res humanas „sibi conciliauerunt, & ab hominibus vanis & vana sectanti„bus ita coli cœperunt, vt dii vocarentur, dii haberentur, „tamquam diis templa ædificarentur, tamquam diis supplica„retur, tamquam diis aræ constituerentur, tamquam diis sacer„dotes ordinarentur; tamquam diis victimæ immolarentur. „Templum autem solus Deus verus habere debet, sacrificium „soli Deo vero offerri debet„. Et aliquanto post de martyri-

(c) Augustin. serm. CI. de diuersis. p. 571. (tom. V. p. 1106. edit. Paris. num. 3. 4. 7.)

bus libere profitetur, quod eos pro diis non habeant, nec tamquam deos colant. „Non eis templa, inquit, non eis al„taria, non sacrificia exhibemus. Non eis sacerdotes offe„runt: absit. Deo præstantur. Immo Deo ista offeruntur, a „quo nobis cuncta præstantur. Etiam apud memorias sancto„rum martyrum, quum offerimus, nonne Deo offerimus? - - „Quando audistis dici apud memoriam sancti *Theogenis*, a me „vel ab aliquo fratre & collega meo, vel aliquo presbytero, „Offero tibi, sancte *Theogenis*? aut, Offero tibi, *Petre*? aut, „Offero tibi, *Paule*? Numquam audistis. Non fit: non licet. „Et si dicatur tibi, Numquid tu *Petrum* colis? responde quod „de *Fructuoso* respondit *Eulogius*: Ego *Petrum* non colo, sed De„um colo, quem colit & *Petrus*„. Deinde exemplum adfert *Pauli* & *Barnabæ*, cultum religiosum in *Lycaonia* a ciuibus istius regionis sibi oblatum recusantium, nec non exemplum angeli, *Ioannem* se adoraturum prohibentis Deumque adorare præcipientis. Quibus dictis hæc digna notatu verba, tum contra eos, qui conuiuia ad sepulchra martyrum instituebant, tum contra illos, qui martyres adorabant, subiicit [*d*]. „Oderunt „martyres lagenas vestras, oderunt sartagines vestras. Sine in„iuria eorum dico, qui tales non sunt: illi ad se referant, qui „talia faciunt: oderunt ista martyres, non amant talia facien„tes. Sed multo plus oderunt, si colantur„. Hæc planissime demonstrant, nullum religiosum cultum martyribus exhibitum esse ab ecclesia tempore *Augustini*: Verum rudes quidam & superstitiosi homines cæco zelo abrepti, hasce res martyribus honori esse arbitrabantur, quæ tum ipsis tum ecclesiæ erant dedecori, Deoque & martyribus displicebant: quibus maximo, qui eis tribui poterat, honori erat, si, qui superstites erant, reliquias eorum in sepulchro quiete deponerent, eorumque ad tumulos, ad collaudandum Deum pro præclaris eorum factis & victoriis reportatis de diaboli terroribus, coirent atque ex istorum exemplis ad pietatem & constantiam in fide sese exci-

(*d*) August. ibid. p. 572. (pag. 1108. n. 8. cit. edit. monachor. Benedict.)

ta-

tarent. De aliis honoribus erga mortuos antiqua ecclesia novit nihil; certe nullos approbauit vel confirmauit: sed eos corrigere & reprimere studuit, vbicunque apparerent, vtpote qui nimis prope accederent similitudine ad stoliditates & superstitiones gentilium, quorum dii non nisi mortui homines erant, dii facti consecratione sui & adoratione, sine vllo fundamento in natura. Natura enim non erant dii. Atque hoc maius omni contradictione argumentum est, quo veteres adversus illos vsi sunt; quo de plura diximus & hoc loco & alibi [*], atque ita huic dissertationi de modo tractandi mortuos in antiqua ecclesia, finem imponimus.

IAM vniuersum veteris ecclesiæ statum contemplatus, diversasque publicæ adorationis partes & diuini cultus officia interpretatus sum. Quod magnam partem proposito consilioque respondet, quod, quum ad hoc opus adgrederer, susceperam. Alius adhuc liber de ritibus miscellaneis addi poterat: At enim vero, quando viginti annos in hoc opere elaboraui, iterum ac sæpius corporis imbecillitate tentatus: quæ res difficilem laborem homini infirma valetudine iam minus iucundum facit; & quum res ipsæ non magni momenti sint: malo opus integrum & absolutum cum pleno indice lectoribus tradere, quam nimia adfectando id imperfectum relinquere: quod nec mihi ipsi nec aliis probaretur. Laudo DEVM pro summa ipsius bonitate & gratia, quæ mihi hoc dedit & concessit, vt vniuersum opus lætus atque alacer perfecerim. Gratias ago hominibus pro patientia, qua vsi sunt, & laboris mei approbatione. Gratias ago & habeo præcipue patronis & fautoribus, quas debeo maximas, quod mihi in hoc opere præsto fuerunt & addiderunt calcar. Neminem reprehendo, quod mihi defuerit, neminem, qui vniuersum opus, vel

(*) Lib. XIII. cap. III. vol. V. p. 63. seqq.

aliquam eius partem improbet. Habent forte rationes, mihi ignotas nec vmquam inuestigandas. Spero tamen, opus quodam modo vtile fore tum iis, qui nunc viuunt, tum illis, qui post nos victuri sunt: quemadmodum doctus quidam praesul mihi aliquando, approbationem testando suam meque ad pergendum excitando, futurum adfirmabat, *Seris*, inquiens, *arbores, alteri saeculo profuturas.* Quod si ita est, metam meam contigi: Cedant omnia in ecclesiae emolumentum & in diuini numinis gloriam!

IN-

INDEX PRIMVS RERVM.

Numerus *primus* librum, *secundus* caput, *tertius* paragraphum denotat.

A.

Asco-

Alumni.

Ambasiator.

Ambitio.

Ambo.

Ambrosius.

Ambulantes.

Amen.

Amentia.

Bia-

Cei-

Clinici.

Ethni-

De-

Diaconicum.

Diaconissæ.

Gen-

Fru-

In

Esseni.

Fru-

Hospi-

Ieiu-

Inde-

Chri-

Κρα-

Pri-

Na-

Qui-

Oratoria sacra.

Oratorium.

Ordinatio.

Anti-

Ordo.

Palla.

Ψηφά-

XVII.

Sertum.

Seruus.

Vica-

easdem

INDEX

INDEX SECVNDVS AVCTORVM.

Not. 1. Allegationes fiunt vt plurimum secundum editiones Binghamianas.

2. Si qua editio in hac versione latina adhibita fuit, diuersa ab illa, qua vsus est cl. Auctor, ea in parenthesi ( ) indicatur.

Flor. an.

A.

Notae

ALGE-

Fl. an.

1130. ALGERVS.

De eucharistia. *Parif. 1610.* Vol. 6. p. 420.

LEO ALLATIVS.

De consensione perpetua occidentalis & orientalis ecclesiæ. *Colon. 1648. 4to.* Vol. 3. p. 201.

De dominicis & hebdomadibus Græcorum. *Ibid.* Vol. 9. p. 127. 160. 253.

De missa præsanctificatorum. *Ibid.* Vol. 6. p. 412. 413. 438. 439.

De libris ecclesiasticis Græcorum. *Parif. 1646. 4to.* Vol. 6. p. 411.

De narthece veteris ecclesiæ & templis recentiorum Græcorum. *Parif. 1646. 4to.* Vol. 3. p 172. 205. 284.

PETRVS ALLIXIVS.

De Trisagio. *Rothomagi 1674. 4to.* Vol. 6. p. 41.

IOANNES HENRICVS ALSTEDIVS.

Supplementum ad *Chamieri* panstratiam. Vol. 2. p. 286.

810. AMALARIVS.

De officiis ecclesiasticis. Bibl. patr. tom. 10. (tom. 14. ed. *Lugd.*) Vol. 1. p. 70. Vol. 2. p. 4. 179. Vol. 3. p. 280. Vol. 9. p. 250.

SIXTINVS AMAMA.

Oratio de barbarie. *Franequeræ 1656. 4to.* Vol. 6. p. 159.

373. AMBROSIVS.

Opera omnia, 3 volumin. *Basil. 1567. fol.* (*Colon. 1616. fol.* maxime autem *Parif. 1642. fol.*)

De Abel & Cain. Vol. 8. p. 197.

De Abrahamo patriarcha. Vol. 4. p. 50. Vol. 7. p. 419. Vol. 9. p. 285. 307.

De apologia Dauid. Vol. 8. p. 152.

Oratio de basilicis non tradendis contra Auxentium. Vol. 5. p. 178.

De Elia & ieiunio. Vol. 7. p. 375. 459. Vol. 9. p. 37. 61. 150. 212.

Epistola 5. ad Felic. episc. Comensem. Vol. 9. p. 165.
8. ad Faustinum. Vol. 6. p. 339.
24. ad Marcellum. Vol. 1. p. 124.
28. ad Theodosium. Vol. 7. p. 144.
29. ad Theodosium. Vol. 2. p. 149. Vol. 3. p. 113. 123. Vol. 7. p. 100. 132.

Fl. an.

Ano-

Fl. an.

ANONYMVS.

Breuiarium fidei, edit. a *Sirmondo.* Vol. 4. p. 408.

ANONYMVS.

De Francis. Apud *Combefisium* histor. Monothelitar. Vol. 9. p. 63.

ANONYMVS.

De hæresi Prædestinatorum, edit. a *Sirmondo* cum censura *Aurei. Paris.* 1645. 8uo. Vol. 4. p. 156.

ANSEGISVS ABBAS.

Capitularia *Caroli Magni. Paris.* 1640. 8uo. Vid. CAROLVS MAGNVS.

160. ANTIOCHVS.

In bibliothec. patr. græc. latin. tom. I. *Paris.* 1624. *fol.*
Homilia 7. de ieiunio. Vol. 3. p. 4.
Homilia 19. de fornicatione. Vol. 5. p. 17.

160. ANTONINVS IMPERATOR.

Opera, cum commentar. *Gatakeri* græc. latin. *Cantabr.* 1652. 4to. (*Traiecti* ad *Rhenum* 1697. *fol.*) Vol. 10. p. 93.

ANTONINVS.

Iter Britanniarum, cum notis *Thom. Gale. Lond.* 1709. 4to. Vol. 3. p. 558.

1446. ANTONINVS FLORENTINVS.

Chronicon, 3 vol. *Lugd.* 1586. Vol. 6. p. 387.

389. ANVLINVS.

Epistola ad Constantinum. Apud *Augustin.* epist. 68. Vol. 2. p. 254.

APOLLONIVS.

Contra Montanistas. Apud *Eusebium.* Vol. 5. p. 81. Vol. 9. p. 210. 263. 280.

APVLEIVS.

Opera, *Lugdun. Batauor.* 1623. 12mo. (*Lugdun.* 1596. 12mo.)
De asino aureo. Vol. 9. p. 294. 296.

1250. THOMAS AQVINAS.

Summa theologiæ. *Colon.* 1603. *fol.* (*Paris.* 1622.) Vol. 2. p. 4. Vol. 3. p. 275. Vol. 7. p. 501.
Opuscula. *Venetiis* 1596. (*Venetiis* 1490. 4to.) Vol. 8. p. 214.

Con-

Fl. an.

Contra Arianos oratio 4. Vol. 5. p. 76.
5. Vol. 4. p. 165.
Epistola de sententia Dionysii Alexandrini. Vol. 1. p. 206.
Epistola ad Antiochenses. Vol. 3. p. 429. 430.
Epistola ad Serapionem de morte Arii. Vol. 3. p. 348. Vol. 7. p. 121.
Apologia ad imperatorem Constantium. Vol. 2. p. 210. Vol. 3. p. 320. Vol. 5. p. 155. 156. 158. Vol. 7. p. 300. 355. 358.
Apologia 1. de fuga. Vol. 5. p. 291. Vol. 9. p. 245.
Apologia 2. Vol. 1. p. 91. 146. 167. 193. 231. Vol. 2. p. 233. 251. Vol. 3. p. 131. 220. 337. 421. 428. 559. Vol. 4. p. 129. 136. Vol. 5. p. 249. Vol. 6. p. 9. 18.
Epistola ad omnes vbique solitariam vitam agentes. Vol. 1. p. 79. 144. Vol. 2. p. 11. Vol. 3. p. 214. 219. 229. 393. Vol. 6. p. 258. Vol. 7. p. 355.
Epistola de synodis Arimini & Seleuciæ. Vol. 1. p. 65. Vol. 2. p. 128. Vol. 4. p. 89.
Epistola ad Africanos. Vol. 9. p. 92.
Epistola ad omnes vbique orthodoxos. Vol. 3. p. 243. Vol. 4. p. 327. Vol. 5. p. 158.
Epistola ad Dracontium. Vol. 1. p. 174. Vol. 3. p. 19. 27. Vol. 6. p. 111.
Epistola ad Marcellinum. Vol. 5. p. 318. 334.
Epistola ad Marcellinum de interpretatione psalmorum. Vol. 5. p. 158.
In illud, *Qui dixerit verbum contra filium hominis.* Vol. 7. p. 336. 337.
De sanctissima Deipara virgine. Vol. 9. p. 171.
De virginitate. Vol. 5. p. 159. 318. 325. Vol. 6. p. 30. 47.
Homilia de semente. Vol. 5. p. 285. Vol. 6. p. 181. Vol. 9. p. 53.

Tom. 2.

Epistola ad Ammūn citante *Beueregio.* Vol. 7. p. 192.
Fragmentum epistolæ 39 festalis. Vol. 4. p. 12. Vol. 6. p. 93.
Epistola ad Ruffinianum. Vol. 2. p. 127. Vol. 6. p. 89.
Synopsis sacræ scripturæ. Vol. 3. p. 6. Vol. 4. p. 12. Vol. 6. p. 93. Vol. 7. p. 424.
Dialogi de trinitate. Vol. 1. p. 29.

Homi-

Fl. an.

ATHENAGORAS.

ATHENOGENES.

ANTONIVS AVGVSTINVS.

AVRELIVS AVGVSTINVS.

Tom. 1.

Fl. an.

Fl. an

Epi-

Fl. an.

Quæ-

Fl. an.

Quæstiunculæ de trinitate.
Lib. 3. cap. 4. Vol. 6. p. 323.
Lib. 4. cap. 5. Vol. 9. p. 71.
Lib. 13. cap. 3. Vol. 7. p. 492.
Lib. 15. cap. 26. Vol. 4. p. 365. 375.
De genesi litterarum. Vol. 7. p. 86.
De opere monachorum.
Cap. 17. Vol. 3. p. 63. Vol. 7. p. 503.
Cap. 28. Vol. 10 p. 92.
Cap. 29. Vol. 1. p. 125.
Cap. 31. Vol. 3. p. 50.
De spiritu & littera. Cap. 11. Vol. 5. p. 188.

Tom. 4.

De mendacio ad Consentium. Cap. 13. Vol. 7. p. 515.
De fide & operibus.
Cap. 4. 5. Vol. 7. p. 155.
Cap. 6. Vol. 4. p. 21. 23.
Cap. 9. Vol. 4. p. 275. 276.
Cap. 15. Vol. 4. p. 270. 271.
Cap. 17. 18. Vol. 4. p. 271.
Cap. 19. Vol. 4. p. 275. Vol. 7. p. 193. 433. Vol. 9. p. 286. 304.
Cap. 26. Vol. 6. p. 526. 536. Vol. 7. p. 175.
Quæstiones super Genesin. Cap. 172. Vol. 10. p. 74.
Leuiticum. Cap. 57. Vol. 3. p. 142.
Cap. 84. Vol. 4. p. 47. Vol. 8. p. 277.
De consensu euangelistarum.
Lib. 1. cap. 9. Vol. 1. p. 20.
cap. 10. Vol. 1. p. 20. Vol. 3. p. 304.
Octoginta trium quæstion. quæst. 62. Vol. 4. p. 46.
Quæstiones in Vetus & Nouum Testamentum.
Cap. 4. Vol. 5. p. 253.
Cap. 46. Vol. 1. p. 299. 308.
Cap. 75. Vol. 2. p. 242.

Fl. an.

Tom. 5.

Lib.

H. an.

Tom. 6.

Contra

Fl. an.

Fl. an.

Fl. an.

Tom. 10.

Fl. ai. - - Hom. 119. Vol. 4. p. 101. Vol. 5. p. 242. Vol. 6. p. 528.
139. Vol. 5. p. 186. Vol. 6. p. 64.
143. Vol. 4. p. 294.
144. Vol. 5. p. 136. Vol. 6. p. 84.
151. Vol. 6. p. 42. - Hom. 155. Vol. 4. p. 33.
160. Vol. 4. p. 208. Vol. 9. p. 119.
162. Vol. 9. p. 119. - Hom. 163. vol. 4. p. 393. vol. 9. p. 119.
164. Vol. 9. p. 119. - Hom. 173. Vol. 5. p. 25.
215. Vol. 6. p. 252. Vol. 7. p. 169. 256.
237. Vol. 6. p. 61. 228. - Hom. 251. Vol. 9. p. 24.
252. Vol. 6. p. 482.

Homiliæ de sanctis. Hom. 1. Vol 1. p. 339.
12. Vol. 6. p. 88.

Homiliæ de diuersis.
Hom. 10. 11. Vol. 3. p. 418. - Hom. 12. Vol. 3. p. 120.
17. Vol 6. p. 189. - Hom. 45. Vol. 6. p. 88.
48. Vol. 2. p. 325.
49. Vol. 2. p. 217. 239. 278. Vol. 3. p. 29. 361. Vol. 6. p. 179.
50. Vol 1. p. 51. Vol. 2. p. 294. 419. Vol. 3. p. 127.
63. Vol. 3. p. 329. - Hom. 74. Vol. 9. p. 216.
75. Vol. 4. p. 319. - Hom. 82. Vol. 6. p. 136.
83. Vol. 4. p. 352. Vol. 5. p. 187. 238. Vol. 6. p. 301.
86. Vol. 4. p. 385. - Hom. 94. Vol. 1. p. 339.
101. Vol. 10. p. 97. 98. - Hom. 109. 110. Vol. 9. p. 158.
113. Vol. 3. p. 129. - Hom. 120. Vol. 10. p. 94.
121. Vol. 6. p. 153. - Hom. 122. Vol. 6. p. 182.

Sermones 40 a Sirmondo editi.
Serm. 1. Vol. 4. p. 137.
19. Vol. 9. p. 88. 118. 124. 233.
26. Vol. 3. p. 226. - Serm. 36. Vol. 6. p. 186.
37. Vol. 6. p. 350. - Serm. 39. Vol. 2. p. 188.

In appendice ad 40 sermones.
Serm. 3. Vol. 4. p. 371.

Sermo ad neophytos. Vol. 1. p. 40. Vol. 4. p. 130. Vol. 6. p. 136.

Col-

Fl. an.

Collectio ecclesiasticarum constitutionum græc. latin. cum notis *Leunclauii* & *Fabrotti*. Apud *Iustellum* in bibliotheca iuris canonici. *Parif.* 1661. *fol.* Vol. 2. p. 48.

Responsa ad varias quæstiones iur. canon. Apud *Leunclauium* in iure Græco-Roman. passim per lib. 2. 5. 7. Vol. 1. p. 79. 357.

STEPHANVS BALVZIVS.

Notæ ad *Gratianum* & *Antonium Augustinum* de emendatione *Gratiani*. *Parif.* 1672. 8*uo*. Vol. 1. p. 147. 335. Vol. 3. p. 592. Vol. 4. p. 162. Vol. 6. p. 483. Vol. 8. p. 110.

Notæ ad *Rheginonem* cum appendice auctorum veterum. *Parif.* 1671. 8*uo*. Vol. 4. p. 348. Vol. 6. p. 396.

Concilia Galliæ Narbonensis. *Parif.* 1668. 8*uo*. Vol. 1. p. 147.

172. BARDESANVS SYRVS.

De fato. Apud *Eusebium* de præparatione euangel. lib. 6. Vol. 7. p. 239.

THOMAS BARLOW.

Remains. *London.* 8*uo*. Vol. 1. p. 193.

CAESAR BARONIVS.

Annales ecclesiastici, 12 vol. *Antwerpiæ* 1610. (*Antwerp.* 1670. *fol.*)

Tom. 1.

Apparatus. Vol. 9. p. 66.
Ad ann. 34. Vol. 1. p. 338. 346. Vol. 5. p. 10.
ann. 39. Vol. 1. p. 239.
ann. 44. Vol. 2. p. 2. 263. Vol. 4. p. 62.
ann. 45. Vol. 1. p. 64. - ann. 56. Vol. 1. p. 20.
ann. 57. Vol. 2. p. 180. Vol. 3. p. 105. 181. Vol. 6. p. 477. Vol. 9. p. 64.
ann. 58. Vol. 1. p. 137. 360. Vol. 3. p. 280. Vol. 7. p. 223.
ann. 71. Vol. 1. p. 64. - ann. 74. Vol. 7. p. 99.
ann. 94. Vol. 1. p. 14.

Tom. 2.

Ad ann. 102. Vol. 3. p. 297. - ann. 107. Vol. 3. p. 281.
ann. 112. Vol. 1. p. 235. Vol. 3. p. 134.
ann. 120. Vol. 6. p. 521. Vol. 7. p. 255.
ann. 130. Vol. 10. p. 9. - ann. 138. Vol. 1. p. 23. 24.

ann.

Tom.

Fl. an.

Tom. 7.

Ad ann. 522. Vol. 3. p. 459. - ann. 528. Vol. 6. p. 369. ann. 535. Vol 7. p. 158. - ann. 544. Vol. 9. p. 174. ann. 572. Vol. 7. p. 317.

Tom. 8.

Ad ann. 648. Vol. 6. p. 487. - ann. 680. Vol. 7. p. 172. ann. 694. Vol. 6. p. 389.

Tom. 10.

Ad ann. 865. Vol. 3. p. 283. - ann. 867. Vol. 6. p. 263. ann. 869. Vol. 2. p. 169. - ann. 968. Vol. 3. p. 285. ann. 969. Vol. 6. p. 488.

Tom. 11.

Ad ann. 1057. Vol. 1. p. 201.

Tom. 12.

Ad ann. 1195. Vol. 3. p. 456.

Notæ ad martyrologium Romanum. *Colon.* 1603. *4to.* Vol. 3. p. 463.

ISAAC BARROW.

Of the Pope's Supremacy and Unity of the Church, among his Works, 3 Vol. *Lond.* 1687. *fol.* (Edit. German. *Lipf.* 1623. *4to.*) Vol. 7. p. 54. 145.

370. BASILIVS CAESARIENSIS.

Opera græc. lat. *Parif.* 1638. *fol.*

Tom. I.

In hexaëmeron homilia 2. Vol. 6. p. 132.
7. Vol. 6. p. 132. Vol. 9. p. 352.
9. Vol. 6. p. 132.

Proœmium in pfalm. Vol. 5. p. 89.

In pfalmum 14. Vol. 2. p. 321. Vol. 7. p. 358. 363. 381.
28. Vol. 5. p. 90. - Pf. 37. Vol 8. p. 133.
45. Vol. 7. p. 254. - Pf. 46. Vol. 4. p. 228.
48. Vol. 1. p. 9. - Pf. 59. Vol. 5. p. 90.
115. Vol. 5. p. 20.

De ieiunio. homil. 1. Vol. 6. p. 513. Vol. 9. p. 213.
2. Vol. 9. p. 189.

Tl. an.

Fl. an.

- - - Can. 17. Vol. 8. p. 47. - Can. 18. Vol. 3. p. 101.
Can. 19. Vol. 3. p. 54.
Can. 22. Vol. 7. p. 384. 440. Vol. 8. p. 111. 116. Vol. 9. p. 293.
Can. 24. Vol. 1. p. 344. - Can. 27. Vol. 8. p. 38.
Can. 31. Vol. 9. p. 298. - Can. 32. Vol. 2. p. 312.
Can. 34. Vol. 7. p. 125. Vol. 8. p. 151.
Can. 36. Vol. 9. p. 298.
Can. 38. Vol. 7. p. 285. Vol. 9. p. 293.
Can. 40. Vol. 7. p. 385. Vol. 9. p. 294.
Can. 42. Vol. 7. p. 385. Vol. 9. p. 293. 294.
Can. 48. Vol. 7. p. 435. - Can. 49. Vol. 7. p. 192.
Can. 51. Vol. 2. p. 10. 312.
Can. 56. Vol. 3. p. 195. Vol. 7. p. 395. Vol. 8. p. 116.
Can. 57. Vol. 3. p. 186. Vol. 7. p. 403. Vol. 8. p. 116.
Can. 58. Vol. 7. p. 416. Vol. 8. p. 116.
Can. 59. Vol. 7. p. 416.
Can. 60. Vol. 3. p. 95. Vol. 7. p. 372.
Can. 61. Vol. 7. p. 468. Vol. 8. p. 150.
Can. 62. Vol. 7. p. 442.
Can. 63. Vol. 7. p. 442. Vol. 8. p. 150.
Can. 64. Vol. 7. p. 368. - Can. 65. Vol. 7. p. 250. 263.
Can. 67. Vol. 7. p. 420. - Can. 68. Vol. 7. p. 420.
Can. 69. Vol. 8. p. 8. 47. - Can. 70. Vol. 8. p. 38.
Can. 72. Vol. 7. p. 249. - Can. 74. Vol. 8. p. 177.
Can. 75. Vol. 7. p. 420. Vol. 8. p. 113.
Can. 76. Vol. 7. p. 420. - Can. 78. Vol. 7. p. 421.
Can. 80. Vol. 7. p. 429.

Epistola 10. Gregorio. Vol. 3. p. 473.
47. Athanasio. Vol. 7. p. 100. 132.
52. Eidem. Vol. 1. p. 112.
61. Occidentalibus. Vol. 6. p. 113.
63. Neocæsariensibus. Vol. 1. p. 117. Vol. 5. p. 23. 88. 149. 173. 327. 333. Vol. 6. p. 3. 17. 18. 232.
68. Senatui Tyanorum. Vol. 5. p. 174.
73. Monachis suis. Vol. 3. p. 477.

Histo-

Fl. an.

In concilium Trullanum.

Can. 36. Vol. 1. p. 264. Vol. 3. p. 567.

Can. 74. Vol. 6. p. 516.

Codex canonum vindicatus. In appendice ad *Cotelerii* patres apostolicos. Tom. 2. *Antwerp.* 1698. *fol.* (*Amstelodam.* 1697. 4to.)

Lib. 2. cap. 2. Vol. 3. p. 244. - cap. 5. Vol. 1. p. 204.

Lib. 3. cap. 5. Vol. 1. p. 3.

cap. 7. Vol. 9. p. 181. - cap. 10. Vol. 9. p. 257.

THEODORVS BEZA.

Adnotationes in Nouum Testamentum. *Geneu.* 1582. *fol.*

In acta apostolorum. Vol. 10. p. 46.

In 1 ad Cor. 14. Vol. 6. p. 123.

Epistolæ Theologicæ. *Geneuæ* 1573. 8uo.

Epistol. 2. ad Thomam Tilium. Vol. 4. p. 163.

BIBLIOTHECA PATRVM LATINA.

Vol. 27. *Paris.* 1654. (*Lugdun.* 1677.) *Vid.* ALCIMVS AVITVS, AMALARIVS, aliique complures.

BIBLIOTHECA PATRVM GRAECO-LATINA.

Per *Fronton. Ducæum.* 2 vol. *Paris.* 1624. Vid. COMBEFISIVS.

Not. Quum auctores, qui ex vtraque hac bibliotheca allegantur, suo quisque loco & ordine occurrant, superuacaneum esse ratus sum, heic paginas, ad quas in decem huius operis voluminibus citantur, adscribere. Idem de aliis huiusmodi collectionibus, e. g. de tomis conciliorum, obseruandum.

BIBLIOTHECA IVRIS CANONICI. Vid. IVSTELLVS.

IACOBVS BILLIVS.

Scholia in Nazianzeni opera. 1583. Vol. 1. p. 117.

IOSEPHVS BINGHAMVS.

French Churches Apology for the Church of England. *Oxford.* Vol. 4. p. 211. Vol. 6. p. 590.

Scholastical History of Lay-*Baptism*, Vol. 4. p. 139. 148. 183. 255. 355. 368. Vol. 6. p. 391. Vol. 7. p. 28. 30. 62. 301. 307. 328. Vol. 8. p. 13. 18. 22. 221. 233.

SEVE-

Fl. an.

SEVERINVS BINIVS.

1350. MATTHAEVS BLASTARIVS.

DAVID BLONDELLVS.

SAMVEL BOCHARTVS.

IVSTVS HENNINGVS BOEHMERVS.

IOANNES BOLLANDVS.

IOANNES BONA.

cap.

Fl. an. AEGIDIVS BVCHERIVS.

Fl. an.

IOANNES CABASSVTIVS.

Notitia conciliorum & canonum. *Lugdun.* 1670. 8uo. (*Venetiis* 1703. 8uo.) Vol. I. p. 192. 291. 346. (Vid. hæc loca exſcripta ad calcem Vol. 2. p. 446. 447.) Vol. 2. p. 16. 39. 93. 94. 398.

423. CAELESTINVS [illegible]

Epiſtolæ decretales. Apud [illegible]; *Crab.* & *Labbeum* in tomis conciliorum.

Epiſtola ad Gallos. Vol. 6. p. 354. 355.

ad episc. Narbon. Vol. I. p. 147. Vol. 2. p. 97. 421.

ad Neſtorium. Vol. 7. p. 81.

IVLIVS CAESAR.

De bello gallico. (Cum notis *Chriſtoph. Cellarii. Halæ Magdeb.* 1705. 8uo.) Vol. 9. p. 271.

500. CAESARIVS ARELATENSIS.

Homiliæ. In bibliothec. patr. tom. 2. (tom. 8. edit. *Lugdun.* 1677.)

Homilia 6. de paſcha. Vol. 4. p. 320.

8. in verba: *Cuius opus manſerit* &c. Vol. 6. p. 310.

33. de ſermonibus otioſis. Vol. 5. p. 25.

34. de genibus flectendis. Vol. 5. p. 260. Vol. 6. p. 202. 245.

De non recedendo ab eccleſia. Apud *Mabillonium.* Vol. 6. p. 61.

Vita eius. Apud *Surium.* Vol. 2. p. 34.

CAESARIVS NAZIANZENVS.

Dialogi. In biblioth. patr. tom. 5. edit. *Lugdun.* 1677. Vol. 6. p. 272.

THOMAS CAIETANVS.

Commentarius in libros hiſtoricos vet. teſtam. Vol. 6. p. 96.

In Thom. Aquinatis ſummulam. Vol. 3. p. 275.

CAIVS ROMANVS.

Aduerſus Proclum patronum ſectæ Cataphrygarum. Apud Euſeb. lib. 2. c. 25. Vol. 3. p. 132. Vol. 9. p. 154.

IOANNES CALVINVS.

Opera, 9 vol. *Amſtelod.* 1667. *fol.*

Inſtitutiones. Vol. 6. p. 589.

Epiſtola de quibuſdam eccleſiæ ritibus. Vol. 6. p. 589. Vol. 8. p. 249. 275.

Fl. an.

Fl. an.

Can. 53. Vol. 2. p. 412. Vol. 7. p. 415. Vol. 8. p. 80. 96.
Can. 58. Vol. 1. p. 86. Vol. 6. p. 111. Vol. 8. p. 66.
Can. 60. Vol. 8. p. 79. - Can. 61. Vol. 2. p. 126.
Can. 62. Vol. 8. p. 79. - Can. 63. Vol. 8. p. 81.
Can. 64. Vol. 7. p. 46. 377. Vol. 9. p. 38. 58.
Can. 65. Vol. 7. p. 294. - Can. 66. Vol. 7. p. 403.
Can. 67. Vol. 2. p. 194. Vol. 7. p. 440. - Can. 68. Vol. 8. p. 77.
Can. 69. Vol. 2. p. 6. Vol. 8. p. 83. 98. Vol. 9. p. 209. 257.
Can. 70. Vol. 2. p. 411. Vol. 7. p. 274.
Can. 71. Vol. 7. p. 222. - Can. 72. Vol. 7. p. 223. 310.
Can. 73. Vol. 1. p. 223. Vol. 7. p. 310.
Can. 74. Vol. 2. p. 210. Vol. 7. p. 165.
Can. 75. Vol. 7. p. 297. - Can. 76. Vol. 8. p. 61. 100.
Can. 80. Vol. 1. p. 155. - Can. 83. Vol. 2. p. 401. Vol. 8. p. 70.
Can. 85. Vol. 4. p. 126. - Can. 86. 87. Vol. 2. p. 132.

1310. PETRVS CANTOR.

De verbo mirifico. Apud *Hug. Menard.* in sacramentar. *Gregorii.* Vol. 2. p. 5.
Verbum abbreuiatum. Apud *Bonam* de rebus liturgicis. Vol. 6. p. 386. 387. 388.

MELCHIOR CANVS.

Loci theologici, & de sacramentis. *Colon.* 1685. 8*uo.*
Lib. 3. cap. 5. Vol. 9. p. 178.
Lib. 11. cap. 6. Vol. 6. p. 162.

IVLIVS CAPITOLINVS.

Vita Antonini philosophi. Vol. 7. p. 456. Vol. 9. p. 4. Vol. 10. p. 5. 26.

BARTHOLOMAEVS CARRANZA.

Summa conciliorum. *Louan.* 1681. 4*to.* Vol. 1. p. 218. Vol. 2. p. 274.

CARLETONVS.

Divine Right of Tithes. *Lond.* 1606. 4*to.* Vol. 2. p. 283. 285.

768. CAROLVS MAGNVS.

Capitularia. Apud *Lindebrogium* in codice legum antiquarum, & apud *Ansegisum* abbatem & *Baluzium.* Vol. 1. p. 147. Vol. 3. p. 286. Vol. 5. p. 28. Vol. 7. p. 167. 256. 260. Vol. 9. p. 339. Vol. 10. p. 19.

Fl. an.

cap.

Fl. an.

- - - cap. 6. Vol. 5. p. 311. 312. 326. 327. 329. 334.
cap. 9. Vol. 9. p. 39. - cap. 10. Vol. 9. p. 63.
Lib. 4. cap. 1. Vol. 3. p. 25. - cap. 15. Vol. 3. p. 56.
cap. 16. Vol. 3. p. 65. - cap. 17. Vol. 3. p. 63.
cap. 19. Vol. 3. p. 79. - cap. 20. Vol. 3. p. 65.
Lib. 5. cap. 9. Vol. 3. p. 73. - cap. 26. Vol. 9. p. 54.
cap. 40. Vol. 3. p. 431. - cap. 41. Vol. 3. p. 74.
Lib. 10. cap. 22. Vol. 3. p. 61. 62. - cap. 23. Vol. 3. p. 60.
cap. 24. Vol. 3. p. 431.
Lib. 11. cap. 15. Vol. 3. p. 77.
Collatio 2. cap. 2. Vol. 3. p. 65.
cap. 5. Vol. 6. p. 337. Vol. 7. p. 400.
cap. 13. Vol. 3. p. 91. - cap. 16. Vol. 3. p. 66.
cap. 25. 26. Vol. 3. p. 72.
Collatio 3. cap. 1. Vol. 3. p. 23.
Collatio 4. cap. 1. Vol. 1. p. 94. Vol. 3. p. 24.
Collatio 7. cap. 23. Vol. 3. p. 76.
cap. 25. Vol. 7. p. 110. 111.
cap. 27 & 28. Vol. 7. p. 110.
cap. 30. Vol. 6. p. 421. 582.
Collatio 8. cap. 3. Vol. 3. p. 53. - cap. 15. Vol. 3. p. 65.
Collat. 10. cap. 2. Vol. 3. p. 24. Vol. 6. p. 91. Vol. 9. p. 68. 72.
Collat. 11. cap. 1. Vol. 3. p. 430. - cap. 3. Vol. 3. p. 429.
Collat. 18. cap. 7. Vol. 3. p. 16. - cap. 15. Vol. 3. p. 80.
Collat. 19. cap. 16. Vol. 3. p. 72.
Collat. 20. cap. 8. Vol. 8. p. 135.
Collat. 21. cap. 2. Vol. 3. p. 83. - cap. 9. 10. Vol. 3. p. 46.
cap. 11. Vol. 3. p. 72.
cap. 20. Vol. 3. p. 72. Vol. 5. p. 256. Vol. 9. p. 40. 123.
cap. 23. Vol. 3. p. 72. - cap. 26. Vol. 5. p. 337.
cap. 27. 28. Vol. 9. p. 185. - cap. 30. Vol. 9. p. 187. 195.
Collat. 22. cap. 13. Vol. 7. p. 181.
Collat. 23. cap. 21. Vol. 3. p. 80.
Collat. 24. cap. 4. Vol. 3. p. 431. - cap. 12. Vol. 3. p. 84.
De incarnatione lib. 6. Vol. 4. p. 99.

MAR-

cap.

Fl.an. - - cap. 8. Vol. 1. p. 193. Vol. 4. p. 15. Vol. 8. p. 109.
cap. 10. Vol. 3. p. 255. Vol. 4. p. 249. 266. 309. Vol. 9. p. 121.
cap. 11. Vol. 5. p. 301. Vol. 6. p. 507.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 7. p. 354.
cap. 2. Vol. 6. p. 353. - cap. 5. Vol. 7. p. 163. 203.
Government of the ancient Church by Bishops, Metropolitans and Patriarchs. *Lond.* 1683. 8uo. Vol. 1. p. 205. 236. 238. 241. 248. Vol. 3. p. 388. 391. 395. 397. 399. 411.

CAWDREY.

Discourse of Patronage. *Lond.* -- 4to. Vol. 2. p. 295.

1057. GEORGIVS CEDRENVS.

Annales græco-latini, cum notis *Xylandri*. *Basil.* 1566. *fol.* Vol. 3. p. 173. 294. Vol. 6. p. 4. Vol. 9. p. 173.

LVDOVICVS CELLOTIVS.

Notæ in capitula *Gualtheri Aurelianensis*. In concil. tom. 8. p. 649. Vol. 1. p. 282. Vol. 5. p. 27.

CENTVRIAE MAGDEBVRGENSES.

Basil. 1624. *fol.* 3 vol.
Centur. 2. Vol. 4. p. 162. - Centur. 3. Vol. 5. p. 143.

250. CELERINVS.

Epistola ad Cyprianum. Vol. 1. p. 284.

DANIEL CHAMIERIVS.

Panstratia catholica 3 vol. *Geneuæ* 1626. *fol.*
De canone. lib. 4. cap. 6. Vol 6. p. 87.
De eucharistia, lib. 7. cap. 9. Vol. 6. p. 370.
cap. 11. Vol. 6. p. 372. 373.
lib. 8. cap. 7. Vol. 6. p. 432.
lib. 9. cap. 3. Vol. 8. p. 13.
lib. 11. cap. 2. Vol. 6. p. 463.
De ieiuniis. lib. 17. cap. 7. Vol. 9. p. 178.

CHARISIVS GRAMMATICVS.

In corpore auctorum linguæ latinæ. *Geneuæ* 1622. 4to. Vol. 7. p. 455.

CHRONICON ALEXANDRINVM, alias PASCHALE.

Vid. supra sub litt. A.

Fl. an.

Homil. 25. de diabolo tentatore. Vol. 6 p. 133.
Homil. 28. fiue 3 de incomprehenfibili Dei natura. Vol. 5. p. 197. 261. Vol. 6. p. 151. 190. 208. 219, 472. 585. Vol. 9. p. 47.
Homil. 29. fiue 4 de incomprehenfib. Dei natura. Vol. 5. p. 198. 256. 261. Vol. 6. p. 201. 220.
Homil. 30. fiue 5 de incomprehenfibili Dei natura. Vol. 6. p. 190. Vol. 8. p. 131.
Homil. 31. de b. Philogonio. Vol. 1. p. 154. Vol. 6. p. 127. 131. 541. 584. Vol. 9. p. 75. 77.
Homil. 34. fiue 1. aduerfus Iudæos. Vol. 5. p. 199. Vol. 6. p. 306. Vol. 7. p. 277. 278.
Homil. 39. fiue 6. aduerfus Iudæos. Vol. 1. p. 112. Vol. 4. p. 228. Vol. 5. p. 6. Vol. 6. p. 479. 480. Vol. 7. p. 253. 280.
Homil. 40. de Iuuentino & Maximo. Vol. 5. p. 199. 294. Vol. 6. p. 577. Vol. 7. p. 215. Vol. 9. p. 143.
Homil. 41. de Pelagia. Vol. 5. p. 3.
Homil. 42. in Ignatium. Vol. 1. p. 64 Vol. 3. p. 446.
Homil. 43. de Romano martyre. Vol. 9. p. 134.
Homil. 44. de natiuitate Maccabæorum. Vol. 9. p. 158.
Homil. 45. in Meletium. Vol. 1. p. 135.
Homil. 46. in Lucianum mart. Vol. 1. p. 10. Vol. 6. p. 200.
Homil. 47. in Iulian. mart. Vol. 5. p. 199. Vol. 7. p. 461. Vol. 9. p. 143. 148.
Homil. 48. de Romano mart. Vol. 6. p. 128.
Homil. 49. 50. de Maccabæis. Vol. 9. p. 158.
Homil. 51. de Bernice & Prosdoce. Vol. 5. p. 199.
Homil. 52. de Euftathio Antiocheno. Vol. 6. p. 326.
Homil. 53. de pœnitentia 1. Vol. 6. p. 128. 180.
Homil. 55. de pœnitentia 5. Vol. 5. p. 200.
Homil. 56. de pœnitentia 8. Vol. 6. p. 537.
Homil. 57. de pœnitentia 9. Vol. 5. p. 275.
De fancta Babyla. Vol. 1. p. 17.
Homil. 60. Catechef. ad illumin. Vol. 4. p. 321. Vol. 5. p. 200.
Homil. 62. de fato 2. Vol. 7. p. 333. 334.
Homil. 71. de Phoca martyr. Vol. 5. p. 3.
Homil. 73. de Barlaam. Vol. 7. p. 451. Vol. 9. p. 140.

Fl. an.

Tom. 4.

Ho-

Fl. an.

Homil. 30. de proditione Iudæ. Vol. 6. p. 300. 323. Vol. 9. p. 235.
Homil. 31. de baptiſmo ſiue natali Chriſti. Vol. 6. p. 419. 565. Vol. 9. p. 69. 74.
Homil. 32. in cœmiterii appellationem & crucem. Vol. 6. p. 324.
Homil. 34. de reſurrectione Chriſti. Vol. 9. p. 115.
Homil. 35. de adſcenſione Chriſti. Vol. 5. p. 213. Vol. 6. p. 215. Vol. 9. p. 127. 128.
Homil. 36. de ſancta pentecoſte. Vol. 3. p. 209. 225. Vol. 5. p. 210. 212. 245. Vol. 6. p. 155. 295.
Homil. 37. de ſancta pentecoſte. Vol. 9. p. 127.
Homil. 38. de pœnitentia & euchariſtia. Vol. 5. p. 211. 212. Vol. 6. p. 558.
De laudibus Pauli. homil. 4. Vol. 7. p. 218.
Homil. 47. in illud, Saulus ſpirans minas. Vol. 6. p. 66.
Homil. 48. in inſcriptionem altaris. Vol. 6. p. 66. 175. 201.
Homil. 50. de vtilitate lect. ſcripturæ S. Vol. 4. p. 389. Vol. 5. p. 213. Vol. 6. p. 175.
Homil. 51. de Chriſti precibus. Vol. 5. p. 211.
Homil. 52. in eos, qui paſcha ieiunant. Vol. 5. p. 213. 324. Vol. 6. p. 155. 216. 295. 494. 544. 582. Vol. 7. p. 278. Vol. 9. p. 96. 98. 99. 107. 188. 196. 202. 351.
Homil. 54. in Heliam & viduam. Vol. 6. p. 134.
Homil. 56. Quod non ſit deſperandum. Vol. 6. p. 194.
Homil. 57. de non euulgandis peccatis fratrum. Vol. 6. p. 231. Vol. 8. p. 133.
Homil. 58. Non eſſe ad gratiam concionandum. Vol. 8. p. 133.
Homil. 59. in martyres. Vol. 5. p. 294. 296. Vol. 6. p. 576. Vol. 9. p. 144. 146.
Homil. 60. Dæmones non gubernare mundum. Vol. 6. p. 206.
Demonſtratio, quod Chriſtus ſit Deus. Vol. 3. p. 130. 237. Vol. 5. p. 268. Vol. 6. p. 309. Vol. 10. p. 17.
Liber ad eos qui ſcandalizati ſunt. Vol. 5. p. 214.
Homil. 62. de paralytico. Vol. 5. p. 211. 237. 247.
Homil. 63. Cur in pentecoſte legantur acta. Vol. 5. p. 214. Vol. 6. p. 64. 65. Vol. 9. p. 121.

Ho-

Ho-

Fl. an.

Homilia 82. Vol. 5. p. 250. Vol. 6. p. 322. 496. Vol. 7. p. 139. 474.
Homilia 83. Vol. 6. p. 272. 273. 532. Vol. 7. p. 413.
(Opus imperfectum in euangelium Matthaei vulgo CHRYSOSTOMO attributum.
Homil. 2. Vol. 9. p. 156. - Hom. 38. Vol. 7. p. 497.
Homil. 44. Vol. 2. p. 287. - Hom. 48. Vol. 1. p. 27.)

In Ioannem.

Praefatio Vol. 5. p. 219.
Homilia 1. Vol. 5. p. 92. - Hom. 10. Vol. 6. p. 69.
Homil. 24. Vol. 6. p. 336. Vol. 10. p. 82.
Homil. 25. Vol. 4. p. 330. - Hom. 42. 44. Vol. 5. p. 220.
Homil. 61. Vol. 5. p. 220. Vol. 10. p. 68.
Homil. 72. Vol. 3. p. 186. Vol. 6. p. 254.
Homil. 77. Vol. 5. p. 220. Vol. 6. p. 300.

In acta apostolorum.

Homilia 4. Vol. 9. p. 273.
Homil. 18. Vol. 5. p. 305. 346. Vol. 6. p. 265.
Homil. 19. Vol. 5. p. 220. Vol. 6. p. 334.
Homil. 21. Vol. 5. p. 221. - Hom. 23. Vol. 1. p. 8.
Homil. 24. Vol. 1. p. 318. Vol. 5. p. 221.
Homil. 30. Vol. 2. p. 305. Vol. 6. p. 190. 195.
Homil. 37. Vol. 6. p. 326.

In epistolam ad Romanos.

Homilia 7. Vol. 5. p. 221. - Hom. 14. Vol. 5. p. 222.
Homil. 16. Vol. 3. p. 287. - Hom 24. Vol. 6. p. 59.
Homil. 29. Vol. 5. p. 19.

In epistol. 1. ad Corinthios.

Homil. 2. Vol. 1. p. 311. - Hom. 3. Vol. 4. p. 51.
Homil. 14. Vol. 6. p. 371. - Hom. 15. Vol. 7. p. 110.
Homil. 24. Vol. 5. p. 223. Vol. 6. p. 318. 548.
Homil. 26. Vol. 5. p. 266. 273.
Homil. 27. Vol. 6. p. 505. 512. 567. Vol. 10. p. 69.
Homil. 28. Vol. 6. p. 537. - Hom. 30. Vol. 5. p. 331.
Homil. 35. Vol. 1. p. 47. Vol. 5. p. 223. Vol. 6. p. 358. Vol. 7. p. 314.
Homil. 36. Vol. 5. p. 223. 224. Vol. 6. p. 14. 19. 77. 155. 295.

Ho-

Fl. an.

Homil. 8. Vol. 4. p. 228. Vol. 7. p. 253.
Homil. 9. Vol. 5. p. 79. 231. Vol. 6. p. 316. 367.
Homil. 10. Vol. 1. p. 39. Vol. 5. p. 231. 240.
Homil. 12. Vol. 7. p. 460.

In epist. 1. ad Thessalonicenses.

Homil. 5. Vol. 9. p. 358. - Hom. 6. Vol. 10. p. 73.
Homil. 10. Vol. 3. p. 184. Vol. 6. p. 428.
Homil. 11. Vol. 6. p. 208.

In epist. 2. ad Thessalonicenses.

Homil. 3. Vol. 6. p. 78. 90. 203. Vol. 9. p. 46.

In epist. 1. ad Timotheum.

Homil. 5. Vol. 2. p. 80. 83. Vol. 6. p. 582. Vol. 7. p. 110.
Homil. 6. Vol. 5. p. 231. 305. 319. Vol. 6. p. 355.
Homil. 9. Vol. 9. p. 343.
Homil. 10. Vol. 2. p. 156. Vol. 6. p. 109.
Homil. 11. Vol. 1. p. 89. 267. 284.
Homil. 13. Vol. 1. p. 90. - Hom. 14. Vol. 5. p. 307. 314.
Homil. 15. Vol. 1. p. 67. 204.

In epist. 2. ad Timotheum.

Homil. 1. Vol. 5. p. 274. - Hom. 2. Vol. 5. p. 231.
Homil. 10. Vol. 1. p. 60.

In epistolam ad Titum.

Homil. 1. Vol. 1. p. 67. 204.
Homil. 2. Vol. 2. p. 156. Vol. 6. p. 110.
Homil. 3. Vol. 7. p. 280. - Hom. 5. Vol. 9. p. 273.

In epistolam ad Hebræos.

Homil. 4. Vol. 5. p. 231. Vol. 6. p. 339. Vol. 10. p. 41. 55. 58. 59. 72.
Homil. 13. Vol. 2. p. 45. Vol. 4. p. 142.
Homil. 14. Vol. 5. p. 232. - Hom. 15. Vol. 3. p. 349.
Homil. 17. Vol. 1. p. 311. Vol. 5. p. 232. 233. Vol. 6. p. 325. 366. 584.
Homil. 22. Vol. 5. p. 233. Vol. 6. p. 310.
Homil. 31. Vol. 8. p. 131.

MAR-

Fl. an.

MARCVS TVLLIVS CICERO.

Opera. *Geneuæ* 1646. (*Lugdun. Batauor*. 1692. 4*to*.)
Pro Sexto Roscio Amerino. Vol. 7. p. 508.
In Verrem. Vol. 2. p. 286. Vol. 9. p. 4.
In Catilinam. Vol. 2. p. 422.
Quæstiones Tusculanæ. Vol. 10. p. 93.
De legibus. Vol 10. p. 4.

1160. IOANNES CINNAMVS.

Historia græc. latin. cum notis *Iacobi Du Fresne. Paris.* 1670. *fol.* Vol. 3. p. 164.

CLAGET.

Of the Unity of the Church. *Lond.* 1693. 8*uo*. Vol. 7. p. 2.

192. CLEMENS ALEXANDRINVS.

Opera græc. latin *Paris.* 1641. Item *Oxonii* 1715. *fol.*
Cohortatio ad gentes. Vol. 5. p. 39. 82. Vol. 7. p. 212.
Pædagog. lib. 1. cap. 6. Vol. 4. p. 143. 391.
lib. 2. cap. 1. Vol 6. p. 505.
cap. 2. Vol. 6. p. 322.
cap. 4. Vol. 3. p. 277.
cap. 8. Vol. 10. p. 58.
lib. 3. cap. 11. Vol. 6. p. 301. Vol. 8. p. 210.
cap. 12. Vol. 1. p. 59. Vol. 5. p. 39. 60.
Stromat. lib. 1. cap. 1. Vol. 6. p. 370. 438. 574.
cap. 11. Vol. 1. p. 4.
cap. 20. Vol. 6. p. 273.
cap. 21. Vol. 9. p. 66.
lib. 2. cap. 11. Vol. 1. p. 4.
cap. 12. Vol. 7. p. 6.
cap. 20. Vol. 9. p. 267.
cap. 23. Vol. 9. p. 350.
lib. 3. cap. 2. Vol. 9. p. 270. 273.
cap. 4. Vol. 9. p. 268.
cap. 6. Vol. 2. p. 159.
cap. 9. Vol. 9. p. 276.
lib. 4. cap. 13. Vol. 1. p. 28.

IOAN-

Fl. an.

564. **IOANNES CLIMACVS.**

Opera græc. latin. *Parif.* 1633. *fol.* Vol. 3. p. 282.

PHILIPPVS CLVVERIVS.

Italia vetus. *Lugdun. Batau.* 1622. *fol.* (Ibid. 1624. *fol.*) Vol. 3. p. 168. 507. 510. 512. 515. 516. 518.

CODEX CANONVM ECCLESIAE VNIVERSAE.

Apud *Iustellum.* Vol. 3. p. 413. Vol. 4. p. 158.

CODEX CANONVM ECCLESIAE AFRICANAE.

Apud *Iustellum* & tom. 2. conciliorum.

Can. 3. Vol. 5. p. 191. - Can. 6. Vol. 3. p. 102.
Can. 18. Vol. 2. p. 168. Vol. 4. p. 186. Vol. 6. p 425.
Can. 33. Vol. 3. p. 139.
Can. 37. Vol. 2. p. 289. Vol. 4. p. 391. Vol. 6. p. 260.
Can. 42. Vol. 3. p. 336. - Can. 43. Vol. 8. p. 207.
Can 45. Vol. 4. p. 215. - Can. 47. Vol. 7. p. 305.
Can. 48. Vol. 2. p. 138. Vol. 4. p. 408. Vol. 7. p. 64. 330.
Can. 53. Vol. 3. p. 139. Vol. 7. p. 65.
Can. 55. Vol. 2. p. 174. - Can. 56. Vol. 3. p. 139.
Can. 57. Vol. 7. p. 305. Vol. 8. p. 225.
Can. 58. Vol. 2. p. 138. Vol. 3. p. 167.
Can. 59. Vol. 2. p. 214. - Can. 60. Vol. 7. p. 225.
Can. 61. Vol. 7. p. 379. Vol. 9. p. 35.
Can. 67. Vol. 7. p. 65. - Can. 68. Vol. 2. p. 198.
Can. 72. Vol. 4. p. 211. 403. - Can. 75. Vol. 2. p. 59. 64.
Can. 77. Vol. 8. p. 103. - Can. 78. Vol. 3. p. 418.
Can. 80. Vol. 3. p. 28. - Can. 81. Vol. 7. p. 171.
Can. 84. Vol. 1. p. 157. 212. - Can. 86. Vol. 1. p. 211. 214.
Can. 90. Vol. 1. p. 210. 213. - Can. 91. Vol. 1. p. 296.
Can. 93. Vol. 7. p. 65. 331. - Can. 100. Vol. 1. p. 210. 213.
Can. 103. Vol. 6. p. 248. - Can. 115. Vol. 5. p. 243.
Can. 117. 118. Vol. 3. p. 411. - Can. 119. Vol. 3. p. 138. 411.
Can. 123. Vol. 3. p. 139. 411. - Can. 128. Vol. 7. p. 297.
Can. 129. Vol. 7. p. 297. - Can. 132. 133. Vol. 7. p. 166.
Can. 135. Vol. 7. p. 51.

CODEX

Fl. an.

Ora-

Fl, an.

cap.

Fl. an.

Distinct. 4. cap. 4. Vol. 6. p. 397.
cap. 78. Vol 4. p. 338.
cap. 101. Vol. 4. p. 299.
cap. 117. Vol. 4. p. 404.

Decretales Gregorii noni.
Lib. 1. tit. 23. de officio archidiaconi. cap. 7. Vol. 1. p. 338.
tit. 24. de officio archipresbyteri. cap. 1. Vol. 1. p. 335.
Lib. 2. tit. 9. de feriis. cap. 2. Vol. 9. p 161.
Lib. 3. tit. 23. de solutionibus. cap. 3. Vol. 7. p. 186.
tit. 28. de sepulturis. cap. 1. Vol. 10. p. 22.
tit. 41. de celebratione missarum. cap. 5. Vol. 6. p. 337.
cap. 6. Vol. 6. p. 333.
tit. 49. de immunitate ecclesiæ. cap. 6. Vol. 3. p. 366.
Lib. 5. tit. 38. de pœnitentia & remiss. cap. 12. Vol. 6. p. 588.

COSINVS.

Scholastical History of the canon of scripture. *Lond.* 1683. *4to.* Vol. 6. p. 97.

History of Transubstantiation. *Lond.* 1676. *8uo.* Vol. 6. p. 455. 462.

IOANNES BAPTISTA COTELERIVS.

Notæ in patres apostolicos. 2 vol. *Antwerp.* 1698. Adduntur in appendice *Beueregii* codex canonum vindicatus; *Vsserii* dissertationes Ignatianæ; & *Pearsonii* vindiciæ Ignatii.

In Herm. Pastor. Vol. 4. p. 194. Vol. 7. p. 435. 437.

In constitutiones apostolicas.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 1. p. 145.
cap. 25. Vol. 1. p. 288. Vol. 2. p. 3. 29.
cap. 57. Vol. 2. p. 41. 54. Vol. 5. p. 277. & Vol. 6. p. 19.
cap. 58. Vol. 8. p. 45.
cap. 59. Vol. 5. p. 281.
Lib. 3. cap. 2. Vol. 7. p. 437.
cap. 15. Vol. 1. p. 352. 354.
cap. 20. Vol. 1. p. 166.
Lib. 5. cap. 13. Vol. 9. p. 68. 71. 83.
cap. 15. Vol. 9. p. 59.
cap. 20. Vol. 9. p. 40.

CALCI-

Fl. an 250.

CAECILIVS CYPRIANVS.

Opera. *Oxon.* 1682. *fol.* Et cum notis *Rigaltii. Parif.* 1684. *fol.* (Cum notis *Felli, Amstelod.* 1700. *fol.*)

Libri & tractatus.

Ad Donatum. Vol. 2. p. 20. Vol. 4. p. 36. Vol. 7. p. 410. 412. 444. (449.

De idolorum vanitate. Vol. 5. p. 83.

Testimonium aduersus Iudæos. lib. 2. cap. 2. Vol. 3. p. 213.
lib. 3. cap. 50. Vol. 4. p. 67.
cap. 62. Vol. 9. p. 283.

De habitu virginum. Vol. 7. p. 457.

De vnitate ecclesiæ. Vol. 1. p. 113. Vol. 4. p. 45. 310. Vol. 6. p. 554. Vol. 7. p. 7. 29. 101. 102. 290. 291.

De lapsis. Vol. 1. p. 305. Vol. 2. p. 304. 319. 324. 406. Vol. 4. p. 205. 262. Vol. 5. p. 145. Vol. 6. p. 113. 392. 414. 428. 478. 535. Vol. 7. p. 125. 149. 198. 203. 284. Vol. 8. p. 118. 122. 124. 127. 149. 200. Vol. 9. p. 283.

De oratione dominica. Vol. 4. p. 45. Vol. 5. p. 146. 235. 241. 254. 270. 299. 390. 303. Vol. 6. p. 310. 322. 578.

De mortalitate. Vol. 10. p. 77.

Ad Demetrianum. Vol. 4. p. 310. Vol. 5. p. 320. Vol. 6. p. 356.

De opere & eleemosynis. Vol. 2. p. 263. Vol. 3. p. 113. 149. 248. Vol. 6. p. 249.

De bono patientiæ. Vol. 2. p. 303. Vol. 5. p. 53. Vol. 6. p. 478. Vol. 7. p. 180.

De zelo & liuore. Vol. 7. p. 518.

De spectaculis. Vol. 6. p. 415.

De duplici martyrio. Vol. 10. p. 70.

Epistola 3. al. 8. Vol. 1. p. 73. 284. Vol. 8. p. 7.
4. al. 9. Vol 2. p. 14.
6. al. 14. Vol. 1. p. 274.
7. al. 13. Vol. 4. p. 262.
8. Vol. 1. p. 77. Vol. 5. p. 53. 146.
9. Vol. 1. p. 73. 302. Vol. 6. p. 264.
10. al. 16. Vol. 6. p. 535. Vol. 7. p. 27. 125. 127. 179. 189. 336. Vol. 8. p. 205. 209. 232.

Epi-

Fl. an.

Epiſt.

Fl. an.

546. CYPRIANVS GALLVS.

Vita Cæſarii Arelatenſis. *Lugdun.* 1613. *4to.* Vol. 6. p. 131. 206. Vol. 7. p. 169.

412. CYRILLVS ALEXANDRINVS.

Opera græc. latin. 7 vol. *Pariſ.* 1638.

Tom. 1.

De adoratione in ſpiritu & veritate. lib. 5. Vol. 3. p. 289.
In glaphyris ſuper Geneſ. Exod. & Leuitic. Vol. 6. p. 322.
In Exod. lib. 2. Vol. 4. p. 320.

Tom. 2.

In Ieſaiam. Vol. 8. p. 183.

Tom. 3.

In Amos. Vol. 9. p. 33.

Tom. 4.

In euangelium Ioannis. Vol. 4. p. 272. 279. 295. 322. 400. Vol. 6. p. 294. 371. Vol. 8. p. 188. 192. 203. 246.

Tom. 5.

De trinitate. Vol. 4. p. 168.
Homiliæ paſchales. Vol. 9. p. 190.

Tom. 6.

Epiſtola ad Cæloſyrium. Vol. 6. p. 410.
Aduerſus Iulianum. Vol. 4. p. 125.

* * *

Epiſtola canonica ad epiſcop. Libyæ & Pentapol. Apud *Beueregium.* pand. tom. 2. Vol. 4. p. 9.
Epiſtola ad monachos in concil. Epheſ part. 1. c. 28. Vol. 6. p. 111.
Epiſtola paſchal. Apud *Bucher.* de doctrina tempor. Vol. 9. p. 101.

350. CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS.

Opera græc. latin. *Oxon.* 1703. *fol.*
Præfatio catecheſeon. Vol. 1. p. 32. 51. Vol. 3. p. 197. Vol. 4. p. 25. 32. 130. 140. Vol. 9. p. 198.
Catecheſ. 1. Vol. 4. p. 9. 20. 25. 28. Vol. 9. p. 198.
2. Vol. 5. p. 162.
3. Vol. 4. p. 49. 51. Vol. 5. p. 61. 162.
4. Vol. 1. p. 63. 119. Vol. 4. p. 12. 311. Vol. 6. p. 63. 91. Vol. 7. p. 295.

Cate-

Fl. an.

Vita

Fl. an.

Vita Pelagii. Vol. 1. p. 164.
Decreta. Vol. 6. p. 31.

303. ACTA DATIVI.

Apud *Baron.* ad ann. 303. Vol. 5. p. 57.

MARTINVS DELRIO.

Disquisitiones magicæ. *Louan.* 1599. 4to. Vol. 4. p. 246.

DEMONSTRATION

That the Church of Rome has erred in her decrees about Communion in one kind. *Lond.* 1686. 4to. Vol. 6. p. 432.

THOMAS DEMPSTERVS.

Additiones ad *Rosini* antiquitates Romanas. *Colon.* 1620. (*Colon.* 1662. 4to.) Vol. 7. p. 455 508. Vol. 9. p. 6. 11. Vol. 10. p. 6.

DEPOSITIO MARTYRVM.

Apud *Pearson.* annal. Cyprian. Vol. 9. p. 153. Vol. 10. p. 11. 27.

370. DIDYMVS ALEXANDRINVS.

Opera. In bibliothec. patr. tom. 9. (tom. 5. ed. *Lugdun.* 1677.)
De spiritu sancto. Vol. 4. p. 165.

LVDOVICVS DE DIEV.

Animaduersiones in epistolas D. Pauli. *Lugdun. Batauor.* 1646. 4to.
In 1 Cor. 6. Vol. 1. p. 126.

DIO CASSIVS. Vid. sub littera C.

DIOGENES LAERTIVS.

De vitis philosophorum, græc. lat. cum Hesychio, Milesio & Eunapio, de iisdem. *Colon. Allobrog.* 1616. 8uo. cum notis *Is. Casauboni.* (*Amstelod.* 1692. 4to.)
Vita Platonis. Vol. 7. p. 463.

254. DIONYSIVS ALEXANDRINVS.

Epistolæ variæ. Apud Eusebium. Vol. 1. p. 321. Vol. 3. p. 213. 429. 430. Vol. 4. p. 54. Vol. 5. p. 43. 149. 320. Vol. 6. p. 358. 447. 478. Vol. 7. p. 23. Vol. 8. p. 231. Vol. 10. p. 2.
Epistola canonica. Apud *Beueregium* in pandectis.
Can. 1. Vol. 3. p. 4. Vol. 9. p. 228.
Can. 2. Vol. 3. p. 149. 213. Vol. 6. p. 422.
Can. 4. Vol. 7. p. 192.

Fl. an.

FRANCISCVS DVARENVS.

De sacris ecclesiæ ministeriis ac beneficiis. *Paris.* 1551. 4*to*. (*Francof.* 1598. *fol.*)
Lib. 1. cap. 14. Vol. 2. p. 3. 17. 18. - cap. 19. Vol. 2. p. 49.
cap. 20. Vol. 3. p. 60. - cap. 21. Vol. 3. p. 30.

GVILIELMVS DVGDALE.

Monasticum Anglicanum, 2 vol. *Lond.* 1655. Vol. 3. p. 604.

1286. GVILIELMVS DVRANTES siue DVRANDVS.

Rationale diuinorum officiorum. *Lugd.* 1584. 8*uo*. Vol. 3. p. 276. Vol. 6. p. 386. 466. Vol. 9. p. 160.

IOANNES STEPHANVS DVRANTVS.

De ritibus ecclesiæ catholicæ. *Paris.* 1631. 8*uo*. (*Lugdun.* 1675. 4*to*.)
Lib. 1. cap. 1. Vol. 3. p. 121. - cap. 2. Vol. 7. p. 23.
cap. 6. Vol. 3. p. 368. - cap. 10. Vol. 6. p. 308.
cap. 13. Vol. 3. p. 277. - cap. 15. Vol. 6. p. 47.
cap. 16. Vol. 3. p. 234. - cap. 18. Vol. 3. p. 198.
cap. 19. Vol. 3. p. 254. 260. - cap. 22. Vol. 4. p. 184.
cap. 23. Vol. 10. p. 23. 24. 47. 51. 78.
cap. 24. Vol. 3. p. 316. - cap. 25. Vol. 3. p. 346.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 5. p. 10. - cap. 4. Vol. 6. p. 386.
cap. 40. Vol. 6. p. 467. 471.
Lib. 3. cap. 18. Vol. 6. p. 85. - cap. 21. Vol. 6. p. 29.
cap. 38. Vol. 6. p. 271. - cap. 55. Vol. 8. p. 11.

E.

1121. EADMERVS, MONACHVS.

Historia sui sæculi cum notis *Io. Seldeni*. *Lond.* 1623. *fol.* Vol. 3. p. 399. 550.

ABRAHAMVS ECCHELENSIS.

Concilii Nicæni canones Arabici cum notis, tom. 2do conciliorum. Vol. 6. p. 440.

IOANNES ECKIVS.

Enchiridion aduersus Lutherum. *Lugdun.* 1549. 8*uo*. Vol. 6. p. 413. 431.

ELIAS

Hæref.

Fl. an.

cap.

Fl. an.

- - cap. 13. Vol. 3. p. 17. - cap. 14. Vol. 3. p. 135. 173.
cap. 15. Vol. 2. p. 121. - cap. 16. Vol. 3. p. 168.
cap. 21. Vol. 3. p. 14. 32. Vol. 9. p. 230.
Lib. 2. cap. 8. Vol. 3. p. 356.
Lib. 3. cap. 4. Vol. 4. p. 111. - cap. 7. Vol. 4. p. 111.
cap. 39. Vol. 2. p. 240. 241. 244.
cap. 44. Vol. 6. p. 39.
Lib. 4. cap. 4. Vol. 1. p. 170.
cap. 31. Vol. 3. p. 200. Vol. 10. p. 20.
cap. 36. Vol. 6. p. 398. 502. - cap. 37. Vol. 7. p. 171.
cap. 38. Vol. 2. p. 78. Vol. 6. p. 350.
Lib. 6. cap. 8. Vol. 3. p. 135.
cap. 21. Vol 3. p. 215. 238. 245.

434. EVCHERIVS LVGDVNENSIS.

Homiliæ. *Antuerp.* 1602. 8uo. Vol. 5. p. 25. 31. Vol. 9. p. 80.

EVCHOLOGIVM GRAECORVM.

Cum notis *Iacobi Goar. Parif.* 1647. *fol.* Vol. 4. p. 26. Vol. 6. p. 223. Vol. 8. p. 183. 212.

581. EVLOGIVS, PATRIARCHA ALEXANDRINVS.

Apud *Photium*, cod. 280. Vol. 1. p. 26. 330. Vol. 4. p. 170.

380. EVNAPIVS SARDIANVS.

De vitis philosophorum, græc. latin. *Colon. Allobrog.* 1616. 8uo. (*Antuerp.* 1568. 8uo.) Vol. 3. p. 165.

420. EVODIVS.

Epistolæ. Inter epistolas Augustini. Vol. 10. p. 63. 75.

303. ACTA EVPLII.

Apud *Baronium* ad ann. 303. Vol. 5. p. 57. 303. Vol. 10. p. 32.

315. EVSEBIVS CAESARIENSIS.

Historia ecclesiastica cum notis *Valesii. Parif.* 1672. & *Cantabr.* 1720. *fol.* (*Amstel.* 1695. *fol.*)
Lib. 1. cap. 1. Vol. 3. p. 409. - cap. 4. Vol. 9. p. 56.
cap. 7. Vol. 1. p. 321. - cap. 11. Vol. 1. p. 59.
cap. 13. Vol. 4. p. 118. Vol. 8. p. 210.
Lib. 2. cap. 12. Vol. 10. p. 12.
cap. 17. Vol. 1. p. 2. Vol. 3. p. 2. 136. 198. Vol. 5. p. 127.

cap.

Fl. an.

- - cap. 16. Vol. 6. p. 98.
cap. 19. Vol. 1. p. 21. 23. Vol. 2. p. 421. Vol. 6. p. 121.
cap. 20. Vol. 3. p. 270. - cap. 22. Vol. 9. p. 104.
cap. 26. Vol. 2. p. 57. - cap. 28. Vol. 1. p. 72.
cap. 29. Vol. 2. p. 87. 100. - cap. 30. Vol. 1. p. 143.
cap. 34. Vol. 3. p. 156. Vol. 7. p. 133.
cap. 36. Vol. 6. p. 144. - cap. 42. Vol. 2. p. 160.
cap. 43. Vol. 1. p. 90. 164. 178. 276. 322. Vol. 2. p. 6. 137. 182. 293. Vol. 3. p. 505. Vol. 4. p. 335. 364. 381. 382. Vol. 5. p. 150. Vol. 6. p. 484. Vol. 7. p. 317.
cap. 44. Vol. 3. p. 235. Vol. 6. p. 405. Vol. 8. p. 195. 231. 233.
Lib. 7. cap. 2. Vol. 8. p. 210. - cap. 7. Vol. 1. p. 28. 76.
cap. 9. Vol. 3. p. 213. Vol 4. p. 54. Vol. 6. p. 358. 447.
cap. 11. Vol. 1. p. 151. Vol. 3. p. 125. 413. 430. Vol. 5. p. 320. Vol. 10. p. 2.
cap. 13. Vol. 1. p. 74. Vol. 3. p. 149. 156.
cap. 15. Vol. 3. p. 155. 209.
cap. 16. Vol. 10. p. 35. 43. 47. 53.
cap. 19. Vol 1. p. 62, 140. - cap. 20. Vol. 9. p. 105.
cap. 22. Vol. 6. p. 407. Vol. 7. p. 23. Vol. 10. p. 3. 44.
cap. 28. Vol. 1. p. 276. - cap. 29. Vol. 2. p. 76.
cap. 30. Vol. 1. p. 13. 105. 141. 171. 174. 276. Vol. 2. p. 161. 340. 402. Vol. 3. p. 117. 219. Vol. 4. p. 65. Vol. 5. p. 43. 129. 149. Vol. 6. p. 196. Vol. 7. p. 63. Vol. 8. p. 89.
cap. 32. Vol. 1. p. 140. 187. Vol. 2. p. 131. Vol. 9. p. 105.
Lib. 8. cap. 1. Vol. 1. p. 72. Vol. 2. p. 304. Vol. 3. p. 150.
cap. 2. Vol. 1. p. 74. Vol. 3. p. 155.
cap. 3. Vol. 1. p. 72. - cap. 6. Vol. 1. p. 74.
cap. 9. Vol. 2. p. 61. - cap. 10. Vol. 1. p. 7.
cap. 11. Vol. 3. p. 595. Vol. 5. p. 55. Vol. 9. p. 44. 75.
cap. 13. Vol. 3. p. 152. 438.
Lib. 9. cap. 2. Vol. 3. p. 125. - cap. 9. Vol. 3. p. 117. 125.
cap. 10. Vol. 2. p. 265. Vol. 3. p. 115.
Lib. 10. cap. 2. Vol. 3. p. 162. Vol. 9. p. 44.
cap. 3. Vol. 3. p. 118. 317. 318.

Lib.

Fl. an.

Lib. 1. cap. 2. Vol. 6. p. 105. - cap. 8. Vol. 6. p. 152.
cap. 11. Vol. 6. p. 157. - cap. 17. Vol 6. p. 72.
cap. 31. Vol. 6. p. 173. - cap. 33. Vol. 6. p. 174.
Lib. 2. cap. 9. Vol. 6. p. 181. - cap. 14. Vol. 6. p. 177.
cap. 15. Vol. 6. p. 187.

FIELD.

Of the Church. *Oxon.* 1635. *fol.* Vol. 1. p. 191.

IOANNES FILESACVS.

Commentarius in *Vincentium Lirinensem. Paris.* 1619. 4*to.* Vol. 7. p. 134.

340. IVL. FIRMICVS MATERNVS.

De errore profanarum religionum, cum notis *Ioan. a Wower. Oxon.* 1678. 8*uo.* Vol. 4. p. 319.
Astronomia, siue de mathesi. *Basil.* 1591. Vol. 7. p. 248.

FIRMILIANVS.

350. Epistola. Inter epistolas Cypriani. Vol. 1. p. 70. 71. Vol. 2. p. 21. 199. 203. Vol. 4. p. 52. 263. 375. Vol. 5. p. 147. Vol. 6. p. 126. 417. Vol 7. p. 160. 761. Vol. 8. p. 191.

IOANNES FISCHERVS al. ROFFENSIS.

Liber contra Lutherum. *Paris.* 1562. 8*uo.* Vol. 8. p. 179.

MATTHIAS FLACIVS.

Catalogus testium veritatis. Vol. 6. p. 461. Vid. BERTRAMVS.
De sectis papisticis. *Basil.* 1565. 4*to.* Vol. 9. p. 178.

FLAGELLANTIVM HISTORIA.

Paris. 1700. 8*uo.* Vol. 3. p. 67. Vol. 7. p. 168. Vol. 8. p. 51.

IOANNES FORBESIVS.

Instructiones historico-theologicæ. *Amstelod.* 1645. (Opera *Amstelod* 1703. *fol.*) Vol. 4. p. 63. 192.
Irenicum. *Aberden.* 1636. 4*to.* Vol. 1. p. 191. Vol. 3. p. 211. Vol. 8. p. 12. 14. 16.

560. VENANTIVS FORTVNATVS.

Poëmata. In corpore poëtarum. tom. 2. *Lugdun.* 1603. 4*to.* Vol. 3. p. 255.
Vita Radegundis. Apud *Surium* 13 August. Vol 1. p 349.

CAROLVS DV FRESNE.

Glossarium græco-barbarum. *Lugd.* 1688. 2 vol. *fol.* Vol. 3. p. 260.

MAT-

Fl. an.

MATTHAEVS GALENVS.

Catechismus. Apud *Dallaeum* de confirmatione. Vol. 4. p. 349. 356.

IOANNES GARNERIVS.

Liber diurnus Romanorum pontificum. *Paris.* 1680. *4to*. Vol. 2. p. 170.

THOMAS GATAKERVS.

Notæ in libros Antonini. *Cantabrig.* 1652. *4to*. (*Traiecti* ad *Rhen.* 1698. *fol.*) Vol. 10. p. 93.

387. GAVDENTIVS BRIXIENSIS.

Opera. In bibliothec. patr. tom. 2. (tom. 5. *Lugd.* 1677.)
Præfat. ad Beneuolum. Vol. 6. p. 199.
Tract. 2. ad neophytos. Vol. 4. p. 130.
4. de lectione Exodi. Vol. 6. p. 135.
15. de Maccabæis. Vol. 9. p. 159.
16. de ordinatione ipsius. Vol. 8. p. 192.
17. die dedicationis basilicæ. Vol. 3. p. 124. 318.

MICHAEL GEDDES.

Church-history of Ethiopia. *London.* 1696. 8*uo*. Vol. 3. p. 343.

492. GELASIVS PAPA.

Epistolæ decretales. In tomis conciliorum.
Epist. 4. ad Faustum. Vol. 7. p. 147.
9. ad episc. Lucaniæ. Vol. 2. p. 181. 279. 280. 292. Vol. 3. p. 22. 104. 111. Vol. 4. p. 252. 358. 364. Vol. 7. p. 323. 325. Vol. 8. p. 59. 101. Vol. 9. p. 247.
Epist. ad Ruffinum. Apud *Gratianum*. Vol. 8. p. 14.
Decreta. Apud *Crab.* & *Grat.* Vol. 5. p. 297. Vol. 6. p. 87. Vol. 7. p. 319.
De duabus naturis Christi. In biblioth. patr. tom. 4. (tom. 8. edit. *Lugdun.*) Vol. 6. p. 459.

AVLVS GELLIVS.

Opera. *Aurel. Allobrog.* 1609. 8*uo*.
Noct. Attic. lib. 9. cap. 15. Vol. 9. p. 4.
lib. 20. cap. 1. Vol. 7. p. 507.

Fl. an.

314. GESTA PVRGATIONIS CAECILIANI, EPISC. CARTH.
Ad calcem OPTATI. *Parif.* 1631. Vol. 1. p. 295. Vol. 3. p. 131. 132. 153. 154. 242. 271. 298. Vol. 6. p. 90. 265. Vol. 10. p. 2.

581. GILDAS SAPIENS.
De excidio Britanniæ. In bibl. patr. tom. 5. Vol. 3. p. 133. 153.

1200. GIRALDVS.
Itinerarium Cambriæ, & Cambriæ defcriptio. *Lond.* 1585. *8uo.* Vol. 3. p. 560.

GLOSSA
In Extrauagant. Vol. 7. p. 162.
In Gratianum. Vol. 8. p. 24.

301. ACTA GLYCERII.
Apud *Baron.* ad ann. 301. Vol. 5. p. 56.

IACOBVS GOAR.
Notæ ad euchologium Græcorum. *Parif.* 1647. *fol.* Vol. 3. p. 266. 267. Vol. 6. p. 223. 467.

1110. GOFFRIDVS, VINDOCINENSIS ABBAS.
Opera, cum notis SIRMONDI. *Parif.* 1639. (Apud *Dallæum* de confeffione p. 553.) Vol. 8. p. 143.

MELCHIOR GOLDASTVS.
Conftitutiones imperiales. 3 vol. *Hanou.* 1609. *fol.* (*Offenbac.* 1610.) Vol. 3. p. 603.

THOMAS GOODWINVS.
Mofes & Aaron. Vol. 1. p. 16. Vol. 3. p. 441.

DIONYSIVS GOTHOFREDVS.
Notæ in codicem Iuftinianeum. *Colon.* 1524. (*Amftelod.* 1663. *fol.*) Vol. 9. p. 333.

IACOBVS GOTHOFREDVS.
Commentarius in codicem Theodofianum, 6 vol. *Lugdun.* 1665. *fol.*
In lib. 1. tit. 12. de affefforibus domefticis & cancellariis. leg. 3. Vol. 2. p. 65.
In lib. 2. tit. 8. de feriis. leg. 2. Vol. 9. p. 3. 6. 9.
tit. 9. de pactis. leg. 8. Vol. 7. p. 368.

Fl. an.

tit. 6. ne sanctum bapt. iteretur. leg. 6. Vol. 4. p. 411. tit. 10. de paganis. leg. 25. Vol. 3. p. 166.

IOANNES ERNESTVS GRABIVS.

Spicilegium patrum, 3 vol. *Oxon.* 1698. &c. 8uo. Vol. 1. p. 6. 56. 136. Vol. 4. p. 146. 150. Vol. 5. p. 259.

Adnotationes in Irenæum. Vol. 5. p. 133.

in Bulli iudic. eccles. cathol. Vol. 4. p. 73.

1130. GRATIANVS.

Decretum, siue concordantia discordantium canonum, in corpore iuris canonici. *Romæ* 1582. *fol.* Vid. supra *Corpus iuris canonici.*

470. GREGENTIVS.

Disputatio cum Herbano Iudæo græc. latin. In auctario bibliothec. patr. Ducæano, tom. 1. *Paris.* 1624. Vol. 3. p. 459. Vol. 5. p. 277.

GREGORIVS MAGNVS.

590. Opera, 4 tom. *Antwerp.* 1615. (*Paris.* 1705.)

Tom. 1.

Præfatio in Iobum ad Leandr. ante moralia. Vol. 2. p. 102. 199.

Moralia in Iobum lib. 19. cap. 13. Vol. 6. p. 96.

In Ezechielem, præfat. Vol. 6. p. 198.

Homil. 2. Vol. 7. p. 185. - Hom. 5. Vol. 6. p. 106.

Homil. 19. Vol. 6. p. 148.

In euangelia.

Homil. 2. Vol. 7. p. 326. - Homil. 15. Vol. 5. p. 108.

Homil. 16. Vol. 9. p. 183.

Homil. 26. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 161. Vol. 8. p. 278.

Tom. 2.

Dialogi. lib. 1. cap. 5. Vol. 2. p. 71. - lib. 2. cap. 24. Vol. 6. p. 426.

lib. 4. cap. 55. Vol. 6. p. 241.

Epistolæ.

Lib. 1. epist. 41. Vol. 4. p. 341. Vol. 7. p. 53.

Lib. 2. epist. 20. Vol. 3. p. 518. - epist. 26. Vol. 7. p. 161.

epist. 34. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 189.

Lib.

Fl. an.

Orat. 8. Ad patrem, quum ei curam ecclesiæ Nazianzenæ commisisset. Vol. 1. p. 189.
Orat. 10. De funere Cæsarii. Vol. 6. p. 340. Vol. 10. p. 40. 56.
Orat. 11. De funere Gorgoniæ. Vol. 5. p. 295. Vol. 6. p. 408. 415. 416.
Orat. 16. De amore pauperum. Vol. 3. p. 184.
Orat. 18. In laudem Cypriani. Vol. 1. p. 112.
Orat. 19. De funere patris. Vol. 1. p. 52. 79. 80. 154. 172. Vol. 3. p. 173. 349. 473. Vol. 5. p. 175. Vol. 6. p. 408. Vol. 7. p. 272. Vol. 9. p. 108.
Orat. 20. In laudem Basilii. Vol. 1. p. 52. 117. 141. 150. 177. 270. 327. 371. Vol. 3. p. 354. 358. Vol. 5. p. 20. 172. 175. Vol. 6. p. 258. Vol. 10. p. 53.
Orat. 21. In laudem Athanasii. Vol. 1. p. 112. 141. Vol. 2. p. 107. 357. 362. 368. 369. 370. Vol. 6. p. 166. Vol. 7. p. 55.
Orat. 22. In laudem Maccabæorum. Vol. 9. p. 159.
Orat. 24. In Aegyptiorum aduentum. Vol. 4. p. 167.
Orat. 31. In illud, Quum consummasset Iesus hos sermones. Vol. 1. p. 8. Vol. 7. p. 184. Vol. 9. p. 358.
Orat. 32. In præsentia 150 episcoporum. Vol. 1. p. 80. Vol. 2. p. 383. Vol. 3. p. 330. Vol. 6. p. 113. 198.
Orat. 38. In natiuitatem Christi. Vol. 9. p. 78.
Orat. 39. In sancta lumina. Vol. 4. p. 49. Vol. 9. p. 81.
Orat. 40. In sanctum baptisma. Vol. 2. p. 279. Vol. 4. p. 24. 28. 56. 125. 141. 142. 144. 146. 151. 186. 207 238. 240. 241. 243. 244. 247. 259. 268. 280. 287. 319. 321. 386. 387. 393. Vol. 6. p. 513. Vol. 9. p. 83.
Orat. 41. In pascha. Vol. 1. p. 80.
Orat. 42. In pascha. Vol. 6. p. 315. Vol. 9. p. 240.
Orat. 43. In nouam dominicam. Vol. 9. p. 51. 119.
Orat. 44. In sanctam pentecosten. Vol. 9. p. 130.
Orat. 51. In Apollinarium. Vol. 1. p. 29.
Epistola 42. Gregorio Nysseno. Vol. 1. p. 189.
Epistola 49. Olympio. Vol. 3. p. 312.
Epistola 57. Procopio. Vol. 9. p. 335. 341.
Epistola 71. al. 74. Celeusio. Vol. 9. p. 222.
Epistola 80. Aërio & Alypio. Vol. 2. p. 289.

Fl. an.

cap. 58. Vol. 3. p. 163. - cap. 59. Vol. 3. p. 274.
cap. 61. Vol. 4. p. 5. Vol. 5. p. 21. 260. 325.
cap. 62. Vol. 4. p. 147. 242.
cap 66. Vol. 10. p. 48. 50. 51. - cap. 71. Vol. 10. p. 16. 63.

De laudibus Constantini, ad calcem historiæ.
Cap. 9. Vol. 3. p. 120. - cap. 16. Vol. 5. p. 13.
Cap. 17. Vol 3. p. 115. 118. 133. Vol. 5. p. 92. 95.

Epistola ad Cæsarienses de fide Nicæna. Apud *Socratem* lib. 1. cap. 8. & *Theodoretum* lib. 1. cap. 12. Vol. 1. p. 119. Vol. 4. p. 97. 277.

340. EVSEBIVS EMISENVS.

Homiliæ sed tamen dubiæ. *Antwerp.* 1620. 8uo. (In bibliothec. patr. tom. 6. *Lugdun.* 1677.)

Homilia de pentecoste. Vol. 4. p. 378.
de natali S. Genesii. Vol. 9. p. 134.
de Maccabæis. Vol. 9. p. 159.

275. EVTYCHIANVS, EPISCOPVS ROMANVS.

Decreta. Apud *Crabbeum*. Vol. 7. p. 454.

1116. EVTHYMIVS ZIGABENVS.

Panoplia orthodoxæ fidei aduersus omnes hæreses, *Venet.* 1555. *fol.* (In bibliothec. patr. tom. 19. *Lugdun.* 1677.) Vol. 4. p. 157. 161.

F.

IOANNES FABER.

Declamatio de humanæ vitæ miseria. Apud *Hotting.* histor. eccles. sæcul. 16. part. 4. Vol. 6. p. 160.

CAROLVS FABROTVS.

Notæ ad *Balsamonis* collectionem constitutionum ecclesiasticarum. Apud *Iustellum* in biblioth. iuris canon. tom. 2. Vol. 1. p. 347.

540. FACVNDVS HERMIANENSIS.

Opera, cum notis *Sirmondi*. *Paris.* 1675. *fol.* Vol. 6. p. 322. 460

FASCI-

Fl. an.

Lib.

MAT-

Fl. an.

MATTHAEVS GALENVS.

Catechismus. Apud *Dallæum* de confirmatione, Vol. 4. p. 349. 356.

IOANNES GARNERIVS.

Liber diurnus Romanorum pontificum. *Paris.* 1680. 4to. Vol. 2. p. 170.

THOMAS GATAKERVS.

Notæ in libros Antonini. *Cantabrig.* 1652. 4to. (*Traiecti* ad *Rhen.* 1698. *fol.*) Vol. 10. p. 93.

GAVDENTIVS BRIXIENSIS.

387. Opera. In bibliothec. patr. tom. 2. (tom. 5. *Lugd.* 1677.)
Præfat. ad Beneuolum. Vol. 6. p. 199.
Tract. 2. ad neophytos. Vol. 4. p. 130.
4. de lectione Exodi. Vol. 6. p. 135.
15. de Maccabæis. Vol. 9. p. 159.
16. de ordinatione ipsius. Vol. 8. p. 192.
17. die dedicationis basilicæ. Vol. 3. p. 124. 318.

MICHAEL GEDDES.

Church-history of Ethiopia. *London.* 1696. 8uo. Vol. 3. p. 343.

GELASIVS PAPA.

492. Epistolæ decretales. In tomis conciliorum.
Epist. 4. ad Faustum. Vol. 7. p. 147.
9. ad episc. Lucaniæ. Vol. 2. p. 181. 279. 280. 292. Vol. 3. p. 22. 104. 111. Vol. 4. p. 252. 358. 364. Vol. 7. p. 323. 325. Vol. 8. p. 59. 101. Vol. 9. p. 247.
Epist. ad Ruffinum. Apud *Gratianum*. Vol. 8. p. 14.
Decreta. Apud *Crab.* & *Grat.* Vol. 5. p. 297. Vol. 6. p. 87. Vol. 7. p. 319.
De duabus naturis Christi. In biblioth. patr. tom. 4. (tom. 8. edit. *Lugdun.*) Vol. 6. p. 459.

AVLVS GELLIVS.

Opera. *Aurel. Allobrog.* 1609. 8uo.
Noct. Attic. lib. 9. cap. 15. Vol. 9. p. 4.
lib. 20. cap. 1. Vol. 7. p. 507.

GESTA

Fl. an.

314. GESTA PVRGATIONIS CAECILIANI, EPISC. CARTH.
Ad calcem OPTATI. *Parif.* 1631. Vol. 1. p. 295. Vol. 3. p. 131. 132. 153. 154. 242. 271. 298. Vol. 6. p. 90. 265. Vol. 10. p. 2.

581. GILDAS SAPIENS.
De excidio Britanniæ. In bibl. patr. tom. 5. Vol. 3. p. 133. 153.

1200. GIRALDVS.
Itinerarium Cambriæ, & Cambriæ defcriptio. *Lond.* 1585. 8*uo.* Vol. 3. p. 560.

GLOSSA
In Extrauagant. Vol. 7. p. 162.
In Gratianum. Vol. 8. p. 24.

301. ACTA GLYCERII.
Apud *Baron.* ad ann. 301. Vol. 5. p. 56.

IACOBVS GOAR.
Notæ ad euchologium Græcorum. *Parif.* 1647. *fol.* Vol. 3. p. 266. 267. Vol. 6. p. 223. 467.

1110. GOFFRIDVS, VINDOCINENSIS ABBAS.
Opera, cum notis SIRMONDI. *Parif.* 1639. (Apud *Dallæum* de confeffione p. 553.) Vol. 8. p. 143.

MELCHIOR GOLDASTVS.
Conftitutiones imperiales. 3 vol. *Hanou.* 1609. *fol.* (*Offenbac.* 1610.) Vol. 3. p. 603.

THOMAS GOODWINVS.
Mofes & Aaron. Vol. 1. p. 16. Vol. 3. p. 441.

DIONYSIVS GOTHOFREDVS.
Notæ in codicem Iuftinianeum. *Colon.* 1524. (*Amftelod.* 1663. *fol.*) Vol. 9. p. 333.

IACOBVS GOTHOFREDVS.
Commentarius in codicem Theodofianum, 6 vol. *Lugdun.* 1665. *fol.*
In lib. 1. tit. 12. de affefforibus domefticis & cancellariis. leg. 3. Vol. 2. p. 65.
In lib. 2. tit. 8. de feriis. leg. 2. Vol. 9. p. 3. 6. 9.
tit. 9. de pactis. leg. 8. Vol. 7. p. 368.

tit.

Fl. an. - - tit. 6. ne sanctum bapt. iteretur, leg. 6. Vol. 4. p. 411. tit. 10. de paganis, leg. 25. Vol. 3. p. 166.

IOANNES ERNESTVS GRABIVS.

Spicilegium patrum, 3 vol. *Oxon.* 1698. &c. 8uo. Vol. 1. p. 6. 56. 136. Vol. 4. p. 146. 150. Vol. 5. p. 259.

Adnotationes in Irenæum. Vol. 5. p. 133.

in Bulli iudic. eccles. cathol. Vol. 4. p. 73.

1130. GRATIANVS.

Decretum, siue concordantia discordantium canonum, in corpore iuris canonici. *Romæ* 1582. *fol.* Vid. supra *Corpus iuris canonici.*

470. GREGENTIVS.

Disputatio cum Herbano Iudæo græc. latin. In auctario bibliothec. patr. Ducæano, tom. 1. *Paris.* 1624. Vol. 3. p. 459. Vol. 5. p. 277.

GREGORIVS MAGNVS.

590. Opera, 4 tom. *Antwerp.* 1615. (*Paris.* 1705.)

Tom. 1.

Præfatio in Iobum ad Leandr. ante moralia. Vol. 2. p. 102. 199.

Moralia in Iobum lib. 19. cap. 13. Vol. 6. p. 96.

In Ezechielem, præfat. Vol. 6. p. 198.

Homil. 2. Vol. 7. p. 185. - Hom. 5. Vol. 6. p. 106.

Homil. 19. Vol. 6. p. 148.

In euangelia.

Homil. 2. Vol. 7. p. 326. - Homil. 15. Vol. 5. p. 108.

Homil. 16. Vol. 9. p. 183.

Homil. 26. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 161. Vol. 8. p. 278.

Tom. 2.

Dialogi. lib. 1. cap. 5. Vol. 2. p. 71. - lib. 2. cap. 24. Vol. 6. p. 426.

lib. 4. cap. 55. Vol. 6. p. 241.

Epistolæ.

Lib. 1. epist. 41. Vol. 4. p. 341. Vol. 7. p. 53.

Lib. 2. epist. 20. Vol. 3. p. 518. - epist. 26. Vol. 7. p. 161.

epist. 34. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 189.

Lib.

Fl. an.

Orat. 8. Ad patrem, quum ei curam ecclesiæ Nazianzenæ commisisset. Vol. 1. p. 189.
Orat. 10. De funere Cæsarii. Vol. 6. p. 340. Vol. 10. p. 40. 56.
Orat. 11. De funere Gorgoniæ. Vol. 5. p. 293. Vol. 6. p. 408. 415. 416.
Orat. 16. De amore pauperum. Vol. 3. p. 184.
Orat. 18. In laudem Cypriani. Vol. 1. p. 112.
Orat. 19. De funere patris. Vol. 1. p. 52. 79. 80. 154. 172. Vol. 3. p. 173. 349. 473. Vol. 5. p. 175. Vol. 6. p. 408. Vol. 7. p. 272. Vol. 9. p. 108.
Orat. 20. In laudem Basilii. Vol. 1. p. 52. 117. 141. 150. 177. 270. 327. 371. Vol. 3. p. 354. 358. Vol. 5. p. 20. 172. 175. Vol. 6. p. 258. Vol. 10. p. 53.
Orat. 21. In laudem Athanasii. Vol. 1. p. 112. 141. Vol. 2. p. 107. 357. 362. 368. 369. 370. Vol. 6. p. 166. Vol. 7. p. 55.
Orat. 22. In laudem Maccabæorum. Vol. 9. p. 159.
Orat. 24. In Aegyptiorum aduentum. Vol. 4. p. 167.
Orat. 31. In illud, Quum consummasset Iesus hos sermones. Vol. 1. p. 8. Vol. 7. p. 184. Vol. 9. p. 358.
Orat. 32. In præsentia 150 episcoporum. Vol. 1. p. 80. Vol. 2. p. 383. Vol. 3. p. 330. Vol. 6. p. 113. 193.
Orat. 38. In natiuitatem Christi. Vol. 9. p. 78.
Orat. 39. In sancta lumina. Vol. 4. p. 49. Vol. 9. p. 81.
Orat. 40. In sanctum baptisma. Vol. 2. p. 279. Vol. 4. p. 24. 28. 56. 125. 141. 142. 144. 146. 151. 186. 207 238. 240. 241. 243. 244. 247. 259. 268. 280. 287. 319. 321. 386. 387. 393. Vol. 6. p. 513. Vol. 9. p. 83.
Orat. 41. In pascha. Vol. 1. p. 80.
Orat. 42. In pascha. Vol. 6. p. 345. Vol. 9. p. 240.
Orat. 43 In nouam dominicam. Vol. 9. p. 51. 119.
Orat. 44. In sanctam pentecosten. Vol. 9. p. 130.
Orat. 51. In Apollinarium. Vol. 1. p. 29.
Epistola 42. Gregorio Nysseno. Vol. 1. p. 189.
Epistola 49. Olympio. Vol. 3. p. 312.
Epistola 57. Procopio. Vol. 9. p. 335. 341.
Epistola 71. al. 74. Celeusio. Vol. 9. p. 222.
Epistola 80. Aërio & Alypio. Vol. 2. p. 289.

Fl. an.
De baptismo Christi. Vol. 3. p. 228. Vol. 4. p. 167. 316. 322. 331. 336. Vol. 6. p. 450. Vol. 9. p. 81.
De resurrectione Christi. orat. 3. Vol. 9. p. 112.
Vita Gregorii Thaumat. Vol. 2. p. 85. 184. 189. Vol. 3. p. 148.
De funere Meletii. Vol. 1. p. 81.
Vita Ephrem. Vol. 6. p. 142. Vol. 10. p. 23.
Oratio de mortuis. Vol. 6. p. 345.

254. GREGORIVS NEOCAESARIENSIS, alias THAVMATVRGVS.

Opera græc. lat. *Parif.* 1622. *fol.*
Expositio fidei. Vol. 4. p. 86.
Epistol. canonica apud *Iustellum.*
Can. 1. Vol. 7. p. 192. - Can. 5. Vol. 7. p. 82.
Can. 10. Vol. 7. p. 470.
Can. 11. Vol. 3. p. 148. Vol. 8. 111. 113. 115. 116.

GREGORIVS THOLOSANVS.

De republica. *Francof.* 1642. Vol. 1. p. 104.

573. GREGORIVS TVRONENSIS.

Historia Francorum. *Parif.* 1610. *8uo.* (In operibus. *Parif.* 1699. *fol.*)
Lib. 2. cap. 31. Vol. 3. p. 254. - cap. 34. Vol. 5. p. 25.
Lib. 4. cap. 13. Vol. 3. p. 592. - cap. 16. Vol. 7. p. 243.
Lib. 6. cap. 38. Vol. 3. p. 592.
Lib. 7. cap. 7. Vol. 6. p. 235.
Lib. 8. cap. 3. Vol. 6. p. 6.
Lib. 9. cap. 3. Vol. 6. p. 430.
Lib. 10. cap. vlt. Vol. 5. p. 15.
De gloria martyrum. *Colon.* 1583. *8uo.* (In operibus cit. edit.)
Lib. 1. cap. 10. Vol. 6. p. 503.
De gloria confessorum. ibid.
Cap. 104. Vol. 10. p. 52. - Cap. 106. Vol. 10. p. 23.
De vitis patrum. Cap. 8. Vol. 6. p. 6.

IOHN GREGORY.

Observations on Scripture, and Posthumous Works. *Lond.* 1650. *4to.* Vol. 2. p. 275. Vol. 6. p. 418.

Fl. an.

841. HAIMO.

In epist. ad Hebr. cap. 6. (Apud *Dallæum* de confirmatione.) Vol. 4. p. 377.

cap. 13. Vol. 4. p. 354.

FRANCISCVS HALLERIVS.

De hierarchia ecclesiastica. *Parif.* 1646. *fol.*

Lib. 1. cap. 3. Vol. 2. p. 10. - cap. 7. Vol. 1. p. 55. Vol. 6. p. 122.

HENRICVS HAMMONDVS.

Opera Anglican. 4 vol. *Lond.* 1684. *fol.*

Contra Blondell. Vol. 1. p. 193. 204. 296. Vol. 3. p. 221. 233.

Defence of Infant-Bapt. Vol. 4. p. 192.

Adnotationes in Nou. Test. (edit. *Io. Cleric. Amstelod.* 1699. fol.)

In Actor. cap. 11. Vol. 1. p. 268.

In epist. 1 ad Cor. cap. 15. Vol. 4. p. 190.

In 1 Timoth. cap. 3. Vol. 1. p. 346.

In epist. ad Titum præfat. Vol. 1. p. 204.

In Apocalypf. cap. 1. Vol. 1. p. 83.

MARTINVS HANCKIVS.

De scriptoribus Byzantinis. *Lipsiæ* 1677. 4to. Vol. 2. p. 130.

842. GEORGIVS HAMORTVLVS.

MSCt. Apud *Allatium* de hebdomad. Græcorum. Vol. 9. p. 172.

HARDINGVS.

Answer to Jewel's Challenge. *Antwerp.* 1565. 8uo. Vol. 6. p. 431.

1150. CONSTANTINVS HARMENOPVLVS.

Epitome iuris canonici græc. lat. Apud *Leunclauium* in iure græco-romano. tom 1. Vol. 1. p. 222. Vol. 2. p. 381.

De sectis hæreticis, & confessio de fide orthodoxa, ibid. Apud *Leunclauium* & in auctario bibl. patr. *Ducæano.* Tom. 1. *Parif.* 1624. Vol. 4. p. 160. Vol. 7. p. 249.

STEPHANVS HEDDIVS.

De vita Wilfridi, cap. 12. Vol. 3. p. 399.

170. HEGESIPPVS.

Commentarius actorum ecclesiasticorum. Fragmenta passim apud *Eusebium.* Vol. 1. p. 62. 136. Vol. 7. p. 6.

Epist.

Pro-

Contr.

Fl. an.

Contr. Constant. Vol. 1. p. 33.
Fragment. Vol. 1. p. 307. Vol. 4. p. 105. Vol. 7. p. 50.

461. HILARIVS PAPA.

Epistolæ decretales. In tomis conciliorum.
Epist. 1. ad Ascan. Tarraconensem. Vol. 1. p. 147.
2. ad Tarraconenses. Vol. 9. p. 165.
8. ad episcopos Galliæ. Vol. 8. p. 94.
Ep. ad Leont. Apud *Baron.* ad ann. 462. Vol. 1. p. 210.

430. HILARIVS ARELATENSIS.

Epistolæ. Inter epistolas Augustini. Vol. 6. p. 95.

845. HINCMARVS RHEMENSIS.

Opera. 2 vol. *Paris.* 1645. *fol.*

Tom. 1.

De prædestinatione. lib. 1. cap. 4. Vol. 6. p. 333.
Capitula archidiacon. presbyt. data. Vol. 1. p. 336.

Tom. 2.

Opusc. 55. capitular. cap. 48. Vol. 4. p. 61. Vol. 8. p. 279.
Epist. ad Hildeboldum. Vol. 8. p. 146.
Vita Remigii. Apud *Baron.* an. 471. Vol. 1. p. 144.

220. HIPPOLYTVS PORTVENSIS.

Canon paschalis. Apud *Caueum* histor. litterar. tom. 1. p. 68. Eam etiam exhibent *Scaliger*, *Aegidius Bucherius* & *Gruterus*. Vol. 9. p. 17. 104.

De consummatione mundi & antichristo, græc. latin. In auctario bibl patr. *Ducæano*, tom. 2. Vol. 3. p. 147. 244. Vol. 5. p. 140.

Demonstratio de antichristo græc. latin. Apud *Combefis.* in auctario nouissimo. *Paris.* 1672. *fol.* Vol. 3. p. 147.

LVCAS HOLSTENIVS.

Adnotationes in geographiam *Caroli a Sancto Paulo*, in Italiam ntiquam *Cluuerii*, & thesaurum geographicum *Ortelii*, *Romæ* 1666. 8uo.

In geogr. *Car. a S. Paulo.* Vol. 3. p. 402. 447. 463. 472. 473 474. 475. 494. 496. 497. 507. 511. 513. 517. 518. 519. 520. 522. 527. 528. 558.

Fl. an.

Historia sacramentaria. *Tigur.* 1598. *fol.* (*Geneu.* 1681. *fol.*)
Lib. 2. cap. 1. Vol. 306. Vol. 6. p. 370. Vol. 8. p. 24.
cap. 2. Vol. 6. p. 398.

IOANNES HENRICVS HOTTINGERVS.

Historia ecclesiastica, 9 vol. *Hanou.* 1655. 8*uo.* (*Tigur.* 1651. 5 vol. 8*uo.*) Vol. 1. p. 14. Vol. 6. p. 161.
De translatione bibliorum. *Heidelb.* 1660. Vol. 5. p. 93.

FRANCISCVS HOTTOMANNVS.

Quæstiones illustres iuris. 1598. 8*uo.* Vol. 9. p. 333.

HVBERTVS DE SYLVA CANDIDA.

Liber de azymo & ieiunio sabbatorum contra *Michaelem Cerularium* & *Leonem Achridanum*, Apud *Baron.* in appendice tom. 2. Vol. 6. p. 443.

PETRVS DANIEL HVETIVS.

Origeniana, 2 vol. *Rothomagi* 1668. *fol.*
Lib. 1. cap. 3. Vol. 3. p. 157. - cap. 4 Vol. 2. p. 129.
Demonstratio euangelica. *Amstel.* 1680. 8*uo.* (*Lipsiæ* 1694. 4*to.*) Vol. 3. p. 170.

1120. HVGO DE S. VICTORE.

Opera. *Venet.* 1588. 3 vol. (Apud *Bon.* de reb. liturgic. lib. 2. cap. 19.) Vol. 6. p. 397. (Apud *Dallæum* de cult. religios. lib. 2. p. 237.) Vol. 6. p. 466.

I.

S. IACOBVS.

Liturgia ei adscripta, græc. latin. Bibl. patr. auctar. *Ducæano*, tom. 2. *Paris.* 1624. Vol. 1. p. 120. Vol. 3. p. 248. 250. Vol. 4. p. 95. Vol. 6. p. 213. 491. 497. Vol. 8. p. 211.

385. IDACIVS.

Contra Varimundum Arianum. Biblioth. patr. tom. 4. Vol. 4. p. 166. Vol. 5. p. 62.

790. IESSE AMBIANENSIS.

De ordine baptismi. (Apud *Baluzium* in notis ad Rheginon. lib. 1. cap. 69.) Vol. 4. p. 348. Vol. 6. p. 396.

Lib.

Lib.

Fl. an.

Lib. 3. ep. 259. Vol. 7. p. 93. - ep. 343. Vol. 6. p. 188.
ep. 382. Vol. 6. p. 189.
Lib. 4. ep. 143. Vol. 2. p. 39. - ep. 162. Vol. 1. p. 37.

ISO.

De miraculis S. Othomari cap. 3. Vol. 6. p. 272. 427.

IOANNES IVELLVS.

Apologia ecclesiæ Anglicanæ, *Lond.* 1606. 12*mo.* (*Lips.* 1534.) Vol. 6. p. 373. 384.

361. IVLIANVS IMPERATOR.

Opera, græc. latin. cum notis *Petauii. Paris.* 1630. 4*to.* (*Lipsiæ* 1696. *fol.*)
Epistola ad Arsacium. Vol. 2. p. 140. 413.
Fragment. epist. Vol. 2. p. 438. 439. 440. 441. Vol. 6. p. 523.
Orat. 7. Vol. 3. p. 165.

IVLIANVS HALICARNASSENSIS.

510. Fragmenta commentarii in Iobum. Apud catenam in Iob. *Lond.* 1637. *fol.* Vol. 3. p. 277.

498. IVLIANVS POMERIVS.

De vita contemplatiua. Inter opera *Prosperi*, cui vulgo tribuitur. *Colon.* 1540. 8*uo.*
Lib. 1. cap. 23. Vol. 6. p. 191. 192.
Lib. 2. cap. 7. Vol. 7. p. 80. 181. Vol. 8. p. 135.
cap. 12. Vol. 2. p. 331.

IVLIVS PAPA.

337. Epistol. ad Orientales. Apud *Athanas.* in apologia 2. tom. 1. Vol. 1. p. 167.
Epist. apud *Gratianum.* Vol. 6. p. 275. 435.

IVNILIVS AFER.

550. De partibus diuinæ legis. Bibl. patr. tom. 1. (tom. 10. edit. *Lugd.* 1677.) Vol. 4. p. 33.

FRANCISCVS IVNIVS.

Opera. *Franequeræ* 1597. *fol.* Et *Geneu.* 1607. *fol.* (*Geneu.* 1613. *fol.*)
Notæ in Tertullian. de corona militis. Vol. 9. p. 147.
de idololatria. Vol. 7. p. 230.
Parallel. Vol. 1. p. 16.

Fl. an.

Sanctio

Fl. an

Sanctio pragmatica. Vol. 7. p. 493.

Edictum de fide orthodoxa. Apud *Leunclauium* in iure gr. romano tom. 1. & in tom. 5. conciliorum. Vol. 7. p. 171.

IVVENALIS POETA.

Satyr. 1. Vol. 10. p. 6. - Satyr. 2. Vol. 7. p. 443.
Satyr. 5. Vol. 8. p. 488. - Satyr. 6. Vol. 7. p. 489.
Satyr. 8. Vol. 7. p. 517. - Satyr. 12. Vol. 3. p. 292.

330. IVVENCVS.

Historia euangelica carmine heroico. In corpore poëtarum tom. 2. *Lugdun.* 1603. 4to. (Biblioth. patr. tom. 4. edit. *Lugdun.* 1677.) Vol. 6. p. 322.

K.

MARTINVS KEMPIVS.

De osculo. *Lipsiæ* 1665. 8uo. Vol. 6. p. 304.

WHITE KENNET.

Case of Impropriations & Augmentation of Vicarages stated by History and Law from the first usurpation of Popes and Monks. *Lond.* 1704. 8uo. Vol. 3. p. 603. 604.

CHRISTIANVS KORTHOLTVS.

De calumniis paganorum in veteres christianos sparsis. *Kilon.* 1668. Vol. 6. p. 521. 523.

De vita & moribus veterum christianorum. *Kilon.* 1683. Vol. 1. p. 19.

L.

PHILIPPVS LABBEVS.

Collectio conciliorum 17 vol. *Paris.* 1671. *fol.* Vid. dicta ad Biblioth. patr. græc. latin.

De scriptoribus ecclesiasticis 2 vol. *Paris.* 1660. 8uo. Vol. 5. p. 141. Vol. 9. p. 171.

303. LVCIVS CAECILIVS LACTANTIVS.

Opera. *Lugdun.* 1594. 8uo. (*Lipsiæ* 1715. 8uo.)

Institutiones diuinæ.

Lib. 2. cap. 1. Vol. 5. p. 72. - cap. 2. Vol. 3. p. 150. 151. 224.
cap. 10. Vol. 5. p. 278. - cap. 15. Vol. 7. p. 238.

Lib.

Fl. an.

IOANNES LAVNOIVS.

De recta interpretatione sexti canonis Nicæni. *Parif.* 1662. *8uo.* Vol. 1. p. 241.

507. LAVRENTIVS NOVARIENSIS.

Homiliæ. In biblioth. patr. tom. 2. (tom. 9. edit. *Lugdun.*)
Homil. 1. de pœnitentia. Vol. 4. p. 322. Vol. 6. p. 538.

LECTIONARIVM GALLICANVM.

Apud *Mabillonium* de liturgia Gallicana. *Parif.* 1685. *4to.* Vol. 6. p. 62. 69. 71.

1013. LEO GRAMMATICVS.

Chronographia cum notis *Combefisii.* *Parif.* 1655. *fol.* Vol. 3. p. 189.

458. LEO IMPERATOR ET ANTHEMIVS.

Nouellæ ad calcem codicis *Theodosiani.*
Nouell. 2. Vol. 1. p. 259. Vol. 2. p. 192. 193.
Nouell. 8. Vol. 3. p. 49. Vol. 7. p. 488.

886. LEO SAPIENS.

Notitia ecclesiæ græc. lat. Apud *Leunclauium* in iure græco-roman. tom. 1. p. 88. Vol. 3. p. 37. 567. & sæpissime in hoc volumine.
In tacticis. Apud *Usserium.* Vol. 5. p. 9.
Nouellæ. Apud *Leunclauium* tom. 2. p. 78. & ad calcem codicis *Iustiniani.*
Nouell. 53. Vol. 10. p. 19. - Nou. 54. Vol. 9. p. 24.
73. Vol. 2. p. 55. Vol. 3. p. 200. 202.
77. Vol. 7. p. 404. - Nouell. 89. Vol. 9. p. 339. 340.

440. LEO MAGNVS, PAPA.

Opera. *Lugdun.* 1672. *fol.* (In biblioth. patr. tom. 7. *Lugd.* 1677.)
In anniuersario die adsumtionis suæ ad pontificatum. Serm. 3. Vol. 4. p. 317. 370.
De ieiunio decimi mensis. Serm. 8. Vol. 9. p. 244.
In sollemnitatem natiuitatis D. N. I. C. Serm. 1. Vol. 6. p. 34.
Serm. 4. Vol. 4. p. 278.
In sollemnitatem epiphaniæ D. N. I. C. Sermones octo. Vol. 9. p. 80.
Serm. 3. Vol. 6. p. 118. - Serm. 7. Vol. 9. p. 157.

590. **LEONTIVS BYZANTINVS.**

Fl. an.

LEONARDVS LESSIVS.

De iure & iustitia. *Antwerp.* 1626. *fol.* (*Louan.* 1605. *fol.*)
Lib. 2. cap. 14. Vol. 7. p. 501. - cap. 43. Vol. 7. p. 246.
cap. 45. Vol. 7. p. 310.

HAMONDVS LESTRANGIVS.

Alliance of divine offices. *Lond.* 1690. *fol.*
Chap. 3. Vol. 4. p. 71. 113. Vol. 5. p. 334. Vol. 6. p. 3. 4. 48. 297.
Chap. 4. Vol. 4. p. 116. Vol. 5. p. 22. 27. Vol. 6. p. 131.
Chap. 5. Vol. 9. p. 171. 236. - Chap. 7. Vol. 6. p. 447. 501.
Chap. 10. Vol. 6. p. 408.
Remonstrance in the Cause of Liturgy. *Lond.* 1642. *4to.* Vol. I. p. 295.
Smectymno-Mastix, or *A Defence of the Remonstrance. Lond.* 1651. *8uo.* Vol. 5. p. 138.

IOANNES LEVNCLAVIVS.

Ius Græco-Romanum, gr. lat. 2 tomis. *Francof.* 1594. *fol.* Vol. I. p. 79. 264. 357. cet. Vid. quæ monuimus ad *Biblioth. patr. græc. lat.* supra.

LEXICON IVRIDICVM.

Per Anonymum. *Geneu.* 1615. *8uo.* Vol. 3. p. 15.

LIBANIVS.

360. Opera, græc. latin. 2 vol. *Paris.* 1606. *fol.*
Oratio apologetica. Vol. 3. p. 165.
Pro agricolis. Vol. 7. p. 424.
Contra Florent. Vol. 2. p. 241.
In Tisamenum. Vol. I. p. 355.

450. LIBELLVS PRECVM EPISCOPORVM GALLIAE AD LEON.
Ad ann. 450. Vol. 3. p. 138.

LIBERATVS.

553. Breuiarium siue historia caussæ Nestorianæ & Eutychianæ, cum appendice. Apud *Crabbeum* concil. tom. 2. & notis *Garnerii. Paris.* 1675. *8uo.* (Apud *Labbeum* tom. 5. concil. p. 740.)
Cap. 11. Vol. 3. p. 25. - Cap. 12. Vol. I. p. 245. Vol. 2. p. 78.
Cap. 14. Vol. I. p. 293. Vol. 2. p. 107.
Cap. 15. Vol. 3. p. 356. Vol. 8. p. 59.

PE-

Fl. an.

1141. PETRVS LOMBARDVS.

Liber sententiarum. *Lugd.* 1594. 8uo. (*Cracouiæ* 1519. 4to.) Vol. 2. p. 4. Vol. 8. p. 143. 217. 285. Vol. 9. p. 309. 312.

IOANNES LOMEIERVS.

De bibliothecis. *Zutphan.* 1669. 8uo. (*Vltraiecti* ad *Rhen.* 1680. 8uo.) Vol. 3. p. 272.

170. LVCIANVS ATHEVS.

Opera, græc. latin. 2 vol. *Salmur.* 1619. 12mo. (*Basil.* 1619. 4 vol. 8uo.)

Philopatr. Vol. 5. p. 37. 59. 130. 237.

De morte peregrini. Vol. 1. p. 19. 22. 354.

253. LVCIANVS MARTYR.

Epistolæ. Inter Cyprianicas.

Epist. 17. Vol. 1. p. 48. - Epist. 20. Vol. 2. p. 244.

Acta. Apud *Metaphrastem.* Vol. 6. p. 402.

CHRISTIANVS LVPVS.

Scholia in canones conciliorum. 5 vol. *Bruxel.* 1673. 4to.

Tom. 1. Vol. 4. p. 113.

Tom. 3. Vol. 3. p. 231. Vol. 6. p. 267.

In concil. Nicæn. can. 19. Vol. 1. p. 347.

Trull. can. 7. Vol. 1. p. 317. - can. 81. Vol. 6. p. 41.

1320. NICOLAVS LYRANVS.

Glossa in biblia. *Lugdun.* 1589.

In Deuter. cap. 22. Vol. 7. p. 463.

In Matth. 12. Vol. 7. p. 155.

M.

IOANNES MABILLONIVS.

De liturgia Gallicana. *Paris.* 1685. 4to.

Lib. 1. cap. 2. Vol. 6. p. 79. 372. - cap. 3. Vol. 6. p. 311.

cap. 4. Vol. 6. p. 44. 61. 362.

cap. 5. Vol. 5. p. 239. Vol. 6. p. 430. 483.

cap. 6. Vol. 6. p. 515. - cap. 9. Vol. 10. p. 16. 95.

Lib. 2. num. 5. Vol. 6. p. 176.

In notis p. 108. Vol. 6. p. 48.

MA-

Fl. an.

MAMERTVS.

De ftatu animæ, lib. 2. cap. 10. Vol. 6. p. 106.

PETRVS DE MARCA.

De concordia facerdotii & imperii. *Parif.* 1663. *fol.*
Lib. 1. cap. 3. Vol. 1. p. 239.
Lib. 2. cap. 13. Vol. 1. p. 192.
Lib. 6. cap. 1. Vol. 1. p. 205. - cap. 4. Vol. 3. p. 394.
cap. 6. Vol. 2. p. 216.
Lib. 8. cap. 2. Vol. 2. p. 91. - cap. 3. Vol. 2. p. 94.
cap. 6. Vol. 2. p. 115. - cap. 9. Vol. 2. p. 113. 116.
Commentarius in cap. *Clericus.* Ad calcem *Antonii Auguftini* de emendatione Gratiani. *Parif.* 1672. Vol. 2. p. 223. Vol. 8. p. 11. 31.
Differtationes de primatibus &c. *Parif.* 1669. 8*uo.* (*Francof.* 1708.) Vol. 1. p. 81. 213. 263. Vol. 3. p. 539. 543.

534. MARCELLINVS COMES.

Chronicon cum Eufebii chronico. *Amftelod.* 1658. Vol. 3. p. 28. Vol. 9. p. 169.

S. MARCVS.

Liturgia ipfi adfcripta, gr. latin. In auctario bibl. patr. *Ducæano.* Tom. 2. *Parif.* 1624. Vol. 2. p. 38. Vol. 3. p. 250. Vol. 6. p. 491.
Paffio. Apud *Valefium.* Vol. 1. p. 139.

402. MARCVS GAZENSIS.

Vita Porphyrii. Apud *Baron.* ad ann. 402. Vol. 4. p. 6. 387.

MARTIALIS POETA.

Epigr. 6. de fpectaculis. Vol. 7. p. 206.

450. MARTIANVS IMPERATOR.

Nouellæ ad codicem Theodofianum.
Nou. 5. Vol. 2. p. 270. Nou. 8. Vol. 3. p. 101.

PETRVS MARTYR.

Loci communes. *Lond.* 1583. *fol.* (*Bafil.* 1580.)
Lib. 2. cap. 10. Vol. 9. p. 338. 345. - cap. 20. Vol. 4. p. 233.
Lib. 5. cap. 5. Vol. 7. p. 156.

MARTYROLOGIVM ROMANVM.

Cum notis *Baronii.* *Colon.* 1616. 4*to.* Vol. 3. p. 413.

Com-

Fl. an.

Commentar. apocalypt. Vol. 3. p. 210.
Epist. 66. Vol. 5. p. 300. 302.

HVGO MENARDVS.

Notæ in sacramentar. *Gregorii. Parif.* 1641. 4to. (*Parif.* 1705. *fol.*) Vol. 2. p. 5. Vol. 3. p. 106. 285. Vol. 4. p. 348. Vol. 5. p. 14. 15. Vol. 6. p. 52. Vol. 9. p. 64.

FERDINANDVS DE MENDOZA.

Commentarius in canones concilii Illiberritani, Tom. I. conciliorum *Labb.*
In can. 36. Vol. 3. p. 300. - can. 39. Vol. 4. p. 4.

418. MARIVS MERCATOR.

Opera, cum notis *Garnerii. Parif.* 1673. *fol.* (Cum notis *Baluzii. Parif.* 1684. 8*uo.*) Vol. 4. p. 59.

HIERONYMVS MERCVRIALIS.

De arte gymnastica. *Amstelod.* 1672. 4*to.* Vol. 4. p. 229.

IOANNES MEVRSIVS.

Glossarium græco-barbarum. *Lugdun. Batau.* 1614. Vol. 3. p. 205.

1080. MICROLOGVS.

De obseruationibus ecclesiasticis. In biblioth. patr. tom. 10. (tom. 18. edit. *Lugdun.* 1677.) Vol. 5. p. 62. Vol. 6. p. 443.

IOANNES MILLIVS.

Prolegomena in Nou. Testament. *Oxon.* Vol. 5. p. 93.

220. MINVCIVS FELIX.

Dialogus cum notis *Rigaltii. Oxon.* 1678. (Cum notis *Cellarii. Halæ* 1699. 8*uo.*)
Cap. 8. Vol. 1. p. 23. 25. Vol. 5. p. 330. - Cap. 9. Vol. 6. p. 520.
Cap. 10. Vol. 3. p. 150. 224. - Cap. 11. Vol. 10. p. 29.
Cap. 12. Vol. 10. p. 32. 59.
Cap. 22. Vol. 5. p. 82. Vol. 7. p. 443.
Cap. 27. Vol. 2. p. 20.
Cap. 29. Vol. 5. p. 37. 267. Vol. 7. p. 364.
Cap. 30. Vol. 7. p. 398. 406.
Cap. 31. Vol. 6. p. 519. Vol. 7. p. 421.

MISSALE ROMANVM.

Antwerp. 1584. (*Colon.* 1644. *fol.*) Vol. 6. p. 334. 364. 420. 498.

THO-

Fl. an.

THOMAS MORTONVS.

Grand Imposture of the Church of Rome. *Lond.* 4*to.* Vol. 1. p. 104.
Catholick Appeal for Protestants. *Lond.* 1610. *fol.* Vol. 9. p. 177.
Apologia catholica. *Lond.* 1606. 4*to.* Vol. 1. p. 282.

IOANNES MOSCHVS.

Pratum spirituale, græc, lat. In auctario bibl. patr. *Ducæano*, tom. 2. *Parif.* 1624.
Cap. 18. Vol. 3. p. 18. - Cap. 29. Vol. 6. p. 402.
Cap. 57. Vol. 3. p. 18. - Cap. 79. Vol. 9. p. 235.
Cap. 129. Vol. 3. p. 18. - Cap. 176. Vol. 4. p. 162. 195.
Cap. 196. Vol. 6. p. 398. - Cap. 207. Vol. 4. p. 383.
Cap. 214. Vol. 4. p. 253. Vol. 9. p. 84.

STEPHANVS LE MOYNE.

Varia sacra, 2 vol. græc. lat. *Lugd. Batau.* 1685. 4*to.* Vol. 1. p. 264.

PETRVS MVLLERVS.

De osculo sancto. *Ienæ* 1675. 4*to.* Vol. 6. p. 304.

N.

GVILIELMVS DE NANGIACO.

Vita S. Ludouici. Apud *Io. Bon.* rer. liturgic. lib. 1. cap. 15. Vol. 6. p. 385.

THOMAS NAOGEORGVS.

De regno pontificio. Apud *Hospin.* de fest. christianis. Vol. 9. p. 129.

MARTINVS NAVARRVS.

Miscellanea, inter opera 6 tom. *Venet.* 1602. Vol. 2. p. 275. Vol. 6. p. 387.

GREGORIVS NAZIANZENVS. Vid. sub littera G.

1333. NICEPHORVS CALLISTVS.

Historia ecclesiastica. 2 vol. *Parif.* 1630. *fol.*
Lib. 3. cap. 29. Vol. 1. p. 145. - Lib. 7. cap. 6. Vol. 9. p. 74.
Lib. 12. cap. 34. Vol. 7. p. 448. - Lib. 13. cap. 4. Vol. 6. p. 180.
Lib. 14. cap. 43. Vol. 1. p. 79. - cap. 58. Vol. 10. p. 17.
Lib. 15. cap. 22. Vol. 3. p. 140. - cap. 23. Vol. 3. p. 31. 32.
Lib. 17. cap. 25. Vol. 6. p. 399. 503. - cap. 28. Vol. 9. p. 173.

ONV-

Fl. an.

Con-

Fl. an.

Contra Celsum, græc. latin. *Cantabr.* 1677. 4to.
Lib. 1. Vol. 1. p. 19. 20. 25. Vol. 5. p. 51. 71. 330. Vol. 6. p. 519.
Lib. 3. Vol. 1. p. 26. 73. Vol. 2. p. 127. 302. Vol. 5. p. 49.
Lib. 5. Vol. 1. p. 22. Vol. 2. p. 3. Vol. 5. p. 44. 73. 74. Vol. 7. p. 421.
Lib. 6. Vol. 3. p. 309. Vol. 5. p. 143. Vol. 6. p. 520.
Lib. 7. Vol. 1. p. 47. Vol. 2. p. 19. Vol. 3. p. 5. Vol. 5. p. 50. 51. Vol. 7. p. 251. 363.
Lib. 8. Vol. 2. p. 288. Vol. 3. p. 150. 224. Vol. 5. p. 44. 71. 74. 85. 320. Vol. 6. p. 311. 323. Vol. 9. p. 131.
Philocalia, ad calcem lib. contra Celsum. Vol. 9. p. 27.

416. PAVLVS OROSIVS.

Historia ecclesiastica. *Colon.* 1583. 8uo. (In biblioth. patr. tom. 6. p. 378.)
Lib. 7. cap. 33. Vol. 3. p. 42. 421.
cap. 39. Vol. 3. p. 352. - cap. 40. Vol. 3. p. 90.

OSIANDER.

In can. 4. Neocæsar. *Witteb.* 1614. Vol. 7. p. 191.

IOANNES FRIDERICVS OSTERWALDVS.

Causes of the corruption of the christians. *Lond.* 1702. 8uo. (Edit. Gallic. *a la Haye* 1721.) Vol. 2. p. 431. 436.

IOANNES HENRICVS OTHO.

Lexicon Rabbinicum Philologicum. *Geneu.* 1675. 8uo. Vol. 3. p. 441. Vol. 5. p. 122. Vol. 7. p. 115.

1144. OTHO FRISINGENSIS.

Chronicon. *Basil.* 1569. *fol.* (*Francof.* 1670. *fol.*)
Lib. 6. cap. 35. Vol. 1. p. 104. Vol. 7. p. 78.
Lib. 7. cap. 32. Vol. 3. p. 456.

P.

1280. GEORGIVS PACHYMERES.

Paraphrasis in Dionysium Areopagitam. Vol. 4. p. 22.

340. PACHOMIVS.

Regula. In biblioth. patr. tom. 15. (tom. 4. edit. *Lugd.* 1677.) Vol. 3. p. 74. 282.
Acta, cap. 77. Apud *Papebroch.* die 14 Maii. Vol. 3. p. 9.

Fl. an.

PACIANVS.

370. Epiſtolæ ad Sempronianum contra Nouatianos. Biblioth. patr. tom. 3. (tom. 4. edit. *Lugd.* 1677.)

ANTONIVS PAGIVS.

Critica in *Baron.* annales. *Pariſ.* 1689. *fol.* (*Antwerp.* 1705. *fol.*)

PALLADIVS.

401. Hiſtoria Lauſiaca, gr. lat. In auctario biblioth. patr. *Ducæano.* tom. 2.

Fl. an.

Cap. 14. Vol. 3. p. 57. 91. - Cap. 15. Vol. 3. p. 38. 58.
Cap. 19. Vol. 6. p. 581. - Cap. 21. Vol. 3. p. 77. Vol. 5. p. 105.
Cap. 22. Vol. 3. p. 28. - Cap. 26. Vol. 10. p. 75.
Cap. 32. Vol. 3. p. 77. - Cap. 38. Vol. 3. p. 54. 80.
Cap. 39. Vol. 3. p. 74. 77. - Cap. 40. Vol. 3. p. 65.
Cap. 46. Vol. 3. p. 109. - Cap. 52. Vol. 3. p. 52. 80.
Cap. 83. Vol. 3. p. 77. - Cap. 96. Vol. 3. p. 77.
Cap. 104. Vol. 3. p. 282. - Cap. 119. Vol. 3. p. 239.

Vita Chryfoftomi. Inter opera Chryfoftomi, tom. 2. (feorfum *Lutet. Parif.* 1680. *4to.*)
Cap. 9. Vol. 4. p. 129. 255. 383. Vol. 9. p. 239. 242.
Cap. 15. Vol. 5. p. 29. - Cap. 17. Vol. 5. p. 109.
Cap. 20. Vol. 3. p. 465.

De gentibus Indiæ. *Lond.* 1668. *fol.* Vol. 3. p. 465.

1330. PETRVS PALVDANVS.

Commentarius in librum fententiarum. Vol. 6. p. 420.

IACOBVS PAMELIVS.

Liturgica, 2 vol. *Colon.* 1571. Vol. 6. p. 239.
Notæ in Cyprianum. Vol. 1. p. 180.
Notæ in Tertullianum. Vol. 9. p. 66.

PAMPHILVS MARTYR.

Apologia pro Origene. Apud *Photium* cod. 118. Vol. 1. p. 275.
Et inter opera Origen. latin. tom. 1. p. 756. Vol. 6. p. 130. 144.

GVIDO PANCIROLLVS.

Commentarius in notitiam dignitatum imperii Romani orientalis & occidentalis. *Venetiis* 1593. *fol.* (*Geneuæ* 1623. *fol.*) Vol. 3. p. 374. 412.

PANDECTAE CANONVM. Vid. BEVEREGIVS.

PANDECTAE SIVE DIGESTA IN CORPORE IVRIS CIVILIS, TOM. I. Vid. IVSTINIANVS.

PANORMITANVS. Vid. TVDESCHVS.

DANIEL PAPEBROCHIVS.

Conatus chronico-hiftoricus ad catalogum pontificum Romanorum. *Antwerp.* 1685. *fol.* Vol. 3. p. 353. Vol. 9. p. 138.

Inter

Fl. an. Inter epistol. Augustin. epist. 31. Vol. 6. p. 403.
epist. 35. Vol. 2. p. 104.
Inter epist. Hieronym. epist. 14. ad Celantiam. Vol. 3. p. 45.
Carm. 13. ad Cytherium. Vol. 3. p. 526.
18. Natalis 3. Felic. Vol. 3. p. 215. 243. 314.
19. Natal. 4. Felic. Vol. 2. p. 24. 25. 35.
21. Natal. 6. Felic. Vol. 3. p. 291. 347. Vol. 9. p. 149.
24. Natal. 9. Felic. Vol. 3. p. 304.
25. Natal. 10. Felic. Vol. 3. p. 304.

CAROLVS A SANCTO PAVLO.

Geographia sacra cum notis & animaduersionibus *Lucæ Holstenii*. *Amstel.* 1703. *fol.* Vol. 1. p. 264. Vol. 3. p. 69. 218. 430. & paginis sequentibus frequentissime.

PAVLVS DIACONVS.

774. Historia miscellanea. *Hamburgi* 1611. *4to.* Vol. 3. p. 201. Vol. 9. p. 12. 174.

PAVLVS EMISENVS.

431. Homilia, in actis concilii Ephesini part. 3. cap. 31. Vol. 9. p. 69.

IOANNES PEARSONIVS.

Annales Cyprianici. *Oxon.* 1682. *fol.* (*Amstelod.* 1700. *fol.*) Vol. 1. p. 6. 160. Vol. 2. p. 178. Vol. 9. p. 153. Vol. 10. p. 11.
Vindiciæ epistolarum Ignatii. In appendice ad *Cotelerii* patres apostolicos. *Antwerp.* 1698. *fol.*
Præfat. ad lectorem. Vol. 1. p. 145.
Part. 1. cap. 9. Vol. 5. p. 216.
cap. 11. Vol. 1. p. 102. 235. 273. 324. Vol. 2. p. 93. 106. Vol. 3. p. 463.
Part. 2. cap. 8. Vol. 7. p. 416. - cap. 9. Vol. 1. p. 22.
cap. 13. Vol. 1. p. 184. 185. 269.
cap. 16. Vol. 1. p. 276. 278.
Exposition of the Creed. *Lond.* 1669. *fol.* (Latine *Francof.* ad *Viadrum* 1691. *4to.*) Vol. 4. p. 80. 115.
Opera posthuma, nimir. Lectiones in acta apostolorum. Et de serie & successione primorum Romæ episcoporum. *Lond.* 1688. *8uo.*

PHILO

Fl. an.

40. **PHILO IVDAEVS.**

Opera græc. lat. *Parif.* 1640.

De vita contemplatiua. Vol. 1. p. 2. Vol. 5. p. 126.

425. **PHILOSTORGIVS.**

Hiſtoria eccleſiaſtica gr. lat. *Cantabr.* 1720. *fol.* (*Amſtel.* 1695. *fol.*)

Lib. 2. cap. 13. Vol. 6. p. 407. - cap. 14. Vol. 2. p. 128.

Lib. 3. cap. 5. Vol. 6. p. 81. - cap. 13. Vol. 6. p. 33. cap. 17. Vol. 1. p. 74. 314.

Lib. 7. cap. 3. Vol. 3. p. 262. 303.

Lib. 8. cap. 12. Vol. 7. p. 106.

Lib. 9. cap. 10. Vol. 2. p. 100. - cap. 13. Vol. 2. p. 100.

858. **PHOTHIVS.**

Bibliotheca, græc. latin. *Parif.* 1612. *fol.* (*Rothomagi* 1653. *fol.*)

Cod. 52. Vol. 8. p. 176. - Cod. 107. Vol. 6. p. 398.

Cod. 118. Vol. 1. p. 275. - Cod. 137. Vol. 7. p. 106.

Cod. 138. Vol. 7. p. 106. - Cod. 171. Vol. 10. p. 75.

Cod. 182. Vol. 1 p. 330. - Cod. 196. Vol. 1. p. 314. Vol. 6. p. 142.

Cod. 222. Vol. 1. p. 36. Vol. 6. p. 307.

Cod. 228. Vol. 6. p. 40. - Cod. 229. Vol. 6. p. 455.

Cod. 254. Vol. 1. p. 67. - Cod. 256. Vol. 2. p. 100.

Cod. 271. Vol. 4. p. 371. Vol. 5. p. 267.

Cod. 280. Vol. 4. p. 170. - Cod. 287. Vol. 1. p. 26.

Nomocanon, græc. lat. Apud *Iuſtellum* bibl. iuris canonici tom. 2. Vol. 4. p. 214.

ELLIES DV PIN.

De antiqua eccleſiæ diſciplina. *Parif.* 1686. 8*uo.* (*Parif.* 1691. 4*to.*) Vol. 1. p. 241. Vol. 3. p. 392.

Bibliotheque, or Hiſtory of eccleſiaſtical Writers to the Seventeenth Century. *Lond.* 1692. *fol.* (Edit. Gallican. & priorum ſæculorum Latin. 1691. 4*to.*) Vol. 1. p. 241. 254. Vol. 2. p. 129. 164. 197. Vol. 5. p. 140. 216. 266. Vol. 6. p. 53. 139. 263. 388. Vol. 7. p. 178. 181. 183. 208. Vol. 9. p. 171.

250. **ACTA PIONII MARTYRIS.**

Apud *Baron.* ad an. 254. Vol. 1. p. 12.

Fl. an.

196. POLYCRATES.

Fragmenta. Apud *Eusebium* in histor. ecclesiastica. Vol. 1. p. 138. Vol. 7. p. 161. Vol. 9. p. 91.

POLYDORVS VERGILIVS.

De inuentoribus rerum. *Basil.* 1540. 8uo. Liber expurgatus in indice Sotomaior. Vol. 3. p. 367. Vol. 6. p. 28. Vol. 8. p. 180.

FRANCISCVS POLYGRANVS.

Assertiones quorumdam ecclesiæ dogmatum. *Colon.* 1571. Liber prohibitus in indice Sotomaior. Vol. 8. p. 180.

IVLIANVS POMERIVS. Vid. supra sub litt. I.

LIBER PONTIFICIALIS. Vid. DAMASVS.

PONTIFICALE ROMANVM.

Paris. 1648. Cap. de ordinatione lectorum. Vol. 5. p. 110.

MATTH. POLVS.

Synopsis criticorum 5 vol. *Lond.* 1669. Vol. 5. p. 272. Vol. 7. p. 115.

430. POSSIDIVS al. POSSIDONIVS.

Vita Augustini, præfixa operibus Augustini.

Cap. 4. Vol. 2. p. 104. - Cap. 5. Vol. 1. p. 87. Vol. 6. p. 108.
Cap. 8. Vol. 1. p. 167. 189. 212. Vol. 2. p. 168.
Cap. 9. Vol. 2. p. 361. - Cap. 12. Vol. 2. p. 60.
Cap. 13. Vol. 10. p. 62. - Cap. 15. Vol. 6. p. 147.
Cap. 19. Vol. 1. p. 125. - Cap. 21. Vol. 2. p. 105.
Cap. 22. Vol. 7. p. 512. - Cap. 23. Vol. 2. p. 282.
Cap. 24. Vol. 2. p. 67. 69. 297.
Cap. 25. Vol. 2. p. 8. 294. Vol. 3. p. 29.
Cap. 27. Vol. 5. p. 242. Vol. 9. p. 336. - Cap. 28. Vol. 5. p. 185.

CHRISTOPHORVS POTTERVS.

Answer to charity mistaken. *Lond.* 1634. 8uo. Vol. 5. p. 54.

FRANCISCVS POTTERVS.

Interpretation of the Number 666. *Oxon.* 1642.

IOANNES POTTERVS.

Discourse of Church-Government. *Lond.* 1607. 8uo. Vol. 1. p. 289.

1152. POTHO PRVMIENSIS.

De statu domus Dei. *Hagenou.* 1532. 8uo. Apud *Hospin.* de festis. Vol. 9. p. 161.

GA-

Fl. an.

Notæ in Minuc. Felic. cap. 8. Vol. 1. p. 25.
Tertullian. apologet. cap. 30. Vol. 5. p. 138.

GEORGIVS RITTERSHVSIVS.

De iure asylorum. Inter criticos Loudinenses.
Cap. 3. Vol. 3. p. 357. - Cap. 6. Vol. 3. p. 362.
Cap. 8. Vol. 3. p. 364.

ANDREAS RIVETVS.

Opera, 3 vol. *Amstelod.* 1651. *fol.*
In genes. 14. exercitat. 80. Vol. 2. p. 283.
47. exercitat. 172. Vol. 10. p. 22.
Criticus sacer. *Geneuæ* 1626. 8*uo.* (In operibus.)
Lib. 3. cap. 4. Vol. 4. p. 115. - cap. 5. Vol. 9. p. 171.
Synopsis purioris theologiæ. *Lugdun. Batauor.* 1632. 8*uo.* (*Lugd. Batau.* 1643.)
Disputat. 44. Vol. 4. p. 212. - Disp. 48. Vol. 7. p. 156.

IOANNES ROFFENSIS BVCKERIGIVS. Vid. sub litt. B.
IOANNES ROFFENSIS al. FISCHER. Vid. sub litt. F.

IOANNES ROSINVS.

Antiquitates Romanæ cum paralipomenis Dempsteri. *Col.* 1620. 4*to.*
Lib. 3. cap. 31. Vol. 10. p. 71.
Lib. 5. cap. 37. Vol. 9. p. 341. - cap. 39. Vol. 10. p. 54. 74.

RVFFINVS.

390. Historia ecclesiastica. *Basil.* 1549. *fol.* (In operibus. *Paris.* 1580. *fol.*)
Lib. 1. cap. 3. Vol. 3. p. 114. - cap. 5. Vol. 2. p. 410.
cap. 6. Vol. 3. p. 387.
cap. 9. Vol. 1. p. 45. Vol. 2. p. 109. Vol. 3. p. 158. 462.
cap. 10. Vol. 3. p. 159. 465. - cap. 12. Vol. 5. p. 289.
cap. 14. Vol. 5. p. 157. - cap. 15. Vol. 10. p. 37.
Lib. 2. cap. 6. Vol. 3. p. 460. - cap. 9. Vol. 1. p. 188. Vol. 6. p. 146.
cap. 16. Vol. 5. p. 289. - cap. 23. Vol. 3. p. 169.
cap. 28. Vol. 3. p. 166. - cap. 30. Vol. 3. p. 350.
Commentar. in Hoseæ cap. 2. (Inter opera) Vol. 9. p. 32.
Expositio symboli. Inter opera Cypriani. *Oxon.* 1682. (Inter ipsius *Ruffini* opera edit. cit.) Vol. 1. p. 120. Vol. 4. p. 64. 69. 70. 102. Vol. 6. p. 93.

In

Fl. an.

cap.

Fl. an.

- - - cap. 50. Vol. 1. p. 106. - cap. 51. Vol. 7. p. 77.
Vita S. Martini, in prologo. Vol. 2. p. 430.
Cap. 5. Vol. 2. p. 24. - Cap. 7. Vol. 2. p. 89.
Cap. 9. Vol. 2. p. 190. Vol. 6. p. 10. - Cap. 10. Vol. 3. p. 11.
Dialog. 1. cap. 2. Vol. 3. p. 61.
cap. 4. Vol. 3. p. 442. 591.
cap. 7. Vol. 3. p. 431.
Dialog. 2. cap. 1. Vol. 3. p. 263. 264.
cap. 5. Vol. 4. p. 3.
Dialog. 3. cap. 15. Vol. 7. p. 77.

SEVERVS ANTIOCHENVS.

Catena in Iobum. Vol. 4. p. 56.

GVILIELMVS SHERLOCKIVS.

Difcourfe of Church-Unity, or defenfe of Stillingfleet's Unreafonablenefs of Separation. *Lond.* 1681. 8*vo.* Vol. 8. p. 31.

PAVLVS SHERLOGVS.

Commentarius in cantica. 3 vol. *Lugd.* 1637. Vol. 9. p. 343.

472. SIDONIVS APOLLINARIS.

Opera, cum notis *Io. Sauaronis. Parif.* 1609. 4*to.*
Lib. 1. epift. 2. Agricolæ. Vol. 5. p. 331. Vol. 9. p. 34. 45.
epift. 5. Heronio. Vol. 3. p. 347. Vol. 9. p. 344. 346. Vol. 10. p. 6.
epift. 8. Candidiano. Vol. 2. p. 319.
Lib. 2. epift. 10. Hefperio. Vol. 6. p. 46.
Lib. 3. epift. 3. Hecdicio. Vol. 10. p. 48.
epift. 12. Secundo. Vol. 1. p. 124. Vol. 7. p. 314. Vol. 10. (p. 14.
Lib. 4. epift. 3. Claudiano. Vol. 6. p. 55.
epift. 11. Petreico. Vol. 1. p. 75. 284. Vol. 6. p. 18. 54. 71.
epift. 15. Elaphio. Vol. 3. p. 291. 293.
epift. 22. Leoni. Vol. 2. p. 414.
epift. 25. Domnulo. Vol. 2. p. 35. 112.
Lib. 5. epift. 3. Apollinari. Vol. 6. p. 110.
epift. 7. Thaumafto. Vol. 5. p. 30.
epift. 14. Apro. Vol. 5. p. 24. Vol. 9. p. 251.
epift. 17. Eriplio. Vol. 3. p. 120. 263. Vol. 5. p. 294. 296. Vol. 6. p. 576. Vol. 9. p. 144. 146.

Lib.

Epist.

Fl. an. Epist. 1. ad Himerium Tarracon. Vol. 2. p. 97. 105. 124. 157. Vol. 4. p. 251. 364. Vol. 7. p. 201. 284. Vol. 8. p. 159. 201. 219. Vol. 9. p. 199. 325. 337.
Epist. 2. ad eccles. Mediolanens. Vol. 1. p. 279.
Epist. 4. ad episc. African. Vol. 1. p. 166. 232.

IACOBVS SIRMONDVS.

Opera, 5 vol. *Paris.* 1696. *fol.*
Censura coniecturæ anonymi de suburbicariis regionibus & ecclesiis. Vol. 3. p. 390.
Historia pœnitentiæ. Vol. 8. p. 30.
Notæ in Augustini sermones, a se editos.
Serm. 14. Vol. 3. p. 419. - Serm. 18. Vol. 6. p. 153.
Serm. 37. Vol. 3. p. 329.
Notæ in Ennodium. Vol. 6. p. 177.
Dissertatio de vsu fermenti in eucharistia. Vol. 6. p. 266.
Prædestinatorum hæresis. Vol. 4. p. 156. Vol. 9. p. 266.
Miscellanea. Vol. 3. p. 416.

432. SIXTVS PAPA.

Epistolæ. In tomis conciliorum.
Epist. 3. ad Ioannem Antiochenum. Vol. 9. p. 165.

SIXTVS SENENSIS.

Bibliotheca sancta. *Colon.* 1586. *fol.* (*Colon.* 1626. *fol.*)
Lib. 5. adnotat. 118. Vol. 2. p. 91.
Lib. 6. adnot. 26. Vol. 7. p. 354. - adnot. 267. Vol. 7. p. 122.

IOANNES SLEIDANVS.

Commentar. de statu religionis & reipubl. *Argentor.* 1566. 8*uo.* Vol. 3. p. 286. Vol. 4. p. 185.

SMECTYMNVS.

Answer to the Remonstrance &c. Vol. 1. p. 295.

THOMAS SMITHVS.

Account of the greek Church. *Lond.* 1680. 8*uo.* (Edit. latin. *Traiecti* ad *Rhenum* 1698. 8*uo.*) Vol. 3. p. 284. Vol. 5. p. 130. 326. 343. Vol. 6. p. 36. 399. 412. 441. Vol. 8. p. 213. Vol. 9. p. 344.

Fl. an.

Notæ in Minuc. Felic. cap. 8. Vol. 1. p. 25.
Tertullian. apologet. cap. 30. Vol. 5. p. 138.

GEORGIVS RITTERSHVSIVS.

De iure asylorum. Inter criticos Londinenses.
Cap. 3. Vol. 3. p. 357. - Cap. 6. Vol. 3. p. 362.
Cap. 8. Vol. 3. p. 364.

ANDREAS RIVETVS.

Opera, 3 vol. *Amstelod.* 1651. *fol.*
In genes. 14. exercitat. 80. Vol. 2. p. 283.
47. exercitat. 172. Vol. 10. p. 22.
Criticus sacer. *Geneuæ* 1626. 8uo. (In operibus.)
Lib. 3. cap. 4. Vol. 4. p. 115. - cap. 5. Vol. 9. p. 171.
Synopsis purioris theologiæ. *Lugdun. Batauor.* 1632. 8uo. (*Lugd. Batau.* 1643.)
Disputat. 44. Vol. 4. p. 112. - Disp. 48. Vol. 7. p. 156.

IOANNES ROFFENSIS BVCKERIGIVS. Vid. sub litt. B.
IOANNES ROFFENSIS al. FISCHER. Vid. sub litt. F.

IOANNES ROSINVS.

Antiquitates Romanæ cum paralipomenis Dempsteri. *Col.* 1620. 4to.
Lib. 3. cap. 31. Vol. 10. p. 71.
Lib. 5. cap. 37. Vol. 9. p. 341. - cap. 39. Vol. 10. p. 54. 74.

RVFFINVS.

390. Historia ecclesiastica. *Basil.* 1549. *fol.* (In operibus. *Paris.* 1580. *fol.*)
Lib. 1. cap. 3. Vol. 3. p. 114. - cap. 5. Vol. 2. p. 410.
cap. 6. Vol. 3. p. 387.
cap. 9. Vol. 1. p. 43. Vol. 2. p. 109. Vol. 3. p. 158. 462.
cap. 10. Vol. 3. p. 159. 465. - cap. 12. Vol. 5. p. 289.
cap. 14. Vol. 5. p. 157. - cap. 15. Vol. 10. p. 37.
Lib. 2. cap. 6. Vol. 3. p. 460. - cap. 9. Vol. 1. p. 188. Vol. 6. p. 146.
cap. 16. Vol. 5. p. 289. - cap. 23. Vol. 3. p. 169.
cap. 28. Vol. 3. p. 166. - cap. 30. Vol. 3. p. 350.
Commentar. in Hoseæ cap. 2. (Inter opera) Vol. 9. p. 32.
Expositio symboli. Inter opera Cypriani. *Oxon.* 1682. (Inter ipsius *Ruffini* opera edit. cit.) Vol. 1. p. 120. Vol. 4. p. 64. 69. 70. 102. Vol. 6. p. 93.

In

Fl. an.

In lib. 3. epist. 3. Vol. 10. p. 49. - epist. 12. Vol. 10. p. 4.
lib. 4. epist. 3. Vol. 6. p. 55. - epist. 15. Vol. 3. p. 325.
epist. 24. Vol. 2. p. 414.
lib. 5. epist. 14. Vol. 5. p. 24. - epist. 17. Vol. 5. p. 296.
lib. 6. epist. 1. Vol. 1. p. 77. - epist. 3. Vol. 1. p. 137. 416.
lib. 8. epist. 11. Vol. 1. p. 135. - lib. 9. epist. 3. Vol. 3. p. 40.

CHRONICON SAXONICVM. Vid. sub littera C.

IOSEPHVS SCALIGER.

De emendatione temporum. *Geneuæ* 1629. (Et *Lutet. Paris.* 1583. *fol.*) Vol. 5. p. 142. Vol. 9. p. 89. 103. 233.
Castigationes in Eusebii chronicon cum canonibus isagogicis &c. *Amstelod.* 1658. *fol.* Vol. 1. p. 3.

EMANVEL a SCHELSTRATE.

Sacrum concilium Antiochenum restitutum. *Antwerp.* 1681. *4to.* Vol. 2. p. 2. 4. 16. 93. 394. Vol. 3. p. 205. 230. 269. 441. 567. Vol. 4. p. 91. 113. 116. 242. Vol. 5. p. 5. Vol. 6. p. 347. 349. 464. Vol. 8. p. 30. 76.
De disciplina arcani. *Rom.* 1685. *4to.* Vol. 3. p. 301. Vol. 6. p. 267.
Dissertation of Patriarchal and Metropolitical Power against Stillingfleet. *Lond.* 1688. *4to.* Vol. 3. p. 393. 401. 403. 404.
Ecclesia Africana. *Paris.* 1679. *4to.* Vol. 2. p. 162.

ABRAHAMVS SCVLTETVS.

Medulla patrum, 2 vol. *Amberg.* 1613. *4to.* Vol. 4. p. 230.

202. ACTA MARTYRVM SCYLLITANORVM.

Apud *Baron.* ad an. 202. Vol. 7. p. 363.

434. COELIVS SEDVLIVS.

Mirabilium diuinorum libri, paschale carmen dicti. Biblioth. patr. tom. 8. (Cum notis *Cellarii. Halæ Magdeburgicæ* 1704. *8uo.*) Vol. 8. p. 236.
In epist. 1. ad Corinth. cap. 7. Vol. 9. p. 285.

IOANNES SELDENVS.

Vxor hebraica. *Lond.* 1646. *4to.* (*Francofurti* 1673. *4to.*)
Lib. 2. cap. 14. Vol. 9. p. 319. - cap. 24. Vol. 9. p. 343.
cap. 25. Vol. 9. p. 320. - cap. 28. Vol. 9. p. 335.
cap. 29. Vol. 9. p. 332. 333. 340. - cap. 30. Vol. 9. p. 313.

cap.

Fl. an.
cap. 50. Vol. 1. p. 106. - cap. 51. Vol. 7. p. 77.
Vita S. Martini, in prologo. Vol. 2. p. 430.
Cap. 5. Vol. 2. p. 24. - Cap. 7. Vol. 2. p. 89.
Cap. 9. Vol. 2. p. 190. Vol. 6. p. 10. - Cap. 10. Vol. 3. p. 11.
Dialog. 1. cap. 2. Vol. 3. p. 61.
cap. 4. Vol. 3. p. 442. 591.
cap. 7. Vol. 3. p. 431.
Dialog. 2. cap. 1. Vol. 3. p. 263. 264.
cap. 5. Vol. 4. p. 3.
Dialog. 3. cap. 15. Vol. 7. p. 77.

SEVERVS ANTIOCHENVS.

Catena in Iobum. Vol. 4. p. 56.

GVILIELMVS SHERLOCKIVS.

Discourse of Church-Unity, or defense of Stillingfleet's Unreasonableness of Separation. *Lond.* 1681. 8*vo.* Vol. 8. p. 31.

PAVLVS SHERLOGVS.

Commentarius in cantica. 3 vol. *Lugd.* 1637. Vol. 9. p. 343.

472. SIDONIVS APOLLINARIS.

Opera, cum notis *Io. Sauaronis, Paris.* 1609. 4*to.*
Lib. 1. epist. 2. Agricolæ. Vol. 5. p. 331. Vol. 9. p. 34. 45.
epist. 5. Heronio. Vol. 3. p. 347. Vol. 9. p. 344. 346. Vol. 10. p. 6.
epist. 8. Candidiano. Vol. 2. p. 319.
Lib. 2. epist. 10. Hesperio. Vol. 6. p. 46.
Lib. 3. epist. 3. Hecdicio. Vol. 10. p. 48.
epist. 12. Secundo. Vol. 1. p. 124. Vol. 7. p. 314. Vol. 10. (p. 14.
Lib. 4. epist. 3. Claudiano. Vol. 6. p. 55.
epist. 11. Petreico. Vol. 1. p. 75. 284. Vol. 6. p. 18. 54. 71.
epist. 15. Elaphio. Vol. 3. p. 291. 293.
epist. 22. Leoni. Vol. 2. p. 414.
epist. 25. Domnulo. Vol. 2. p. 35. 112.
Lib. 5. epist. 3. Apollinari. Vol. 6. p. 110.
epist. 7. Thaumasto. Vol. 5. p. 30.
epist. 14. Apro. Vol. 5. p. 24. Vol. 9. p. 251.
epist. 17. Eriplio. Vol. 3. p. 120. 263. Vol. 5. p. 294. 296. Vol. 6. p. 576. Vol. 9. p. 144. 146.

Lib.

Fl. an.
Epist. 1. ad Himerium Tarracon. Vol. 2. p. 97. 105. 124. 157. Vol. 4. p. 251. 364. Vol. 7. p. 201. 284. Vol. 8. p. 159. 201. 219. Vol. 9. p. 199. 325. 337.
Epist. 2. ad eccles. Mediolanens. Vol. 1. p. 279.
Epist. 4. ad episc. African. Vol. 1. p. 166. 232.

IACOBVS SIRMONDVS.

Opera, 5 vol. *Paris.* 1696. *fol.*
Censura coniecturæ anonymi de suburbicariis regionibus & ecclesiis. Vol. 3. p. 390.
Historia pœnitentiæ. Vol. 8. p. 30.
Notæ in Augustini sermones, a se editos.
Serm. 14. Vol. 3. p. 419. - Serm. 18. Vol. 6. p. 153.
Serm. 37. Vol. 3. p. 329.
Notæ in Ennodium. Vol. 6. p. 177.
Dissertatio de vsu fermenti in eucharistia. Vol. 6. p. 266.
Prædestinatorum hæresis. Vol. 4. p. 156. Vol. 9. p. 266.
Miscellanea. Vol. 3. p. 416.

432. SIXTVS PAPA.

Epistolæ. In tomis conciliorum.
Epist. 3. ad Ioannem Antiochenum. Vol. 9. p. 165.

SIXTVS SENENSIS.

Bibliotheca sancta. *Colon.* 1586. *fol.* (*Colon.* 1626. *fol.*)
Lib. 5. adnotat. 118. Vol. 2. p. 91.
Lib. 6. adnot. 26. Vol. 7. p. 354. - adnot. 267. Vol. 7. p. 122.

IOANNES SLEIDANVS.

Commentar. de statu religionis & reipubl. *Argentor.* 1566. 8uo. Vol. 3. p. 286. Vol. 4. p. 185.

SMECTYMNVS.

Answer to the Remonstrance &c. Vol. 1. p. 295.

THOMAS SMITHVS.

Account of the greek Church. *Lond.* 1680. 8uo. (Edit. latin. *Traiecti* ad *Rhenum* 1698. 8uo.) Vol. 3. p. 284. Vol. 5. p. 130. 326. 343. Vol. 6. p. 36. 399. 412. 441. Vol. 8. p. 213. Vol. 9. p. 344.

Fl. an.

ECCLESIA SMYRNENSIS.

Epistola encyclica ad reliquas ecclesias. Apud *Eusebium* lib. 4. cap. 15. & apud *Coteler*. tom. 2. patr. apostolic. Vol. 5. p. 34.

SOCRATES SCHOLASTICVS.

439. Historia ecclesiastica graec. lat. cum notis *Henrici Valesii*. *Cantab.* 1620. (*Amstel.* 1695. *fol.*)

Lib.

Fl. an.

HEN-

H. an.

HENRICVS STEPHANVS.

Thesaurus græcæ-linguæ, 4 vol. *fol.* Vol. 6. p. 19.

PVBL. PAPINIVS STATIVS.

Poëmata. *Amstelod.* 1630.
Siluar. lib. 4. Vol. 9. p. 4.

EDVARDVS STILLINGFLEETVS.

Origines Britannicæ. *Lond.* 1685. *fol.*
Cap. 4. Vol. 5. p. 14. 15. 284. Vol. 6. p. 7. 49. 51. 58. 70. (5. 274. 468.
Cap. 5. Vol. 3. p. 400.
Unreasonablenes of Separation. *Lond.* 1682. 4*to.* Vol. 1. p. 213. Vol. 2. p. 95. 116. 118. Vol. 3. p. 417. 420. 453. Vol. 6. p. 227.
Irenicum. *Lond.* 1662. 4*to.* Vol. 1. p. 94. 293. 294.
Defence of the Charge of Idololatry &c. *Lond.* 1676. 8*uo.* Vol. 3. p. 308. Vol. 5. p. 83. Vol. 8. p. 31.
Answer to Cressy's Apologetical Epistle. *Lond.* 1675. 8*uo.* Vol. 3. p. 399. Vol. 9. p. 100. 103.

STRABO.

Geographia, græc. latin. cum notis *Casauboni*. *Paris.* 1620. *fol.* (*Amstelod.* 1707. *fol.*)
Lib. 12. Vol. 3. p. 466. 467. 469. 476.
Lib. 13. Vol. 3. p. 491. - Lib. 16. Vol. 3. p. 447.
Lib. 17. Vol. 3. p. 428. 448. 465.

WALAFRIDVS STRABO.

De rebus ecclesiasticis, Bibl. patr. tom. 10. (tom. 15. edit. *Lugd.* 1677.)
Cap. 4. Vol. 3. p. 173. 176. - Cap. 18. Vol. 6. p. 262.
Cap. 22. Vol. 6. p. 58. - Cap. 25. Vol. 6. p. 12. 30. 32.
Cap. 26. Vol. 4. p. 336. 342. - Cap. 27. Vol. 9. p. 253.
Cap. 28. Vol. 5. p. 25. 27.

IOANNES GVILIELMVS STVCKIVS.

Antiquitates conuiuales. *Amstel.* 1695. *fol.* Vol. 7. p. 458.

CAIVS SVETONIVS TRANQVILLVS.

Cæsarum 12 vitæ, & alia quæ exstant, (Edit. *Hartnacc. Dresdæ* 1695. 12*mo.*)
Vita Iul. Cæsaris, Cap. 52. Vol. 7. p. 428.

Vita

Epist.

Fl. an.
Epist. 4. Vol. 9. p. 27. - Epist. 11. Vol. 3. p. 425.
12. Vol. 1. p. 283. - Epist. 54. Vol. 1. p. 47.
57. Vol. 1. p. 279. Vol. 7. p. 80. 476.
58. Vol. 1. p. 103. 280. Vol. 2. p. 217. Vol. 3. p. 135. 355. 358. 425. Vol. 7. p. 80. 84. 132. 335. 520.
66. Vol. 8. p. 32.
67. Vol. 1. p. 47. 163. 165. 174. 187. 242. 254. 256. 273. 311. Vol. 2. p. 391. Vol. 3. p. 215. 322. 425. Vol. 8. p. 173.
76. Vol. 1. p. 173. 249. Vol. 3. p. 426.
79. Vol. 2. p. 237. - Epist. 121. Vol. 3. p. 181.
Catastasis. Vol. 3. p. 212. 221. 225. 425.

SYNODICON GRAECVM. Vid. PAPPVS.

T.

C. CORNELIVS TACITVS.

Historia & annales. *Amstel.* 1664. 8uo.
Annal. lib. 2. cap. 22. Vol. 7. p. 236.
In histor. lib. 2. cap. 31. Vol. 7. p. 236.

172. TATIANVS.

Oratio contra Græcos, gr. lat. Ad calcem operum *Iustini Martyrit. Colon.* 1686. (*Paris.* 1636. *fol.*) Vol. 7. p. 443.

IEREMIAS TAYLORIVS.

Ductor dubitantium. *Lond.* 1676. *fol.* (German. *Brem.* 1705 4to.)
Lib. 3. cap. 2. Vol. 2. p. 120.
cap. 4. Vol. 7. p. 144. 145. 156. 185. 187. Vol. 9. p. 177. 193. 207.
Lib. 4. cap. 1. Vol. 2. p. 318. Vol. 7. p. 504. 506.
Worthy Communicant. *Lond.* 1660. 8uo. Vol. 4 p. 349. Vol. 6. p. 574. Vol. 7. p. 145.

392. TERTVLLIANVS.

Opera cum notis *Fr. Iunii. Franekeræ* 1597. *fol.* Et cum notis *Nicol. Rigaltii* 1634. (Et cum notis *Iacobi Pamelii. Paris.* 1583. *fol.*)
De anima aduersus hæreticos & philosophos.
Cap. 9. Vol. 5. p. 136. Vol. 6. p. 106.
Cap. 17. Vol. 6. p. 456. - Cap. 40. Vol. 4. p. 202.

Fl. an.

De resurrectione carnis.
Cap. 1. Vol. 10. p. 29. - Cap. 8. Vol. 4. p. 312.
Cap. 48. Vol. 4. p. 188.
Ad Scapulam.
Cap. 2. Vol. 5. p. 70. 320. Vol. 7. p. 388.
Cap. 3. Vol. 3. p. 131. Vol. 9. p. 44. Vol. 10. p. 2.
Cap. 4. Vol. 1. p. 14. 22. 23. Vol. 5. p. 259. Vol. 6. p. 356.
Cap. 5. Vol 9. p. 141.
Scorpiacum aduersus Gnosticos.
Cap. 4. Vol. 5. p. 70. - Cap. 15. Vol. 9. p. 134.
De spectaculis.
Cap. 4. Vol. 4 p. 146. 263. Vol. 7. p. 210.
Cap. 10. Vol. 7. p. 453. - Cap. 11. Vol. 7. p. 209.
Cap. 12. Vol. 7. p. 209. - Cap. 22. Vol. 4. p. 224.
Cap. 23. Vol. 7. p. 462. - Cap. 24. Vol. 4. p. 146.
Cap. 25. Vol. 5. p. 136. 151. Vol. 6. p. 35. 357. 484. 569.
Cap. 26. Vol. 2. p. 21. Vol. 4. p. 229. Vol. 7. p. 450.
De testimonio animæ aduersus idola.
Cap. 4. Vol. 10. p. 6. 11. 69.
Aduersus Valentinianos.
Cap. 3. Vol. 3. p. 116. 147. Vol. 5. p. 296.
De velandis virginibus.
Cap. 1. Vol. 1. p. 118. 119. Vol. 4. p. 83. Vol. 7. p. 5.
Cap. 9. Vol. 1. p. 342. 343. Vol. 6. p. 125.
Cap. 11. Vol. 9. p. 321. 341. - Cap. 17. Vol. 5. p. 266.
Ad vxorem.
Lib. 1. cap. 7. Vol. 1. p. 73. 341. 345. Vol. 3. p. 223.
Lib. 2. cap. 2. Vol. 9. p. 289. - cap. 3. Vol. 9. p. 283.
cap. 4. Vol. 5. p. 290. 330. Vol. 6. p 302. Vol. 9. p. 241.
cap. 5. Vol. 6 p. 414. - cap. 6. Vol. 5. p. 41. 137.
cap. 9. Vol. 7. p 384. - Vol. 9. p. 393. 334.

67. ACTA THECLAE.

Apud *Grabe* spicileg. tom. 1. p. 95 Vol. 4. p. 146. 150. Vol. 5. p. 259.

303. ACTA THELICAE.

Apud *Baron.* an. 303. Vol. 5. p. 56.

Lib.

518. THEODORUS LECTOR.

THE-

Fl. an.

THEODOSIVS IMPERATOR.

Codex cum commentariis *Iacobi Gothofredi* 6 vol. *Lugd.* 1665. *fol.*

Tom. I.

Lib. 1. tit. 3. de paganis. leg. 25. Vol. 3. p. 324.
tit. 11. de assessoribus, domesticis & cancellariis, Vol. 2. p. 65.
Lib. 2. tit. 1. de iurisdictione. leg. 9. Vol. 7. p. 481.
tit. 8. de feriis. leg. 1. Vol. 9. p. 16. 19. 114.
leg. 2. Vol. 9. p. 2. 9. 13. 16. 85. 88. 118. 233.
tit. 9. de pactis. leg. 4. Vol. 7. p. 482. leg. 8. Vol. 7. p. 354. 368.
tit. 10. de postulando. leg. 1. Vol. 7. p. 480.
tit. 21. de inofficiosis dotalibus. Vol. 9. p. 322.
tit. 33. de vsuris. leg. 1. Vol. 2. p. 321. 322. leg. 3. Vol. 2. p. 324.
Lib. 3. tit. 3. de patribus, qui filios distraxerunt. leg. 1. Vol 7. p. 380.
tit. 5. de sponsalibus &c. Vol. 9. p. 314.
leg. 1. Vol. 9. p. 318. leg. 2. Vol. 9. p. 317. 321.
leg. 3. Vol. 9. p. 318. leg. 4. Vol. 9. p 324.
leg. 5. Vol. 9. p. 317. 321. leg. 6. Vol. 9. p. 315. 325.
leg. 7. Vol. 9. d. 325. leg. 8. Vol. 9. p. 318.
tit. 6. Si prouinciæ rector &c. leg. 1. Vol. 9. p. 297.
tit. 7. de nuptiis. Vol. 9. p. 314. leg. 1. Vol. 7. p. 383. Vol. 9. p. 295. 323. leg. 2. Vol. 9. p. 288. leg. 3. Vol. 9. p. 327.
tit. 8. de secundis nuptiis. leg. 1. Vol. 9. p. 298.
tit. 10. Si nuptiæ ex rescripto petantur. leg. 1. Vol. 7. p. 423.
tit. 11. Si quis nuptias inuitæ petat. leg. 1. Vol. 9. p. 297.
tit. 12. de incestis nuptiis. leg. 2. Vol. 7. p. 422. Vol. 9. p. 19.
leg. 3. Vol. 7. p. 423.
tit. 13. de dotibus. Vol. 9. p. 322.
tit. 16. de repudiis. leg. 1. Vol. 7. p. 431. 446. Vol. 9. p. 302. 356. Vol. 10. p. 88. leg. 2. Vol. 9. p. 307. 359.
Lib. 5. tit. 3. de bonis clericorum. leg. 1. Vol. 2. p. 273.
tit. 7. de expositis. leg. 1. Vol. 7. p. 407. leg. 2. ibid.
tit. 8. de his, qui sanguinolentos emtos vel nutriendos acceperint. leg. 1. Vol. 7. p. 380.

Tom. 2.

Lib. 6. tit. 2. de episcopis. leg. 39. Vol. 7. p. 371.
tit. 4. de prætoribus. leg. 29 & 30. Vol. 9. p. 10.

Fl. an.

tit. 17. de sepulchris violatis. leg. 1. Vol. 7. p. 313. Vol. 10. p. 86. leg. 2. Vol. 3. p. 165. Vol. 7. p. 313. Vol. 10. p. 25. 85. 90. leg. 3. Vol. 7. p. 313. Vol. 10. p. 85. leg. 4. Vol. 10. p. 25. 87. leg. 5. Vol. 7. p. 312. Vol. 10. p. 24. 36. 87. leg. 6. Vol. 10. p. 12. 30. leg. 7. Vol. 10. p. 92.

tit. 18. ad legem Fabiam, hoc est, qui filios inuolant alienos, leg. 1. Vol. 7. p. 206. 409. 466.

tit. 19. ad legem Corneliam de falso, leg. 2. Vol. 7. p. 485. leg. 3. Vol. 7. p. 386.

tit. 21. de falsa moneta. leg. 1. Vol. 7. p. 386. 484. leg. 2. Vol. 7. p. 386. 484. leg. 3. 5. 6. ibid.

tit. 22. Si quis solidi circulum exteriorem inciderit &c. Vol. 7. p. 386. leg. 1. Vol. 7. p. 484. 491.

tit. 23. Si quis pecunias conflauerit &c. Vol. 7. p. 386.

tit. 24. de raptu virginum vel viduarum. leg. 1. Vol. 7. p. 382. 439. leg. 2. Vol. 7. p. 383. 440.

tit. 25. de raptu sanctimonialium. leg. 2. Vol. 3. p. 99. 108. Vol. 7. p. 440. leg. 3. Vol. 3. p. 108.

tit. 27. ad legem Iuliam repetundarum. leg. 6. Vol. 7. p. 476. leg. 7. Vol. 7. p. 477.

tit. 28. de crimine peculatus. leg. 1. Vol. 7. p. 477.

tit. 29. de his, qui latrones &c. occultauerint. leg. 1. Vol. 7. p. 499. leg. 2. Vol. 7. p. 500.

tit. 33. de his, qui plebem audent contra publicam colligere disciplinam. leg. 1. Vol. 7. p. 387.

tit. 34. de famosis libellis. leg. 7. Vol. 7. p. 511.

tit. 35. de quaestionibus. leg. 4. Vol. 9. p. 218. leg. 7. Vol. 9. p. 20. 118.

tit. 38. de indulgentiis criminum. leg. 1. Vol. 7. p. 249. leg. 3. Vol. 7. p. 194. Vol. 8. p. 227. Vol. 9. p. 109. 232. leg. 4. Vol. 7. p. 194. Vol. 8. p. 227. Vol. 9. p. 109. 232. leg. 5. Vol. 9. p. 113. leg. 6. Vol. 7. p. 194. 392. leg. 7. Vol. 7. p. 195. 393. leg. 8. Vol. 7. p. 195. 393. Vol. 9. p. 110.

leg.

Fl. an. leg. 39. Vol. 7. p. 66. leg. 43. Vol. 7. p. 273.
leg. 44. Vol. 7. p. 273. 288. leg. 51. Vol. 7. p. 70.
leg. 52. Vol. 2. p. 276. leg. 53. Vol. 7. p. 288.
leg. 56. Vol. 7. p. 70. leg. 59. Vol. 9. p. 97.
leg. 66. Vol. 1. p. 34. Vol. 7. p. 105.
tit. 6. Ne ſanctum baptiſma iteretur. leg. 1. Vol. 4. p. 410.
leg. 4. Vol. 3. p. 362. Vol. 4. p. 406. leg. 6. Vol. 9. p. 97.
tit. 7. de apoſtatis. leg. 1. Vol. 7. p. 282.
leg. 2. Vol. 4. p. 5. leg. 3. Vol. 7. p. 270.
leg. 4. Vol. 3. p. 362.
tit. 8. de Iudæis, Cælicolis & Samaritanis. leg. 1. Vol. 7. p. 270. 274.
leg. 6. Vol. 9. p. 288. leg. 19. Vol. 7. p. 273.
leg. 23. Vol. 7. p. 274. leg. 29. Vol. 1. p. 237.
tit. 9. Ne chriſtianum mancipium iudæus habeat. leg. 3. Vol. 7. p. 274.
tit. 10. de paganis, ſacrificiis & templis. leg. 16. Vol. 3. p. 167.
leg. 17. Vol. 9. p. 36. leg. 18. Vol. 3. p. 167.
leg. 19. Vol. 2. p. 275. Vol. 3. p. 167. Vol. 7. p. 226. 231
leg. 20. Vol. 2. p. 275. Vol. 7. p. 258.
leg. 24. Vol. 9. p. 97. leg. 25. Vol. 3. p. 168.
tit. 11. de religione. leg. 1. Vol. 2. p. 221.
tit. 12. ſeu ſubditor. de epiſcopali iudicio. leg. 1. Vol. 2. p. 216. leg. 3. Vol. 2. p. 221.

Nouellæ ipſius & Valentiniani; ad calcem codicis.
Titul. 7. de repudiis. Vol. 9. p. 360.
Tit. 21. Neque donum diuinum &c. Vol. 2. p. 247.
Tit. 24. De epiſcoporum ordinatione. Vol. 2. p. 99.
Tit. 25. De pretio ſolidi. Vol. 7. p. 494.
Tit. 26. De corporatis vrbis Romæ. Vol. 2. p. 146. 260.
Tit. 38. De ſucceſſione curialium. Vol. 2. p. 148. Vol. 7. p. 447.
Vid. etiam VALENTINIANVS.

385. THEOPHILVS ALEXANDRINVS.

Epiſtolæ heortaſticæ. Bibl. patr. tom. 3. (tom. 5. edit. *Lugdun.* 1677.)
Epiſt. 1. Vol. 4. p. 316. Vol. 5. p. 62. Vol. 6. p. 321. 371. Vol. 9. p. 86. 190.

FRAN-

Fl. an.

FRANCISCVS TOLETVS.

Summa casuum conscientiæ, siue Instructio sacerdotum, (*Duaci* 1633. 8uo.) Vol. 7. p. 78. 162. 186.

1483. IOANNES TRITHEMIVS.

De scriptoribus ecclesiasticis. *Colon.* 1531. 4to. Vol. 6. p. 270. 388.

1428. NICOLAVS TVDESCHVS, vulgo PANORMITANVS.

Commentarius in quinque libros decretalium, *Lugd.* 1586. *fol.* Vol. 3. p. 362.

FRANCISCVS TVRRIANVS.

Notæ in canones Arabicos concilii Nicæni, Tom. 2. conciliorum. Vol. 1. p. 191.

FRANCISCVS TVRRETINVS.

Institutio theologiæ elenchticæ, 4 vol. *Geneu.* 1688. 4to. Part. 2. loc. 11. de lege Dei, quæst. 14. Vol. 9. p. 14.

V.

VALENTINIANVS III. IMPERATOR.

Nouellæ, Ad calcem codicis Theodosiani.

Tit. 5. de sepulchris. Vol. 2. p. 224. Vol. 7. p. 311. Vol. 10. p. 85. 87.

Tit. 12. de episcopali iudicio. Vol. 2. p. 146. 147. 207. 222. 224. 225. 260. Vol. 3. p. 43. Vol. 7. p. 481. Vol. 9. p. 362.

Vid. etiam THEODOSIVS.

VALERIVS MAXIMVS.

Lugdun. 1640.

Lib. 1. cap. 1. Vol. 7. p. 241.

Lib. 2. cap. 1. Vol. 7. p. 456.

Lib. 6. cap. 1. Vol. 7. p. 443. - cap. 9. Vol. 7. p. 293.

HENRICVS VALESIVS.

Notæ in *Eusebii* historiam ecclesiasticam, *Cantabrigiæ* 1720. (*Amstelod.* 1695. *fol.*)

In lib. 1. cap. 13. Vol. 4. p. 119.

lib. 2. cap. 17. Vol. 1. p. 3. Vol. 3. p. 2.

cap. 23. Vol. 1. p. 136. - cap. 25. Vol. 1. p. 12.

lib. 3. cap. 23. Vol. 4. p. 145.

Fl. an.

Notæ in historiam ecclesiasticam *Theodoreti*. ibid.
In lib. 1. cap. 8. Vol. 4. p. 67. - cap. 9. Vol. 2. p. 197.
cap. 26. Vol. 1. p. 337.
lib. 2. cap. 13. Vol. 6. p. 19. - cap. 24 Vol. 6 p. 32.
cap. 27. Vol. 4. p. 252. Vol. 5. p. 249.
lib. 4. cap. 5. Vol. 1. p. 134.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Euagrii*. ibid.
In lib. 1. cap. 15. Vol. 2. p. 122.
lib. 2. cap. 8. Vol. 3. p. 331.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Philostorgii*. ibid.
In lib. 7. cap. 3. Vol. 3. p. 261.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Theodori Lectoris*. ibid.
In lib. 1. Vol. 3. p. 140.
lib. 2. Vol. 3. p. 306. 458. Vol. 4. p. 112.
Epistola de Anastasi & martyrio Hierosolymitano. Ad calcem *Eusebii*. Vol. 3. p. 127. 330. Vol. 4. p. 254.
Dissertatio de martyrologio Romano. Ad calcem *Eusebii*. Vol. 9. p. 137.

M. TERENTIVS VARRO.

De lingua latina, cum notis *Scaligeri*. *Paris.* 1585. 8uo.
Lib. 5. Vol. 10. p. 5. - Lib. 8. Vol. 7. p. 455.

NICOLAVS VEDELIVS.

Exercitationes in *Ignatium*. *Geneu.* 1623. 4to.
In epist. ad Magnesian c. 4. Vol. 3. p. 141.

FLAVIVS VEGETIVS.

De re militari. *Lugdun. Batau.* 1592. 8uo. (Lat. germ. *Francof. ad Mœnum* 1616. *fol.*)
Lib. 2. cap. 5. Vol. 7. p. 356.

VENANTIVS FORTVNATVS. Vid. sub litt. F.

POLYDORVS VERGILIVS. Vid. sub litt. P.

IOSEPHVS VICECOMES.

De ritibus baptismi. *Paris.* 1618. 4to.
Lib. 1. cap. 7. Vol. 3. p. 259. - cap. 9. Vol. 3. p. 261.
cap. 25. Vol. 4. p. 248. Vol. 9. p. 120.
Lib. 2. cap. 20. Vol. 4. p. 269. - cap. 27. Vol. 4. p. 281.

Fl. an. 434.

VINCENTIVS LIRINENSIS.

Commonitorium aduersus hæreses, cum notis *Filesaci. Paris.* 1619. *4to.* (*Colon.* 1613. *12mo.*)
Cap. 40. Vol. 6. p. 107.

VIRGILIVS POETA.

Georgic. lib. 4. v. 291. Vol. 3. p. 464.

VITRVVIVS.

De architectura, *Lugd.* 1586. *4to.*
Lib. 5. cap. 10. Vol. 7. p. 455.

LVDOVICVS VIVES.

De caussis corruptarum artium & de tradendis disciplinis. *Oxon* 1612. *8uo.* Vol. 6. p. 162.

LEGES VISIGOTHORVM.

Apud *Gothofred.* ad cod. Theod. Vol. 9. p. 85. 88.

VLPIANVS.

Passim in pandectis iuris ciuilis. Vol. 2. p. 22. Vol. 10. p. 5. &c.

VOPISCVS.

Inter augustæ historiæ scriptores.
Vita Saturni. Vol. 1. p. 234.
Vita Aurelian. Vol. 3. p. 113. 149. 505.

GERARDVS IOANNES VOSSIVS.

Theses theologicæ & historicæ de variis doctrinæ christianæ capitibus. *Bellositi Dobunor.* 1628. *4to.* (*Hagæ Comit.* 1658. *4to.*)
Disputat. 12. de resurrectione carnis. Vol. 4. p. 191.
19. quæ est 1. de symbolis cœnæ dominicæ. Vol. 6. p. 271.
21. quæ est 3. de symbolis cœnæ domin. Vol. 6. p. 483.
22. quæ est 4. de symbolis cœnæ dom. Vol. 6. p. 277. 278.
23. quæ est 5. de symbolis cœnæ domin. Vol. 6. p. 432. 436. 438. Vol. 8. p. 12. 27.
Disputationes 20 de baptismo. *Amstelod.* 1648. *4to.*
Disputat. 1. Vol. 4. p. 157. 329.
2. Vol. 4. p. 166. 181. 182. 243.
7. Vol. 4. p. 52. - Disp. 12. Vol. 4. p. 4.
14. Vol. 4. p. 192. - Disp. 17. Vol. 4. p. 398.
20. Vol. 4. p. 159.

WAL-

Fl. an.

WALTERVS AVRELIANENSIS.

Capitula cum notis *Cellotii*, tom. 8. conciliorum. Vol. 6. p. 396.

BRIANVS WALTONVS.

Prolegomena siue apparatus ad polyglott. *Tigur.* 1673. *fol.* Vol. 5. p. 93. Vol. 6. p. 102.

RICHARDVS WATSONVS.

De antiqua libertate ecclesiæ Britannicæ. *Lond.* 1687. 8*uo.* Vol. 3. p. 399.

WERNDLY.

Notes on the Tigurine Liturgy. *Lond.* 1693. 8*uo.*

1480. WESSELVS GRONINGENSIS,

Apud *Illyricum* catal. test. veritatis. p. 1908. Vol. 7. p. 445.

EDVARDVS WETTENHALLVS.

Gift of Singing. *Lond.* 8*uo.* Vol. 5. p 130. Vol. 6. p. 29. 49.

Gift of Prayer. ibid. Vol. 6. p. 152.

Duty of preaching. Vol. 6. p. 132. 175.

HENRICVS WHARTONVS.

Appendix ad *Cauei* histor. litterar. *Lond.* 1689. *fol.* (*Geneu.* 1693. *fol.*) Vol. 3. p. 275. Vol. 4. p. 68.

Auctarium historiæ dogmaticæ *Iacobi Vsserii*, *Lond.* 1690. 4*to.* Vol. 5. p. 107. Vol. 9. p. 250.

Discourse of Pluralities. *Lond.* 1703. 8*uo.* Vol. 3. p. 603.

ABRAHAMVS WHEELOCKIVS.

Notæ in *Bedæ* historiam. Vol. 3. p. 597.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

De conciliis. *Herborn.* 1601. 8*uo.* Vol. 1. p. 282.

DANIEL WHITBY.

Idololatry of Host-Worship. *Lond.* 1671. 8*uo.* Vol. 6. p. 427. 472.

IOANNES WHITGIFT.

Opera Anglicana. *Lond.* 1674.

Defence. Vol. 4. p. 162.

Protest. Reconcil. Vol. 7. p. 156.

IOANNES WOLFIVS.

Lectiones memorabiles. *Francof.* 1672. *fol.* Vol. 4. p. 185.

XYLAN-

INDEX

INDEX TERTIUS
CONCILIORUM ALPHABETICUS ET CHRONOLOGICUS CUM NUMERO CANONUM.

A. D.

Can. 3. Vol. 1. p. 98. Vol. 2. p. 388. Vol. 7. p. 92. Vol. 8. p. 104.
Can. 4. Vol. 2. p. 379. Vol. 7. p. 92. Vol. 8. p. 72.
Can. 5. Vol. 7 p. 64. Vol. 8. p. 9.
Can. 6. Vol. 1. p. 51. Vol. 7. p. 89.
Can. 7. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 206. Vol. 8. p. 33.
Can. 8. Vol. 1. p. 105. 196.
Can. 9. Vol. 1. p. 90. 211. 223. 227. Vol. 3. p. 383. 410. 414. 563.
Can. 10. Vol. 1. p. 194. 195. Vol. 2. p. 24. Vol. 3. p. 563. Vol. 8 p. 105.
Can. 11. Vol. 8. p. 75. 94. - Can. 12. Vol. 1. p. 68. Vol. 8. p. 75.
Can. 16. Vol. 1. p. 192. Vol. 2. p. 111.
Can. 17. Vol. 2. p. 108. 193. - Can. 18. Vol. 2. p. 108.
Can. 19. Vol. 8. p. 56. - Can. 20. Vol. 1. p. 225.
Can. 21. Vol. 2. p. 111. 393. Vol. 7. p. 291. 328.
Can. 22. Vol. 2. p. 175. - Can. 23. Vol. 8. p. 61.
Can. 24. Vol. 1. p. 109. Vol. 2. p. 329. - Can. 25. Vol. 1. p. 109.
In concilio Chalced. act. 14. Vol. 1. p. 233.
Epistol. synodic. Apud *Euseb.* lib. 7. cap. 30. Vol. 2 p. 340. Vol. 4. p. 65. Vol. 5. p. 45. 149. Vol. 6. p. 196. Vol. 7. p. 4.

341. ANTIOCHENVM IN ENCAENIIS.

Cuius 25 canones inserti sunt in codicem canonum ecclesiae vniuersae. Vid. in indice auctor. sub litt. C. & *Iustellus*.

578. ANTISSIODORENSE IN GALLIA. CAN. XLV.

Can. 1. Vol. 9. p. 8. - Can. 2. Vol. 9. p. 87.
Can. 6. Vol. 4. p. 357. - Can. 8. Vol. 6. p. 276.
Can. 12. Vol. 6. p. 425. Vol. 10. p. 64.
Can. 16. Vol. 9. p. 25. - Can. 17. Vol. 10. p. 83.
Can. 18. Vol. 3. p. 260. Vol. 4. p. 208. 250. 335.
Can. 19. Vol. 6. p. 514. - Can. 21. Vol. 1. p. 359.
Can. 25. Vol. 4. p. 298. - Can. 27. Vol. 7. p. 419.
Can. 28. Vol. 7. p. 420. - Can. 29. Vol. 7. p. 420.
Can. 30. Vol. 7. p. 420. - Can. 33. Vol. 8. p. 98.
Can. 34. Vol. 8. p. 98. - Can. 36. Vol. 6. p. 482.
Can. 42. Vol. 6. p. 482.

788. AQVISGRANENSE IN GERMANIA, CAN. LXXXII.

Can. 70. Vol. 6. p. 587.

A. D.

Can. 14. Vol. 1. p. 319. - Can. 15. Vol. 6. p. 427. Vol. 8. p. 107.
Can. 16. Vol. 8. p. 223. - Can. 17. Vol. 4. p. 180. Vol. 8. p. 201. 221.
Can. 18. Vol. 1. p. 225. - Can. 19. Vol. 8. p. 103.
Can. 21. Vol. 8. p. 126. 159.
Can. 22. Vol. 7. p. 127. Vol. 8. p. 126.
Can. 23. Vol. 7. p. 232. - Can. 24. Vol. 7. p. 510.
Can. 25. Vol. 2. p. 124. - Can. 27. Vol. 4. p. 359.
Can. 30. Vol. 7. p. 96. - Can. 31. Vol. 7. p. 413.
Can. 36. Vol. 2. p. 117. - Can. 54. Vol. 2. p. 114.

813. ARELATENSE SVB CAROLO MAGNO. CAN. XXVI.

Can. 16. Vol. 9. p. 26. - Can. 21. Vol. 10. p. 18.
Arelatense apud *Gratianum*: Can. 6. Vol. 9. p. 322.

535. ARVERNENSE I. IN GALLIA. CAN. XVI.

Can. 6. Vol. 7. p. 276.

549. ARVERNENSE II. CAN. XVI.

Can. 2. Vol. 7. p. 173.

670. AVGVSTODVNENSE IN GALLIA. CAN. XV.

Can. 15. Vol. 4. p. 117.

511. AVRELIANENSE I. IN GALLIA. CAN. XXXI.

Can. 2. Vol. 3. p. 367. - Can. 4. Vol. 2. p. 146.
Can. 10. Vol. 2. p. 200. - Can. 11. Vol. 8. p. 159.
Can. 16. Vol. 6. p. 262. - Can. 17. Vol. 2. p. 287. Vol. 6. p. 262.
Can. 19. Vol. 1. p. 102. - Can. 21. Vol. 3. p. 93.
Can. 27. Vol. 5. p. 25. - Can. 28. Vol. 6. p. 377.
Can. 30. Vol. 7. p. 241. 243.

533. AVRELIANENSE II. CAN. XXI.

Can. 3. Vol. 7. p. 322. - Can. 7. Vol. 3. p. 397.
Can. 12. Vol. 6. p. 518. Vol. 9. p. 151.
Can. 14. Vol. 6. p. 256. - Can. 15. Vol. 10. p. 83.
Can. 18. Vol. 1. p. 357. Vol. 9. p. 288.
Can. 20. Vol. 8. p. 82. - Can. 27. Vol. 9. p. 25.

538. AVRELIANENSE III. CAN. XXXIII.

Can. 6. Vol. 8. p. 63.
Can. 7. Vol. 2. p. 192. Vol. 8. p. 13.
Can. 8. Vol. 8. p. 13. - Can. 13. Vol. 7. p. 276.

MAR-

A. D.

570. MARTINI BRACARENSIS COLLECTIO CANONVM EX SYNODIS GRAECIS. CAPIT. LXXXV.

Cap. 26. Vol. 8. p. 13. - Cap. 48. Vol. 9. p. 312.
Cap. 51. Vol. 4. p. 358. - Cap. 52. Vol. 4. p. 347. 366.
Cap. 55. Vol. 6. p. 275. - Cap. 57. Vol. 5. p. 256.
Cap. 64. Vol. 5. p. 306. - Cap. 66. Vol. 5. p. 14.
Cap. 72. Vol. 7. p. 257. - Cap. 81. Vol. 8. p. 178.
Cap. 82. Vol. 8. p. 183. - Cap. 83. Vol. 6. p. 374.

C.

650. CABILLONENSE I. IN GALLIA. CAN. XX.

Can. 10. Vol. 8. p. 57. - Can. 11. Vol. 2. p. 208.
Can. 19. Vol. 9. p. 151.

813. CABILLONENSE II. SVB CAROLO MAGNO. CAN. LXVI.

Can. 1. Vol. 2. p. 350. - Can. 3. Vol. 5. p. 106.
Can. 16. Vol. 3. p. 333.

381. CAESARAVGVSTANVM IN HISPANIA. CAN. VIII.

Can. 2. Vol. 7. p. 377. Vol. 9. p. 38. - Can. 3. Vol. 6. p. 416.
Can. 5. Vol. 7. p. 90. - Can. 8. Vol. 3. p. 101.

256. CARTHAGINENSE SVB CYPRIANO PRO REBAPTIZANDIS HAERETICIS.

Vol. 1. p. 71. 80. 122. Vol. 4. p. 23. 139. 314. 351. 405. Vol. 8. p. 190.

348. CARTHAGINENSE I. SVB GRATO. CAN. XIV.

Can. 2. Vol. 8. p. 84. - Can. 3. Vol. 2. p. 336. 340.
Can. 5. Vol. 2. p. 174. 389. 390.
Can. 6. Vol. 2. p. 405. Vol. 8. p. 70.
Can. 7. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 205. Vol. 8. p. 33.
Can. 8. Vol. 2. p. 151. - Can. 9. Vol. 2. p. 60. 150.
Can. 11. Vol. 1. p. 99. 223.
Can. 13. Vol. 2. p. 319. 320. Vol. 7. p. 482.
Can. 14. Vol. 7. p. 391. Vol. 8. p. 66.

390. CARTHAGINENSE II. SVB GENETHLIO. CAN. XIII.

Can. 3. Vol. 4. p. 357. Vol. 8. p. 231. - Can. 4. Vol. 8. p. 231.
Can. 5. Vol. 1. p. 176. - Can. 6. Vol. 2. p. 211.
Can. 7. Vol. 7. p. 92.

Can. 8.

A. D.

Can. 8. Vol. 2. p. 23. - Can. 9. Vol. 2. p. 36.
Can. 10. Vol. 2. p. 42.
Can. 12. Vol. 1. p. 353. Vol. 3. p. 103. Vol. 4. p. 32. 297. Vol. 6. p. 124.
Can. 13. Vol. 9. p. 336. - Can. 14. Vol. 2. p. 397.
Can. 15. Vol. 2. p. 326. - Can. 16. Vol. 2. p. 350. Vol. 7. p. 105.
Can. 17. Vol. 1. p. 332. - Can. 21. Vol. 1. p. 226.
Can. 22. Vol. 2. p. 107.
Can. 24. Vol. 6. p. 206. Vol. 7. p. 378. Vol. 9. p. 49.
Can. 27. Vol. 2. p. 389. 393. - Can. 29. Vol. 1. p. 98.
Can. 30. Vol. 7. p. 162. - Can. 32. Vol. 2. p. 299.
Can. 33. Vol. 2. p. 205. - Can. 34. Vol. 1. p. 271.
Can. 35. Vol. 1. p. 273. - Can. 36. Vol. 3. p. 565. Vol. 4. p. 357.
Can. 37. Vol. 1. p. 300. - Can. 38. Vol. 1. p. 305. Vol. 6. p. 428.
Can. 39. Vol. 1. p. 326. - Can. 41. Vol. 5. p. 251.
Can. 44. Vol. 2. p. 413. Vol. 3. p. 51. - Can. 46. Vol. 2. p. 340.
Can. 48. Vol. 8. p. 8. - Can. 51. Vol. 2. p. 407.
Can. 56. Vol. 1. p. 98. Vol. 7. p. 513. - Can. 57. Vol. 7. p. 513.
Can. 60. Vol. 2. p. 232. Vol. 7. p. 513.
Can. 61. Vol. 2. p. 332. Vol. 7. p. 361. - Can. 62. Vol. 2. p. 333.
Can. 64. Vol. 7. p. 46. 376. Vol. 9. p. 38.
Can. 67. Vol. 2. p. 131. Vol. 7. p. 388.
Can. 68. Vol. 2. p. 124. Vol. 8. p. 34. 40. 63. 101.
Can. 69. Vol. 2. p. 155. - Can. 70. Vol. 7. p. 96.
Can. 71. Vol. 7. p. 294. - Can. 72. Vol. 7. p. 294.
Can. 73. Vol. 7. p. 93.
Can. 76. Vol. 4. p. 217. Vol. 6. p. 405. Vol. 8. p. 163. 173. 195. 210.
Can. 77. Vol. 6. p. 405. - Can. 78. Vol. 6. p. 405. Vol. 8. p. 163. 195.
Can. 79. Vol. 7. p. 36. Vol. 8. p. 228. 279.
Can. 80. Vol. 8. p. 125. - Can. 81. Vol. 8. p. 128.
Can. 82. Vol. 5. p. 257. Vol. 8. p. 127. Vol. 9. p. 41.
Can. 84. Vol. 1. p. 33. 40. Vol. 3. p. 187. Vol. 4. p. 22. 27. Vol. 5. p. 3.
Can. 85. Vol. 9. p. 199. - Can. 87. Vol. 7. p. 301.
Can. 88. Vol. 7. p. 378. Vol. 9. p. 35. 49.
Can. 89. Vol. 7. p. 251. - Can. 90. Vol. 2. p. 27.
Can. 91. Vol. 2. p. 27. - Can. 92. Vol. 2. p. 27.
Can. 93. Vol. 3. p. 210. 248. 269. Vol. 6. p. 252. Vol. 7. p. 413.

A. D.

Can. 21. Vol. 1. p. 357. - Can. 22. Vol. 8. p. 49.
Can. 26. Vol. 3. p. 228. 332.
Can. 27. Vol. 1. p. 230. Vol. 5. p. 114. Vol. 7. p. 48.
Can. 29. Vol. 7. p. 304.
Can. 30. Vol. 7. p. 424. Vol. 9. p. 291.
Can. 31. Vol. 7. p. 395. - Can. 34. Vol. 7. p. 403.
Can. 36. Vol. 7. p. 36. Vol. 8. p. 163. - Can. 40. Vol. 7. p. 391.
Apud *Crabbe* can. 86. Vol. 4. p. 367.

431. EPHESINVM, GENERALE III. CONTRA NESTORIVM. CAN. VII.

Libell. Basilii diacon. ad Theodos. Vol. 3. p. 265.
Act. 1. Vol. 1. p. 197. Vol. 2. p. 69. 76. Vol. 3. p. 462. 498. Vol. 8. (p. 227.
Act. 6. Decret. de fide. Vol. 4. p. 110.
Epist. legator. schismaticor. ad suos in Ephes. Vol. 1. p. 27.
Act. 7. Exemplar suggestionum episcopor. Cypri. Vol. 1. p. 205.
Decretum de episcopis Cypri. Vol. 1. p. 219. 244. 262. Vol. 2. p. 176.
Epist. encyclica synodi. Vol. 8. p. 234.
Can. 3. Vol. 8. p. 234. - Can. 5. Vol. 8. p. 234.
Can. 6. Vol. 8. p. 9.
Epist. synodi ad synodum Pamphyliæ. Vol. 2. p. 386. Vol. 8. p. 38.
Decret. contr. Messalianit. Vol. 2. p. 200. Vol. 4. p. 159.
Libell. supplex ab Euperio & Cyrillo oblatus synodo. Vol. 3. p. 493.
Epist. synodi ad imperator. Apud *Crabbe*. Vol. 5. p. 17.

G.

324. GANGRENSE IN PAPHLAGONIA CONTRA EVSTATHIVM. CAN. XX.

Præfatio. Vol. 2. p. 289. 420. Vol. 7. p. 465. Vol. 8. p. 225. Vol. 9. (p. 277.
Can. 1. Vol. 9. p. 278. - Can. 2. Vol. 8. p. 81.
Can. 4. Vol. 2. p. 165. Vol. 7. p. 19. Vol. 9. p. 278.
Can. 5. Vol. 3. p. 340. Vol. 7. p. 19. 373. Vol. 9. p. 49.
Can. 6. Vol. 3. p. 340. Vol. 7. p. 19. 373. Vol. 9. p. 49.
Can. 7. Vol. 1. p. 109. Vol. 2. p. 289. Vol. 7. p. 373.

Can. 3.

A. D.

Can. 3. Vol. 2. p. 150. Vol. 4. p. 264. Vol. 7. p. 131. 206. Vol. 8. p.
Can. 4. Vol. 4. p. 41. (158. 161. 181.
Can. 5. Vol. 7. p. 126. 403. - Can. 6. Vol. 7. p. 396. Vol. 8. p. 167.
Can. 7. Vol. 8. p. 158. - Can. 8. Vol. 7. p. 126. 436. Vol. 8. p. 167.
Can. 9. Vol. 7. p. 434. Vol. 9. p. 306. 311.
Can. 10. Vol. 4. p. 41. Vol. 7. p. 126. 435. 436. Vol. 8. p. 167.
Can. 11. Vol. 4. p. 41. 237.
Can. 12. Vol. 1. p. 32. Vol. 7. p. 126. 447. Vol. 8. p. 167.
Can. 13. Vol. 7. p. 126. Vol. 8. p. 161. 167.
Can. 14. Vol. 7. p. 83. 126. 415. - Can. 15. Vol. 9. p. 287.
Can. 16. Vol. 7. p. 104. 419. Vol. 9. p. 287.
Can. 17. Vol. 8. p. 167. Vol. 9. p. 288.
Can. 18. Vol. 1. p. 300. Vol. 7. p. 417. Vol. 8. p. 18. 167.
Can. 19. Vol. 2. p. 410.
Can. 20. Vol. 2. p. 319. 320. Vol. 7. p. 481.
Can. 21. Vol. 7. p. 21. 82. 373. Vol. 9. p. 48.
Can. 22. Vol. 7. p. 303. - Can. 23. Vol. 9. p. 231. 248.
Can. 24. Vol. 2. p. 123. - Can. 25. Vol. 1. p. 107.
Can. 26. Vol. 9. p. 61. 231. 249. 264. - Can. 27. Vol. 2. p. 340.
Can. 28. Vol. 6. p. 255. 572. Vol. 7. p. 20. 274.
Can. 29. Vol. 6. p. 255. - Can. 30. Vol. 2. p. 126.
Can. 32. Vol. 8. p. 232.
Can. 33. Vol. 1. p. 300. Vol. 2. p. 165. Vol. 8. p. 90.
Can. 34. Vol. 3. p. 129. 244. Vol. 7. p. 222. Vol. 10. p. 79.
Can. 35. Vol. 3. p. 129. 336. Vol. 5. p. 293. 464.
Can. 36. Vol. 3. p. 299. - Can. 37. Vol. 4. p. 218. Vol. 7. p. 222.
Can. 38. Vol. 4. p. 263. 382. Vol. 8. p. 233.
Can. 39. Vol. 1. p. 33. Vol. 4. p. 3.
Can. 40. Vol. 7. p. 231. 233. - Can. 41. Vol. 7. p. 232.
Can. 42. Vol. 4. p. 8. 40. - Can. 43. Vol. 9. p. 125.
Can. 45. Vol. 2. p. 418. Vol. 4. p. 41. 217.
Can. 46. Vol. 1. p. 32. Vol. 7. p. 283. - Can. 47. Vol. 8. p. 158.
Can. 48. Vol. 2. p. 278. Vol. 7. p. 325. - Can. 49. Vol. 7. p. 275.
Can. 50. Vol. 1. p. 32. Vol. 2. p. 411. Vol. 7. p. 275.
Can. 51. Vol. 2. p. 137. Vol. 7. p. 301.
Can. 52. Vol. 7. p. 511. - Can. 53. Vol. 7. p. 89.

Can. 54.

Can. 17.

A. D.

Can. 17. Vol. 5. p. 166. Vol. 6. p. 4.
Can. 18. Vol. 5. p. 166. 301. 314.
Can. 19. Vol. 3. p. 212. Vol. 4. p. 19. Vol. 5. p. 7. 21. 166. 334. Vol. 6. p. 115. 222. 226. 230. 147. 299. 419. 571. Vol. 8. p. 114. 115.
Can. 20. Vol. 1. p. 49. 326. Vol. 2. p. 15.
Can. 21. Vol. 1. p. 302. Vol. 2. p. 13. 211. Vol. 3. p. 251. 338.
Can. 22. Vol. 2. p. 13. 14. Vol. 5. p. 167. 251.
Can. 23. Vol. 5. p. 251. - Can. 24. Vol. 2. p. 24. 412. Vol. 8. p. 95.
Can. 25. Vol. 2. p. 14. - Can. 26. Vol. 2. p. 25.
Can. 28. Vol. 3. p. 114. 336. Vol. 6. p. 517. Vol. 9. p. 151.
Can. 29. Vol. 5. p. 287. Vol. 7. p. 274. Vol. 9. p. 29. 55.
Can. 30. Vol. 7. p. 455.
Can. 31. Vol. 6. p. 403. Vol. 7. p. 104. 419. Vol. 9. p. 287.
Can. 32. Vol. 7. p. 103. - Can. 33. Vol. 7. p. 103. 294.
Can. 34. Vol. 7. p. 103. Vol. 8. p. 84.
Can. 35. Vol. 5. p. 80. Vol. 8. p. 84.
Can. 36. Vol. 4. p. 227. Vol. 7. p. 250. 252.
Can. 37. Vol. 6. p. 403. Vol. 7. p. 274. - Can. 39. Vol. 7. p. 222.
Can. 41. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 206. Vol. 8. p. 33.
Can. 44. Vol. 3. p. 210. 212.
Can. 46. Vol. 4. p. 30. Vol. 5. p. 167. Vol. 9. p. 235.
Can. 47. Vol. 4. p. 142. 335. Vol. 5. p. 167.
Can. 49. Vol. 5. p. 286. 298. Vol. 6. p. 411. 574. 577. 581. Vol. 9. p. 54. 221.
Can. 51. Vol. 5. p. 286. Vol. 9. p. 133. 171. 225.
Can. 52. Vol. 9. p. 225. 312.
Can. 53. Vol. 7. p. 458. Vol. 9. p. 347.
Can. 54. Vol. 8. p. 88.
Can. 56. Vol. 1. p. 272. Vol. 3. p. 208.
Can. 57. Vol. 1. p. 85. 172. 198. Vol. 3. p. 564.
Can. 59. Vol. 5. p. 167. Vol. 6. p. 26. 62.
Can. 60. Vol. 6. p. 62. 91.

1215. LATERANENSE QUARTUM, SUB INNOCENTIO III.
Can. 21. Vol. 6. p. 587.

569. LUCENSE I. IN HISPANIA.
Vol. 3. p. 547. 548. Vol. 4. p. 345.

A. D.

M.

N.

A. D.

589. NARBONENSE IN GALLIA. CAN. XV.

314. NEOCAESARIENSE IN PONTO. CAN. XV.

325. NICAENVM I. GENERALE CONTRA ARIVM. CAN. XX.

A. D.

Can. 12. Vol. 5. p. 179. Vol. 6. p. 25. 30. 54. Vol. 7. p. 391.
Can. 13. Vol. 5. p. 165. 346. Vol. 6. p. 37. 47. Vol. 8. p. 67.
Can. 14. Vol. 6. p. 12. 30. Vol. 8. p. 67.
Can. 15. Vol. 6. p. 6. Vol. 8. p. 67. - Can. 16. Vol. 6. p. 67.
Can. 17. Vol. 6. p. 429. Vol. 8. p. 68.
Can. 18. Vol. 3. p. 211. Vol. 6. p. 360. Vol. 7. p. 322.
Can. 19. Vol. 1. p. 142. - Can. 20. Vol. 1. p. 325.
Can. 24. Vol. 2. p. 9. - Can. 25. Vol. 2. p. 350.
Can. 28. Vol. 5. p. 252. Vol. 7. p. 318.
Can. 30. Vol. 7. p. 359. - Can. 31. Vol. 8. p. 98.
Can. 39. Vol. 6. p. 108. - Can. 40. Vol. 1. p. 312. Vol. 5. p. 252.
Can. 41. Vol. 2. p. 417. Vol. 3. p. 51. - Can. 44. Vol 7. p. 389.
Can. 45. Vol. 7. p. 314. - Can. 48. Vol. 3. p. 49.
Can. 52. Vol. 7. p. 372. - Can. 55. Vol. 3. p. 94.
Can. 56. Vol. 4. p. 221. - Can. 57. Vol. 4. p. 136.
Can. 62. Vol 9. p. 353. - Can. 63. Vol. 4. p. 209. Vol. 7. p. 270.
Can. 74. Vol. 7. p. 358.

636. TOLETANVM V. CAN. IX.

Can. 1. Vol. 5. p. 26. Vol. 9. p. 252.
Can. 2. Vol. 7. p. 358. 389.
Can. 3. Vol. 7. p. 389. - Can. 4. Vol. 7. p. 389.
Can. 5. Vol. 7. p. 390. - Can. 7. Vol. 7. p. 390.

638. TOLETANVM VI. CAN. XIX.

Can. 2. Vol. 5. p. 26. Vol. 9. p. 252.
Can. 17. Vol. 7. p. 390. - Can. 18. Vol. 7. p. 390.

646. TOLETANVM VII. CAN. VI.

Can. 2. Vol. 6. p. 514.

653. TOLETANVM VIII. CAN. XII.

Can. 2. Vol. 7. p. 359. 367.
Can. 3. Vol. 7. p. 323. - Can. 9. Vol. 9. p. 209.

656. TOLETANVM X. CAN. VII.

Can. 2. Vol. 7. p. 390. - Can. 3. Vol. 8. p. 61.

775. TOLETANVM XI. CAN. XVI.

Can. 3. Vol. 1. p. 230. - Can. 6. Vol. 8. p. 99.
Can. 8. Vol. 7. p. 322. 325. - Can. 11. Vol. 6. p. 404.
Can. 12. Vol. 6. p. 255. Vol. 8. p. 229.

TO-

A. D.

SOLI DEO GLORIA.

CORRIGENDA.

Vol. I. Pag. 2. not. *(a)* lin. 1. legend. XXIX. Ibid. ἐπειδὴ. P. 14. lin. 5. leg. impulsore. P. 22. lin 21. leg. acriter. P. 34. (w) lin. 1. leg. imp. P. 44. *(c)* Hieronym. add. contr. Lucifer. P. 70. *(a)* leg. Ep. LXXV. Ibid. MDCLXVI. P. 71. *(c)* pro *Id.* leg. Hieron. P. 80. lin. 8. l. istarum. Ibid. *(g)* XXXII. P. 91. *(c)* Apol. II. P. 106. *(c)* Sulpic. P. 107. *(g)* lin. 5. Loaysa. P. 131. *(d)* leg. Nepotianum. P. 134. *(l)* lin. 3. ἱερεῖ. P. 178. *(t)* dele †. P. 231. *(m)* lin. 4. del. †. P. 233. lin. 10. leg. ipsi. P. 273. (*) Orig. in Ioan. P. 284. *(x)* post Ancyran. add. can. 13. P. 301. *(c)* c. CI. P. 303. *(i)* XLVIII. P. 330. *(m)* Cornel. P. 339. lin. 24. παρόδῳ. P. 343. lin. 8. viduas.

Vol. II. Pag. 5. *(p)* mirifico. P. 91. *(f)* Mason's. P. 112. lin. 3. hic. P. 124. (w) XCIII. P. 169. *(d)* nouell. C. P. 171. *(h)* 1620. P. 179. lin. 35. apostoli. *(m)* lin. 1. 1155. P. 224. *(k)* nouell. V. P. 233. *(r)* lib. XIV. P. 249. *(c)* decurionibus. P. 318. *(e)* can. XVII. P. 321. *(t)* Psalm. XIV. tom. 1.

Vol. III. Pag. 3. *(d)* Cels. lib. V. P. 47. *(u)* add. lib. II. P. 72. *(a)* lin. 5. Cap. XXVI. P. 109. lin 5. post *moniales* add. *Sanctimoniales.* P. 130. *(e)* Can. IX. P. 140. *(y)* LXIX. P. 157. ann. CCXLIV. num. IV. P. 166. (w) tit. X. P. 167. (z) leg. XVIII. P. 209. *(c)* XXXVI. P. 223. *(l)* castir. P. 225. *(f)* lin. 8. XXXVI. P. 295. *(r)* lib. XIX. cap. XII. P. 381. n. 4. pro Carleolum leg. Caërleona siue Caërlegio.

Vol. IV. Pag. 63. *(b)* & *(c)* del. velandis. P. 71. *(g)* MDCXLII. P. 228. *(g)* lin. 7. psalm. IX. P. 251. *(p)* ep. IV. P. 299. *(g)* DCCCXIII.

Vol. V. Pag. 9. lin. penult. lege p. 407. P. 88. *(l)* epist. XXVII. P. 110. *(o)* Furius. P. 126. *(u)* MDCXL. P. 183. *(q)* mansionibus. P. 188. *(p)* lin. 3. lib. II. c. XIII. P. 213. *(b)* XXXV. P. 256. *(o)* dele *lib.* P. 296. *(d)* epist. XVII.

Vol. VI. In tit. lin. 2. Hauantinæ. Pag. 12. *(i)* post Tolet. add. IV. P. 75. lin. 7. Valentinum. P. 95. *(g)* Philastr. P. 126. *(q)* lin. 7. post hæres. add. LXXIX. P. 137. *(i)* LXVII. de S. cet. P. 184. *(i)* post XXVI. add. ex L. P. 201 *(u)* XLVIII. de, cet. P. 216. *(n)* LXXII. P. 244. *(p)* LIX. P. 271. *(p)* ritibus. P. 273. *(y)* hæres. XLVII. Encrat. n. III. P. 307. *(o)* ep. IV. P. 318. *(d)* lin. penult. LXIII. P. 351. *(f)* lib. II. c. XXIII. P. 354. *(r)* lib. II. c. XXIII. P. 506. *(q)* lin. penult. Theophyl. P. 510. *(z)* Tertull. apologet. P. 573. *(k)* ep. XCVII.

Vol.

Vol. VII. In tit. lin. 2. Hauantinæ. P. 6. (*l*) 458. P. 26. (*u*) XXVII. add. al. P. 53. (*r*) lib. I. ep. XLI. P. 69. lin. 9. a fin. lib. II. P. 91. (*s*) CLXVIII. Ibid. (*t*) CLXIX. P. 166. (*b*) XXXIX. P. 356. (*) lib. II. tit. LIX. P. 358. (*u*) tom. II. P. 386. (*u*) post moneta del. *tit. XXII.* P. 398. (*y*) lib. XLVIII. P. 405. lin. 10. LXXIV. P. 418. (*r*) tit. VII. P. 440. (*b*) lib. IX. P. 503. (*s*) Ambrof. P. 520. (*d*) post Letoium add. c. VI.

Vol. VIII. Pag. 39. post (*k*) add. Concil. Nic. can. X. P. 63. lin. 18. solum. P. 122. (*m*) lin. 2. Cyprian. de lapsis. P. 148. (*g*) tom. I.

Vol. IX. Pag. 16. (*m*) tit. VI. P. 36. (*s*) tit. V. P. 107. (*g*) XCV. P. 188. (*b*) LXXXVI.

Vol. X. Præfat. pag. 42. lin. 1. ARNALDI. lin. 28. pro populum leg. papalem. P. 46. lin. 1. nomine. Pag. 56. lin. vlt. τὸ ipsius ponend. lin. antec. post domesticorum. In ipso lib. XXIII. pag. 25. (*g*) tit. XVII. P. 92. (*p*) tit. XVII. In ind. rerum sub tit. *Roma* pro *cubitu* leg. *ambitu*.

Sunt hæc potiora, quæ præcipue in adnotationibus mihi occurrerunt, sphalmata: reliqua, quæ oculos meos effugerunt, si a beneuolo lectore obseruata fuerint, vt ista emendare ne grauetur, etiam atque etiam rogo.

